

ferheng

celadet alî bedirxan

avesta

ferheng

Celadet Alî Bedirxan

avesta: 300 I 7

Celadet Alî Bedirxan Berhemên Giştî: 7
Ferheng (Kurdî - Kurdî)

Edîtor: Abdullah Keskin
Dîzayn û Berg: Azad Aktürk
Çapa Yekem: 2009, Stembol
Tîprêzî: Mîrhac Mistefa - Şivan Ar
Tashîh: Avesta

Çap: Berdan Matbaası
Sadık Daşdöğen Davutpaşa Cad.
Güven San. Sit. C Blok, No: 239
TOPKAPI / İSTANBUL
Tel: (0212) 613 12 11

© *Avesta, 2009*
Ji xeynî danasînê bêyî destûra
weşanxanê bi tu awayî nayê kopîkirin

Sertifika no: 13193

AVESTA BASIN YAYIN
REKLAM TANITIM MÜZİK DAĞITIM LTD. ŞTİ.
Hüseyin Ağa Mahallesi Sakız Ağacı Caddesi
Öğüt Sokak No: 7 BEYOĞLU / İSTANBUL
Tel-Fax: (0212) 251 44 80 (0212) 243 89 75

Ekinciler Caddesi Nurlan Apt. Giriş Katı No: 2
OFİS / DİYARBAKIR Tel-Fax: (0412) 223 58 99

www.avestakitap.com / info@avestakitap.com

ISBN: 978-9944-382-80-9

CELADET ALÎ BEDIRXAN

Di sala 1893an de li Stenbolê hatiye dinyayê. Neviyê Mîr Bedirxan Paşa ye. Dibistana yekemîn û a navîn li Stenbolê xwend. Di Şerê Cîhanê ê Yekemîn de di nav Artêşa Osmanî de li Eniya Kafkas bû. Piştî ku Împaratoriya Osmanî hilweşiya, ji bo yekîtiya eşîrên kurd pêk bîne xebitî, lê bi ser neket. Di sala 1922an de tevî birayê xwe Kamiran Alî Bedirxan çû Almanya û li wir xwendina xwe domand. Di 1925an de derbasî Rojhilata Navîn bû, piştî demekê li Kahîre ma, çû Sûrî û li wir bi cih bû. Li Binxetê bi Haco Axa û ronakbîrên din ên kurd re Xoybûn ava kirin. Di salên 30î de dest bi xebatên kulturî kir. Berpirsiyar û xwediyê kovara Hawar û Ronahî bû. Elfaba kurdî bi latînî çêkir. Li ser gramera kurdî xebatên gelekî girîng kirin. Celadet Alî Bedirxan, di 15ê Tîrmeha 1951ê de li Şamê çû ser dilovaniya xwe.

Avesta, hemû berhemên Bedirxan ji nû ve diweşîne. Kitêbên ku çap bûne: Günlük Notlar (Amadekar: Malmîsanij, bi tirkî), De La Question Kurde / Kürt Sorunu Üzerine (bi frensî û tirkî), Were Dotmam (Şi'rên Hawarê), Kürtçe Gramer (tevî Roger Lescot), Edirne Sukûtunun İç Yüzü (tevî Kamiran Bedirxan), Kurd û Welatê Wan Kurdistan (lêkolîn, 2009), Hevind (Şano, 2009), Bingehên Gramêra Kurdmancî (gramer, 2009)

NAVEROK

Spasî

Ferhenga Celadet Alî Bedirxan bi alîkariya rêzdar Celal Talebanî û xatûn Hêro Îbrahîm Ehmed ji nû ve tên çapkirin. Em spasiya wan dikin.

Sînemxan Bedirxan

Diyarî ji bo Dr. Cemşîd Bedirxan...

Pêşgotin

Berî her tiştî dixwazim bêjim ko min gelek hez dikir pêşgotina vê ferhengê ji hêla xwediyê xwe ve bihata nivîsandin. Lê mixabin bîra qederê derfet neda wî. Ev jî cihê serbilindiyê ye bo min ko ez vê pêşgotinê binivîsînim.

Armanca vê ferhengê ew bû ko piştî belavbûna alfabeya latînî, derxistin û rawestandina kovara Hawarê, bibe pêdiviyek ji bo pêşveçûna zimanê kurdî û belavbûna vî zimanî li çar perçeyên Kurdistanê.

Ez dikarim bêjim ko yekemîn ferhenga kurdî-kurdî bû. Lê mixabin ji ber koçkirina bavê min û piştî koçkirina wî, astengî ketin nav jiyana me de, ev ferheng belav nebû heya niha...

Piştî du sal li ser koçkirina bavê min, diya min Rewşen xanim ji rehmetî Apo Osman Sebrî xwest ko arîkariya wê bike bo nivîsandina vê ferhengê. Her peyv, li ser kartek hatibû nivîsandin. Apo Osman her roj dihate malê û bi destnivîsa xwe ya delal van peyvan li ser defteran dinivîsand. Demek dirêj kêşa heta ko Apo Osman karê xwe temam kir û em gelek spasiya wî dikin.

Piştî qedandina ferhengê, sala 1970 piştî beyana adarê li Iraqê Rewşen xanim, ji bo çapkirinê şande Beşa Kurdî ya Akademiya Bexdayê. Lê mixabin Akademî piştî demeke dirêj çap nekir. Ez û Selah Sadallah me seredana Akademiyê kir, ferheng li wir bêxwedî û li erdê bû. Me ferheng bi dizîkî ve bir û gihande mal. Li wir bala me kişand ko şeş tîpên (a-b-c-ç-d-e-) ji Akademiya Bexda hatibûn dizîn.

Piştî rûxandina beyana adarê û nexweşbûna rewşa Iraqê me derfet nedît ko em bi ferhengê mijûl bibin. Salên 90an de ew şeş tîpên kêm ji aliyê Selah Sadallah ve li ser Ferhengê hatin zêdekirin.

Divê neyê jibîrkirin ku ev ferhengek e netemambûyî ye. Bo vê jî mixabin di ferhengê de hin tîp kêm in û hin peyv tevî ku hatibin nivîsandin jî, hember wan vala ye. Me ew wek xwe hiştin. Peyvên ku du caran hatibûn nivîsandin me carekê nivîsandin û agahiyên wan kirin yek.

Li ser pêşniyara weşanxaneya Avesta ferhengoka di kovara Hawarê de li ser hate zêdekirin û "Elfabêya Kurdî" jî ku dîsa di Hawarê de çap bûbû, wek pêşek ciyê xwe girt. Ev ferheng ne wekî hemû ferhengên asayî bi yek beşî, ji ber wan kêmasiyan ferheng bi sê beşan hate çapkirin;

1. **Beşa Yekem şeş tîpên (a-b-c-ç-d-e) Selah Sadallah**
2. **Beşa Duyem Ferhenga Celadet Bedirxan**
3. **Beşa Sêyem Ferhenga Kovara Hawarê**

Di sala 2006, 22yê Nîsanê li helkefta sêyemîn festîwala Bedirxaniyan (li Hewlêrê) min li gel Hêroxan li ser rewşenbîrî û çanda kurdî, em dûr û dirêj axivîn. Her wiha me behsa berhemên Mîr Celadet Bedirxan kir. Hêroxan jî ku bi taybet hewesa wê li ser çand û rewşenbîriyê heye, ji min pirsiyar kir ku çi ji berhemên Mîr Celadet heye ku nehatine çapkirin? Me behsa ferhengê kir û wê got ez ji bo çapkirina ferhengê amade me...

Ez gelek spasî birêz Celal Talebanî Serokkomarê Iraqa Federal û xanima birêz Hêroxan dikim. Ji ber ku bêyî alîkariya wan gelek zehmet bû ku berhemên Rewşen Bedirxan, Mîr Celadet Bedirxan û Selah Saadallah bête çapkirin.

Her wiha ez spasiya Mîrhac Mistefa dikim ku piştî demeke dûr û dirêj, destnivîsa ferhengê ji bo çapkirinê amade kir.

Ez hêvîdar im piştî ewqas salên dirêj ev ferheng bigihe armanca xwediyê xwe û xizmeta gelê kurd bike.

Piştî ko me berhemên Ferhenga Selahaddîn, Mem And Zîn û pirtûkên din li weşanxaneya Avesta çap kirin, em ji nêzîk ve bûn şahidê pîsporî û dilsoziya karê Abdullah Keskin û hemû kedkarên weşanxaneya Avesta.

Ev berhemê berketî yê di destên we de jî bi heman awayî bi xebata wan a dilsozî û pîsporiya wan hatiye holê.

Ji bo vê alikariya wan ê giranbiha, ez spasiyeke ji dil û can dikim.

Sînemxan Celadet Bedirxan
06.09.2009
Hewlêr – Kurdistan

Elfabêya Kurdî

Pêşgotingek

Kitêbxana Hawarê kitêba xwe a dudowan belav kir. Ji ber ko pêşgotinga wê kitêbê ji me re berpêkirina elfabêya kurdî dide zanîn me ew guhastiye hir.

"Bi şeş hejmarên Hawarê ên pêşîn me bin rûpelên elfabê belav kiri bûn. Bi wan rûpelan me hîmê Elfabeya Kurdî didanî û ji xwenda û zanayên kurdan, fikrên wan liser elfabêyê pirsiyar dikirin.

Ji ber wan rûpelan sed û pêncih dest ma bûn. Min dil ne kir ko ew rûpelên ha winda bibin. Min ew dane hev û çend rûpelên din bi ser xistin, û pê kitêbokek hate pê. Ev kitêboka ha, bîra Elfabêya Kurdî a pêşîn e ko nifşên dawîyê lê fedkirin û pê bizanin ko pêşiyên wan di çi tuneyiyê de elfabêya pêşîn da bûn çap kirin. Ji bona pêkanîna çermê wê diviya bû ko çend rûpelên din bikevin pêşiyê.

Bi vê hêncetê min dil kir ji xwedevanên xwe re berpêkirina elfabêya me bi kurtî gilî bikim.

Ev elfabêya hanê ko îrû em zmanê xwe pê dinivîsînin paşiya xebateke salinen drêj e.

Di sala 1919 de, me da bû çiyayên Meletyê. Em keti bûn nav eşîra Rewan. Mêcer Nowel (ingilîzek) jî digel me bû. Mêcer zarê nîvro dizanî bû, dixebitî ko hînî zarê bakur bibe, û ji xwe re her tişt dinivîsandin. Min jî hin medhelok, stran û çîrok berhev dikirin.

Carinan me li nivîsarên xwe çavên xwe digerandin, dixwendin û diedilandin. Min bala xwe dida Mêcer, bi bilevkirineke biyanî, lê bê dişwarî destnivîsa xwe dixwend, lê belê ez, heta ko min (û, و) ji (o, و) û (î - ى) ji (ê - ى) h.p. derdixistin, diketim ber hezar dişwarî. Ma çiman?.. Ji ber ko Mêcer bi herfên latînî, lê min bi herfên erebî dinivîsandin. Ser vê yekê, di cih de min qerara xwe da û ji xwe re bi herfên latînî elfabêyek lêkanî. Êdin minê bikariya destnivîsa xwe paş hezar salî jî bê dişwarî û weke xwe bixwînim, ji ber ko her deng cihê cihê liser kaxezê dihat sekinandin.

Lewra ko di Elfabêya Latînî de tinê (26) herfên serxwe hene û di zmanê kurdî de deng ji bîst û şeşan bêtir in. Gelek herfên hevedudanî keti bûn nav elfabêya min; weko: ch, ou, ai....

Ji xwe di zarotîya xwe de, wekê min di dibistanan de dixwend û hînî herfên erebî û latînî dibûm, tiştek hebû ko min di çavê xwe ra dikir û ji bona herfên erebî, di dilê xwe de digot: ev elfabêke welê ye ko dengin dide xwendin ko nayine nivîsandin, û latînî yekcar vajiyê wê ye, herfin dide nivîsandin ko nayine xwendin.

Belê fikra min di babeta van her du elfabêyan de ev bû. Bawer bike bi vê fkra ko min ji zarotiya xwe ve di serê xwe de bixwedî dikir, kêfa min ji herfên hevedudanî re ne dihat.

Hingî ji zmanên ko bi herfên erebî nayine nivîsandin min yûnanî, hinekî frensizî û elfabêya rûsî nas dikirin. Hema di çiyê de, rabûm herçî herfên hevedudanî ji elfabêya xwe derêxistin û li şûna wan ji elfabêya yûnanî û rûsî herfinen serxwe êxistin.

Bi vî awayî, min elfabêyek bi sih û şeş herfên serxwe êxisti bû destê xwe.

Wekê em vegeriyan hatin Stenbolê bi vê elfabêyê min kitêbeke elfabêyê û fergengeke kiçik nivîsand û ji bona çapê kar kiri bûn. Lê mixabin ne ew elfabê, ne jî ew ferheng îrû ne di destê min de ne. Di sala 1925 a de digel hin nivîsarên min ên din gehiştine heta pêşberê Mehkema Xarpûtê.

Sala 1246 a de, li Elmanyayê min careke din çavê xwe li elfabêya xwe gerand, hûr lê mêze kir û mideke xweş liser xebitîm. Min bala xwe dida û didît ko ev sê texlît herf qenc lihev ne dihatin, herfên yûnanî û rûsî yekrengiya elfabêyê xirab dikirin. Jû pêve têde du herf hebûn ko ji me re ne gerek bûn. Ji lewra min elfabêya xwe ji nû ve senifand: herfên zêde jê avêtin, hin herfên latînî bilindek li wan bar kirin û di şûna herfên yûnanî û rûsî de êxistin. Bi vî awayî elfabêke bi sih û çar herfan û yekreng hate pê.

Ez paşê jî bi elfabêya xwe mijûl dibûm. Lê hetanî ko tirk elfabêya xwe belav kirin ya me weke xwe dima û têde me tiştekî bingehî ne diguhart. Min her tiştên xwe pê dinivîsandin û nasên xwe re dida zanîn.

Wekê tirk elfabêya xwe belav kirin me dît ko di dengên hin herfan de elfabêyên me ne mîna hev in. Dengin hebûn ko tirkan ne bi wan herfên ko me nîşan kirine lê bi herfinen din nîşan kiri bûn.

Herwekî me berê jî çend caran goti bû, ji bona hêsanî kirina xwendina nivîsarên me, ji kurdmancên Tirkiyê re, me dengên hin herfan bi hev guhartin û herçend hebû me ewçend elfabêya xwe xist nîzingî elfabêya tirkan.

Ji gotinên jorîn qenc xuya dibe ko elfabêya me paşiya xebateke sêzdehsalîn e, gora zmanê kurdî, gora dengên zmanê me ye. Herê ev elfabe berî sêzdeh salan hatiye nivîsandin û gora zmên û dengên wî hin bi hin edilî û ket halê xwe ê îrû.

Berî û piştî belavkirina elfabêyê min fikrên gelek kesan pirsîn û gotinên hinekan bi kêrî min hatin. Di nav wan de mirovinen yekcar nexwenda jî hebûn.

Ji lewra ez vê elfabêyê ji keda xwe bêtir keda miletê xwe dihesibînim û pêşkeşî wî dikim.

Ji xwe herçî yê wî ye, ji yê herkesî hêjatir û spehîtir e."

Bêîmze

(Celadet Alî Bedirxan)

Hawar. Hejmar: 13

14 Çileyê-Berê 1932

Hêvî ji xwendevanan
Ji bona Elfabêya kurdî

Em, ji îrû pêve, elfabêya kurdî rûpel bi rûpel di komelê de belav dikin. Pêşdetir di şiklê kitêbê de bêt derêxistin.

Ji vê belavkirinê qesda me ev e ko herçî xwenda û zanayên kurdan hene, rûpelên elfabê yek bi yek, xêz bi xêz, pirs bi pirs bixwînin, qenc bala xwe bidin û her çi kêmaniyan bibînin ji me re binivîsînin, da ko em wan kêmaniyan rast bikin.

Jû pêve, ez ji wan tiştekî din jî hêvî dikim. Ji min re ji bona her rûpelê pirsinen nû peyda bikin û rêkin.

Li rûpela pêşîn me sê herf danîne (a d r) û bi van çend pirs çêkirin. Dibe ko bi van herfan pirsinen din jî bên çêkirin. Di rûpela duwim de herfên me bûne pênc (a d r e m) me bi wan jî çend pirs dîtin. Heye ko hinekî din jî peyda bibin.

Bi vî awayî xwendevanên me dikarin bi me re bixebitin û elfabêya me biedilînin û qenctir bikin.

Bêîmze

(Celadet Alî Bedirxan)

Hawar. Hejmar: 1

15 Gulan 1932

BI NAVÊ YEZDANÊ PAK Ê DILOVAN Û MIHRIVAN

Elfabêya kurdî ji sih û yek herfan hevedudanî ye:

a b c ç d e ê f g h i î j k l m n o p q r s ş t u û v w x y z[1]

Herf di dengdayiyê de du texlît in: dengdêr û dengdar.

Dengdêr ew herf e ko dixwedeng e, û dengê wê bi serê xwe derdikeve û dengê dengdaran derdixîne.

Dengdar ew herf e ko dixwedeng e, lê belê dengê wê bi serê xwe û bê arîkariya dengdêrê dernakeve.

Di zmanê kurdî de heşt dengdêr hene:

a, e, ê, i, î, o, u, û

Lewra ko di dengdaniya kurdî de dengdêrek geh kin û geh drêj nabe, dengdêrên kurdî di drêjahiya dengên xwe de sersekinî ne: kin û drêj in.

Dengdêrên kin: e, i, u

e	der	در	şer	شر	ser	سر
i	kin	كن	din	دن	bin	بن
u	kurd	كرد	kur	كر	kul	كل

Dengdêrên drêj:

a	av	ئاف	sar	سار	bar	بار
ê	dêr	دير	şêr	شير	mêr	مير
î	tîr	تير	zîv	زيف	şîv	شيف
o	dor	دور	sor	سور	kor	كور

---

[1] Di Hawarê de elfabe wisa hatiye rêzkirin:

a b c e ç d i g h x ê j î q k u l m n o p r s ş t û f v w y z

û	kûr	کور	şûr	شور	dûr	دور

Di zmanê kurdî de bîst û sê dengdar hene:

b	bar	بار	bav	باڤ	ban	بان
c	car	جار	can	جان	cûn	جون
ç	çar	چار	çûn	چون	çem	چم
d	dar	دار	dan	دان	dîn	دین
f	fanos	فانوس	filan	فلان	find	فند
g	gav	گاڤ	giş	گش	garan	گاران
h	hîm	هیم	hêja	هیژا	halan	هالان
j	jin	ژن	jor	ژور	jajî	ژاژی
k	ka	کا	ker	کر	kom	کوم
1	lo	لو	law	لاو	lez	لز
m	mar	مار	mêj	میژ	mak	ماك
n	nan	نان	nerm	نرم	nas	ناس
P	par	پار	por	پور	pehn	پهن
q	qîr	قیر	qenc	قنج	qelî	قلی
r	rê	ری	rû	رو	reş	رش
s	sar	سار	sebat	سبات	sofî	صوفی
ş	şor	شور	şev	شڤ	Şa	شا
t	têr	تیر	taqet	طاقت	tûj	توژ
v	vajî	ڤاژی	vala	ڤالا	virnî	ڤرنی
w	war	وار	werîs	وریس	wek	وک
x	xanî	خانی	xwarin	خوارن	xêr	خیر
y	yar	یار	yek	یک	yarî	یاری
z	zor	زور	zabit	ضابط	nafiz	نافیز

Ji van pê ve du herfên biyanî hene ko birek ji kurdan wan dibêjin. Lewra ko ew herfên ha di eslê xwe de ne kurdî ne, me ew ne êxistine nav elfabêya xwe.

Ew jî (ح) û (غ) ne, me ew du herf bi danîna du deqean li ser (h) û (x) nîşan kirine.

ḧ ح ḧal حال ẍ غ ẍar غار

Ko ev du deq ketin ev herfên ha vedigerin ser herfên kurdî û dibin (h) û (x).

Ji xwe piraniya kurdan şûna (غ) (خ) dibêjin: xeyidîn غیدین, xeyidîn خیدین

'Hawar' dengê zanînê ye. Zanîn ji me re rêya felat û xweşiyê vedike.

ڤدکه خوشیی و فەلات رییا ره مه ژ زانین یه زانینی دەنگی هاوار

Her kesê ko xwe nas dike dikare xwe bide nas kirin. Hawara me

مه هاوارا کرن ناس بده خوه دکاره دکه ناس خوه کو کەسی هر

berî her tiştî heyîna zmanê me dê bide nas kirin. Lewma ko

کو لوما کرن ناس بده دی مه زمانی هیینا تشتی هر بری

zman şerta heyînê a pêşîn e. Hawar jû pê ve bi her tiştê ko

کو تشتی هر ب پیڤەژو هاوار ه پیشین ا هیینی شرطا زمان

kurdanî û kurdîtî pê bendewar e dê mijûl bibe.

Bi xêzên jorîn ve me rêberî û rêzaniya elfabêya kurdî kuta kir. Ji niho pê de bi hûrhûnandina hevedudanîna wî dê mijûl bibin.

Herwekî di gelek tiştan de têt dîtin dibe ko di cara pêşîn de di elfabêya me de jî kêm û zêde hin kêmanî dê bikevin ber çavan.

Ev kêmaniyên ha di eslê xwe de ji kêmaniyê bêtir paşiya hin kotekiyan in ko mirov ji wan nikare xwe bide alî.

Ji lewra piştî dan zanîna elfabê divêt awayê hevedudanîna wê û kitkitên bingehên wê bên rave kirin. Da ko xwendevanên me qenc têbigehin ko ew kêmaniyên ha herwekî me got ne kêmanî, lê di azîna elfabê de tiştinen adetî ne.

Ev benda ha ji bona berhevdana wê hatiye nivîsandin.

Lê berî destpekirina berhevdanê divêt herçî esas û bingeh hene ko ji me re bûne hîm û elfabê li ser wan hatiye danîn bêne xuya kirin.

Me ev bingehên ha di dora şeş destûran de gihandine hev.

1. Ji wan niqtan pê ve ko xasê denganiya zmanê kurdî ne, di şikl û dengên herfan de, herçend heye, xwe li elfabêya tirkan nêzîk xistin û jê nedûrketin.

Armanca elfabê sekinandina dengan li ser kaxezê bi şiklan e, şikl bi herfan tên nîşan kirin, û herf qebalewî û bihemd in. Ji lewra nîşankirina dengê (ج) bi (c) û yê (چ) bi (ç) û bihevguhartin û cihguhastina wan wekhev û bêferq e.

Lê bi vî awayî kurdên welatê jorîn û heçî ko elfabeya tirkî dinasin dê bikarin bê dişwarî ya kurdî hîn bibin û komel û kitêbên me bi hêsanîtî bixwînin.

2. Herçend dibe, ewçend dengên herfên latînî ên adetî ko di zmanên din de nas in, di elfabêya kurdî de hilanîn û neguhartin.

Bi vî awayî kurd dê bikarin elfabêya biyaniyan û biyanî ya me bi hêsanîtî fêr bibin.

3. Nîşankirina her dengî bi herfeke serxwe û ji awayê herfên hevedudanî xwe dûr xistin.

Bêşik e ko hînbûn, xwendin, nivîsandin û lêkdana herfên serxwe ji yên hevedudanî hêsanîtir e.

4. Her dengî bi herfeke cida nîşan kirin, yanî ji awayê nîşankirina çend dengan bi herfekê an dengekî bi çend herfan, xwe dan alî.

Ev awa ji fikra çêkirina elfabêkê bi hindik herfan an ji qesda qenc liserseki-nandina denganiyê dikare bizê.

Lê pê herdu jî nakevin dest û di zmanî de bila sebeb pirsinen di şiklî de cida peyda dibin û di nivîsandinê de tevlîhevîke mezin berpê dibe.

Ji xwe di ti zmanî de denganî û nivîsandin ne lêvên yek in, û nivîsandin ni-kare bi tevayî li denganiya wî zmanî bê. Lewra ko kitkit û rengên denganiyê bi elfabêyê nayin nîşan kirin û li ser kaxezê sekinandin. Welê biwa diviya bû el-fabêya her zmanî ji 50-60 herfan hevedudanî bibe.

5. Herçend heye, ji barkirina herfan bi nîşanên nû, xwe dan alî.

Nîşan ji hêlekê di nivîsandinê de bi vegera qelemê wextî dide winda kirin. Ji hêla din bi jibîrkirina nîşanê herf vedigerin ser şiklên xwe ên eslî, bênîşan û tevlî-hev dibin.

Pejirandina çend nîşanan bi hev re ev jî dişwarîke din e.

Ji lewra ji bona tevayiya herfên bênîşan me ev (^) pejirand, û bilindek nav lê kir. Ji ber ko dengên herfan hem diguhêrîne hem bilind dike, û ji nîşanên wek (. - , – ') qenc têt veqetandin.

Ji xwe boşbûna nîşanan nivîsandinê kirêt dike.

6. Herfên welê bijartin ko di şiklên xwe de li hev bên û bikevin hev.

Ji lewra diviya bû ko em di nav herfên latînî de bimînin û ji elfabêyên din wek yûnanî û rûsî herfan megirin.

Me jî welê kir û elfabêya xwe bi hindik guhartina dengên herfên latînî û bi barkirina hinan bi bilindekê çêkir.

Bi vî awayî û gora destûrên jorîn me elfabêya xwe bi sih û yek herfan heve-du daniye. Herwekî di destpêkê de me da zanîn.

Sehîtiya ko di her sê zarên kurdî de hatine çêkirin xuya kirine ko di zmanê kurdî de dengên bingehî ev sih û yek deng in. Ew jî bi van sih û yek herfan hatine nîşan kirin.

Belê, herfin hene ko geh zirav, geh stûr, geh ji pêşî, geh ji paşiyê tên xwen-din. Lê ev ferqên ha ne ji guhêrîna cihderka dengan, lê belê ji guhêrîna rengên dengan têne pê, û ji lewra di elfabêyê de nayin nîşan kirin. Ji ber ko elfabê tinê dengan nîşan dike, ne rengê dengan.

Ezê bi dengdaran dest pê bikim. Ji sih û yek dengdarên kurdî, dengên hev-dehên jêrîn, di elfabêya her zmanî de, bi ferqnên kiçik, yek in.

b, d, f. g, h, k, l, m, n, p, r, s, t, v, w, y, z

Tinê di elfabêya tirkî de (q) û (w) nînin. Ji ber ko di zmanê tirkî de denginen cida wek (v) û (w); (q) û (k) nayin dîtin.

Dengê herfa (w) ji xwe di tirkiyê de peyda nabit.

Herçend di hin pirsên erebî de ko ketine nav zmanê tirkî ji (ك) pê ve (ق) hebe jî, tirk van du herfan cida cida bi lêv nakin. (ق) a erebî gora denganiya zmanê xwe wek (ك) ke stûr dixwînin û dukan ji cihderkekê derdixînin. Ji ber vê yekê van her du dengan bi herfa (k) nîşan kirine û herfa (q) yekcar ne êxistin nav elfabêya xwe.

W

Herwekî me got di elfabêya tirkî de (w) jî nîne. Tirk dengên (w) û (v) wekhev bi lêv dikin û (و) a erebî wek (v) a kurdî û frensizî dixwînin. Lê di zmanê me de herfên (v) û (w), herwekî di zmanê inglîzî de heye, cida têne dîtin û kurd dengên van herdu herfan ji cihderkên cida derdixînin.

Gelek pirsên kurdî hene ko bi guhêrîna van herfan û bi ketina wan li şûnên hev di mana wan pirsan de ferqinen mezin têne pê, wekî niho:

kevandin	kewandin
dev	dew
vir	wîr
ava	awa
evî	ewî

Herwekî têt dîtin me dengê (ڤ) bi (v) û yê (و) bi (w) nîşan kirin.

Niho divêt em texmîna wan tiştan bikin ko di heqê awaye nîşankirina wan de dikarin bên gotin.

Di paşiya vê bendê de sê cedwel hene. Cedwela pêşîn ji me re nisbeta herfên kurdî nîşan dide.

Gora wê cedwelê di zmanê me de nisbeta (v) 329:33798 û ya (w) 557:33798 herf hene (v) 329 û (w) 557 caran derbas dibe.

Jê dixuye ko di zmanê kurdî de (w) ji (v) bêtir e. Ji lewra, me dengê (ڤ) bi (w) û yê (و) bi (v) nîşan bikirna çêtir ne dibû? Bi vî awayî me dengê van du herfan ji

dengên xwe ên navmiletî -ko îro wek dengên wan ên adetî têne hesêb- dûr bixistana.

Dûrxistina dengên herfan ji dengên xwe ên adetî, gora destûra me a diwim, tinê di kotekiyê de, an bi destxistina fêdeke mezin de, bihata çêkirin.

Kotekî yekcar nîne, fêde hebe jî gelek kiçik e, ne welê ye ko em ji bona wê destûreke xwe a bingehî feda bikin.

Belê (v) bi yek dran e, û (w) bi du dranan e. Lê herdu jî bi derbekê, bi liveke qelemê tên nivîsandin, ne ko (v) bi derbekê û (w) bi du derban.

Jû pê ve di denganiyê de (w) du (vv) tê hesêb, bi vî awayî deng û şiklên wan jî li hev tên. Ji xwe di zmanê frensizî û di hinên din de (w) re (double v) yanî (du car v) dibêjin.

Y

Ev herfa ha di hin zmanan de carinan dengdar û carinan dengdêr e. Herwekî berdêla wê a erebî jî carinan dengdêr û carinan dengdar e.

Me ew, tinê bi dengê xwe ê dengdarî êxist nav elfabêya xwe.

yar	يار
Diyar	ديار
Derya	دريا
Beyar	بيار

Ev herfa ha di nav pirsên kurdî de gelek hindik têt dîtin. Perîcar dikeve navbera du dengdêran û wan digehîne hev.

derzî	derziya	Zînê
rê	rêya	welêt
ba	bayê	kur
tilî	tiliyên	wî

Ji hêla din ev herfa ha hîn bi hîn dikeve nav zmên û pê de meyildariya ket-inê dike. Di zmanê kurdmancî de gava pirsekê ko paşiya wê bi (o) an (û) tê, dengdêreke biyanî dibit (w) yek dikeve navbera wan û wan digehîne hev.

Parsû	vê parsûwê	parsûwa stûr
Çilo	vî çilowî	çilowê ter

Di hin deran de ev (w) yên ha bi (y) re xwe diguhêrînin:

vê	parsûyê	parsûya stûr
vî	çiloyî	çiloyê ter

Gelo bi çi awayî ev du herfên ha pev diguhêrin?

Birekî kiçik ji kurdmancan -herwekî xelkê Botan- dengdêra (û) zirav dix-wînin, yanî ne wek elmanan lê wek frensizan bi lêv dikin.

Ev kurdmancên ha dengdêra (o) jî wek (û) wa adetî -ko di frensiziyê de bi (ou) têt nîşan kirin- dixwînin. Bi vê ferqa ko di bilêvkirina wan de hergav meyl-dariyek ber bi (o) ve heye.

Ev kurdên ha ko van du dengdêran nerm dixwînin ji bona hevgihandina van dengdêran bi dengdêrên din -herwekî bi (ê, î, a) têt çêkirin- li şûna (w) (y) kê ditînin.

Ji ber ko bilêvkirina (y) ji ya (w) hêsanîtir û (y) dengdareke nerm e, hêdî hêdî dikeve zarên wan kurdan jî, ko dengdêra (û) stûr û (o) wek xwe dixwînin.

Carinan jî di nav.pirsan de dikeve şûna (w):

Suwar ---> siwar ---> siyar

Ji hêla din bi (h) re jî diguhêre:

gerîn	gerihan	geriyan
bezîn	bezihan	beziyan

dihar	diyar
mehîr	meyîr
giha	giya

Ji aliyê din di pirsnen erebî de ko ketine nav zmanê me diguhêre û dibe (ê):

زينب	Zeyneb	Zêneb
خير	Xeyr	Xêr
خيرت	Xeyret	Xêret
زينل	Zeynel	Zênel
فيصى	Feyzî	Fêzo

Divêt bête nîşan kirin ko di zmanê erebî ê axaftinê de jî ev (y) yên ha carinan diguhêrin û dibin (ê).

J, G

Ji van du dengdaran me (j) êxiste nav elfabêya xwe bi wî dengê ko frensiz wê bi lêv dikin û (g) herwekî elman wê dixwînin.

Berdêlên wan di elfabêya erebî de ev in:

j - ژ g - گ

Ş

Ev herf berdêla (ش) a erebî ye. Dengê vê herfê di frensizî bi (ch), di elmanî bi (sch) û di inglîziyê de bi (sh) têt nîşan kirin.

Ji herfên latînî ji bona nîşankirina vî dengî di destê me de ti herf ne ma bûn. Gora destûreke me diviya bû ko em bi herfên hevedudanî emel mekin. Destûra me a pêşîn em dixistin nîzîkî elfabêya tirkan.

Ji hêla din cihderka vî dengî gelek nîzîkî cihderka herfa (s) ye. Miletên ko di zmanê wan de ev deng nîne li şûna wî (s) dibêjin.

Di zmanê yûnanî de (ş) nîne. Ji lewra yûnaniyên ko nû dest bi frensiziyê dikin şûna (chambre-şambr) (sambr) dibêjin û pirsa (paşa) (pasa) dixwînin.

Di encamê de me ev deng wek tirkan, bi vê herfê nîşan kir. Ji xwe ev şikl di elfabêya xelkê romanyayê de, ji mêj ve hebû.

X

Ev dengê ko di elfabêya erebî de bi herfa (خ) têt nîşan kirin di hin zmanên arî de jî heye, wekî niho elman vî dengî bi (ch) nîşan dikin. Lê miletên din, wek yûnan, bi (x) dinimînin.

Ev herfa ha di hin elfabêyan de, wek ya frensizan, du dengan bi hev re dinimîne û dide xwendin, yani dengekî wê dutakî heye.

Herwekî:

Alexandre	Aleksandre
Exemple	Egzemple

Ji ber ko dengê wê ê dutakî ji me re ne gerek bû, me ev herfa ha wek yûnanan û hin miletên din ji bona nîşankirina dengê (خ) êxiste nav elfabêya xwe.

K, Q

Dengên ko di erebiyê de bi (ق) û (ك) nîşan dikin û ji hev bi gelekî cida ne di zmanê me de jî cida cida peyda dibin.

Digel vê hindê (ق) a kurdî ji ya erebî nermtir û siviktir e. Mirov dikare bibêje ko (ق) a me nîzîk wê (k) yê ye ko di pirsa (kristal) de têt dîtin û frensiz (cristal) dinivîsînin.

Ji bona nîşankirina van dengan di destê me de du herf hene: (k) û (q).

Gelo bi kîjkê dengê pêşkî û bi kîjkê dengê paşkî divêt bête nîşan kirin.

Deng wekî ji pêşiya devê mirov derdikeve pêşkî û gava ji paşiyê derdikeve paşkî ye.

Herwekî (ق) paşkî û (ك) pêşkî ye.

Ji ber ko dengê (ق) ji qirikê û dengê (ك) ji pêşiya wî derdikeve.

Di zmanê frensizî, elmanî, û di hinên din de (qu) dengekî dide ko rast bi rast dengê wê (ك) yê ye ko di pirsa (kar - كار de têt bihîstin.

Xelkê eşîra Bêrtî ji çaryekê re carinan (kart) dibêjin. Di zmanê frensizî de jî (quart) heye û mana wê jî çaryek e.

Tinê frensiz (t) ya paşîn naxwînin û wek (kar - كار a kurdmancî bê (t) dixwînin. Di van du pirsan de dengê (qu) a frensiz û (k) a kurdî wek hev in û di ti tiştî de ji yek hev ne cida ne, ne kêm, ne zêde ne.

Belê me goti bû ko (ق) dengekî paşkî ye. Herçend ev deng, rast bi rast di zmanên arî de nîn be jî, di navbera (k) û (q) kêm û zêde ferqek heye, û di wan zmanan de jî herfa (q) di esle xwe de, gora dengê herfa (k) dengekî paşkî nîşan dike.

Zmanên latînî ên îrû vî dengî perîcar bi herfa (c) nîşan dikin. Ji ber ko ev du herfên ha, di zmanên eslî de, berî hatina pê, zmanenên latînî ên îrû bi hev guherîne.

Di zmanê latînî ê kevn de (k) bi tinê di pirsên (kaeso) û (kalendae) karî bû xwe hilîne di ên mayîn de (c) yek ketiye şûna wê ko xelkê Romayê ew mîna (k) yek bi lêv dikirin û dixwendin. Herwekî di pirsên (cable, café, corbeille, corbe, cristal) de, ko bi (c) kê têne nivîsandin, û ev (c) gora dengê (qu) yê dengekî paşkî dide. Lê belê di zmanê elmanî de ko ev (k) yên ha bi (c) ne guhêrîne ev pirsên ha bi (k) têne nivîsandin: (Kable, Korb, Kaffe, Koffer, Kristal.)

Niho divêt em hinikî bi bihayê (k) ya kurdî ê dengî mijûl bibin. Ji bona wê jî ezê (k) ya kurdî deynim ber (c) ya frensizî û (ق) a erebî.

Dê em pirseke frensizî bibin: (cri) dengê (c) ya wê gelek nîzîkî (q) ya me ye, û di navbera vê (c) yê û (q) ya pirsa (qîr) hema ti ferq nîne û mana wan jî yek e, (cri) di frensiziyê de (qîr) e.

Wekî niho, mirov dikare pirsa kurdmancî (qrên) bi elfabêya frensizî wek (crên) binivîsîne.

Li ser berhevdanîna dengê van herfan min çend tecribe çêkirine ko di zanîna wan de hin fêde hene. Herwekî:

1. Min ji hin xortên kurd re -ko ew hînî elfabeya kurdî kiri bûn- pirsa (cristal) da nivîsandin. Tevda li xwe geriyan û paşê bi hev re herwekî di elmaniyê de têtê nivîsandin di şiklê (Kristal) de nivîsandin.

2. Min ev pirs ji hin xortên kurd re da nivîsandin ko herfên erebî nas dikirin lê li erebî nizanî bûn. Bi (ق) kê ko di şiklê (قرستال) de nivîsandin.

3. Min ev pirs ji kurdekî re da nivîsandin ko bi erebî dizanî bû bi salan di medreseyan de xwendi bû, melayê min berî ko binivîsîne, hinikî sekinî, pirs çend caran bi lêv kir, di guhê xwe re kir û ji min re got:

4. Gora bilêvkirina kurdekî nezan ko bi erebî nizane divêt (قريستال) bête nivîsandin. Lê ko bi erebî hate xwendin dengekî paşkî dê bidit ko ji hundirê qirikê têt û kurmancekî nezan nikare derêxîne û weke xwe bi lêv bike. Ji lewra bi imlake erebî û fesîh divêt (كريستال) bête nivîsandin.

5. Min ev pirs ji erebekî re da nivîsandin. Qet li xwe negeriya û tavil di şiklê (كريستال) de nivîsand.

Nisbeta (q) di zmane kurdî de 150:33798 û ya (k) 1056:33798 e. Yanî di zmanê me de (k) ji (q) bêtir e, û nivîsandina (k) ji ya (q) yê hêsanîtir, siviktir e, û (k) ji (q) zûtir têtе nivîsandin.

Ji sebebên bingehî pê ve ko yek bi yek hatine rave kirin, ber vê yekê jî me nîşankirina (ق) ê bi (q) û ya (ك) ê bi (k) çêtir û rastir dîtin.

C, Ç

Di destê me de (c) û (ç) mane. Me ev ji bona nîşankirina dengên (ج) û (چ) hilanî bûn.

Gora eslê van herfan dengê (چ) ji (ç) bêtir bi (c) dihat nîşan kirin. Herwekî di latîniya kevn, di babelîska şeşa de, ko diket pêşiya (e, i, y, æ, œ) dengê (چ) a me dida, mîna dengê (z) ya elmanî, wekî niho di pirsên jêrîn de: (Ceres, Cicero, centum, circus, Cyrus, Cæsar, cœtes, caremonia)

Digel vê hindê me ev herf ji pêşiya xwe vekir, dengê wê ê kevn da alî û em di warê qebaleyê de man. Ji ber ko qebale li destûra me a pêşîn çêtir dihat û ji bona fedakirina wê destûrê çi fêde çi kotekî hebû.

Di zmanî de nisbeta van jî hema yek e: (c) 102:33789, (ç) 103:33789.

Di encamê de me dengê (ج) bi (c) û yê (چ) bi (ç) nîşan kirin.

Li hire dixwazim tiştekî di çavên xwendevanan re bikim.

Ew dengê ko di elfabêya erebî de bi (ج) têtе nîşan kirin di hin deverên Kurdistanê û di pirsinan de ne wek dengê xwe ê nas lê bi awakî din têt bi lêv kirin. Bi awakî welê ko ser dengê (z) ya elmanî diçe.

Dengdêr

Herwekî me berê jî goti bû dengdêrên kurdî di drêj- an kinbûna dengên xwe de sersekinî ne. Yanî dengdêreke drêj ticaran kin nabe û ya kin drêj.

Di yûnaniya kevn de dengdêr holê bûn, dengdêrek geh kin geh drêj ne dihat xwendin. Tinê di yûnaniya kevn de dengdêrinen navîn jî hebûn ko di zmanê me de nînin.

Dengdêrên kin ev in: ***e, i, u***

Dengdêrên drêj ev in: ***a, ê, î, o, û***

A, O

Ev du dengdêrên ha di zmanê me de jî wek yên zmanên din têne bi lêv kirin, lê hergav drêj in û ticar kin na bin.

Weko:

A	çak	dar	pak	bar
O	zor	gol	lor	

Tinê di zarê nîvro de carinan wek (eu) ya frensizî û (o) ya bi tirkî têté xwendin. Hingê bi danîna du deqan li ser (o) yê têté nîşan kirin: köl, göl.

Ê

Gava me sehîtiya denganiya kurdî dikir em rastî dengekî hatin ko nîzîkî (فتحهء ثقيله) yê erebî ye.

Ev dengê ha ko di cara pêşîn de li (a) yeke kin dimîne di rastiyê de ne (a) yeke kin e, û nikare bibe jî. Ji ber ko di zmanî de (a) ya drêj heye û kina wê nikare hebe.

Di encamê de xuya bû ko ev dengê ha ji (e) ke stûr pê ve ne ti deng e. Belê ev dengê ha (e) ke welê ye ko stûr têtе xwendin û herçî dengdarên ko didêre stûr dide xwendin.

Ev dengê dengdêrê tinê di hin deverên Kurdistanê de têtе bihîstin, ne di hemî deran de.

Hebû ko em vî dengî bi danîna du deqan li ser (e) nîşan bikin. Herwekî (e) yên pirsên (pëz) û (sëd) ko bi herfên erebî bi (ظ) û (ص) wek (پظ) û (صد) dihatin nivîsandin û dengdarên wan stûr dihatin xwendin.

Ji hêla din ev ferqa bilêvkirinê di hin pirsên erebî de ko ketine hundirê zmanî têtе dîtin.

esker ereb	elî
ësker ëreb	ëlî

Bê şik e ko awayê bilêvkirinê bi (pez, sed, esker, ereb, elî) li dengayiya kurdî çêtir tê û diristir e.

Ez ko botî me van (ê) yên ha ne wek piraniyê, lê wek hindikayiyê, yanî stûr (ë) bi lêv dikim. Digel vê hindê, madam em îrû elfabekê ji bona zmanekî -ne ji bona zar û zarawayan - çêdikin ev dengê ha nikari bû bête nîşan kirin. Herwekî me jî nîşan ne kir û ne xiste elfabêya xwe.

Min pirsên jorîn, ji hin xortên eşîra xwe û eşîrên dorê -ko hînî elfabêya kurdî kiri bûn- da nivîsandin. Qet li xwe ne geriyan û bi (e) ke adetî nivîsandin. Hingî min ji wan re ji (ë) ya stûr qal kir.

Bi awakî welê li min vegerandin ko pê mesele safî kirin. Ji min re gotin: (Di nav wan herfan de ko te nîşanî me kirin, me bêdişwarî ew herf peyda kir ko wî dengî bikare xuya bike. Jê diyar e ko ew deng tinê bi wê herfê têtе nîşan kirin û ne bi herfeke din.

e, i, u - ê, î, û

Niho, me ev şeş herf hene ko di pêşberê hev de du tovên di şiklî de nîzîkî hev ditînin pê.

Em van çarên jêrîn bibin destê xwe û bi van mijûl bibin:

e, i - ê, î

Lê herwekî me berê jî goti bû, di dengayiya kurdî de, dengdêrek carinan drêj nabit, yanî herçî dengdêrên ko kin in drêjên wan nîne û herçî drêj in kinên wan peyda nabin.

Ber vê yekê dengdêra (e) herçend bête drêj kirin ticar nabit (ê) ji ber ko cihderkên wan ji hev cida ne. Herwekî (i) jî bi drêjxwendinê nabit (î).

Di destê me de ti herfên din ne ma bûn, û gora destûreke me diviya bû em bi herfên hevduanî emel mekin. Ji lewra ji bona nîşankirina tofa paşîn me ev (^) nîşana ha pejirand û navê wê kir bilindek.

Ev nîşana ha di hin elfabêyên din de jî heye. Lê bi vê ferqa ko di elfabêyên din de dengê dengdêran weke xwe dihêle, cihderkên wan naguhêrîne, tînê bilind dide xwendin. Di elfabêya me de du karên wê hene: Dengê dengdêran diguhêrîne û bilind dide xwendin. Lewma dengdêrên bi bilindek hemî jî drêj in û tucar kin nayên xwendin.

Gora destûrên me ên bingehî, ko ji bona çêkirina elfabêya xwe me pêk anî û di pêşiya vê bendê de me da zanîn, diviya bû ko em bê sebebeke zor ji elfabêya tirkan dûr mekevin.

Li hire, di herfên (i) û (î) de em ji ya wan dûr ketin.

Tirk (i) ya kin bi (i) ke bê niqte nîşan kirin. Heke me welê bikira û (i) ya kin bi (i) ke bê niqte û ya drêj bi (i) ke adetî nîşan bikira çêtir ne dibû.

No, ji ber ko (i) ke bê niqte di nav herfên (u, n, m) û di pêş û paşê hin herfan de tevlî wan dibe û ji wan derêxistana wê dikeve dişwariyê. Ji xwe tirk jî piştî çêkirina elfabêya xwe pê hesiyan û ji bona veqetandina (i) ke bê niqte ji herfên jorîn - ko ketiye rex an nava wan- ser herfa ko berî (i) yê dihat işaretek berdidan.

Bêşik e ko me nikarî bû em bikevin nerastiyeke welê ko ji aliyê daniyê xwe ve hati bû nîşan kirin.

Jê pê ve, herwekî heta niho xuya bû, ji lewra ko dengayiyên van du zmanan cida ne, isûlê dengdêrên kurdî bivê nevê ji isûlê tirkan dûr ketiye.

Tinê di heqê vê (i) yê de tiştekî din heye. Dibêjin ko di zarê nîvro de ev (i) ya ha carinan ziravtir têtе xwendin. Nemaze di izafetan de. Ji ber ko di zarê nîvro de mê û nêr ne mane, jê ketine û izafeta erebî yekcar xwe xistiye nav wî zarî.

Wekî niho, di zarê bakurî de, gora mê û nêrbûna pirs û navan du şikl hene:

kurê Remo   keça Remo

kurê di Remo   keça di Remo

Lê di zarê nîvro de, ji ber ko mê û nêr nînin, ev terkîbên ha wek izafetê têne gotin.

kuri Remo keçi Remo

Ev izafetên henê di zarê bakurî de jî peyda dibin, lê ne di zmanê axaftin û nivîsandina adetî de, lê belê di zmanê dabê (edebiyat) a kevn de, nemaze di şihran de ku bi wezna erûzê hatine nivîsandin.

Di zmanê bakurî de ev izafetên ha wek pirs û terkîbên biyanî ne, di nav dîwanan de mane û ne ketine zmanê xelkî. Weko:

بگزاده يه يك ژ نسل ميران

Bi elfabêya me û gora bilêvkirina kurdiya xwerû, herwekî xelk bi lêv dikin ev misra' divêt holê bête nivîsandin:

Begzade ye yek ji nesli-mîran

Navbera (nesli) û (mîran) me xêzkokek êxist, pê şiklê wî ê biyanî xuya dibe.

Digel vê hindê mirov nikare bibêje ko (i) yên izafetên erebî hergav wek (i) yên kurdî kin û stûr têne xwendin. Ji ber ko di wezna erûzê de ji bona destxistina ahengê ev (i) yên ha ko (-) a izafetê ne carinan drêj û drêjtir jî têne xwendin.

Lê heke di zarê nîvro de (i) yin hene ko ji (i) ya adetî ziravtir têne bi lêv kirin ev ziravî ne ji guhêrîna cihderka dengî, belko ji guhêrîna rengê dengî tête pê ko naye nîşan kirin.

Ji xwe di zmanê me û di her zmanî de dengdêr û tevayiya herfan gora zar, zarawan kêm û zêde, bi ferqinan têne bi lêv kirin, zirav û stûr dibin, herwekî di birê xwe de bête gotin.

Û

Ev dengdêra ha, dengdêreke bilind e, herwekî di pirsên (dûr, kûr, zû) de tête xwendin.

Piraniya kurdan vê dengdêrê wek elmanan yanî stûr û hindikayiyeke kiçik wek frensizan yanî zirav dixwînin.

U

Ev dengdêreke welê ye ko di zmanî de hevala wê nîne. Ev dengdêra ha ji du herfan, ji dengdarek û dengdêrekê hevedudanî ye.

Ji bona qenc xuyakirina dengê vê dengdêrê berî ewilî emê bi denginen din mijûl bibin. Ew bi xwe dengê vê dengdêrê dê xuya bikin.

Di her zmanê arî de pirs dikarin bi du dengdaran dest pê bikin, bi gotineke din herwekî dengdêrek di nava pirsê, di pêşiya pirsê de jî dikare du dengdaran bidêre.

Weko: blûr, xwar, stûr, qrên, standin, braştin...

Di zmanê me de dengekî din jî heye ko li dengê vê dengdêrê dimîne. Ew deng jî dengê (xw) ye, wekî di pirsên jêrîn de:

xwe xwîn xwarin xweh

Ev dengê ha jî herwekî di pirsên (blûr, stûr, qrên,...) de tête dîtin ji du dengdaran hevedudanî ye û ketiye pêşiya dengdêrekê. Lê bi vê ferqa ko di dengdarên din de herdu dengdar cida cida têne bi lêv kirin. Lê wekê (x) û (w) dikevin tenişta hev, (x) li pêşiyê, (w) li paşiyê, ev herdu dengdar dikevin nav hev, li hev dikelin, û ji wan dengekî welê dertêt ko mirov dikare bibêje ko ew ne dengê du herfan e, lê belê dengê herfeke serxwe ye, ko di awayê bilêvkirina wê de ferqeke eşkere heye.

Belê ev herdu dengdêr dikevin nav hev û pêk ve têne bi lêv kirin. Herwekî di pirsa (xweş) da. Di vî dengê hevedudanî de dengê raser (x) ye û rind tête bihîstin, û dengê din ko rengê wê diguhêrîne (w) ye. Di zarê dimilî de pirsa (xweş) bûye (weş). Jê xuya ye ko herfa paşîn (w) ye û (x) ji pêşiyê ketiye.

Vêca, wekê ev du dengdarên ha (w) û (i) ne ewçend dikevin nav hev û li hev dikelin ko ji wan dengekî nû û dengdêrî derdikeve. Ev dengê ha diviya bû bi herfeke serxwe bihata nîşan kirin.

Me evê ha bi (u) yeke bêbilindek nîşan kir û (u) ya bibilindek ji bona (û) ya drêj hilanî bû, herwekî jor ve hate dîtin.

Bi vî awayî ji bona dengdêrên kurdî qeydeyek hate danîn; dengdêrên bilind bibilindek in û ên kin bêbilindek in.

Ev dengdêra ha ko di xwe de dengdarekê vedişêre; herwekî pêşdetir bête rave kirin, dengdaran, nemaze çendekan, ji dengên xwe ên adetî stûrtir dide xwendin.

Me goti bû ko (u) ne kina (û) ye. Ji ber ko di denganiya kurdî de dengekî dengdêrî carinan kin û carinan drêj nabit. Herçend ji bona guhên nehînbûyî di cara pêşîn de wek nîzîkî hev xuya bibin jî di rastiyê de ji hev cida ne û cih-derkên wan cida ne.

Guhekî ko qenc hînî denganiya kurdî bûye be ti dişwariyê dikare vê ferqê rind bibihîse û tê derîne.

Digel vê hindê em dikarin burhaninen welê peyda bikin ko bê arîkariya gu-han, rast bi rast bi çavan bêne dîtin û seh kirin.

Ji bona vê yekê jî emê bala xwe ji hin dengdêrên biyaniyan re bidin ko wekê dikevin zmanê me xwe diguhêrînin. Zman wan napejirîne (qebûl nake) deng-dêreke xwe dixe şûna wan.

(')a erebî (û) yeke kin e. Lewma ko di zmanê me de (û) ya kin nîne di wan pirsên biyanî de ko (') hene ev (') yên ha dikevin û li şûna wan (i) yeke kurdmancî radibit.

Wekî niho di pirsên jêrîn de:

mirad	مراد
midîr	مدير
mihtac	محتاج
misilman	مسلمان
Silêman	سليمان

Ji lewra wekê zmanê me bi herfên erebî dihate nivîsandin di nîşankirina vî dengî de dişwariyeke mezin dihate pê. Ji xwe, ev deng di nivîsarên kevn de

ticar qenc û rast ne hatiye nîşan kirin. Ji ber ko di nav herfên erebî de jê re berdêlkek ne dihate dîtin.

Ji bona rindxuyakirina doz û gotina xwe em bi pirsa (sund) xerîk (mijûl) bibin. Di pirsa (sund) de dengê (u) yê bi (') kê an bi (و) kê dihate nîşan kirin û pirsa sundê di şiklê (سوند) an (صند، سند) de dinivîsandin. Lê di herdu şiklan de jî dengê (u) yê weke xwe xuya ne dibû. Ji ber ko bi (') ê dengê (û) dihate nîşan kirin û (') dengekî welê nîşan dida ko di zmanê me de nîne. Lewma ko (') erebî ko (û) yeke kin e di zmanê kurdî de nîne.

Lê bi her çî awayî jî hate nivîsandin ev dengdêra ha dengê xwe ê pêşîn winda ne kir, di devê xelkê de weke xwe ma û gehiştiye me.

Ji aliyê din ev dengdêra ha di nav zmanî de bi dengdêrinen din diguhêre û pê jî xuya dibe ko ev dengdêra ha ne (û) yeke qin e.

Guhêrîna wê bi du awayan çêdibit: bi (i) û bi (o)

Di şiklê pêşîn de guhêrîn ne bi tevayî ye. Ji (u) ko ji (w) û (i) yê hevedudanî ye (w) dikeve û (i) bi tenê dimîne:

swiwar	suwar	siwar
şwiştin	şuştin	şiştin

Di şiklê duwim de (u) digel dengdêra ko di paş wê re têt winda dibit û li şûna wan dengdêreke bilind, (o) yek radibit:

cuht	cot
suhtin	sotin

Ev (u) carinan, dengdêran jî bi xwe re dibit:

bihurîn	borîn

Ev dengên ha, berê di zmanê farisî de jî hebûn. Lê pêşdetir jê ketine. Digel vê hinde di nivîsandinê de şiklên xwe weke xwe hilanîne:

xwaher	xaher	خواهر

xweş	xoş	خوش
xwasten	xasten	خواستن
xwace	xace	خواجه

Herwekî nivîsevanê zmananazîveke farisî (رهنمای فارسی) qala wan kiriye, lê bi awakî natevav.

"Di zmanê farisî de ji van pê ve du herfên din jî hene ko mirov wan dikare bi (خو) yeke bi sê niqtan û bi (قو) yeke bi sê niqtan nîşan bike. Ev dengên ha hetanî îrû di zmanê farisî de dijîn û di dora Kurdistan, Xozistan û di Şîrazê de têne bilêvkirin."

Mayîna van dengan di wan doran de ji hikmê denganiya kurdî ye. Ji ber ko çiyayên Kurdistana Ecemistanî heta Xozistanê drêj dibin û li Şîrazê gelek kurdên bextiyarî hene.

Ev (خو) a ko bi sê niqtan têtê nîşan kirin ji (xwe) ya me pê ve ne ti tişt e. (قو) a bi sê niqtan jî (q) yeke kurdî ye ko (u) yeke me ketiye pêşiya wê. Ji xwe me berê jî goti bû ko (u), nemaze hin dengdaran, ji ber ko di wê de dengdareke veşartî heye, stûr dide xwendin.

Nivîsevanê rehnimayê rind bala xwe da bû ko ev (ك) yên ha ji ên adetî stûrtir, lê ji (ق) ê siviktir têne xwendin. Ji lewra bi zêdekirina niqtekê ser (ق) ê dil kiriye dengê wê binermine û dengekî navbera (ك) û (ق) ê bisekinîne. Ev deng jî ji dengê (k) yên pirsên jêrîn pêve ne tu deng e: (kul, kur, kun, kuç)

Lê, ji ber ko zmanê farisî zemanekî drêj bi herfên erebî hatiye nivîsandin û pê dabeke wî mezin heye û gelek pirsên erebî têketine û denganiya erebî bi gelekî lê hikm kiriye, ew dengê ko me bi (u) nîşan kir di zmanê eceman de yekcar winda bûye û bûye (و) ke erebî.

Nivîsevanê rehnimayê ji ber ko nikari bû dengdêrê bibîne, bawer kir ko ev dengê dengdareke serxwe ye, ji (ك) ê cida ye. Ji lewra ew bi (ق) ke sê niqtan nîşan kir.

Herwekî xwendayinen me ko di medresan de xwendine û di bin hikmê isûlê elfabêya erebî de mane dibêjin ko di zmanê kurdî de jî, ji (ق) pê ve du (ك) ên din hene. Mîna dengdarên ereban: (س) û (ص), (ت) û (ط).

ferheng
Kurdî - Kurdî

a

a: tîpa yekem a elfabêya kurdî

a: nîşana mêyatiyê, amêreta dupatekirinê

ab: tebax

abîde: pêker, peyker

abikef: kef, protan

abone: beşdarî

aborî: debarî, mîqvatî

aborînas: pîsporê aborî

aborîzan: aborînas

abûr: amîretên kêlanî (wek gasinî)

abzung: toqe, awzone

ac: şaxikê fîlî

acin: ben, kevir

acinpij (an **acinpêj**): çêkerê sazker keviran (bo avakirinê)

aclafman: texlît, mane

aciz: bêhnteng, perîşan, enirî, tore

acizbûn: bêhntengbûn, enirîn, torebûn

aciz dibe: bêhnteng dibe, dienirît, perîşan dibe

acun: acin

adar: avdar, heyv (meh) ya sêyem a salê

adarik: xecxecok, gula adarê, kulîlka adarê

ade: aşêf, kezax

adekirin: kezaxkirin

adekirî: kezaxkirî

adem: yekem pêxember (silavên xwedê li ser bin)

ademîzad: mirov
adrês: carak navnîşan
adet: awa, rêbaz, nêrît
adûde: xile, amêrata helkêşana helezî
afir: alif, axîn, dangî, delav
afirandekar: çêker, sazkerı
afirandêr: daner, nivîser
afsûn: anû, cadûbazî, cadûgerî, xirskerî
afsûnkar: cadûbaz, cadûgerî, xirsker, cadûkar
agah: serwext, haydar, hişdarî
agahî: hişdarî, haydarî
agahdar: hişdar
agahdar dibe: hişdar dibe
agehdarî: vîn
agahname: belgename
agir: alav, bilêse, pêt, gorîk, şewat
agirbaz: yarîker bi agirî
agirbazî: yarî bi agirî
agirberdan: tevandin, hawêştin
agirdank: tifik, pixêrik, argon, koçik
agirjen: heste, çevbev, beniste
agirkuj: karkerê temirandina agirî
agirliz: agirbaz
agirok: awan, ewan, giriftarî çêker, nexweşiyek pezî
agirnok: dehnî, demarî
agirpij: gungan, agirvejan, burkan
agirxane: perestgeha agirî
agir xweşkirin: nivînkirin
agul: helezek dinyê
ah-ax: ahunal, amêrêt û deng (nîşan) ya êşê
aheng: bezm, şadî, şayî, şahînet
ahengbêj: stranbêj
ahengdar: saz, goncaw
aheste: hêdî, mitî
ahin: hesin, asin
ahkêş: mirîto, xemdar, dilzar
aho: xezal (pezkuvî)
ajok: hajo
ajotin: nandin, (hajotin) kêlan, cotkirin
ajotinek: han(der)
ajotî: kêlayî, hajotî
ajotker: cotyar, cotkar
ajnê: avjenî, melevanî, ketin av
ajnêgeh: avjenîngeh
ajnêker: melevan
ajvor: lawaz, sist
ajovonkî: lawazî, sistî
akad: kevne milletek, înavî, bizhayî
akam: encam, dumahî, dawî, (mirin)
akincî: niştecî, dêmanî, cotkar, cotyar
al: la, sorê vekirî
ala: bêrav, peydax, beyax
alahilgir: mirovê alayê radike
alal: helezek bîhn xweşe
alandin: pêçan, girêkirin
alandî: pêçayî
alastin: zimandan, alîstin
alav: alawî, amêr, gunî
alavê cot: amêrên kêlanê
aldar: ala yan bêreq hilgir

alet: das, diyos, çinok
alêne: bêhnvekirina peziya nîvro
algon: sorgulî
alif: afir
alî: la, kêlek
alîgirtin: lagirî
alîk: parçe, pîtak
alîkar: harîkar, arîkar, piştgir
alîkirin: piştgirtin
alîkirî: piştgirtî
alîdike: harîdike, pişt digire
alînok: nokên hênayî
alînde: hingûr
alîsoz: texlît, hirmê yan hirmîk
aloz: şkevakirî, grêkirî, têr girê
altax (artax atak): sîxor, guhbel, desgiz
altbûn: serketin, serfirazî, altdarî
alûç(e): erok, xox
alûsî: şefalî, şengî, kokî, cindî, lewendî, çelengî
alûte: lewitî, bêşerm
alûze: mixabinî, kovanîtî, xefet, damat, dax, şayiş, xem û pejare, jovanî
alîya: pêçan
amade: pêkhatî, lêkdayî, hazir
amadeyî: pêkhatin, lêkdan
aman: pertal, kotal
amanc: armanc, mebest
amancegeh: çêregeh, pinçar, aran, çerangeh, mêrg, çêre, koz, lewez
amas: pejbûn, petam, awsan, perçiftin, cedew
amerzîş: lêborîn
amezûd: pisîk, kitik
amojkar: qewitkar, pendiyar
amojin: jinap, jinmam
amojgeh: zanîngeh
amoz(a): pismam, kurmam
amûret: amêz, alav, imbûr
amûz: gişt, gelemper
an: yan amnazi (bo hevyaziyê)
avbar: enbar, kewar, depe
ancûmek: komîte, lîjne
amgo: yan ko bi wateyek dî
angore: bicor
angoşt: daxwaz
anî–enî: ber, tewêl
anîn: (hînan), hazirkirin
anînber: berkêşan
anîbeş: destreş
anînberçav: nîşandan
anînberdest: ûlamgirtin, berkêşan, mijokorê, lişt
anînberbêş: pêşkêşkirin
anîncîh: (bicîhînan) napezandin, berpekirin, peresendin
anînder: derhînan, derpêrîn, vepengizîn, nakawî, vemistin
anînxwar: êxistin, xistin, kevandin, peyakirin
anha: anka, niha, nihu, vêgavê, vêga, noke
anûh: nuh, nû, nûjen, nî, taze, nivar, niwê
anû: xinskerî, cadûbaz
ano: hal, naşav, perjeng, dirom
antîk: entîke, vetlaz, şonwarî,

kevn
antîkxane: şonwargeh
ap: mam, binabav
apilk: êpilk, gilolk
apilka: gilolka benkî
apincî: kinasê, konkê zivistanê
apojin: jinap, jinmam,
aprax: dolme, belgên mêw (tirî) hepişandî
aprî: nûbenda, avinmiş, poşîn, yan daposîna avinmiş
apza: pismam, kurmam
aqilmend: pendiyar
ar: ard, genim, yan cehê têr hêrayî
aram: hedan, qeyn, nizim, hedar, nok, bêhnfirehî
arambûn: hedarî
aramdibe: dedar dibe
aramgeh: gon
aramî: aşitî
aramkirin: hedarkirin
aramxweş: heval, hogir, yar
aran: haran, çol, biyabon, bernî, sehna
arandin: enirandin, fêtkarî, belqitîn, hêç
arandî: fêtkirî, şarandî, enirandî
araq: alavê cot
aras: xemil
arav: agirav (avekiya agirpijimî) ava cil şûştinê
arçêm: arçen, lam, navda
ard: ar, genimê qenc hêrayî
ardê: dan, genimê arkirî
ardêsavarî: hurik, (hinik)
ardik: sone, kejmînek, pîne
ardikê: nîska, nîskên arkirî
ardî: malêz, vinik, şorbe (ginaz) ya arî û ronî
ardîpêç: danê, hinik û ronî
ardû: agirdû, êzing, sotemenî
ardûron: dan, yan vizika ar û ronî
arhan: êş, azar
arhandin: arandin, handan, hêriskirin, tojikandin
arengî: zikêş, qolinc, çikî, bapêç, ûr êş, êlinç
arengîbûn: êlincî, bapêçî, ûreşî
arezû: hêvî, viyan, mebest, dilxwazî, kam, hewes, hez, niyaz, wîstin, bêz, mereq, megîz
arezûkirin: hîvîdarî, hezkirin
arênc: pejbon, yan cedewa bin kefşî
arêx: sing
argûn: mor, al, erxiwanî
argûnî: êşanve
arih: siza
arihandin: arandin, tojikandin, hêriskirin
arguşk: hestiyê lamê
argûşketin: hestîketin, alûketin, kulbuna gilaleyan
aring: nesaxiyek peziyê
arî: regezê arî, Hind-Ewrupa
arî: xwelî
arîdank: xwelîdank
arîkirin: piştgirtin, yarmetî
arîşen: wûre
arkork: bista agirî, kurhê
armanc: mebest, stêrk
armanc xistin: stêrk lêdan

arna: mêrxas, aza
aro: xiyar, şiling
arok: texlît kutilk
arperî: permor
arpijîn: agirpijîn, burkan
arpîv: sengkarê arî
arsim: bahûr, persiv, helamet, kulbûna perdeya difnê
artêş: leşker, sopa
arvane: dûndil, mêya huştinê
arxavk: danxavk, texlît şînayî
arzî: sermayeye kesiyê taybetê, xwemalî
asanî: hêsanî, sanahî, sivik
asê: sext, meşkênbaz, çetîn
asêkirin: sextkirin
asêkirî: sextkirî
asêdike: sext dike
asfelt: zift
asfeltkirî: ziftkirî
asik: ahû, xezal
asîb: xiniz
asman: esman, bilindiya valahiyê
asmanêdev: gezo sorçik
asû: hesû, doran, aso
asûyî: asoyî, doranî
ast: berdewam
astank: derazink
asteng: gelî, kosp, tegere, zehmetî
asûde: vesihîn
asya: qare yan kerta Asya
aş: karge
aşan: livîn, zivîrîn
aşandin: temene, silav
aşartin: pênasîn, naskirin
aşevan: aşvan,
aşêba: karge yan aşê bayî
aşartin: pênasîn, maskirin
aşêv: finizî, binîn
aşêv dike: giya dike
aşêvkirin: giyakirin
aşêvkirî: giyakirî
aşêvmalk: komkerê pelot (paşmayî) yê dirûnê
aşger: kargerê aşî
aşîna: nas
aşik: aşê biçûk
aşik: kam (maden, mêrtal)
aşîkar: eşkera ronak, zelal diyar
aşitî: tenayî, asayiş
aşitîbûn: tenabûn, asayiş
aşitîxwaz: asayişperwer
aşkartin: dupatkirin, esehkirin, diruvkirin
aşkartî: dupatkirî, esehkirî
aşnas: nasyar, bilyan pêzan
aşnasbûn: zanin
aşpêj: lênankar
aşt: vesehî, tena, pêkhatî
aştî: aşitî
aştîxwaz: aşitîxwaz
aşûrî: kevne netewê memayî, birhayî
aşût(ik): herifîna berfê
aşûya: asêkirin
aşvan: xûdanê aşê
aşvanî: qeraşî, karê aşî
atûn: eytûn, êtûn, agirge, kûrhe. firn
av: aw, şileya bê tam û reng bo vexwarinê û çandinê
ava: rojava, roj xewarebûn, têr şinayî
avabûn: tenayî, têr xelk

ava dike: dirûst dike
ava bin erd: karêz
ava dilopkirin: ava ji hilmê, çêker
avahişin: ava şîna ko çavî digihînit
avahî: xanî, şînyakî, vegeş tenayî, bêr
avakirin: dirûstkirin
avaker: dirûstker hosta
avanesaz: ava kêr vexwarinê neyêt
ava reş: ava reş a ko çavê mirovî digire
ava spî: ava spî ya çavê mirovî digre
ava şîp: solav, tavge
ava tirş: sîrke sihik
ava zer: nexweşiya ava dilêşê mirovî da kom dibe, avbendî
avaqilê: ava soda
avane awêne: derbeder, bapiv gezal
avbaz: melevan
avbazgeh: melevangeh
avbend: avsing, nexweşiya kêlekê
avbeşink: rêza avê, bo dabeşkirinê
avbir: av helgir
avbirî: av hilgirî
avboş: lehî, leyî, av rabûn, lêmişt, lafaw
avdan: lênik, ava dide, helezî
avdanik: dewlik, delov, setil
avdar: adar, heyva adarê
avdar: keskî, şînatî
avdanok: gul raman, nîsanî
avdayî: av vexwarî
avde: hevda, benik, bendek, benkê dirêjê, tevnî
avdenge: derîn, yan derçeya avê
avdest: destav, avnêj
avdev: meşka avê
avdevwerdan: lêwerdan
avdew: dew, mastaw, mastê li gel avê têkelkirî
avdêr: karkerê çavdêr yê avê avger
avdêrî: avgerî
avdir: kendir, xerend, loç, korjî
avdiz: binîn, kulbûn
avdong: texlît, êxînî, metfînî
avdeng: Avend, kêrhatin, goncan
avesta: kitêba Zerdeştî
avên: hayven mast yan şîrê meyî
avêne: bijîn
avêtin: veweşandî
avêtin piştguh: hêrişandin, feramoş, sistgirtin
avgeh: xunav
avger: gerav, av zîvêrk, gêjaw, zîvrek, viz,
avgerm: serşo
avgir: pingav, çinav, zong, genav, meraze, zelkaw
avgirt: çandinên binav ketin
avgirtin: şikir çêkirin
avgirtî: sikirkirî
avgoşt: êxinî, meftiniya goştî
avhilmij: mekîneya avê, pemp
avik: rûbar, celal,

avir: tênîwan, dîtin kotî
avî: havî, xwesar, şebnem, xunav, rengav, erdê avî
avîn: nexweşiya avbemdê
avjen: melevan
avjenî: melevanî
avketin: çêbûna şinêza helezî
avkêş: avhilgir, avguhêz
avkêşî: av hilgirî, avguhêzî
avpijîn: av reqşandin
avpîv: av hejmêr
av pîvaz: guvaş yan şinêza pîvazî
avrabûn: lehî, leyî, lêmişt, lêzm, lafaw
avraz: evraz, hevnaz, bilindî, pesar, perkî, hilpirj
avrêj: rêjav, leyî, şîp, finek, tavge, solav, avdestxane
avrêjek: av weşînk
avrêjgeh: rêjgeh, mavgeh, berdevê, rubarî
avrêjtin: çoran, delandin, dilopkirin
avrijandin: mîzkirin
avrû: abnû, şehnaz, rûmet, şan, namûs
avrûbirîn: bêrûmetkirin, bênamûsî
avrûçûn: riswayî, bêrûmetî, eşkerebûn
avir: serban
avis: zikpir, dûcan, bitişt
avisbûn: zikpirî, bitiştbûn
avise: bi zik e, bi tişt e
aviskirin: bi tiştkirin
avisdike: zikpirdike
avsing: nexweşiya avbendê
avsîr: şirêza sîrê
avsîrke: nanê tenik ron û sîrkirî
avsark: berfdan, qersink
avşêlû: avşîr, lêl
avşîle: dûşava, şinêza tiriyê negehiştî, bê sîr e
avşo: ava ji ber şûştina amanan mayî
avşork: şorbe, giraz ya hejara, av û xwê
avatal: ava ne zelal û nezaz birûsk
avtav: ava ber tavê
avteng: berdelîv, avgelî
avtêgerîn: çêbûna şînêza helezan
avtêkilkirin: daketin, nihandin ya newaya jinê
avwerdan: lêwerdan
avûba: seqa, keş, ba û baran
avweşînek: av havêj
avyar: karkerê avê, avger
avyarî: avdanî, avgerî
avzelark: hûr masî
avzelîlk: nexweşiya spilkî
avzîl: gol
avzêm: kaniya beharê, avtêkilî teqnê
avzêmkî: nenas, nediyar
avzêr: ava zêrî
avzêrkirin: bi zêrî nûkeşkirî
avzîv: ava zîvî
avzîvkirin: bi zîvî nûkeşkirî
avzunk: toq, awzone
awa: reng, çeşte, rêbaz, şêwe
awan: ewan, xiniz, amêr
awanî: ewanî: xinizî
awar: ruye, şîrînayî, ar, ron û

şekir
awane: derbeder
awareyî: berbederî
awart: bê netê têne
awartandin: tênebûn
awarte: netê
awarteyî: netêyî
awaz: bezm
awazgeh: bezmgeh
awir: dîtin, bîn, nêrîn, mêzekirin, helwîst, hizir
awirek: têniwan
awinî: penabû, hewiya
awîsta: avesta
awîte: terxan, awinteyî
awîstek: gulî, perçem
ax: deng, derbirîn, yan nîşana êşê gil, xak
axa: serdest, mezinê êlê yan hozê
axabunî: jin axa
axaftin: peyv, galgal, şor, gotin, peyivtin
axasor: axa gilkaniyê, kalotî
axazer: hurika zêrî
axayî: axatî, serdestî, rêberî
axbizêr: texlît, xwazîne
axdar: êşayî, xemdar
axeban: ban axkirin
axicandin: axiftin, vekirina birînê yan perçeftinê
axirke: xêrk, pêşî
axekî: reng ax
axereş: belengaz, hejar mendebûz
axiftin: gotin, bêje
axîn: axhilkişîn, êşan, ahîn, xem, kovan, xefet, dax
axlêv: xizêran, dawiya werzê beharê
axokî: reng toz
axoş: hembêz, bûnbar, heyva
axpîne: nûpîvek zeviyê
axsibat: pazde rojên piştî sibatê
axur: afir, tewle, tewilê piştîn, stewl
axurk: pêşî
ay: ayî, ax derbirîn yan dengê êşê
aya: gelo amraz û nîşana pirsyariyê û sosretê
ayay: awazek kurdî ye
ayende: hatî paşroj
ayil: gunehbar, tawanbar
ayilbûn: gunehî, tawan
ayîn: ol
ayîndar: oldar
ayîndarî: oldarî
ayîne: awêne, xudik, eynik
ayinet: yasaya olî
ayind: dîndar
ayinda: paşaroja nêzîk
ayindê: dahatî, paşro
ayindê berdewam: paşroya berdewam
ayînî: olî, giyanî, dînî
az: xurt qahîm, sert
aza: serbest, dilêr, mêrxas, boke
azabûn: serbestbûn, azadî
azadibe: serbest dibe, rizgar dibe
azadar: azaser, serbest
azadarî: serbestî, rizgarî
azadî: serbestî
azadkirin: rizgarkirin, azakirî
azadkirî: rizgarkirî

azad dike: rizgar dike
azahî: azadî
azahîxwaz: azadîxwaz, evîndar
azakirin: rizgar yan serbestkirin
azakirî: rizgar yan serbestkirî
azar: kotîkirin, êş
azale: rîxa ziwakirî
azarî: arhon, êş, jan
azardan: êşandin, şikencedan
azardayî: êşandî, şikencedayî
azarkirin: şikencekirin
azarvan: rezvan
azaser: rizgar, serbestî
azbet: ezbet, tîrek, ji êlê yan ji hozê
azinî: ginî, zêmarkir
azîn: rêbaz, texlît
azlîx: texlît, genimê lib spî û dirêje
azoxe: azoqe, pîtak
azpêjî: karê pêjî yan aşpêjî, lênanvanî
azwer: têkorkî, berzxwazî
azû: didanê hêranê

b

b: tîpa dûwema elfebêya kurdî
ba: Keş, hewa, cem, mik, kin
baba: babo, bavo, bav, bab
babekî: heyberî
baberket: pufbo, pirçift
baberketin: pûfbûn, perçiftin, awsan
baberketî: pûfbûyî, perçiftî
baberdikeve: puf dibe
babet: mijad, awa heyber
babetkirin: polênkirin, rêzkirin
babetkirî: polênkirî, rêzkirî
babelîs: sedsal
babelîsk: bahoz, ziryan, bazor
babidest: mendebûz
babidestî: mendebûzî
babir: piling
babirek: perdedar, hêlekan
babûtan: yariyek gelêrî
bac: bêş, xogî, kop, xawe
bacan: bacanreş
bacansor: temate
bacbir: bac komker
bacdan: bêşa ko mirov dide
bacdar: bacbir
bacêserbaz: bacê havêtî ser
bacê tekane: bacê yekbûyî, bacê avahiyan
bacê xaniyan: bacê aqaran
bacgeh: bacxane, fermangeha bacê
bacgir: bacbir
bacik: îsot, bîber

bacîk: baçik, garis, herzin
bacstên: bacgir
badak: texlît, heleze
badan: lûlan
badayî: pêçayî, honayî, lolayî
badak: badik, heleza xu li dor daran ba dide
badar: bawî, qeselî
bade: serxweş, mey
badegir: meyger
badek: pêçbadek, çemin, çep, serê goşeyê, vekokê burxiyan
badev: ba, berf
badide: dihonit
badilhewa: bêhûde, bêtewş
badî: amamê, vexwarinê
badînan: devereka başûrê Kurdistanê
bafile: fileyê ji nû misilman bûyî
bafûn: fafûn, alemînyûm
bager: bahoz,
bagemî: keştiya babirekî, yan hêlekanî
bagirtin: perçiftin, pûfbûn, awsan
bagirtî: perçiftî
bagerîn: bangerîn, girêlkerê-ya banî
bagiranî: pestana bayî,
bagirdan: bagurdan, bangêr-dan, girêlkerê serbanî bo nehêlana dilopan
bagûhêrk: alava germ, yan sarkirina bayî
bahatin: hatina bayî, bage-rok, balivîn
bahoz: guhartina arasteya bayî, pasîv helamet
bahorîbûn: persiv
bahose: bahoze, barove
bahoz: bazar, ferwaz, talaz
bahûnik: sirwe, şîne, bayî nerm
bajar: şehir, şar
bajarê berdayî: bajar yan şa-rê çolkirî
bajarvanî: şaristanî, şarvanî
bajarî: dêmanî, jiyarî
bajarîtî: şaristanîtî
bajen: baweşîn
bajêr: bajar
bajêrvan: şarvan
ba ji ber berdan: vesihîn
bakêş: bagûhêrk
bakirin: daneba, karêjî, dê-randin, vedênan, dêran
bakûzîn: germeba
bal: nik, kin, cem, şêqel, şa-ber, çeng
bala: bejin, qed, bilind
balbalok: texlît, pêtikek fi-rende
balafir: firoke
balafirê dudar: balafirê vizik-dar
balafirgeh: balafirxane, firo-kexane
balarê: rêya giştî
balafirvan: firokevan
balave: ber evraz, ber jorve, selal
balavek: alava cilşo
balavkirin: cilşoştin
balavxane: cil şoştingeh
balbas: balbaz, polîs
balberî: berhelîstîn, berperçî

balcan: bacan (reş)
baldan: wûnyayî, hoşyarî, hayjî
baldar: çemgdar, wurya, hoşyar
baldirêj: peşe dirêj, aram, bal fireh, bêhn fireh, lêdan
bale: penc
balendarî: firinde
balêdan: pufdan (ya zurnayî)
balfireh: bêhnfireh
balgeh: serîn, bînser
balgon: balkon, berbank, telar
balîzerk: texlît, xişoke
balkêş: berpalk, palpişt
balme: fişek, gulle, saçme,
balifamer: kimkime
balişne: runiştek
balor: girêl
balore: guhdana gêsinî bi gayê ve
balte: tefşo, tivir, bivir, zomp
baltuz: diş, (xwuşka jinê)
balûl: xirp, sakar
balûr: zotik, belalok
balvedan: malbat, babik
balyoz: êlçî, serek, şandeka dewletê li derveyî welat
bavmehir: zirbav, zirbab
bamişt: bapeşk, bahoza berfê
bamî: zerzewatê bo lênanê
ban: miç, sabutik, deng, gazî
bana: baniya şîrdan
banandin: dilovanî
bandev: badev, bayê sor, sir, bahoza berfê bamişt
bandor: bandûr, nîr, yax kartêkirin
baneşan: amnaza gaziyê (rêziman)
banêçavî: nav qepolk (ya çavî)
bangdan: gaziya nivêjê
bangdide: gazî dike (bo nivêjê)
bangdêr: gazîker
banger: bangeran, bagurdan
bangder: demgder, deng mezinker, yan gewreker
bangweş: radyo
banî: bala, ser, bilind, zir
bank: benk
banker: benkdar, bangdêr
banok: dilovan
banû: xanim, kebanî
bapeşk: bahoza berfê
bapêç: çikî, zikêş, arengî
bapîr: babkalk, babê yan daykî
bapîrî: hinara tal
bapîsok: gerdelole, babelîsk
bapîv: pîveka leza bayî
bapûk: barova berfê
baq: vekirina navbera tila beranî û tila nîşanker, şikefalîs
baqo: hêjîra kerik, negehiştî
baqûn: garan, maxir (kerê çêlan)
bar: giranî, rewş, pergal
baran: ava ji asmanî dihêt xwarê, şilî
barandin: barbar
barane: kirêya barkirinê
baranî: paltoyê baranê
baranpîv: pîveka baranê
barperdan: vekirina barî

barbûn: yarmetî alîkarî
bare: pîvana helbestê
barek: çayxane
barhilgir: barbir, kolî, kolhilgir
bardanîn: barî dihînit xwarê, vala kirin, zan (biçûkbûn)
bardar: barguhêz
bargeh: depo
bargiran: seng
bargil: bergil, hespê mê resen
barhingêv: lawaz, sist
barik: texlît, balinde
barîn: barandin, baran
barît: barîtik, texlît balinde ye, kotefir
barke: sûsik, (balinde ye)
barkelî: dezdmend, dilşewitî
barkêş: guhezoka mezin
barkêşî: awayê guhestina barî
bars: şilx, kom, mêş hingiv
barû: kelhê qela
barût: şore, kejmîrêkê teqîn
barûte: berdayî, gelho, xirpo, sersam, tirok
barxane: barkirin
basark: bagûhêrk
basimbaz: şeva 25ê adarê
basimbêl: fort, port, qebe
baspî: texlît nexweşî ye, bayê spî
basirme: nexweşiya mav qepulka çavî
bask: çeng, bal, per
basme: perûkê pembû
basor: bayê sor, bawesîr, nexweşî qorkî
basûr: pêtika genim û cehî
baş: qenc, çê, çak
başî: qencî, çakî
başbîn: qencbûn, çakbûn
baştir: çêtir, çaktir
başax: gulî genimê paş dirûnê
başbiyek: xelat
baş êver: êvar baş, êvare baş, silava êvarê
başok: tefşo yan bivrê dû ser
başoke: simsiyark
başûr: xwaro, berjêr, rajêr
batek: akar û newişt
batismî: cejneka êzdiyan
batî: berdêl, şon
batov: helezeka sor, bo paqijkirina dewaran
bav: bab, bawk
bavan: babirek, hêlekan, perdedar
bavanî: babanî, hişa babî, bavîtî
bavik: tîrek ji hozê yan hêlê
bavbira: mam, ap
bavçî: xwedî bavikê resen
bavînî: zê, yekem seredana bûkê bo malbabê
bavo bavo: dengê şîn û zêmarê
bavmarî: zirbav
bav û bapîr: babik
baw: rêzik, nêrît
bawer: ewele, ewlehî, ol
bawerdan: dilniyakirin, razîkirin, qîm, hemmet dilniyayî
bawerî: qimyat
bawermend: bawerkar, dil-

soz, canecan, dilrast
bawername: belgename
baweranîn: dilniyakirin
bawerkar: bawerbar
bawerkirin: hemmetkirin
bawerhişk: serreq, tundrew
baweşîn: bajen
bawîşk: pirze,
bawîte: pendol
bawîtî: şehtî, goçî, şeple
bax: baxçe, çîmen, rez, cinik
baxê gulan: çîmen
baxe: deng jêketî
baxistin: leza hespî
baxo: xanedan
baxweş: baguhêr
bayê barînê: bayê baranê, rojavayî
bayê hênik: bahîn, şîne, sirwe, bayê nerm
bayê kûr: bayê bakur, bayê jor, yan najor
bayê rohelat: bayê ji rojhelatê tê
baz: beh, xugî, bêş, eylo, bazdan
bazar: dera firotinê
bazarkarî: bazirganî
bazargermî: xweş bazarî, bazirganî
bazarker: merckerê kirîn û firotinê
bazarkirin: merckirin, li kirîn û firotinê
bazarsarî: kêm bazarî
bazbazik: bazin
bazbend: niviştî, destbend, noşte
bazçî: raman
bazçîda dest: zend, meçek
bazdan: bazîn, nevîn, herane, lîtik, qelbez, firqas
bazdonek: bor, berdebaz
baz dide: direvît
bazên: texlît perûk
bazgûz: hêvî, ûmêd
bazin: bazbazik
bazgurî: yarmetî alîkarî
bazik: bask, zend, çeng
bazinê dest: zend
bazinê sing: girk, kilîlka milî
bazinê pê: pajne, gozek
bazinok: bazinê biçûk
bazirgan: bazarvan, mirovê kirîn û firotinê dike
bazirganî: bazarvanî karê kirîn û firotinê
bazîn: bazên
bazo: stranek jina ye
bazor: bayê xurt
bazû: belek, pinîkirî
be: dibe, çêdibe, bibe
bebe: bebik, zarok, biçûk
bed: bedbext, xirab, sik, nebaş, çirûk, pûç
bedbext: malmîrat, bubelat, bextreş
bedbazî: pawan, malgirtin, girdan
bedbextî: bêbextî, xinizî
bedbêj: pûç axaftin yan gotin
bedbêjî: zimanpîs
bedbîn: kirêt
bedbîhn: genî
bedbîhnî: genîtî
bedbînî: reşbînî
bedçehn: rû kirêt
bed emeg: bê dilsozî

bedgeh: guhê derve
bedew: ciwan çeleng
bedewî: ciwanî, çelengî, xweşik, cindî,
bedewîtî: ciwanîtî
bedgo: ziyankar, şofar
bedgoman: gomandar
bedhal: belengaz, nexweş
bedhalî: belengazî, nexweşî
bedirxan: mîrê pêgotiyê Botan (1802–1868) danerê binemala Bedirxaniyan, ronakbîr, rêber û niştimanperwerê kurd
bedkar: ewan çikos, garis, xiniz, kinoj, rijd
bedkarî: garisî, çikosî, ewanî
bedmest: serxweş
bedmestî: serxweşî
bedmam: mirovê xirab
bednav: navtoyî, bê rûmet
bedmavî: navtoyîtî
bedmijad: bedregez yan bi meret
bedmijadî: bedregazî yan bimeretî
bedmiyaz: pîsmebest
bedmiyazî: bedxû
bedzewişt: bedrêbaz, bed akar
bedxuyî: dirr
bedxwaz: kîmo kîmdar, zikreş, dûşvan
bedxwazî: kîndarî, zikreşî
befr: berf, hilma asmanî kû diqerise û dibe cemed û wiçiniya dibare
befş: alavik xanotê, wek şehî
befşik: bot, zend
befşmar: texlît kimkime
beg: xaneda, serek, hozek mezin yan xwediyê erdek berîn
begçî: pamdî, pasvan
begzade: kurê begî
beh: bih, bihok, texlît, fêkî, yan mîwe
behadar: hêja, mirxgiran
behane: mehane, destevan, desteberî, sedem, eger, semed
behanîn: destevamî, desteberîtî
behaneyî: desteberîtî
behar: buhar, bihar, werzî xweşê salê
behbeh: balebal, meîn, kalkal, kalîn, barbar
behdînan: devereke başûrê Kurdistan
behevok: defter
beheşt: buhuşt, cinîk, çîmen
behîv: bahîv, badem
behîvterk: kesk yan sewze behîv
behirdar: beşdar
behram: stêra Mars (Merîx)
behremend: beşdar, pardar, mifadar, havilkar
behreyezd: pîroz
behrînok: baweşîn
behvan: enirî, tore, zîz, filan navê wî çiye
bej: hişke zevî yan erd
bejahî: zevî, zewî, hişk (erd)
bejavî: zevî, avî
bejik: heleza bi baranê dihêt avdan

bejî: serbazê merêzikî
bejin: bejn, bala, qam
bejinbostek: rewilî, qut, (bêqam kurt)
bejinek: kesek, mirovek
bejinzirav: marîn, barîk
bejinziravî: marînî
bejnubal: zirav û dirêj, çeleng
bejqandin: teqîn, pijilîn, teq, peqîn
bejqavandî: peqî, pijilî
bejqî: teqî, peqî
beko: bed, xiniz
bel: miç, rep, belav, diyar, xuya
belafiroş: şerfiroş
belalîzk: binebeleka çolî
belalûk: behlûk, balîke, behlûlk, darek teraşî gêlas, alûbalû (yên tirş)
belalûs: gula bimebelekî
belaş: mift, herwe
belatink: pelpelitk
belav: naçandî, pertbûn, pejilîn, hawir, bervedayî
belavbûn: pertbûn
belavbûyî: pertbûyî
belam: lê
belavok: weşînek
belavxane: weşîngeh
belbelîsk: peqîşk
belbelîtanik: pelîtamk, pelpelîtk, perperok,
belçim: pelçim, serikê belgê darê, belg
belek: bazû, bazî, pinîpinî, rengîn
belekbûn: kelpikbûn, ceh û genim
belekanîn: çuçika çiyayî
belekiya berfê: pinî yan keviyê berfê
belekî: qole, leş (rû), bêqam spî
belendir: şîşek, (miha sê salî) mer
belengaz: zivar, geda, kesif, xizan reben
belengazî: zîvarî, xizanî
belê: erê
belênî: peyv, soz, peyman, kargirtin
belg: per, berg
belik: keya jîr, muxtarê gundî
belge: qoçan, destavêj, bawername
beligoşk: belika guhî
belim(sor): pîneya birincî
beliyandin: jîr, hişyarkirin, wuryakirin
beliqandin: derperîn
belişandin: nîşandan, herişandin
belişandî: belqitandî. êkser
belîse: pêt, gurî
belkî: belko, maçiye renge, tavil, meger, qey
belok: raz, belavker, derteqîn, çenebaz, pirbêj
beloq: teyisî, şilmaq
belqitandin: hêç yan fêtdana regezî
belqitik: zilqutk, gilik, qitik, navling
beltik: texçika çirayî
belû: xweya, diyar, eşkere
belû dike: diyar dike
belûkirin: diyarkirin

belûkirî: diyarkirî
belûr: maddeyê rohn û dîwederê wek cemed
belweşîn: belûşîn gûlî, pîskî, lareg, gurî, belekî
belxem: têkiliya kilmişiya ji singî derdikeve
bem: bezim, awaz, aheng
ben: benik, ta, darê benokê, werîs
benav: benawe, dar berû
bend: pişt, partî, peyman, bingeha gotarê, sikir, benî
bendayî: girêdayî
bende: benî, kolî
bendegeh: molge, qelemrew
bendegir: molgegir, dagîrker, koledar
bendek: xirar
bendekar: erkdar
bendemayîn: ragirtin, çavmêrî
bendeqe: asinê binê berê aşî
bender: lengergeh
bendewar: çavmêr, hêvîdar, ragirtî
bendewarî: çavmêrî, hêvîdarî
bendik: gotar, texlît, helez, qolêra girêdanê
bendkirin: girêdan, girtin
bendkirî: girêdayî, girtî
bend û best: bendan, girêdan, girê
benefş: texlîtek gulê spî ye
benefşe: darek gul spiye
bemefşgun: reng benefşî
bemefşî: binefşî, benefşgun
benêxav: bemê berî badanê
beng: benc, ewcê lawiyê(genciyê)
bengî: evîn, hez, şeydayî
bengîn: law, tekuz
bengkêş: tiryak yan efyonkêş
benik: parçeyek zevî yan ben (ta)
benî: kole, dîl
benîşt: qacik (bo cutinê)
benîtî: koleyîtî
benk: bank, diravgeh
benkirin: zevî, erd, tankirin
benkirî: tankirî
benkulave: ben nîr
ben şerwal: doxîn
benzîn: panzîn, (êzîngî petrolî yan neftî)
beq: boq, giyanewerê biçûkê avî
beqbeqok: peqîşkên avê
beqeme: reng, demdar
beqik: koxka dû deng
beqil: texlît heleze bo lênanê mexasimê îpraxan
beqteqandin: teqteqa tilan
ber: pêş, la, al, bere, rû, kevir, bo, beramber, berik ji bo gulle (fişek) evraz, sing, (memik) dij, sexbirî
beraber: hevkêşe, hawkêşe
beraberî: yeksanî
beraberîtî: hevkêşî, berheslistkarî, rûberî, dijayetî
berabêj: rêber, pendiyar, oldar, amojkar
beraçin: çandina gehiştî
berad: texlît masiye
beradan: berdan, azakirin serbestkirin
beradayî: serserî

beragir: tifik, koçik
berahenk: destpêk, pêşekî
berahîk: rêber, pêşkî, pêşeng
berahevdan: şeqandin
beran: nêre pez, birca beranî, nîşana bircê
beranber: pêşbînî
beranberî: yeksanî
beranek: tiliya mezin
beranî: beranek
beranîn: dorkirin, rakirin, vedan
beranpêl: bilozê dirêj
beraş: berê aşî
beraşe: texlît çuçik yan çivîk
berat: pareguhêz
beratdar: hilgirî pare guhêze
berat(e): genî, term, xêveya fêkî yan mîweyî cendek laş
beratexwer: kelex xwer
berav: lêwar, qerax, rexav, kenar, cilên pîs, avdan
beravek: vekirina cokê
beravêjek: nameya xwendina bala, diyariya cejnê
beravêtin: ji ber çun
beravêtî: ji ber çuyî
beravî: avdayî
beravok: beravek
beraz: domiz, yekane, maloze, singê berê aşî
berba: bermayiyê, dêran yan vedêranê
berbac: dikeve ber bacî, backirinbar
ber balafir: dijbalafir, bergir
berbang: spêdê
berbanik: texçika ser derî
berbar: dewarê serbanekê hildigire serbaz, paze
berbarî: firehbîhnî, bêhnfirehî
berbaran: palto
berbejin: nivîştî
berbend dike: girê dide
berber: porbir, sertiraş
berberî: qayiş, hevrikî, meyarî
berberîkirin: kêş, hevrikî
berberîk: kêş, meyarî
berberîtî: meyarîtî
berberiyê dike: mayeriyê dike
berberoj: gulberoj
berbest: sikir
berbestkirin: sikirkirin, girtin
berbestkirî: sikirkirî
berbext: keçika gehiştî
berbextî: gehiştin, keç yan kur
berbêj: berbîn, xefzan
berbiçav: berêz, rêzdar, maqol, mavdar, giring
berbêjî: berbînî, xefzanî
berbiba: li ber bayî
berbiber: piç piç
ber bi ben: aram
berbihev: pêkve
berbihevanîn: hevberî, beramberî
berbijar: nayab, hêja
berbijarî: nayabî
berbijarîtî: nayabîtî
berbijêr: bo xwarê, jêr
berbijêrbûn: daxistin, ketin xwarê, nizimbûn

berbijor: bo selal
berbipirs: berbûn, berpirs
ber bi paş: paşve, paşkişan
ber bi pêş: pêşve, pêşveçun
berbixwe: xuyî
berbî: belkî, belbî, belko, maçiyê
berbîn: çavdêr, bîner, dîdevan, xefzan
berbînî: berbêjî, xefzanî
berbû: beşdarên dawetê (bûkê)
berbûk: xwuşk zavayî, hevalbûk,
berbuhar: berî buharê
berbûn: serbestî, dûrketin
berbûr: berpirsiyar
bercan: berbar, tevger
bercil: fotka ber singê zarokî. berdilk, pêşmal
bercîs: stêra gerok muşterî copîter
bercok: colik
bercot: lêkdayî bo kêlanê
bercuste: bergûzîn, nayab
berçav: diyar, berz, biro
berçavk: çeşmik, çavik
berçavaye: diyar
berçavkirin: çavdêrkirin
berçavker: çavdêr
berçek: çekdar
berçekkirin: bi çekkirin, çekdarkirin
berçekkirî: çekdar
berçem: perçem, bisk, zulf
berçem: çekçekîle
berçend: lêdwan, berhevdan
berçeq: destik
berçile: çileyê yekê, çileyê pêşî
berçîçeq: berkurk
berçînkirin: berçimkirin, bizmarkirin
berçinkirî: berçimkirî, bizmarkirî
berçîndike: berçîm dike bizmar dike
berçît: singê perdeya bin xîvetî (kûnî)
berçîz: bêbeş, rûtkirî
berçûn: dilçûn (xwarin)
berdan: azakirin
berdayî: azakirî, serbestkirî
berdanser: êniş, pelamar
berdan: berhemdar, têrber yan berhem
berdas: dexlê ber dirûnê
berdebar: debarker, peydaker
berdebarî: debarkirî, peydakarî
berdeng: dengvedan
berdelîv: com, kendaw, qiliç
berdeq: berhevdan
berder: xuya, diyar, berhemdar, aşop
berderî: dergevan, xulam, xuyayî, eşkerayî
berderkirin: xuyakirin
berdest: lêkdayî, amade, destpêk e
berdestî: alîkarî, yarmetî
berdestîkirin: xizmetpêkirin
berdestik: şûrik
berdev: berav, rêjgeya rûbarî
berdevk: amojkar, qewitîker, devik, serdevik, serbend
berdevkî: amojkarî, qewîtka-

rî
berdewam: pêdaçun
berdêl: mîmak, şon
berdêlî: pêkguhartin, jin be jinê
berdêlvan: çavî, mimakî
berdêlvanî: çavîtî, mimakîtî
berdil: berdilk, vexwandin, xoşevî, viyayî, evîndar
berdildan: dilxoşkirin
berdîlek: beranberkiya helbestê
berdîr: bêndî, pezê dû salî
berdûv: goştê nik dungî
berebon: bonebar, urima çêlê
berdûlav: axaftina jinan li kombûna ristina hiriyê
beredayî: barûte, sakût, serserî
berepaş: paşve
berepêş: pêşve
bereşî: kêmtir
bereşkirin: kêmkirin
bereşîşk: texlît heleze
berev: berhev pêkve
berevan: bergir
berevanî: bergirî
berevez: kevirê wek sêwanê. Erdê kunkirî tijî av, lehî dibe
berevker: bac yan kirê komker
berevkirin: komkirin
berevkirî: komkirî
berevok: bihevdok, giroyek, komek
bereyişk: hêlekan, çimçir, kevirkanî
berê: berêda, pêş
berêdanê: berhemê darê
berê doşekê: rûyê doşekê
berê lihêfê: rûyê lihêfê
berêpê: şehê pê, binêpê
berêpêş: berî her tiştî
berêxwedan: berxwedan, desthilanîn, bergirî
berêvarî: danê êvarî
berf: befr ava qerisiya ji asmanî dihêt xwarê
berfbarî: ketin yan barîna berfê
berfdank: sanik, qerisînk
berferman: amade, li ber dest
berfindeyek: çiyayê berfî
berfmal: befrik
berfxurk: gijik ya hûr
berfine: berîn, pan, firawan
berg: metrik, çekên jinan, belg
bergavtin: çareserkirina pirsê
bergaz: yekeya pîvana dirêjiyê
berge: wêne, dîmen
berger: lavakirin, berevan, parêzger, berî hêrana genimî
bergerane: baca, dilxoşî
bergerîn: bazin, dilxoşî
bergerîş: lavelav
bergeş: sifrî
bergeştin: cudayî
bergeştîman: şîretkirin
bergîftek: aheng, pêşwazî
bergir: berhemdar
bergirî: berevanî

bergirtin: berhemdan (mîwe)
bergirtî: helalekirî
bergîr: bergîl, exte
bergoş: piştemal, bervanok
bergotin: berbêjî, berdîtin, xefzanî
bergotinek: pêşgotin, pêşek
berguhan: kiskê lemî, qilî yan gamdilî (guwanî)
berguman: gomandar, gunehbar
berguzîn: nayab, hêja
berhavêtin: ji ber çûn (zaro)
berheg: bor, valatî, valayî, biwar
berhem: ber, deramet, helberî
berheng: neks, pîşo, soyarî, bêhn tengî
berhengdar: nexweşê neksê yan bêhn tengiyê
berhelîste: rikeberî, dijayetî, berperçî
berheste: beriste
berhev: pêkve
berhevbûn: kombûn
berhevdan: hevrikî, axiftin
berhevdanîn: beramberkirin
berhevî: beramberî
berhevok: namîlke
berhevkirin: komkirin
berhevkirî: komkirî
berhevdike: kom dike
berhinde: Ji ber kû, wisa, weha
berhimgêv: xwazek, hete, riştî, pelokar
berihek: penageh
berihî: kete ber mirinê
berik: kevir, fişek, tej
berikvan: çêkerê berikan
berindir: belindêr, berdin, bizin
beristin: mezinkirin
beristî: mezinkirî
beristan: biyaban, çol
beriste: berê çeqmaqî texlit dar
beristû: serê gomlegê
berî: pêşî, çol, deşt
berîdan: pêşketin, pêşbezin, pêşbirkî
berîk: kîfon, bêrik, gîrfan
berîn: berfîne
berîtir: pêşîtir
berjen: berjeng, nişaneyên nexweşiyê
berjêr: nişîv, başor
berjewend: sûd, mifa
berjor: evraz, bakûr
berkamîk: berdeqanî
berkapk: bercil, yê solger û karkerê ristinê
berkaş: sernişîn
berkaşkirin: girêlkirin
berkaz: kulek, pencere
berkeş: berges, sêniya misiya xwarinê
berkelle: gamêşa sê salî
berkepî: berpoz, hevrik, neyar
berketin: javanî, şermezarî, poşmanî, têgehiştin
berketî: javan, şermezar, poşman, têgihiştî
berkêlk: kêla li serê gorê
berkinc: berkiras, etek
berkoş: bercil

berkoz: meydanka beramberî pawamê
berkûr: jêr erzînk
berkurk: tovdank, ya balindeyî
berma: paşma
bermak: şîr mij, ber şîr, sava
bermakî: sermakî, şîrxwerê yan mijî savakî
bermal: xulam û xidam, berdest, erdêjorê, mêzelkê
bermalî: kebar, kebanî, balindeyên kehî (carî)
bermalik: sifnik, qaruşe, gezî, gêsik, malîk
bermalk: bercil, berkoş, bervank
bermayî: paşmayî (xwarin)
bermil: tatiyê bin nîrî, nîva rûberê çiyayî
bermilk: parçeyek tatî li ser stûyê dewarî
bername: nexşeya karî
bernav: pironav, ranav, ranaw, cinav, nasnav
bernavdan: têkilkirin,
bernavdayî: têkilkirî
bernût: tûtina hûr
beroçiqî: çenebazî, axaftina pûç
beroj: dera tavkirî
beroş: qazan
berovajî: pêçewanî, niqot, vajî, kêrnehatî
berpal: palpişta benarê çiyayî
berpaş: paşve, dijaraste
berpeykirin: berpêkirin, nîşandan
berpeykirî: nişandayî
berpêbûn: çêbûn, helketin
berpêçûn: serrêketin
berpêçûyî: çuyî (bo)
berpêk: kosp, tegere, astengî, kevandin
berpêkirin: avakirin, damezrandin
berpêş: bo pêşve
berpêşkirin: pêşkêşkirin
berpêşkirî: pêşkêşkirî
berpêşkî: seretayî
berpêşçav: li ber biryardanê
berpirs: berpirsiyar, erkdar
berpirsî: berpirsyarî, erkdarî
berpîrik: dapîrk
berpişt: peruke bin xûrcê zîna hespî, berpalk
berpoz: berkepî, hevrik, neyar
berqef: qef, şikeft, eşkewt
berqoş: teng, qoş, palandov
beravût: dilbir, xwarin û vexwarina berî danê serekî
berrabûn: bergirî, berhelistî, berperçî
berravêtin: nîşankirin
berravêtî: nîşankirî
berragotin: veketin, veqetandin
berrehek: vekirina fireha di çiyayîda wek şikeftê
berroj: dera tavkirî demê roj derketinê
berrûbûn: rûberî
bersef: parêzera derî yan pencerkê
bersêl: agirkerê bin sêlê bo nan pehtinê

bersîv: welam
bersîvdar: welamkar
bersî: sî, bêtav, sih
bersîkirin: tarîkirin
bersîkirî: tarîkirî
bersing: navkêl singê hespî
bersing: navkîla singê hespî
bersingkirin: hinbêzkirin
bersor: texlît balindeye
berstû: serê komlekî, yaxe, nîrê dewarî
bersîr: bermak
berşîv: xwarina sivika berî şîvê
berşo: kirasê cilşoyê
berşoşk: tirşiya ûrkî
berta: berjeng yan nîşaneya tayê wek lerzê
bertaşt: bertêşt, lexrînî, weşîn
bertav: niskeya hûrbûnê (mikroskopê)
bertelef: telefbaz, bê tewş
berteng: Sext
bertîl: hibûdî, bertir, zûtir
bertîl wergirtin: hibûdî wergirtin
bertîlxwar: hibûdî xwer
bertîş: ber yan kevirê hûlî
berû: berî darê çilî
berûk: sorsork, parçeyek, gasinî, sîng
berûpêç: şolkandin, rîp
berûpişt: bervajî
bervedêr: parêzer
bersî: sî, aşop, sîber, sawir
bersîbûn: sîberbûn
bersîkirin: sîberkirin
berwar: berwal, rêya çiyayî ya çep çîr, hevraz
berwec: texlît tifenge
berwer: aborî
berweşandin: belavkirin
berweşîn: belavbûnî
berx: pez, mih
berxa mê: mê pez, mih
berxbir: hilbijartina pezî bo xudankirinê
berxênêr: nêrepez
berxê şemze: pezê sibatê bûyî, zayî
berxik: kehrik
berxistek: hevjîn, havêjek, pêşxistek
berxistin: pêşkêşkirin, nîşandan
berxistî: pêşkêşkirî, nîşandayî
berxudar: serketî
berxudarî: serketin
berxurk: zîpik, gijika hûr, terze
berxvan: şivan
berxvanî: şivanî
berxwar: berjêr
berxwebûn: eşkerekirin, danezanîn
berxwedan: desthilanîn, bergirî
berxwedayî: ragirtî, bêdeng, mit
berxwedikeve: şermezar dibe
berxwedide: bergirî dike, berevamî dike
berxwebir: kêşana di new tekê da
berxwedar: pîroz

berxweketin: şermezarî
berxweketî: şermezar
berxwe dikeve: şermezar dibe
berxwer: berdewam, mifadar, baca xuyî
berxweve: xuyikî
beryan: parîv, goştê biraştî
berz: bilind, serkeftî
berza: berzê winda
berzayî: bilindî
berzanîn: destpêka zanînê
berze: meznatî, gewreyî, winda, payedarî
berzex: derav, av gelî
berzengûş: helezek bihîndar (bêhn xweş)
berzirav: kevir, ziravî, yan zerdav, berikê zerdavê (ziravê)
berzik: pişlik, rovik
benzîn: caniyê dişêt siwarî rabike
berziyan: ziyanbar, li ber doranê ye
bes: hew
bese: hewe
besbûn: hewbûn
besîne: şilûr
beskirin: dawî, rawestandin
beskirî: rawestandî
beske: hewke
best: girêdan, bestin, qerax, deşt
beste: girêdayî, bendkirî
bestek: destek, qeftek
bestik: bestîlokên nihalî
bestin: girêdan
bestî: kotra girêdayî, cih da, erdê nizim
beş: bir, bar, perçe
beşbir: mîratxwer, mîratgîr, pêma
beşdar: pardar, behirdar
beşê biyanî: dabire yan kertê biyanî
beşê giştî: dabine yan kertê gelemperî
beşê serxwe: dabire yan kertê taybetî, xwemalî
beşge: hevkarî
beşim: bişkûrî
beşk: pişk, pehir
beşkar: beşker, belavker, dabeşker
beşkirin: belavkirin, dabeşkirin
beşkirî: belavkirî, dabeşkirî
beşo: gayê spiyê ber sorive
best: pirek sapiteyî bi panî danayî kêran kariteyê kaşxanan
beş têkile: dabire yan kertê têkî, giştî û taybetî xwemalî
beter: giriftarî
bevş: didanên zivir
bevşik: pajne gozek
bewamek: sergo, ting, gofik
bexçe: rez, cinîk, bîstan, çîmen
bexçevan: rezvan
bexçevanî: rezvanî
bexçik: boxçe, perûkê cilan dikin navda
bexş: diyarî, danek
bexşandin: diyarîkirin
bexşandî: diyarîkirî

bexşbar: lêborî
bexşber: diyarker
bexşer: diyarîker
bexşinde: lêborî
bexşîn: lêborîn
bexşîngeh: weşîngeh
bexşîş: danek
bext: dawer
bextdar: bextewer
bextebaran: cozerdan, gulan
bextewar: rastgo
bextewer: bextdar, bextiyar
bextreş: bedbext, sergerdan, bêw, xopan
bextwar: bextewehr, kêm yan bedbext
bextxweş: bextewer
bextiyar: bextdar
bextiyarî: hozên kurd li dewr û berên Esfehanê
bextspî: rastgo
beyaban: çol, berî, sehra
beyar: bur, mus
beybûn: bebûmok, texlît gul zer bêhnxweş caran bo dermanî bi kar dihêt
beyder: bêder, coxnî, koma genimî bo cencerê
beyhûde: bêhûde, mefile, bêmifa, bê feyde, pûç
beyik: rewt, gers, stûma zirav û dirêj
beyindî: beyindir, bizin, yan miha sê salî
beyî: destpêka derketin, şînbon ya helezî bazdan
beyîk: mîkroba ko bi çavî nayêt dîtin, kirmê biçûk
beytar: ajelsaz
beytik: texlît çuçik e, navbera xanî û avahiyan da dijît
beytilşa: kevin, peritî
beytûle: bêkes û mal
bez: çewr, qelewî wek dungî, perûk don
beza: lez, bezîn, bezek, lezîn, lezdar
bezandin: xar, bezîn
bezdarî: qelew
bezdayî: têrbez, qelew
bezaz: firoşkerê perûkan
bezek: belavbûna zû ya nexweşiyê, kulbûna tîj
bezer: bezirbûn, wendabûn
bezim: awaz, aheng
bezirxan: givaşgeh
bezîn: pêşbezîn, hevbirkê. bazdan
bezîniş: xemlkirin
bezm: aheng
bezmik: devgirê pezî, kehrikê kirnî
bezmişk: gen
bezok: lezok
bez û benîşt: dermanê birînan
bê: tê, bêyî
bêageh: bê mûçe, nişkî
bêalî: nêtar, bêlagirî
bêalîkar: bêlagir
bêar: pûç
bêaram: bêhnteng
bêaramî: bêhntengî
bêav: dexlê bi baranê tê avdan
bêavûrû: bêabrû, bêşerm, bêxîret
bêayîn: bêbawer, bêol

bêbanû: serkan, derbeder
bêbas: bêşon li ser wenda, berze
bêbask: bêçeng, bêkes û kar bêpişt
bêbav: bêbab, bijî, bêjî, piç, pûç
bêbavekî: rikdar, xiniz, bêbext
bêbayan: bêqam, fort
bêbawerî: bê olî
bêbazarî: kêm kirin û firotin
bêbeha: bêqam, fort
bêbehayî: bêtewşî, berbad, bênirxî
bêbehre: belengaz, perişan
bêbend: rewa, helal
bêbendî: rewayî
bêber: xirş, stewr
bêberî: xirşî, stewrî
bêberwa: xirpo
bêber û dawî: herdemî
bêbeş: bêbehr, bêparî
bêbeşî: bêbehrî, bêparî
bêbext: şeşperdar, xiniz
bêbextî: xinizî
bêbin: bêkok, bêbinyat
bêbinî: nekeç, nekiç
bêbîlan: biçûk, Zaro
bêbir: bêyad
bêbûngeh: bê bunyad, bêbinyad
bêcan: bêgiyan, kan
bêcanî: bêgiyanî, mitî
bêceger: bêcî, bêwar, bêkêr, nedicîhda
bêcerg: tirsonek
bêcir: bêrewişt
bêçare: bêhêz, bêşiyan
bêçarî: bêhemdî
bêcot: bêkêlan, bêzevî
bêçav: kore
bêçax: bêkat, demê kêrnehatî
bêçek: neçekdar
bêçekkirin: ji çek xistin, ne çekdar kirin
bêçix: xizar, here
bêçî: pez û bizinên biçûk, berx û kehrik
bêçîk: tembel, sist, lawaz
bêçir: bênewişt, bêakar
bêdad: sitemkar, zînat, zordar
bêdadî: zordarî
bêdar û mal: hejar
bêdas: bêkar
bedaw: nemir
bêdawî: nemirî
bêdeng: mit, kip
bêdengî: mitî
bêdengkirin: mitkirin
bêderman: bêhêvî
Bêdest: bêşiyan
bêdestî: bêhemdî
bêdev: lal
bêdil: tirsonek
bêdilxwaz: neviya bê arazû
bêdilxwazî: arezû
bêdiro: ji nişka ve
bêdunde: bê biçûk yan zaro, kurkunde
bêedeb: bêşerm, bêfihêt
bêesil: bêkok, bêbab
bêetlahî: bêrawestan
bêfatereş: bêceger
bêgane: biyan, bêguhdan, bêguhdarî, guhnedan

bêfedî: bêşerm, nû qayim, bêfêhêt
bêfedîtî: bêşermîtî, nûqayîmî
bêfer: bêtewş neçare
bêguneh: bêsûc, bêtawan
bêgav: kotekî
bêgavî: helketin
bêhevber: bêhember, bê mî-nak
bêhêl: bêhêz
bêmijandin: pişkandin
bêhêsayî: bêvesihîn
bêhêvî: bêzar
bêhiş: koden, havêlendî
bêhişdar: dermanê tezînker
bêhişketî: dilgirtî
bêhn: bihn, bon, hişa difnê, ximximkê, bo naskirina tiştî
bêhnteng: enirî tore
bêhogir: bêheval
bêhtir: pitir, gelektir, zortir
bêhûde: besûd, bêfeyde
bêja: axaftinker
bêje: peyv, Peyiv
bêjek: sindoqa stranan, gra-mofon
bêjelan: evîniya helbestî
bêjen: bişkartin, eşkerekirin
bêjende: axaftinker
bêjgotin: berhevdan
bêjin: zugird
bêjinî: zugirdî
bêjî: bijî, pûç, pîç, zarokê ne-rewa
bêjing: serend, dabjen, hê-lek, elek
bejnok: bihistok
bêjok: bêjgotin, berhevdan, axaftinker
bêjwer: kardarî, kargêriya berjewendiyê
bêkar: bêtor, bêşol
bêkarî: bêşolî
bêkes: kesok, sêwî, yekane, yekta
bêkesî: yekaneyî, yektayî
bêkêf: bêmad
bêkêfî: bêmadî, mirîto, şepir-ze
bêkêmasî: tekûz
bêkêr: bêxêr, bêhûde, bê-tewş, bêfeyde
bêkês: bêkeys, bêkêr, kêrne-hatî
bêkês û fesal: bêrêzikî
bêko: ji bêyî çawa be
bêkovan: bêxem
bêkûl: bê êş, bê derd
bêl: bol parçeyek ji kerê pezî
bêlan: bêavahî
bêlayî: nêtarî
bêlan: çol, bêxelk, merbel
bêlane: bêlayî mirovê kes ne-zan bû war
belaş: bêleş, bêten
bêleka: bêhejmar, bêqam
bêlesan: texlît dar
bêlûte: govend, helperkê
bêmad: mirûs, mirito, pest, dilzan, qilot
bêmadî: mirûsê, pestî
bêmak: bêdayik, kehnikên dayik nemayîn
bêmahmend: bêmînak, qet-laz
bêmal: derbeder
bêmar: nexweş

bêmehir: bêşokirina rewa
bêmaye: hejar, belengaz
bêmêr: bijin, şomekirî
bêmimet: bêgazinde yan gileyî
bêmirês: genî
bêmîne: yekta, bêheval
bên: bihn
bêna: bêdawî
bênahî: binayî, dîtin
bênamûs: bêabrû
bênanûxwê: nankor, siple
bênav: bednav, navtoyî
bênavî: bêbeha
bênayî: bînayiya çavan
bênder: bêder, coxîn
bêndervan: pasvan, yan şehneyê bêderê
bênefs: çil, çilek
bênfireh: aram
bêngir: belgê newendî, belgek pan e bo zikçonê baş e
bênijîn: xilmas, xewa sivik
bênivêj: jîna di mehikê da
bêniyaz: dilpak, seyran
bênîş: pîrozkirin
bênteng: enirok
bênxweş: bêngulavî
bêol: bêbawer, bêdîn zindiq
bêolî: bêbawerî, zindiqî
bêpal: bêbinyat, bêberpalk, bêpiştgir
bêpar: bêtiv, bêbeş
bêpare: nabot, memdebûr, qelaş
bêpayan: bêdawî
bêpele: keç
bêperke: bêperge, bêhemdî, bêhişî
bêperwa: bake, dilêr, wêra, aza, bêtirs
bêpêc: rastgo, rastbêj, nesteq
bêpêçî: rastbêjî
bêpêjn: mit, bêqerqeşe
bêpişk: tirsok, tirsinok, tirsonek
bêpişt: bêpiştevanî, bêberpalkî
bêpîvan: bêpayan
bêpîvanî: bêhejmar
bêqam: bêpîvan, bêhejmar bêsînor
bêqar: zehmet, sext
bêqinyat: bêsaman, bêaramî
bêqiram: bêkes, hejar, bêxudan
bêqidoş: destreş
bêqisûr: tekûz, temam, tewaw
bêqûdoş: bêpîrozî, destreş
bêr: xêr û xweşî
bêr: bêl, merbêl, dolemer
bêra: beredayî, tewtewe, derbeder, serserî, êperî
bêraman: gewc, hol
bêramanî: gewcî, holî
bêrbêr: gaziya pezî bo şîr dotinê
bêreng: pêtî
bêrengî: pêtîtî, zerbûn
bêrê: nerewa
bêrêyî: nerewayî, neasa, neremek, ladayî
bêrêz: nerast, bêrêzik
bêrik: merbêl, yan dolemera biçûk

bêrim: gola çiyayî
bêrî: jêqut, dotin
bêrîk: berîk, kûrik, girfan, awaz, demê dotinê
berîkbir: diz
bêrîvan: dotinvan yan dotinkara pezî
bêrm: bermek, gola avê, yan baranê
bêrpirs: bersîv, welam
bêrû: şermîn
bêrûmet: bêşerm, bêabrû
bêrûmetî: bêabrûyî
bêrzan: texlît heleze
bêsebir: bêaram, bêhnteng
bêser: nehişikî
bêserûber: bêrêzik
bêserûbin: ne goncaw
bêserûşop: bêserûşon winda berze
bêsincî: bêakarî, bênewiştî
bêsî: bêxwê, nexasime mast
bêsêm: bêsoz, li ser gotina xwe namîne
bêsûc: bêguneh
bêsûcî: bêgûnehî
bêş: bac, xogî, beş, dabeşkirina karî
bêşdar: berçav
bêşerm: bêfêhêt, delqîn
bêşermî: bêabruyî, kirêtî
bêşkirin: dabeşkirin
bêşkirî: dabeşkirî
bêşdike: dabeş dike
bêşêl: cil bê ser û ber
bêşên: bêşiyan, bêhêz, bêtiwana
bêşûke: dergûş, landik
bêtar: bobelat
bêtaw: bêhêvî, bêhîvî, bêhêwa
bêtawan: bê sûc, bêguneh, pak
bêteqûreq: bê bergirî
bêterşe: ne piştrast, guh nade
bêteşe: bêhemet, bêqîm, bêhêz
bêtêl: bêsîm, birûsk
bêtêlek: bêtel, birûskek
bêtihn: bêtîn, bêhêz, lawaz
bêtir: pitir, zortir, gelektir
bêtirî: zortirî, gelektirî
bêtirkirin: pirkirin, zortirkirin
bêtirkirî: zortirkirî
bêtirs: wêra, aza, boke
bêtirsî: wênayî, azayî
bêtirs: bêtewş, bêhûde, bêfeyde
bêtişt: wûcdar
bêtiv: rûtkirî, bêbeş
bêtixûb: bêsînor
bêtîn: bêgermî
bêtor: bêkar
bêtoz: zelal, sahî
bêvac: bêvên
bêvên: bêbinyar
bêvil: poz, kep, difin
bêvirî: bêwirî, nexweşê li ber mirinê
bêwar: derbeder, bêcih
bêweç: stewr
bêwejin: bîjin, jinbî, bî, jina mêrê wê mirî
bêweş: bêeger
bêwican: berdewam
bêwij: berdewam

bêwîne: mezne mirov
bêxar û pêç: bêdeng û girêç
bêxew: bênivistin
bêxwedî: bêxudan, bêxawen, mişmer
bêxêr: lawaz, bêsûd, pîç
bêz: şiyan, dilçîn
bêzan: lal, şepirze, xudan
bêzarî: xemdarî, bêzimanî, sosret
bêzav: nehez, şenî, zinx
bêzayend: nenas, mavê, bê nêr û mê
bêzenav: bêzirav, tirsok, ne-wêrek, bêhinav
bêzihûm: bêbez, bêqelewî
bêziman: lal
bêzî: bêzû, bêrîkirin, yan xwarinekê ya jinek zikpir
bêzîn: bêxurcezîn (hesp)
bi: li (daçek e) ji bil
biba: perîna canewerî
bibaşin: berperç, berhelistî
bibaye: li ber ba ye, encam nezan
bibe: çêbe, lêkera ferman
biber: araste, berhemdar, du pan
bibezane: miha perîn
bibîhn: bîhnxweş
bibîr: jîr
bibore: derbas be, bibexşe
bicarek: hemî pêkve
bicerg: perûş
bicî: bicîh, rast, esehî, binecî
bicîanîn: pêkanîn, binecîkirin
bicîbûn: bicîhkirin, peresen-din, dabînkirin
bicîkirin: bicîbûn, dabînkirin, tenabûn
bicîkirî: tena
bicîkî: deverî
biçek: çekdar
biçelengî: bi çalakî
biçkov: bişkok, qopçe
biçeng: binçeng, kefş
biçrik: nanê bi ronî qelandî
biçûk: bêbîlan, mindal, zarok
biçûkî: zarokî, mindalî
biçûknan: nanê biçûkkirinê
bidardakirin: daleqandin, sê-darekirin
bidardakirî: sêdarekirî
bidarvedike: sêdare dike
bidebdebe: bi meznayî yan gewneyî
bidehker: rast,
bidizî: nihênî
bifêz: fort
bigaye: çêla golikî dixwaze
bigoşt û gewde: mirovê qa-yîm
bigotin: zarekî
bih: bihok, mîweya req û tirşa wek hermiyê
biha: nirx
bihar: behar, buhar, werzê salê
bihare: alat
biharî: beharî, ji werzê beha-rê
bihavil: bifeyde
bihawaz: merd
bihayê navî: nirxê her bi navî nerastî
bihayê sincî: nirxê akarî yan rewiştî
bihevî: pêkhatî

bihevdok: bacdarê posteyî
bihevre: pêkve
bi hiş: hişdar
bihêrek: demê berê, katî, pêşîn
bihistin: guhdarî, sehkirin
bihîstek: guhdar
bihîstî: guhgirtî
bihistok: telefon alav
bihîv: bahîv, mîweya bi berik ko kakil tê da ye
bihn: bên, bêhn
bihndar: bêndar
bihnek: bêhmek, bîstek, gavek
bihnfireh: benfireh, aram
bihnî: gulavî
bihmist: pişkandin, biniştin, bênijîn
bihn lêhatî: gumanbar
bihno: bihndar
bihnijî: xilmaş, bênijî
bihnûn: gûlên bêhnxweş, gulavî
bihovîtî: dirindaneyî, dijwarekî
bihîz: zevî, parastin
bihûde: bi sûd
bijamg: mijulang
bijamdin: dilbijandin, dilçûn, arezû
bijare: aşêf, helkêşana giyayê
bijî: bijû, bijyo, mûyê dirêj ê ser stûyê hespî
bijî: her sax bî yan sax be
bijî: temberî
bijiya: arezû, viyan
bijîn: dilçûn, petî
bijîşk: bijîşek, doxtor
bijîşkî: doxtorî, pijişkî
bijîjgeh: pijîşkxane, fermangeha pijîşkî
bijîşkname: kaxezka fermana pijîşkî
bijok: solîne, xunce, xar, bijkuj, bergê gulê
bijûn: saxlem, xorakdar
bikel: çêla golikî ji gayî dixwaze
bikêf: şad, kêfxweş
bil: ji bil têne, netê
bikul: belengaz, reben
bilandin: dilmiyakirin
bilandî: dilniyakirî
bilanok: bîbî, bîbok, pîbok
bilate: berate, genî, kelex
bilbal: texlît helez e
bilbiz: helale, xizêm
bilexş: ber yan kevirek hêja ye
bilez: lezdar
bilêc: bilêckirin, kuştin
bilêcdike: dikuje
bilêk: ba û berf
bilêvan: zikçûn
bilbil: balindeyê dengxweş
bilbilînek: lûlik
bilind: berz, bala
bilindbêj: dengmezinker, yan gewreker, bilindgo
bilindbîn: berzîxwazî
bilindbûn: berzbûn, balabûn
bilindek: helbir, nîşan
bilindgeh: berzdir, yan cîh
bilindkeş: navdar, xêrxwaz
bilindkirin: berzkirin, balakirin

bilindkirî: berzkirî
bilinddike: berz dike
biliya: mitbû
bilîmet: fêris, jîn
bilq: peqok, bilqik, peqîşk
bilqdan: peqîşkbûn
bilqik: peqişka avê
bilqitî: kembax
bilûr: alava meziqeyî
bilûrvan: meziqevanê bilûrê
bimbim: dengê topê
bimij: şîr bide
bimirmij: gula mirariyê
bimû: têr mû
bin: binî, jêr
binan: berdar, zevî
binanî: binyat, keçî, binik, binaxe
binanîn: daketin, kofîkirin
binar: benar, binyat, rexê çiyayî
binûtaz: binyat, jêr
binav: noqav
binavbûn: noqîbûn, jêravbûn
binavkirin: noqîkirî, navlêkirin, navdanîn, nav lêkirî
binavûdeng: navdar, pêgotî
binax: jêrxak
binbal: kefş
binban: sapite, binmiç
binbar: jêr berpirsê
binbeş: jêre beşker
bincame: rûbar, pişkar
bincametî: piskarî
bincer: pate, li ser milî yan şanî
bincik: binçik, kirasê ber baranê nemam teraş
binçeng: binkefş
binçe: binemal, babik
binçok: nefsik
bindar: jin, li ber zordariyê, sitemî gelê dagirkirî yan bindest
bindarî: zordarî, sitemî
bindarûk: sîbera li bin darî
bindest: dagirkirî, kotîkirî
bindestî: kotitî
bindestkirin: kotîkirin, dagirkirin
bindestdike: kotî dike, dagir dike
bindûv: çermê navdayê dûvî, kilkê
bineçî: hevwelatiyê resen, binelî
binerd: jêr erd serdab
binerdik: kartol, pitat
binêkar: sakar
bineriye: bizina nêrîxwaz
bingeh: kok binyat,
binfiskî: pîşkarî
bingehînî: binyatî
bingêr: gayê gêrekirinê
bingûh: nexweşiyek vegir, pejbûna livika nik guhî û livika gilêzê
binhêl: layê jêrî
binik: belgên, jêriyên, tûtinê, bingeh, şaperên masiyê
binî: keçiya qîzê
binîvî: nîvekî, nîv nîv
binkiras: derpiyê jinê
binkovek: melbend, navbend, gok
binkol: alûde, kolek
binkulk: hiriya pûça veçirandî
binpêl: navbera dest û kêlekê

binpişt: tatiyê bin xurcezînê
binpost: bin çermê mirovî
binsêv: texlît zerzewat yan sewze
binrax: firçe
bintaz: zanîn nûçe, ser û şon
bintotî: texlît tirî
binteng: pate, perûk yê bin tenga dewarî
binvekolan: pîşkarî, ewanî
binyad: binyat, reh, rih, kok, bineret
binyadkar: daner
binxanî: serdab
binzîn: tatiyê bin xurcezîna hespî
biqencî: bi nermî, bi tazeyî
bi aqoç: bi şiyan
biqoç: bi şiyan
bi qoç û boç: derewên bê ser û bin
bir: beş, êl, ref, ker, serket
bira: kek, birader
birabav: ap, mam
biraderî: hevbirayî
biramak: birayê ji dayê
birandin: letkirin, hencandin, dabirîn
birandî: letkirî, hencandî
biraştin: birajtin, goştê êkser li ser agirî dadinin
biratî: biraderî
biraza: keç yan kurê birayî
birazava: hevalzava
birazê: biraza
birbir: parçe parçe
birbirok: hac, çawbir
birc: binyatek bilind û girûvir bo çavdêriyê
bircandin: aşefkirin
birçî: birsî, bêxwarin nêz
birçîbûn: birçîtî, birsîtî, nêzî
birçîbûnî: sov, giranî, xela
birçîdibe: bêxwarin dibe
birçîkirin: bêxwarin kirin
birçî dike: bêxwarin dike
birdî: qamiş
bire: pîv
birek: xizar, sêmasî, parçe, tîp, ker, êl
bireka hesin: xizara hesin yan asin
bireng: rengkirî, rengîn
bireser: serket, temamkir, berpêkir
birev: revî
birê: kar, proje
birêketin: çîn, rêbarî
birêkirin: şandin
bingeh: ker, kert, parçe
birêl: teraşkirî
birih: birû, ebrû, kevaneya muyê li ser çavan
bi rêv: berdewam alîkar
bi rêve: peyhev
birêveçûn: piyase, rêbarî
birêveçuyî: piyaseker rêbar
birincik: texlît genim e
birêxistin: şandin spartin
birêxistî: şandî, spartî
bi rêz: rêzdar, rûmetdar
bi rêzêve: peyhatî
bi rêzik: rêzikî, yasa û nerît parêz
biring: hişk, kûlbûn, req, dijwar
birisandin: riskin, xwîn veresîn

birîn: zam
birînbazî: neşterkarî, nijdarî
birh: tundî, wize, aporî birû, vên, helpe, sexbirî, birîn
birhik: birek, xîzar
birîndarî: zamdarî
birînpêç: birînsaz
birînpêçandin: birînsazî
birînpêçandî: birînsazkirî
birînsaz: neşterkar
birînsazî: neşterkarî
birjon: çermik, qepolk yan berî çavî
birk: paşiya gêsinî, texlît nexweşî
birnawiş: ker, kerî, hov
birûketin: rûberkirin
birûketî: hatî
birûsk: bilêc, pispok, bapeşk
birûskname: nameya birûskî, bêtelî
birxul: savar, danê genimê kelandî û hêrayî
biryar: vebirîn
biryarî: vebirîn
biryanî: texlît xwarine danê birinc û goşt û alat
birye: caniya hespî
biryeser: berdewamkar
birzik: livik, toşpî, hilhilank, alû
bisbisûk: pispisûk, kirmikê şevê
bisemt: kêrhatî, baş
biserîve: cih da, dem û dest
biservehatî: xemilandî
bisir: bêsîre, tiriyê tirşê keskê negihiştî
bisk: perçem, berçem, zulf
biskok: dehmena biçûk a ebayî
biskov: bijkoj
bismar: bizmar, mix
bismarê badek: pêçek burxî
bisûlman: musulman, bawermendê dînê îslamî
bist: pewer, pêvir, pêwir (stêr) şîş, şîşik
bistan: çiçik, memik
bistî: mil, polk, gerû, zilik, şîşê asinî bilindiya navbera dû çiyayan, riha nîva belgê darê
bistaq: mewîj, teyk
bist û mêzin: pewer û mêzîn, nîşanek bircan
bişiwaz: bi rûmetî
bişkartin: aşkerakirin
bişkavtin: vekirin, bişkoj
bişke: dergûş, landik (bo nivistina zarokî)
bişkeftî: vebûyî
bişkoj: bişkov xunce, pindik gopke, mêvok, qopçe
bişkojkirin: qopçekirin
bişkivîn: vebûna gulan
bişûnde: paş
bişûnde kişandin: paşveçûn
bi şûnde vegerandin: zivirandin
bi talent: jîr, zîrek
bi tav: tavkirî
bi telaş: şepirze
bi ten: zirxkirî
biv: dengê hişyarkirina zarokî
bivar: beymar, nexweş, nesax
bivaştin: helandin, qijilîn, ve-

buhujîn, dahêznan
bivaştî: bişavtî, qijilandî, helandî
bivebiv: debgê lerzê
bivêmevê: çewa be, naçar
bivir: tefşo, tevir
biviri: li ber mirinê
bi vî awayî: hosa, wilê, wisa
bi vî terzî: bi vê rêbazê
biwartin: ketin, çinîn
biwartî: ketî, çînî
biwarîne: bêje, baxive
biwêj: nîv yan nimçe risteya hoker
biwêja daçikî: kêş û kêşayî, barê daçikî rêziman
biwêja hokerî: nîvristeya lêkerî barê hokerê rêziman
biwî: bi nêrî
biwê: bê mêyê
bix: peyva tirsandinê
bixar: bilez
bixatir: ûxêr
bixavî: tisî, bi tenê, bê tiştek dî, nanê tisî
bixçik: perûkê çarkirî, boxçik
bi xeyd: enirîn, torekî
bixêrî: kolîn, rojîn
bi xurtî: bi kotekî
bixwe: ew bi kesê xwe
bixwebûn: xwe çêkirin, mirovê pêşketî
bixwer: sûd, mifa, feyde
bixwîn: tawanbar
bi ya min: bi hizra min
biyanî: bêgane, nenas, ji derveyî welatî
biyanbeş: kertê xudanê ji derveyî welatî
biyar: xudan dost yan heval
bizav: livîn, colanewe, xebat
biyaşkirin: dirûvkirin, nastandin
bizavkirin: xebatkirin
bizavtin: biziftin, livîn, tevgerek, bizawtin
bizdin: qetîn, tirsîn
bizdandin: tirsandin
bizdandî: tirsandî
bi zend û bend: zeblek badayî
bizin: pez
bizingî: meznatî
bizdok: tirsok, newêrek
bizîşk: bijîşk
bizivandin: arhandin, handan
bizivandî: arhandî, handayî
bizmarok: bizmarka goştî di pêyîda derdikeve
bizme: bazin, elqe
bizmar: mix
bizmik: serdevk, celew, serdifin, hevsar
bizor: bi kotekî, bi xurtî, bi zorî
bizot: sersot, agir
bizrûk: pirzik, zîpik, germişk, pizoke, rîşik
bizû: texlît dar e, leblab
bizûz: xorik xwêrik, xêrk, morane yê sor
bî: bû, çêbû
bibelerz: hişzemîn, nelerze
bîber: Îsot
bîberdank: amanê bîberê, filfilê
bîbî: bîlanok, bîbok (çav)
bîca: pûşî, xêlî

bîcad: berek hêja ye
bîçim: bejn û bala, şiklê diyarê mirovî
bîçimkirêt: mirovê netaze, şikil kirêt
bîdad: bêdad, zordarî, sitem
bîgane: bînewer, guhdar, heweskar
bijî: kur yan keçê nerewa
bîjok: gelek şîrî dimêje
bîk: berkên şetrencê, helezek çiyayî
bîlya: dartûn yan çerxa tepkek biçûk di nav da
bîn: bihn, bûn, xewn, bên
bînahî: binayî, dîtina çavî
bînçikî: bêhnbirîn
bîniştin: pişkandin, bênijîn
bînkirin: bêhnkirin
bînkişandin: helmijîn, bêhnkêşan
bînvedan: bêhnderkirin, henasekirin
bênteng: enirok, dehrî, demarî
bîr: birok, yad, kanî
bîra: bîre, avceh
bîrandin: bîranîn, têgehiştin
bîranî: bîrhatin
bîranînek: bîrhatinek
bîrawend: bîranî
bîrawer: bînewer, jîr, zîrek
bîrbir: jîr, zîrek, şehreza
bîrdar: xuyî, rêziman
bîreke: hizrek, ramanek
bîrekûj: xirpo, gelho, debeng
bîrewerî: jîrî, bîrhatin
bîrgeş: ronakbîr
bîrhatiyek: hizrek
bîrkirin: yadkirdin
bîrkûr: yad qayim yan xurt, jîr
bîrname: yadname
bîrov: qiltiş
bîrovaçav: nexweşiya çavan, terahoma
bîrtesek: bêaqil
bîrtûj: bîrtîj, jîr
bîr û bawerî: hizr û ol
bîrxistî: li bîr li yad
bîst: jimare ye, deh û deh
bîstek: gavek, kêlik, çaxek, bîhnek, demek, katek
bîstemîn: ya bîstê
bîstan: rez, cinîk
bîstançî: rezvan
bîşe: dehil, daristan, teraş, bîşî
bîşk: lêker, kar, (rêziman)
bîşkar: kara, rêziman
bîviltepik: difin pan, moç, difin moç, felc
bîzer: texlît benav yan selte
bo: ji bo, seba, ji bona
bo behêr: keviyên berfê yan befrê
bobelat: bedbextî, dote, derd
bobî: boncî, tîle, seyê biçûk
boc: boce, tiwaz, lenger
boçî: çima, çira
bod: darkê wek şirika kelişandî
bodil: xirpo, gelho
boge: golaş, gemş, zoranî, pijan
bogevan: boxevan, zoranbaz, hembaz, gemşo
boke: mêrxas, wêra, aza, dilêr

bokebok: mezinê mêrxasan
bokeyîn: dîn, har
bol: kerî, pez, ga
bolbol: bi xurtî, bi kotekî, bi zorî
bolke: dever, nawçe, herêm
bolik: parçe, giro, pel, koma çekdaran
bomba: narincok ya destî
bombavêj: balafira barankirina bomban
bomelerze: belelerz erdhejîn
bong: fort, çenedirêj, qapan, basimbêj, fêz
bongî: fortekî, qapanî, fêzî
bona: ji bona, bo, eger
boq: zir, pîvaz, rep
boqeboq: qerqeşe
boqil: ling
bor: derbazgeh, rûbar, tatîboz, bergîr, navê hespê Memê Alan
boran: beyar, zeviya nekêlayî şov
borandin: têperîn, (dem) derbazkirin
borandî: têperandî
borangeh: kotirgeh
boranî: texlît xwarin e
borank: boraks, tozika spî ya belorî
bonbor: borîn, ûrûr, ûrîn
borc: mûş, mangane
borebor: lere, şeke
borekirin: berkirina tatî
borekirî: berkirî
borek: şamborek, tenikatiya nanê bi goşt û pîvaz yan penîrê dagirtî
bormotk: bêşik, landik
borxane: axir, tewle
borî: buhurî: lûle
bose: bewse, elqe, yan bazina ji darê çêkirî
bost: yekeya pîvanê dûrahiya navbera tila beranî û tila biçûk ji lepê destiyê vekirî
boş: pir, gelek zehf,
boşakî: gelekî, zehfî
boşbûn: gelekbûn, zehfbûn
boşe: qereç
boşelat: lehî, lafaw, maser, lêzm, lêmişt, avrabûn
boşeyî: boşetî qereçî
boşî: pûşî xêlî
bot: qûn, qork, şikêv
botbot: yariyek, gelêrî, texlît balinde ye
botan: mîrnişina mezin a kurdî li Cizîra Botan ko nîv dewlet bû serdemê Mîr Bedirxanî
botik: kirêt, (mirov)
box: nêrê ga, deng mezin
boxe: mezin, yan rêber, axa
boxbox: har
boxçe: bexçik, perûkê tiştî dikin nav da
boyax: boye, ronê teyisandinê
boyaxçî: pêlav, teyiskar
boyaxkirin: teyisandin (pêlav)
boyax dike: diteyisîne
boyîte: soxbîrî, guhdarî, lişt, bayexdan, pîte, pûte
boz: kej, çor, şê, (bi ser spî ve)
bozhişîn: şînbaz, gewr
buruskdan: teyisîna birûskê

buruskî: birûskî, bilêcî, gurjînî
buruske: alava dorbihîsê (telefonê)
buha: beha, nirx
buharat: beharat, alat, wek bîberê
buhartin: borandin
buhartî: borandî
buhêrk: şevbuhêrk, şevborandin
buhêzk: berê, rêziman
buhijtin: helandin, qijilîn, dahêzran
buhuk: texlît pêtike
buhurîn: buhurtin, derbazbûn
buhuriye: gehiştiye
buhurname: borînname, derbazname
buhurt: borî, derbaz bû
buhust: bost, pîvana dirêjiyê ji tila biçûk ta tila beranî dirêjkirî kurt
buhuşt: beheşt, bax, çîmen
buhuştî: beheştî, nemir
buhuştin: beheştîn, nîştecihê beheştî
bulbul: bilbil
bundarî: dagirî
bunyad: binyat, nijad, kok, sirûşt, berik
burc: birc
burca belek: burca ber reş û spî baregehê Mîrê Botan
buruncek: zilkê agirberdanê şixate, xêlî, pûşî rûbend
burx: buxuk, zûxûr, xîçik, berik
buyer: helketin, qewmîn, çêbûn
bû: çêbû
bûda: danerê ola budî
bûdan: buyer, yan bûyer
bûdem: kezax, ade, pijilîn
bûdemkirin: adekirin, kezaxkirin
bûdemkirî: adekirî, kezaxkirî
bûjen: navê maddeyî
bûk: xunce, zîpika bin berê çavî bergê gûlê keça ji nû şû dike
bûkamar: kimkime, marmêlke, margês, sosmar, bûkmar
bûkanî: heyv yan meha hingînî
bûkesor: texlît balinde ye
bûkik: bûka zarokan
bûkin: bûk
bûkînan: aheng yan daweta şûkirina jinê
bûn: bûndin, çêbûn, berdewam, qewmîn
bûnbar: hilbastî, axoş, himbêz
bûnewer: sirûştî
bûnegeh: zayingeh, zêd
bûnebûn: bivê nevê
bûqil: ling, teşk
bûra: hevling, tî
bûrbor: borê avê, derbazgehê avê, rûbarî
bûrî: borî, raborî, lêker berê rêziman
bûrîn: çûyîn
bûrûsk: birûsk
bûsîn: mijin, wek şîrî

bûstin: bûhijtin, helandin, qijilin, dahêzran

bût: mût, bûş, doşav, giya bo alîfa zivistanê

bûtik: lûleya darî

bûyer: bûyer

bûyîn: zayîn

bûz: qeşa, cemed, sehol

C

c: tîpa sêyem a elfabêya kurdî
cacim: merş, şemilk, şeflik, tej, ber
cacir: xwarina kejmireka gûz û hingivînî
cacî: jajî, texlît penîr li gel giyakî
cacik: firdik, çîniyên nanî li gel mast
cade: şeqam, rêya rastkir, kolan
cadû: xirs, nêreng
cadûbaz: xirskar
cadûbazî: xirskarî
cam: belûr, şûşe
camcamk: carewe, hicolên şipe yan misî cecemk
camedan: bîro dolaba cilan
camekan: pencêr yan ber nîşandanê, firoşgeh
camêr: ciwamêr, ciwanmêr, comerd, nandar, nande, dilvera
camêrî: ciwamêrî, dilverayî
camser: cembar, jemser, tewere
can: rewan, derûn, giyan
canbaz: pehlewan, fêlbaz, lêbok, finaz, çino
canan: dilber, dildar
canbazî: fêlbazî, finazî
canbazxane: palewangeh
canbend: girêka derûnî
canbexşî: pêşmerge, canbêzar, canfeşan

canbêzar: pest, mirûs
canbêzarî: canfeşanî, canbexşî
canbêzarek: pêşmergeyek
canbican: dilsozî, emek, heyran, taswasî, bextewarî
canda: mir
candar: jîn, jiyan
candar: balbaş, polîs, cendirme, balbaz
canemêrg: lawê mirî
caneşînî: gertûmeşînî, heke tû ne rabî
canewer: cinawer, giyanewer, lawir tebe xudan giyanek
canêrek: dembol, hilik
canfeşan: pêşmerge
cangiran: lawaz, tembel
cangiranî: lawazî, tembelî
cangirtek: rûhiştin, canbir, yan cangir, firişteyê mirinê
cangoşk: xirar, telîs, kiskê mezin
canî: ciwanî, canik, mêya wek hespî
cankêş: candan, li ber mirinê
cankêşî: candanî, li ber mirinê
cankole: xerperestî, ez perist
cankûşt: kûştxwer, kuj
canpola: wêra, bêtirs, aza, leş polayî
canvejîn: jiyandin
car: dem, carek, kat, çax
carak: adrês, navnîşan
carcar: demek, li dûv demek
caran: carna, hindek deman
car cara: demek li dûv yekîdî
carcem: nixêv, yan nixava tenik
cardin: carek din dîsan
carekî: bi carekî, yekcar
carekdin: demek din
carî: cêrî, navmalî, xidam, mê benî
caris: bêrûmet kirin, riswakirin
cariskirin: bêrûmetkirin, riswakirin
cariskirî: bêrûmetkirî, riswakirî
carût: sitifk, mêrbêlk
catînav: navê berdêl, rêziman
cax: derabzunk, derazînk
caw: perûkê spî yê pembûyî
cawbir: perûkbir (meqes) hevring (bo hiriyê)
cawîdan: nemir, herdemî
cawîn: parêzkar
cawker: tevindar, culhe
cawpêç: qerqer, kifin
caygeh: cigeh, war, dir
caygehanav: navê dirê rêziman
cazû: cadû
ceban: gor, tirb
cebe: posat, çek
cebexane: depoya posatî, yan çekî
cebes: zebeş, şitî
cebol: gebol, xwarinek gelêrî ye
cebt: kok, cift, teraşeke bo debaxê bikartê, coft
cebû: tenûr, bo patina nanî, kelpikê hinarê

cedew: qûner, mexasime li ser pişta dewarî
cedewbûn: qûnêrbûn
cedewbûyî: qûnergirtî, cedewgirtî
ceger: cerg, maze, mêlak, kezeb, pişa
cegerdar: dilsoz
ceh: dexlê wek genimî
cehav: avceh, bîre
cehdasî: cehdar, çewdar, xirpok, wilêze, perişt
cehenem: dojeh
cehderê: rêya rastkirî, cadeya rastkirî
cehêl: nûhatî, newal, herzekar
cehferî: texlît şûr e yan şimşilêr
cehfiroş: mirovê cehî difroşe
cehîdok: helezek bêhnxweş dijmirg yan xêzkê hiriyê
cehnî: ciwanî, canî, canîk
cehş: caş, kurê kerî kurik
cehşik: sîpe
cehn: jehr, jar, axo
cehter: cater, catir
cehwer: teyisîna şûrî
cehxwerk: kirmek, çiravan
cehzer: gehiştina guliyên cehî
cejin: cejn, şayî, vexwendin, şahînet
cejna koçbarê: cejna serê sala hicrî (koçî)
cejna newrozê: cejna serê sala kurdî (21 adar)
cejna qûrbanê: cejna haciyan
cejna rojiyê: cejna remezanê
cejna zanê: cejna serî sala zanî, zana Îsa Pêxemberî
celaqî: doşava tîr
cellad: kotira xiniz
celb: cebal, cebil, herî, teqîn
celbandin: seyandin, herîkirin
celbandî: seyandî, herîkirî
celeb: tûn, reng, çeşt, kerî, megel, giro, cîn, texlît, ker
celebdar: bazirganê pezî
celq: qelş, kelş, colx
celwa: enirîn, torebûn
celew: gem, lîwan, hevsar, cilev, bizmik
cem: nik, li, bal, kin, def
cembe: kirtûpirt, kelûpel, mita
cembelî: texlît tûtin e
cemcem: camcamk
cemçiqandin: celqandin, hejina avekiyan
cemçiqandî: avekiyên hejamdî
cemcûm: kilox, qoq, kelle, kapol
cemed: qeşa, sehol
cemedan: cemedanî, dersoka pembû, perûkê şaşikê
cemidandin: sarkirin
cemidî: qerisî
cemik: cêmik, cêwî, zan yan bûn ya du zarokan pêkve
cempal: serbarê dewarî, barê zêde
cemisandin: givîn, govîn, meyandin, riçîn, riçandin
cemî: meyî
cemser: tewere

cemisîn: meyîn, givîn, riçîn
cemşîd: giyanê rojê
cemtêr: têrek xûrcezînê yan kurtanî
cananêr: mîweyek, wek hilîkê
cenawerên goştxwer: cenawerên dirr
cenawerên kayînî: canewerên xonendek yan conker wek huştirê
cenawerên giyaxwer: cenawerên kirênek
cenbelî: texlît tûtin e
cencûl: têşka hûştinê
cendek: gewde, laş, term, kelex, berat
cendere: alava hilîkirina tevnan
cendexwen: sawir, giyan, tarm, samotk
ceng: şer, cengîn
cengawer: cengbaz, cengevan, şerker, cengnaz
cengawerî: şer
cengeh: şergeh, qada şer
cengel: daristan, bîşe
cengene: qereç, dome, boşe
cengî: şerî
cengeman: efserê stûnî
cengemend: koşemend, xebatker
cengeştî: geştiya şênî
cengevan: şerker
cengîn: şerker, mêrxas
cenhiştir: hiştinga
cenîk: bisk, zulf
ceniqandin: veciniqandin, terpilandin, hiltirîn, tertilandin
ceniqîn: veciniqîn, terpilîn, hilfirîn
cer: kedûn
cerb: non
cerbez: bêşerma, ziman tal, gewc
cerbezî: bêşermî, gewcî
cercere: alava gêrekirina dexlî, wek genimî
cercûr: şehê fîşekan yan gulleyan
cerde: pelamar, êrîş, talan, nijde
cerdevan: keleş, rêgir, nijdevan
cerg: kezeb, ceger
cerge: elqe, xelek, çerx, cixiz, çemere, bazne, govek
cerenix: kêş, bizav, şer
cergebez: kezeba biraştî, govendek kurdî
cergekulî: kulbûna kezebê
cergêsoj: dilovan, mîhreban
cergêsojî: dilovanî, mihrebanî
cerisandin: bêrûmetkirin, riswakirin
ceridî cirid: pêşbezîn, hesp,
cerro: yariyek kurdî
cevat: civat, civîn, kombûn
cevandin: civandin, komkirin
cevandî: civandî, komkirî
cet: çewt, hele
cew: hevring, cewbira hiriyê, texlît masî, cewr
cewahîr: gewher, elmasa hêja
cewcew: seyê cûdakirî

cewdik: meşk, dovavk
cewek: cok, cû, cihok
cewher: gewher
cewherber: cewherkevir, berê gewherî
cewî: stirk, şiniz
cewr: cew,
cewrik: kudik, tîle
cewseq: rêya têr rêbarî
cewşen: bezm, lec, neberd, şer, ceng
cex: bextiyarî, jiyana nayab
ceydik: texlît cil ceyndik
cez: cêz, tibabek ji tovî
cezme: pêlavek dirêj
cêgir: şûnvegir, birîkar
cênik: gulî, perçem
cêniş: şahzad
cêxî: hevzik, hevalzik, cênik
cêz: pîvek, genim
cêzût: girdav
cibe: kirasê oldarî
cibû: nêre canewer
cidî: texlît çek e
cigare: tûtina pêçayî bo kêşanê, cîgare
ciger: ceger, kezeb, mêlak
cigermij: bêbext
cigermomî: mombûna cegerê, nexweşî
cigersoj: cigerşewitî dilovan
cih: cî, war, dir, nivîn
cihan: cîhan, dinya, gîtî
cihanbo: afrînderê dinyayê yan cîhanê
cihandar: xunkarê dinyayê, yan cîhanê
cihangîr: xudan, xweyî, yan xawenî dinyayê
cihbûn: cîbûn, tenayî, aramî, aştî, seqmgîrî hedan
cihda: cîda, dem û dest
cihderk: jêder, derhênan, dakolîn
cihdûk: helezek bêhnxweş e
cihê: ciyê, cudabûn
cihêbûn: cudabûn
cihêbûyî: cudabûyî
cihê cihê: cuda
cihê dike: qayîm dike
cihêkar: kargeh, karxane, cudakar
ciheko: ciyêko, şûna
cihgirtin: cihbûn
cihgirtî: tena, seqamgîr
cihgîr: tena aram
cihgîrî: berdêlî, şûn, birîkarî
cihgûhartin: dir berdêlkirin
cihgûhartî: berdêlkirî
cihiştin: çûn, royiştin
cihiştî: çûyî, royiştî
cidihêle: diçe
cihkirin: qayim, pitew, girdan
cihkirî: qayimkirî, pitewkirî
cihnişîn: cêgir, birîkar
cihnişînî: cêgirî
ciht: cot, kêlan
cihtkirin: kêlan cotkarî
cihtkirî: kêlayî, cotkirî
cihtdike: cot dike
cihû: cihî, bawermendê ola Mûsa pêxemberî
cil: kinc, pot, kiras
cilarî: girîngî
cildirûtin: cildirûn
cilev: cilew, hevsar
cilgir: hilawîstoka cilan
cilşok: alava cil şûştinê yan

balavê
cilşûştin: cil paqijkirin balav
cil û mil: xir û mir
cilwe: kitêba pîroz a êzdiyan, bûka karkirî
cilwegirtin: karkirina bûkê
cimcim: livîn, lere, hejîn
cimcime: qorî, comaq
cimêr: nûgiha, ciwanmêr, herzekar
cincil: ava sepîkirî
cincilî: sepîkirina avê
cindî: mêrxas, dilêr, bedew, ciwan, spehî
cing cing: çing çingringandin, peldeng, çingîn, ziringe, ving
cingal: daristan, dahil, bêşe bîşe, rêl
cinêqandin: veciniqandin, ceniqandin
ciniq: terpilî
ciqir: nûqayim, req (mirov) hov, rûhişk, bêşerm
cir: xapore, kewzî, elalet, girs, qelebalix
cirandin: tengbûn, teskbûn
circir: doxîna, şerwalî
cird: mişkê çolê
cirdîxezal: herwel
cirîd: pêşbezîna hespan pêşbirkêya hespan
cirîda leşkerî: pêşbirkêya çekdarkirinê
cirm: bed, bedxo
cis: cibt, gêç
cispan: werzîş, yarî, geme
civakî: civatkî, komelî
civan: jivan, jiwan, sozdan
civandin: komkirin
civandî: komkirî
civangeh: kombûngeh
civanok: civat
civar: komek, giroyek civakî
civat: komel, encûmen, civak, giro
civata bajarvaniyê: komela şarewanî
civata bingeha: komela cihikî
civatname: nivîsîna kombûnê
civata milletan: civata neteweyan
civata mîmîdekan: civata nûneran yan şandyaran
civatnişîn: daniştinekî an jî rûniştinekî civatê
civatok: civata biçûk
civatzanîn: civatnasîn, komelzanî
civciv: çiveçin, dengê fîşekan yan gûlleyan
civîn: kombûn
civîndar: komker
civînok: civat
civiya: kom bû
civît: çiwît
civîtçî: firoşgerê civîtê
civîtî: çiwîtî, reng, şîn
ciwan: xûrt, law, genc
ciwanî: bedewî, lawî, cihnî, cana, canik
ciwantir: lawtir, bedewtir
ciwanga: conega, gayê law
ciwangolik: golikê serjêkirinê
ciwanmêr: comerd, dilvera
ciwazî: ciyawazî, têvelî
ciyawazkirin: cûdakirin

ciwer: cûher, cihor, xeltik, xiltik, çentikê şivanî yan alîfê dewarî
ciwêlek: çîna karkeran pale, proleterya
cixare: cigare
cixarekêş: cigarekêş, mirovê cigarê dikêşe
cixiz: rêz, dir
cixecix: dengê hindek balindeyan
cixirkêş: neqşeker, nexşker
cixizkirin: neqşekirin, nexşkirin
cixizkirî: neqşekirî, nexşkirin
cixizdike: neqşe dike, nexş dike
ciyan: cih, mitêl, nivîn
ciyek: direk
ciyêz: cihaz, rehel
cizdan: çizdan, kîskê para, çentikê para
cî: cih, war, dir, der, dever
cîcî: cîcîna, li vir û dera ha
cîdar: cêgir, birîkar
cîde: dicîda, cihda, dem û dest
cîdewer: qiblename, pirkar yan pirkal
cîgane: qereç
cîgirtin: tenayî, seqamgîrî, aştî
cîgirtî: tena, seqamgîr
cîguhartin: cîgûhêr, pêkguhartin
cîguhartî: pêkgûhartî
cîhiştin: çûn, derketin,
cîhiştî: çûyî, derketî
cîdihêle: diçe

cîma: paşma, paşket
cîmayî: paşmayî
cînav: pironav, ranaw, ranav
cîngane: qereç, dome, boşe
cînîşîn: nîştecê, akincî
cîq: çûçikek biçûk reş e, zerzirî
cîq cîq: dengê çûçikan
cîran: hevsî
cîraz: dera kêrhatî
cîwar: baregeh, jîngeh
cîwelek: ebeboz, geda, sîwelek, hejar
cîyî: cîkî, direk
cîwe: sîmav
co: cok, cobar, şaco
cobar: lehiya zivistanê
cobir: cûbir, xişokê axê dibire
cografî: erdnîgarî, erdnasî
cokik: coka biçûk
col: kerê têkilê pez û bizinan
colank: hêşk, landik
colandik: hêşka biçûk
colik: kerê biçûk
com: zom, tîr, xelk
comasî: marê avî
comerd: dilvera
comerdî: dilverayî, destvekirin
conega: parone, ciwanga, cenger, gayê dû salî
conî: cohnî, hawîn
cor: cûr, awa, texlît rêbaz
corekî: perûşî, dilgermî
cot: dû, kêlan, her dû gayên kêlanê
cot bi cot: dû bi dû
cotekî: dûdû, dûwane
cothevrok: pirze, bawiş, li kê-

lanê
cotkar: cotyar, ladîv
cotikî: zîtirk, tekan, pehîn, tîsk, tîzk, zîtik
cotkirin: cotkarî, kêlan, şûkirin
cotkirî: kêlan
col û cobar: kêlan
covan: avdêr
coxînan: heyva hezîranê
coxîn: bêder
coxîngeh: cihê bêderan
cûda: cihê veqetandin, ciyawazî
cûdakirin: ciyawazkirin,
cûdakirî: ciyawazkirî
cûda dike: ciyawaz dike
cûdabûn: ciyawazbûn
cûdabûyî: ciyawazbûyî
cûda dibe: ciyawaze dibe
cûher: cihûr, ciwer
cuht: cût
cûle: col, kerek ji pezê têvel
cûlge: cûlhe, nijnî tevinkarî, honan, raçandin
cûlgeçî: cûlheçî tevinkar
cûnih: gûrz
cût: cotik, gav, çol
cût dike: çol dike
cûtkirî: çolkirî
cûwanmêr: dilvera
cûz: leyîztin, qûmar
cû: cihû, cihî, bawermendê ola Mûsa pêxember
cû: cût, cûtin, loçikandin, çûwîn
cûtî: loçikandî
cûçik: çîçik, çîçelok, biçûkên mirişkan
cûhesin: texlît maden e
cûmaq: debûşê linc
cûmasî: texlît masî ye
cûmik: alav yan amêra tevinkarî
cûmikçî: cûmker, tevinker
cûmker: cûlheçî
cûmkirin: noqkirin
cûmkirî: noqkirî
cûn: rengê zîrêçî, qorqoşmî
cûnî: cohnî, hawin
cûr: cor, cew,teqlît, terz
cûrecûr: têvel
cûtker: lêgeran, peygerîn, verastkirin, pasadan
cûve: cîwe, sîmav
cûx: çûx, fason, perûkek hirî bijînê
cûzan: gîzan

Ç

ç: tîpa çarema elfabêya kurdî
ça: çay, çê, ciwan
çaboq: ling
çaçûl: kon, çadir, xîret
çadir: kon, xîvet
çadirgeh: kongeh
çak: çê, pak, qenc, rind, delal, baş
çakî: pakî, qencî
çakîtî: pakîtî, qencîtî
çaktir: qenctir, baştir
çakbîn: geşbîn
çakbûn: qencbûn
çakbûnî: qencbûnî
çakkirin: başkirin, qenckirin, sazandin, çarekirin
çakûç: kûtek
çakwerî: rastî
çal: çehl, kort, kolan, korik
çalak: çeleng, zever, çapik, gorbir, livok
çalakî: çelengî, çapikî
çalav: çala pîsavê li malan, sarinc li ser çiyayê kolayî
çalemeşk: avî, xunav, xûsar
çalik: korkek biçûk
çalkirin: veşartin
çalkirî: veşartî
çal û çeper: asêkirinên li dewrûberên serbazgehî
çalûk: todirk, devî, stirî, dir
çalûs: pesinkar
çam: kaj
çamedan: dolaba cilan
çan: zengil, qoçan
çand: kişt, kiştûkal, daçandin

çanda: rewşenbîrî
çandî: daçandî, tovhavêtî
çandebar: zeviya kêr çandinê tê
çandiyên: kiştûkal, helezên çandî
çandok: çinok, alava dirûnê
çandiyar: kiştkar, cotkar
çanîkût: zengilvan
çap: kevne pîvan
çapan: texlît perûk, xizneyê gewr, zirx
çapemenî: karê çapkirî
çapik: lezok
çapikî: çalakî, çapikayî
çapker: çapvan, çapder
çapkirin: çapgerî
çapkirî: çapemenî
çaplî: texlît tifeng
çapmenî: pirtûk û rojname û kovarên çapkirî
çapoş: lêxoş, desthejandin
çapxane: çapgeh
çaq: paq, çim, qit, ling
çaqçaq: çeqçeq, heste
çaqpêç: lingpêç
çar: jimare çar
çara: çarem
çar bi çar: çar car çar
çarbûn: xuyabûn, diyarbûn
çarbûyî: diyarbûyî, xuyabûyî
çarçek: biçek, çekdar
çarçik: çarînkirin
çarçev: rixêv, yan teqîn yan qor
çardar: darbest
çardeh: deh û çar
çardehî: çardehem, çardehemî, çardehemîn
çardeşevê: heyva şeva 14, heyva çardehê
çare: çehre, çêbûn, çarekirin, şiklê rûyî
çareberg: çarebar, çêbûn
çareçar: hercar, çar
çarega: koma sêwiya, komek stêran
çareger: çarekar
caregerî: çarekarî
çarek: carek, yek car
çarekirin: çêkirin
çarekirî: çarekirin
çarenûs: çarenivîs, mafê xwe biryardanê
çaresaz: çareker
çarewe: camcamok, hiçolên dawetê govendê
çarex: kart
çargavî: çarbazî, çûna hespî
çargayî: cot, kêlan bi çar gayan
çargopal: lêdana çarînekiya daholê
çargoşe: çarçik
çarhawîr: çarmedor, hawirdor, ji hemû layan
çarhêlgirtin: dorgirtin, gemaro
çarik: xafik, hezar, dapûşin
çarix: çarox, pelav
çarî: çarem
çarîçî: kiryarê pezî
çarik: çaryek, çarêk
çarke: kirasê demê şerî
çarkindêl: silkesor, şilindir
çarkûnce: çarpansû, çarçikê endezyarî, depreş
çarlep: çargavî, çarbazî

çarlepkî: çûna ser zikî wek zarokî
çarling: çarpê
çarmedor: dorgirtin
çarmekirî: çarmêrkî
çarnikar: kemereya çarlayî
çarpa: çarçik
çarpê: teba dehbe
çarpîne: texlît govend
çarqozî: çarkojî, çarkoşe
çarrê: dûrê, rê çiqbûn
çarmisimtên binyat: her çar la, bakur, başûr, rojhilat, rojava
çarşemb: çarşembe, roja çarê ji hefteyê
çarşû: çarşî, bazar
çarwa: xudan yan xweyê çar pê
çat: paçik, qeftik, pate
çaterê: rê birîn
çatkêş: bista paqijkirinê
çatî: texlît kotre
çav: çeşim
çavbelek: çav şîn tarî
çavbelî: jîrî
çavbeloq: zoq û çav derketî
çavbeq: çavzîq
çavberk: çavik, berçavk
çavbikil: çav kildayî
çavbirçî: zikonî, cilek, çilês
çavbîn: çav vekirî
çavbînî: têbînî
çavboq: çav zil
çavçep: çavşaş
çavçepel: çavdêr, çavpîs
çavçeplî: çavpîsî
çavger: alode, çavder
çavdan: nîşankirin, bi çavî, bîbîka çavî
çavdar: çavdêr, serperişt
çavdarî: çavdêrî
çavdarîkirin: hêvîkirin
çavê çîçekê: texlît tirî ye
çavêş: çavkulî
çav êşî: jana çavî
çavê ga: texlît helez
çavgirtin: guhnedan, berê xwe wê ve dide, çav meqandî
çavgirtî: çav neqandî
çavê girtinek: çav neqîn
çavhar: bed, zikonî
çavhişîn: çavşîn
çavhîz: dîtina alode
çavik: ber çavik
çavîr: bi xwe
çavînok: çav kul yan lêdayî
çavjark: gomanbar
çavjêdan: dest jê berdan
çavjêdayî: dest jê berdayî
çavkal: çav şîn, tarî, (li gel piçek sorî)
çavkalî: çav şîn tariyî
çavkew: çav ciwan, wek çavên kewê
çavkirin: çav neqandin
çavkirî: çavdêrkirî
çavkitik: texlît helez
çavkul: çavpenman, olyan yan amas
çavlêbûn: armanckirin bo lêdanê
çavlêbûnî: armanckirî bo lêdanê
çavlêker: dexisok, qîrok, komreş
çavlêkirin: dexisîn, dexş,

komreşî
çav li rê: hêvîkar, bendewar
çavmak: texlît helez
çavmat: çavşaş
çavmirmirk: dîtin lawaz
çavnebarî: dexs, dexsîn, komreşî
çavneqandin: çavpêkirin, çavneqîn, çavlêdan
çavpehn: paşketî, erknekir
çavpêketin: dîdar
çavpêkirî: çavneqandî
çavpêl: lawaz, kotî, hêvişandî, kemterxem
çavpîk: lawaz, kotî, hêvişandî, kemterxem
çavpîk: xirpo, gelho
çavpîs: dexsok, dawên pîs
çavqût: çavek peqandî
çavreş: çavê reş, tarî
çav reş belek: çavê reş tarî
çavreşok: gûn rûvî, texlît helez
çavrê: bendewar
çavrêkirin: bi ber bûn
çavronî: pîrozbayî
çavsaz: bijîşkê çavan
çavsazî: bijîşkiya çavan
çavsor: har
çavsorî: harî, tirskarî
çavşaş: çavçep
çavşaşî: çavçepî
çavşikestî: çavpêl
çavteng: çikos
çavtengî: çikosî
çavtêbirîn: şiyan, tiwana
çavtêbirî: armanckirî
çavtêr: dilniya qîmbon
çavtêrî: dilniyayî, qimbonî
çavtijîbûn: pesendî, hijmekarî
çavtirek: çirsîn, neqa, çavî, gavek
çavtirsî: tirs, sam, hevjîn, bizd
çavtirsok: tirsonek
çavtûj: çavtîj, dûrbîn
çavtûjî: çavtûndî, dûrbînî
çavvekirin: wûryayî, hişyarî, agahdarî
çav vekirî: wûrya, hişyar
çav zan: çavsaz
çav zerk: çavşaş, çavbiloq
çaw: qolek, hişke helez bo beristeyî bi kartê
çawa: çilo, çira, çon
çawbûn: rengdêr
çawabûn: rengdêrî
çawanî: çiloyî
çax: gav, kêlik, bîstek, demek, katêk
çaxek: carek
çaxûbeng: ewcê lawiyê
çay: avekiya vexwarinê helezî ye
çaybest: çaydan qorî
çayçî: çay çêker, xizmetkarê çayxanê
çayger: çayçî
çayir: çêre, çere, koz
çazû: bekoawan, çivo, fêlbaz
çe: amêra biçûkkirinê li dawiya navî
çeç: dest, lep
çeçen: zîwer
çeçik: çoçik, moçik
çehir: şiklê rû û çavan
çehrereşî: bedbextî

çej: miz, tama xwarinê
çek: amêra şerî, cebe
çek: pot, kinc, cil, qoçan
çekbend: çekband, kiras yan komlekî hiçik kûrt
çekçekî: xencerek biçûk
çekdanîn: çek havêtin, şer ragirtin
çekdar: biçek, çek hilgirtî
çekdarî: biçekî, çek hilgirtîn
çekdarkirin: biçekkirin
çekhilgir: çekdar
çekhilgirtin: çekdarî şer
çeknas: cengvan, şerker
çekûçol: amêretên şerî
çekûr: kevlê hişk
çekxane: cebexane
çel: hefsar, hevsar, desgin, cilew, rişme, lixav
çela: çelx, çelixte, qîç yan tildana kevriya çiyayî
çelake: gopal
çelcelîxte: têr kevirên nişîv
çelem: şêlim
çelemçît: kofî
çelemtirş: tirşî, hêvên, hewên, haveyn, tirşîne, sihkirî
çeleng: zinc, çalak
çelengî: ciwanî, çalakî
çelenk: lezdar, lezîn
çelî: çêle, peyva ajotina çêlê
çelk: gemar, kirêt, qirêj, gend, kotî
çelkî: qirêjî, gemarî
çelkirin: gemarkirin
çelpandin: çelpîn, zile, çimaq
çelpandî: zile lêdayî
çelpî: şelandin, keleşî, rûtkirin
çelpînî: dengê zilehê yan çimaqê dengê lêdana masiyê di avê da
çelqandin: çelqîn, keyandin, hejîn
çelqeçelq: dengê hejîna avekiya, wek dengê meşkê
çelqiya: bar bû
çelte: çenebazî, pibêjî
çeltik: çentikê biçûk
çeltûk: birinc, di nav kelpîkî da
çel û çûr: rahîlan, êrîş (dest bi sergirtin)
çelûz: şor, avekiya şor, sîr, xwêkirî
çelûzî: şorkirî, sîrkirî, xwêkirin
çelwerî: mezinkirin, fort, port
çem: rûbar
çemandin: daqûlbûn, xûzbûn
çemandî: xûzkirî
çember: çembil, çemil
çemberî: barkêş, gûhêzoka barî
çemçik: çoçik, moçik
çemçûr: mêşek mezin e
çemik: ço
çemin: xûzbûn, daçemandin, çivandin
çemkane: yariyek wek hokî
çempal: kûrtanê dewarî
çempil: binçeng, kefş
çem û qem: rûbar, rewtek
çen: çene, zenî, erzînk
çend: tibab
çenberî: barkiş, gûhêzok
çençûz: rezîl

çendak: demek, katêk
çende: çendek
çendek: tibabek
çeng: mist, qemç, gemiş, pî, mil, bal
çengal: çingal, qolf, niklok
çengdan: çimkirin, bazdan
çengûlep: pelandin, desdan
çente: bendik, cem, torbe
çep: layan rexê çepê, dijê rastê
çepal: çolik, tevne pertûk
çepandin: moçik, tijîkirin
çepandî: ladayî
çepan dide: ladide
çepbîr: çeprew, çepo
çepçepîşk: marê pinîkirî
çepek: biloz, êlek
çepel: nahend, kirêt, bed, pîs
çepelî: pîsî
çeper: sênc, tan
çeperû: kozik, tan
çepilkan: dest qûtan
çepik: dest kutan gûrzik
çepokaş: dar, êzing
çepolan: penc
çeqabil: xebtûkoş, koşik, bizav, xebat
çeqaçeq: dengê çekî, çeqûçeq, teprep
çeqandin: teqandin, teqîn, dengê fîşekan
çeqçeq: dengê aşî
çeqçeqok: darê bi berê aşîve girêdayî
çeqçeqoyî: loleyî
çeqçiq: çiqeçeq, dengê sotina darikan
çeqel: torî, torik
çeqleber: şikêr, hezaze, têr kevir
çeqil: çûqil, çiq
çeqilmast: dew, mastaw, mast û av têkilkirî
çeqne: darek teraşî
çeqû: kêrik
çer: çewa, çilo, çon, çira, çima
çerb: ron
çerbdest: hûnerdest, qayim
çerçek: alava jenînê yan veçiqandinê, jenîngeh
çerçirandin: jendin, jenîn
çerçirandî: jenandî
çerçî: firoşyarê gerok çemçî
çerek: piniyên spî
çerez: tovê bijartî
çerixandî: tehisî, hilisî
çerxîn: tehisîn, hilisîn
çerm: eyar, post, kevil
çermçî: gemarçî, gemarkar
çermelaq: çermok, goştê lawaz
çermik: pezde
çermiqandin: qirmiçandî
çermiqî: qirmiçî
çermîn: kevlî, postî
çermok: lawaz
çerpandin: givaştina dikilokî, tifeng
çerpandî: givaştî, teqandî
çerpdest: hûnermend zîrek
çert: bê awarte
çertkirin: awartekirin
çertkirî: awartekirî
çerx: alava hesinê, xilênke, xoloke, dartan, felek
çerxa kêvjaleyî: nîşanek bir-

cê ye
çerxkirin: hesankirin
çerxkirî: hesankirî
çerxî: pareyek kevin zîv e
çerxçî: hesankar
çerxtûn: amamek misî
çerxûfelek: derd
çerxvan: rendevan
çespandin: zelqandin, venûsin, resandin
çespandî: venûsî, resandî
çespîn: venûsin, resandin
çeşm: çav
çeşme: kanî
çemek: kejmîrekek derman e
çeşît: tûn, reng, cor, şikil
çeşmik: berçav, çavik
çeşte: awaz
çetare: çitare, kirasê avirmiş
çete: mijde, cerde
çetel: çartel, amêra xwarina
çetik: kîskê biçûk
çetin: dijwar, zehmet, sext
çetinbûn: zehmetî, sextî
çetir: kon, çadir, xîvet
çetin: sext, zehmet
çetinbûyî: sextbûn, zehmetbûn
çetînî: sextî, zehmetî
çetîr: çîn, xelek
çetû: nêr
çevir: qirês, gejmar
çevîn: çemîn
çevrebî: texlît spîndar e
çevrîmk: hevîrk
çevt: çewt, şaş, hele
çewdar: cehdarî, xirpok, perişt, wilêre
çewêlek: zarû
çewt: lec, ladayî, hele
çewtbawerî: ola hele
çexçûr: texlît helez e
çexer: şûna li ser rê
çeysî: teyisî
çezrandin: çandin, avakirin, şînkirin, serîdan
çezrandî: şênkirî, avakirî
çê: baş, qenc, pak, çak, xweşik, rind, sipehî
çêbûn: pêkhatin, berpêbûn, diristbûn
çêbûyî: pêkhatî, diristbûyî
çêj: tam
çêjtin: tamkirin
çêjtî: tamkirî
çêjik: têjik, mû yan striyên jijî
çêker: diristker, çêkirox
çêkirin: diristkirin
çêkirî: afrîde, diristkirî
çêdike: dirist dike
çêl: çêlik, çîçelok, mêya gayî manga çêlê
çêlek: manga çêlê
çêlê: peyva ajotina çêlekê
çêlî: biçûk, zarok
çêlçûk: çîçeloka çûçikê
çêlkirin: ravekirin, şîrovekirin
çêlkirî: ravekirî
çêldike: rave dike
çênî: çênik, çînî
çênîkirin: çinîkirin
çênik: cênik, lacan
çêr: xeber, dijûn
çêra dike: dijûn, xeber dibêje
çêrandin: çerîn, çerîn
çêrandî: çerî
çêre: çayir, koz, giya

çêrende: çêrînkar
çêrok: çîrok, xebrojk, efsane, roman
çêrçêrok: mamik
çêrokbêj: çêrokvan
çêroknivîs: romannivîs
çêroknas: çêrokzan
çêrt: zelq, zilq
çêş: xweş
çêtir: çaktir, baştir
çêtinok: mavê hevyazî, rêziman
çêyî: qencî, çêyîkirin, xêr
çêyî: qencî dike
çêyî girtin: rûmetkirin
çêyî girtî: rûmetkirî
çêz: çêj
çi: çiya, pirsyarê, kîşk
çixweş: çend xweş
çibûq: sebîl
çiçek: hinek, piçek
çiçik: memik, gupik
çiçkan: çikçikan, texlît çûçik
çîdar: pêbend
çidem: çigav, kengê, kengî
çift: destreş
çifte: cot tifenga nêçîrê
çiftî: dest reşî
çik: parçe, ker, rep, bêav, kanî an ku zûwabûn
çikandin: repbûn
çikandî: repkirî
çikandin: ziwabûn, zuhabûn
çikandî: ziwakirî, zuhakirî
çikçikandin: amadebûn, lêkdayîn, pêkhatî
çikçikandî: amadeyî, lêkdayî
çikçik: dengê demjimêrê yan katjimêrê
çikîn: miçiqîn, berbperçî, meviyan, newîstin, qebûlnekirin
çikû: çinkû ji ber
çikûs: çindûz, gerte, degel, rijd
çikmiz: mizgirtî
çil: lîk, fîşk, jimare çil, kilmîş
çilak: pozberan, gopal, difin, xwehr
çilap: pêşekiya balindeyan
çilapek: tekûz, xemilî, çepal, şeng, lewend, cindî
çilçilî: texlît balinde ye
çildûk: birinc di nav kelpîkî da
çile: çille, çil rojên zivistanê mîva zivistanê
çilem: çilemîn
çilek: bênefs, zikonî, çilês,
çileyê paşîn: çileyê dûwem
çileyê pêşîn: çileyê berê, çileyê êkê (yekem)
çilê: milê, gulistêrk, yarî yan gemeyek kurdî ye
çilê çilê: parçemik, çekçekîle
çilik: telîsek, biçûke torbe
çilîk: avirmişê bijîn yan petî asinê pola rondik, kirîn
çilîq: çiq, liq
çilk: dilopek av
çilkek: firek av
çilkandin: dilopkirin
çilkandî: dilopkirî
çilkiya: dilopkir
çilm: lîk, lîçik, kilmaç, kîlmîş, lîl
çilmî: lîkî, kilmişî
çilmkirin: fişkirin

çilm dike: fiş dike
çilmisandin: çilmisîn, qirmiçîn, çirmisandin, rengçûyî
çilmisandî: çilmisî, çirmisî, rengberdayî
çilmîre: dar yan asine pişt derî kod
çilopûn: çewan
çilobûnî: rengdêrî
çilokebab: texlît xwarin e
çilореş: belgên darê berûyê
çilpirk: zik beliya canewerî
çilpî: kirmokek xişok
çilpandin: kezaxtin, bademkirin, lêlkirin
çilqandin: hejandin
çilqandî: hejandî
çilvirîn: geşbûn, teyisîn, xuyabûn, diyarbûn
çilvirî: yaxî
çilwerî: mezinkirin, fort, port
çilxatûn: texlît giya ye
çilyaran: texlît çûçik e
çim: bazdan
çima: çira, ji boçe, bo çî
çimako: ji berkû, çûnkû
çiman: şikestin, çemîn
çimçîr: hêsk, hêlekan, bereyişk, berdeqanî, kevirkanî
çimdar: xwedî sim, simdar
çimkî: belko
çimik: barista axê
çinar: sac, texlît dar
çinbil: çembil, destik
çinçinak: çinçinok, kêz, kêzik, jina ber kurtiyê ve diçe
çinçing: dengê amanên mis
çinçlî: ava zelal
çindar. beraz, yekane
çing: sinc, camcamk, çeçemk
çingal: niklok
çingandin: camcamk lêdan
çing çing: dengê camcamkê
çingîn: lerîn
çinîn: helgirtin
çinok: dirûnker
çinkizandin: şaşbûn, xûnegir, neseqamgêrî, gelş, sergeran, tevdan, şilejan, têkçûn
çinkizandî: şaşbûyî, gelşbûyî
çinvin: axaftina bê têgihiştin
çinvinok: gilîvan, gazinderker, gilîkar
çinwî: rêya rast
çipik: peşk, dengê ketina dilopên avê dilop
çiplandin: birîn
çiplandî: birî
çiprîk: sax, çiqûl, çiqil
çipirt: Ûr
çiqako: her çend ko
çiqas: çemd
çiqîn: kela germê
çiqçiq: dengê kelîna ronî
çiqil: çiq, çaq, çilîq
çir: dengê dûtina pezî
çiqilk: çiqî biçûk
çira: çima, boçî
çirandin: dirandin
çirandî: rexne, dirandî
çirav: pirik, teqne av
çirax: çira, bilêse, xetîre
çinçir: dengê şirika avê
çirçirk: sîsirk
çêrê: yariyek bezînê
çirês: texlît helez e
çirîk: dengê têlan, lere hawar

rake
çirîn: kelîsîn dirîn
çirîsk: qirisk, pirîsk, çirisî, pêt, kilpe, pilîse, bilêc
çirik: şirik
çirisandin: teyisandin
çirisandî: teyisandî
çirisî: teyisî
çirîş: zirêç
çirîvirî: dirhayî
çirk: taw, yek ji şêst hûrekê saet
çirkandin: veçirîn, jenîn, pembû
çirkeçirk: dengê şikestina daran
çirokirin: beha yan nirx guhartin
çirmiz: zehmetiya mîzkirinê
çirpîk: texlît balinde ye ji mirişkê piçeke mezintir e
çirpandin: kezaxtin, bademkirin
çirpandî: kezaxtî
çirnûs: Venûs, resan, pêgir, nosan
çirs: çirûsk, pirîsk
çirmisandin: qirmiçîn
çirmisandî: qirmiçî
çirp: çiqê dahêlayî hatî xwarê
çirpî: keprika mêweyê tirî
çirqiz: mirqiz kirmê beharê
çirt: pirbêjî
çirtîn: dirhayî, peritî
çirtikî: peritandî
çirtûn: derçe yan derîna avê ji aşî
çirûk: kêrnehatî, xirab
çirûnek: şirînek, şirik
çirûsk: teyis
çinvandin: belevekirin, pertkirin
çirvandî: belavkirî, perkirî
çiriya paşîn: çiriya dûyem, heyv
çiriya pêşîn: çiriya yekem heyv
çit: rep, rawestayî
çitare: perûkê avirmîş
çitçito: texlît bazdan e
çitkirin: bazdan
çitkirî: bazdayî, repbûyî, rawestayî
çito: çitow, çitû, çitûv
çitoyî: çewayî
çitpit: mêr û mê, pestêner, yan givaştokê genimê Şamê
çitûn: çewa, çilo, çina, bo çi
çiv: fêlbazî, xapan, dekekar, badana jinê li çûnê
çivandin: girnijîn, girjbûn, badan, li çûnê
çivandî: girnijî, girjbûyî
çivane: çep, rê
çivanok: badan pêçan, lolan
çivçiv: qelebalix, jawe, girêç, qêr û qij
çiveçiv: dengê çûçikan çixçix
çivîk: balindeyek, biçûk, çûçik, çûk
çivît: reng, yan boyeya helezî çiwit şîn
çivir: çewr, qelew têr ron
çivîçk: balindeyek kirmikan li ber avê digre
çivo: çiv
çiwext: çi çax, çi dem,

çiwîn: çûn
çixim: perçek, parçe
çixrandin: berhevdan, rawêjî, rawêjkarî
çixrandin: daberzîn, azandin, hêriskirin
çixiz: rêz yan dir bi xameyî
çixiz: çemere
çiya: koh, şax
çiyayê agir: agir pijîn
çiyayî: xelkê çiyayî
çiyayok: çiyayê biçûk
çiye: belê, çi heye
çizîn: dax
çî: çi ye
çîç: pakî, narînî, kiçînî
çîçek: gulçîçek
çîçelaşkî: leş, lawaz, çiqal, pezê biçûkê lawaz kû goştê wî nayê xwarin
çîçkî: çîçekî, hinek, piçek
çîçik: çîçelok, çûçik
çîçirk: kêz
çîk: şilîq, çîm, qît, pirîsk, spiyatiyek
çîkî: gavek, katêk
çîl: lat, zinar, hîm, kevir, kelokotî, giyayek
çîlan: hiçkê zirav û dirêj ê kirasî
çîleçip: rêya çep û çirî çiyayî
çîlgewre: spî
çîlk: êzing
çîlik: qitik, gîlik
çîm: giyayên mêrgan
çîmen: bax bexçe
çîmengeh: zarostan
çîn: elqe, rêzika civakî
çînçolek: hêska biçûk
çînçîn: çerx, elqe, xelek
çînatî: regezperes
çînek: danek ji xwarinê
çînik: balindeyek avî reş
çînî: kalot, ferforî
çînîfiroş: firoşyarê kalotî
çînko: totya (hêmanek mêrtalî spî ye)
çîp: çaq, hestiyê lingî
çîplaq: çiplaq, ling zirav yan barîk
çîprût: ling rût, teşk rût
çîr: zûr, zûrîn, rewîn
çîran: fermanrewayê aza
çîrçirk: kêz
çîrçîrk: çing çing, dengê vêketine didanan
çîrçîr: dengê dirandina perûkî
çîrçîrok: çîvanok
çîrg: çirpîk
çîrik: hirmî, karçik
çîriş: texlît helez e, zîriç
çîrkîn: çîrçîrk
çîro: gihandina dû perçeyan
çîrok: çîvanok, roman, efsane, serborî
çîrokvan: çîrokbêj, çîroknivîs
çîrokzan: çîroknas
çîrik: dartûn
çîrt: zelq, zilq, derg
çirt dike: zilq dike
çirtkirin: zilq kirin
çît: perdeya navbera jin û mêran li konî texlît perûk
çîtek: peşk, perek nivîsînê, lûleyek biçûk
çîtme: xeml
çîvanok: serborî, çirçîrok

çîvaz: şimik, pêlan, sivik
çîççîv: dengê çûçikan
çîvîn: dengê borîna gulle yan moşekê
çîvir: pirjan, bêqam lawaz
çîvok: dûrû, rûbaz
çîxkirin: çîzkirin, mildan, dandest
çîxkirî: çîzkirî, mildayî
çîxdike: çîz dike, mil dide
çîz: mêşa dewaran peyva mildanê yan dandestî
çîzbûn: sistbûn, mildan, dandest, herifîn
çîzkirin: bindestkirin, kotîkirin
çîzdike: bindest dibe
çîzme: cizme, pêlava lingdirêj
ço: peyva hajotina dewarî
çobir: kore, dar helgir
çoçik: moçika biçûk
çoçî: çûçî, peyva dibêjin zarokî kû rane
çoçîda ronişt: çarmêkî ronişt
çogan: çov, çomax, gopal
çohey: peyva ajotina kerî,, guh dirêjî
çok: ejnû
çokandin: rûniştina çarmêrkî
çokanî: rûniştina li ser çokan ejnûyan
çokdan: kenoş
çok dide: rodine
çol: berî bej, biyaban
çolbir: rê kurtkirin
çole: leyistik, leyiztin, henek, yarî, galtekirin, tirane
çoleçin: badayî
çolex: çalak
çolexî: çalakî
çol û hol: çol û bol, gund
çomax: çermik, dardest
çon: çawa, çilo
çong: darê şivanî
çop: dest bi serda girtin, zordarî
çopî: govenda bidarî, keçika serê govendê
çopîk: çûpik, xirpo, gelho, gêl
çoqil: şoqil, baqil
çor: girê biçûk, zîrê nizim, bilindî, pezê kej
çort: çors, derew, zir, qelp
çortan: mastê ziwa û xwekirî keşk sûrtan, penirê hişk
çotik: gopal
çox: çûk, texlît perûkê stûr e
çoxe: palto
çu: tû, tewir, êkcar
çukçûk: şing şing, dengê sincê, camcamok
çû: ço, dûrket, peyva ajotina dewarî
çûç: derîna mîzê ya zarokî yan biçûkî
çûçik: çoçik, texlît balindeyê biçûk e, qijole, çivîk
çûçika mast: zelor, sivanok
çûçikê sor: balindeyek biçûk dengxweş, per rengîn
çûçik titelanî: şivankûj, şivan mijûlk, kilaw kore
çûk: biçûk, çivîk, zarû
çûkmasî: qaqilî, bazan newres
çûkitî: biçûkêtî, zarûkîtî
çûmik: amarek dar bo givîn

yan meyandina şîrî mex-
mer
çûndin: çûyîn, wêve derketin
çûnik: texlît pîvek dexlî ye
çûnrayê: dilniya bûn, qebol-
kirin
çûp: çiv, dek, fêlbazî
çûqil: çiqil, çirpî, şax, çiq
çaq: paq, lingê zelamî ran
çûr: çûre kej
çûser: serket, selal
çûserhev: goncan, rahînan
çûserî: berpebûn, temamki-
rin
çûn û hatin: borîn, daborîn
çûş: hoş, dengê ajotina de-
warî
çûxfiroş: perûkfiroşê çûxî
çûz: çîz, mêşa dewaran

d

d: tîpa pêncem a elfabêya kurdî
da: da ku, ji bo, ji bo ku
da: dê, dayê, yadê, dadê, dada, mama, dayik, gehandî
dab: dav, telhe, yan tora nêçîrvanî
dabaş: lêgeran
dabaşkirin: lêgerandin, nîşankirin
dabaşdike: lêdigere
dabelandin: daqûrtandin, daûrandin,
dabelandî: daqûrtandî, daûrandî
dadibelîne: dadiqûrtîne
daber: pêşket
daberizîn: arandin, têkvedan
daberizînhev: êrişkirina pêkve ya neyaran
dabeş: beşker, jê re
dabeşkirin: lêkvekirin
dabeşkirî: lêkvekirî
dabeşdike: lêkvedike
dabeşker: lêkveker, belavker
dabihîstin: guhdarî, sehkirin
dabirîn: jêbirîn
daborîn: hatin û çûn derbazbûn
daçandin: çikandin
daçandî: çikandî
daçargavkirin: çarbazîkirin
daçek: amraza kişanê (rêziman)
daçemandin: veşartin,
daçêkirin: daxwaza dirûstki-

rinê (bo kirinê)
daçêrîn: çerandin
daçikandin: daçandin
daçikandî: daçandî
dadiçikîne: dadiçîne
daçikiya: qayîm micik
daçûn: daketin
dad: gilî, gazind, sitem, hawar, gav, dav
dadan: vêxistin, radan
dadayî: vêxistî, şolkirî
dadide: dideşolî
dader: derxist
dadgeh: civata dadkaran bo rahênana yasayê
dadgeha aştiyê: bo pirsên jiyariyên sivik
dadgeha bala: bo pirsên destûrî
dadgeha destpêkî: bo destpêkirina pirsê
dadgeha gûnehan: bo pirsên tawanên girîng
dadgeha olê: bo pirsên olî
dadgeha şehreweriyê: Bo pirsên jiyarî
dadger: nivîsarê dadperwerî
dadgerîn: yasa rahênan dadpirsî
dadik: dayik, dê
dadkirin: sizakirin
dadkirî: sizakirî
dadok: daye
dadperwer: dadî, dadnas, dadwer
dadperwerî: dadwerî, dadî, dadnasî
dadpirs: dadkarê peygerînê
dadvan: dadkar, dadger
dadvanê aştiyê: dadkarê pirsên jiyarîn sivik
dadwer: dadvan
dadwerî: dadkarî
dadxwaz: gilîkar
dadyar: parêzvan, parêzer
daf: dav, toro, nêçîra balindeyên biçûk
dageh: movik
dageha piştê: movikê piştê
dager: servçûn
dagerandin: zivirandin
dagerandî: zivirandî
dageriya: zivirî, hateve
dagerkirin: şolkirin
dagirtin: tijîkirin
dagirtî: tijîkirî
dagîrkirin: leyandin
dahat: hawîş, ayînde, paşor, avrabûn, daket
dahatin: daketin
dahatî: par, behr, beş, dahêlan
dahêlandin: dahilawîstin, anînxwar
dahiştin: dahêlan
dahiştî: lîskirî
dahî: jîrek, çolak
dahol: alava mûzîkêye, deng tê ji lêdana çermê tengejandî bi girêdanê bi nîv stûnekê
daket: nihand
daketin: terabûn, peyabûn, nihandin, dahatin
daketî: peyabûyî, hatîxwarê nihandî
dakeftin: berhevdan
dakirin: dahiştin,

dakişandin: nixaftin, verakirin
dakutandin: kutan, qûtan, lêdan, vekutandin
dakutandî: vekutandî
dal: jal, hejar, kesî, lawaz
dalan: navder, rarew, hewdan
daleqandin: daliqandin, dardakirin, sêdarekirin
dalgeh: sêdare
dalxe: raman, hizirkirin
dalyan: pelkirin, daman, riştî
dalyandî: riştî, hete
dam: dav, tor yan telheya nêçîrvanî
damak: zirmak, damarî, jinbav
damal: gemiran, dinkar gêzîvan
damalandin: gemirandin, perixandin
damaliştin: şehkirin, perixandin
damaliştî: perixandî
daman: zêman, zêmar, daman, kovan
damar: reh, rih, xûndank, demar
damen: gav, bîstek
damxe: temxe, mohr
damxekirin: daxkirin, deqandin
damxekirî: daxkirî, deqandî
damezrandin: danîn, avakirin, binyatkirin
damezrandî: danayî, avakirî, binyatkirî
damezrandin: vemirandin, vekujandin, temirandin
dan: dayîn, bexş
danaskirin: danasîn pêzanîn
danav: çîrok, lêgeran
danberçav: xistinger
danberhev: pîvankirin, beramberkirin
dançîk: kûtilka xav
dander: derxistin, derkirin, diyarkirin
dandest: gehandin, bi dest (kesî)
dandok: danhêrk, savarê zuhakirî
dane: dan, ton, berek, hêja
danek: çinek, dan, xwarin bexş
daner: danyar, nivîser, nûser
daneser: êrîş
danezan: agahdarkirin
daneyê çav: bîrova çavan
daneyê nû: germişk, zîpik, yên herzekariyê
danezanîn: ragihandin
danê sibehê yan spêdê: lexrînî şikandin
danfiroş: alîf, yan alik firoş
dangî: alîfgeh
danhev: komkirin
danhêrk: genimê hêrayî
danik: tovê hûr, lib
daniş: helgirtin, peşedirêjî, aramî
danişgeh: zanîngeh, zanko, zemîngeh
daniştin: daketin, losîn, lîs veniştin
danişmend: bikaranîn
daniştî: dahatî, lîskirî, veniştî

danivîsandin: tomarkirin
danî: dana, damezrandin
danîn: damezrandin, şiqitandin
danînber: donpêş, pêşkêşkirin
danpaş: paşxistin
danpêş: pêşxistin
danpiştgûh: feramoş kirdin, hêvîşandin
danrê: dest bi çûnê kirin
danrû: rû bi rû, êkser
danû: danî, genimê kelandî bo savarî
dan û stendin: giftûgo, berhevdan, dan û standin bazirganî
danxav: simêdî, bêzarî, teftî, danê lênayî patî
danyar: daner
dapar: maf demê danê
dapaş: paşxist
dapekirin: mişar, dabeşkirina zeviyê
dapolandin: pelmişîn, sehkirin
daperzandin: êrîş, pelamar
dapîr: pîrik, nenik
dapîroş: pîrhevok, pirê, pîrok, pasparok, pindepîr
dapîroşk: kêzik
dapoş: nixaftin, veşartin
daqolî: kenoş, çokdan, dahatinewe
daqoq: mikût
daqûrtandin: daûrandin
daqûrtandî: daûrandî
daqûlbûn: tekabûn, çokdan
dar: dada, parast, girt, êzînk, dirext, rêl, dehil çavpêkeftin bo danûstandinê
dara ben: darek teraşî benok
dara sihir: texlît dar e (helez) bê ber e
darbest: meşfen, bo helgirtina termî
darbeş: dabeş, parvekirin, lêkvekirin
danbir: êzingvan, darvan
darçik: darkiçik, darê biçûk
darçin: texlît alat e, beharat e
dardadike: sêdare dike
dardarok: gelek hişk
darêj: dariştin, şiklê lêkerî (rêziman)
darêjkan: kefk, qopilk, qalib
darêj: nifiş, beş, şikil, şêwe
darêja fermanî: şiklê fermanî, rêziman, şêweya fermanî
darêja mebendî: şikil yan şêweya mercî, rêziman
darêjgeh: navgeh, rêjgeh
dariftin: sepîkirin, palandin, parzînin, palawtin
dariftî: sepîkirî, palawtî
darfiroş: firoşyarê darê êzingî
dargerînk: texlît dar a helez
dargoşt: dalgoşt, lawaz
darik: mêk, miklok
daristan: rêl, bêşe, dehil
darî: hebûn, dewlemendî
darîn: nîşan, ji darî
darkolk: darkork, darkûtik
darkût: mîrkût
darox: perçeyek ji darî helezî
dar qewan: jenîngeha ji asinî

darsim: pêtik kirmik, yê rihên darê kondik e
dartaş: dartraş, pîşekarê darê
dartûn: çirik, çerxa çalê
darûdest: heval, harîker, xizmetkar
darterm: darbesta nexweşan
dartevn: xanota paşî bo girêdana benkî
darûk: kac
darvan: darker, êzîngvan
darvekirin: sêdarekirin
darxûrme: dar qesp
darvekirî: sêdarekirî
das: qalûçik, merendî, amêr û dirûna dexlî
dasend: helketin, bûyer, fesal, car
daser: êrîş, pelamar
dasik: dasok, merendiya biçûk
dasî: heyvikî, cehder, cehdarî, şilêl
dastanvan: nivîser, yan daner dastanan, çîrokên qaremanî
daşik: dehşik, cehşikê makerê
daştin: mêya canewerî bo zêdebûnê (zanê)
daûran: daqûrtandin, hijavtin
dav: dab, şaqûl, telhe, xefk, tora nêşîrvanî daw
davik: dava biçûk, davezelandin, dirêjkirin
davî: nêçîr
daw: kelk, dûv, dehmena kirasî
dawçelq: pezê dong wergerandî demê çûnê
dawek: pîvek, tijî kayê
daweravtin: ziwa, yan zuhakirin
daweravtî: ziwakirî
dawerandin: hejîn, hejandin
dawerandî: hejandî
dawerîn: daweşîn
daweşandin: dawerandin, bakirin
daweşandî: dawerandî
dawet: şahînet, ahenga şûkirinê yan jin anînê
dawî: paşî, dûmahî, encam, kutayî
dawîanîn: temamkirin, bi dûmahîkirin
dawîdî: dawûdî, gul mirarî
dawîn: dûmahîk, kotayî, dûmahî
dawûdêl: benikê kirasî yan perûkî pişt siwarî
dawpis: selîte, felîte, dêhl, dawînter, tero
dax: deqandin, deq, nîşan, xal
daxe: têkilî
daxdan: daxkirin, deqandin, nîşankirin
daxistin: girtin, pêvedan, dahiştin, dakirin
daxistî: girtî
daxkirî: daxdayî, deqkirî
daxûrandin: xûrên mèrtal
daxûşandin: xûşîn, çûna bi dizikîve, ser zikî
daxûyakirin: ragihandin, diyarkirin

daxûyakirî: ragihandî, diyarkirî

daxwarin: daûran

daxwaz: xwastin, viyan, dawa

daxwazî: xwestinî

daxwazkar: dawakar

daxwazname: skal, bêzarî

daxwe: amadebûn, lêkdayî, likarbûn

day: minîk, maddeyek wek gezoyê dikeve ser mîwe û belgên daran û pûç dike

dayax: sermax, peşedirêjkirin, li ber derdan

daye: dayik, pîrik, dapîr

dayê: dadê, yadê û da, gaziya daykê

dayîn: xilinzer, bexşîn, serek mavmalî yan carî dayen, daye

dayîngeh: zarûstan

dayîtî: daykîtî

daykemar: dêlemar, kimkime

daylan: çawgir, rakêşer, dilkeş, dilber, sosret, nawaze

dazan: pêşniyaz

dazanîn: ragehandin

de: navê lêkerî ku pêkhatine, paşko yê dûv navî, hilo

deb: dep, qeselî, dabeşkirina erdî bo çandina zerzewatî yan sewzeyî

deban: deba, asinê şûrî yan şimşêrî

debance: şeşar, çêke agirî

debe: debû, dizik, amanê parastina ronî yan doşavê

debeng: gelho, xirpo

debo: embara çekî

debûqan: maddeyek debişiye

debreş: depreş, texnivîs, depê reşê sernivîsînê

debûs: derziya bê kûn

debîş: şîrez, stirk, debûş, demûş

def: dahola mezin dep

defdefînk: borîzan

defjen: daholvan

defter: pelpêç, pelnivîs, pirper, deftera nivîsînê

defterdar: hejmaryar, jimêryar

defterdarî: jimêryarî

defterxane: kitêbxaneya jimêryariyê

degel: çikûs, gertex, fêr, jîr, şad

deh: hejmar deh

dehdeh: peyva lêheytandina dewarî da ko bilezîne

dehbe: cinawir, canewerî, dir, goştxwer

dehek: dehyek

dehem: dehemîn

dehemcar: cara dehê

dehf: dav, tor, telhe

dehendî: nehêlayî şîrî ji daykê bi mêtin pez

dehendîkirin: nehêlana mêtina şîrî, ji daykê bi roj û berdana êvarî (pez)

dehka: baca yek ji dehê

dehkandin: nermbûn

dehker: rastî

dehil: devî, bêşe, teraş, daristan, rêl

dehm: dêm, dan, jivan, kar, sîrêj
dehol: dahol
deholkût: daholvan
dehpe: dehbe, har
dehş: cehş
dehwergîr: bacvanê yek ji dehê werdigrêt
dek: fen, pîkan, çûp, çiv, fêlbazî, ewanî, têl
dekan: konevan, siyasî, ramyar
dekem: kêmekem, degmen
dekor: bizina mû navî (dirêjî)
dekûdolav: fêlbazî, deke, çîv, xap, tefre, gomrayî
dekûdolavker: çivo, fêlbaz, dekekar, xapînok
dek û dolavkirin: dekekarî, dilxapî, fêlkirin
delal: xweşik, taze, sipehî, ciwan
delalî: mazdarî, tazeyî
delalok: texlît hirmik
delav: alif, serav
deleme: mast yan şîrê meyandî
delme: dilme, hêka nîv kelandî, palto kortek
delax: temen yan jiyê hûştirê
delende: dezgir, piştî mehrê
deles: dêhl, mêya seyî
delîdoman: palewan, pehlewan (qereç)
deling: devdeling, vekirina şelî, şerwal, yan panteronî li nik pêyî
deliqîn: bêşerm, bêrûmet, rûqayim
delîve: delîv keys
delkî: tiraneker
delqe: nazdarî, ketina ava rûyî
delxe: pêl, şepol
delya: çavladayî
dem: çax, gav, bihn, kat, çaya çêbûyî, dem girtî
deme berê: dema borî
dema boriya: dema çûyî, borî, rêziman
demandin: deman, girtina deheka gundî
demandar: demanvan, demankar
demander: nemir, herdemî
demantirş: demê karî
dema niho: dema noke, vê gavê, rêziman
dema dûr: demê berê, dîrokî, rêziman
dem bi gûrz: yarî yan gemeyek gelêr
demborî: demê berî, çûyî, rêziman
dembûhêrk: borandina demî, li gel hevalan
demdar: demdar, berwext, hekînî, demikî, çaxî
demdemî: mirovê li ser ya xwe namîne
demdirî: devdirî, mirovê destêwerdanê dik, xûnavnakirin
demet: vepêçan yan hepişandina tûtinê
demê ayînde: demê paşaroj, rêziman
demê berê: dema berê

demê mihok: dema niho, demê noke, vêgavê, rêziman
demgêr: yarîgeh, qada pêşbezînê
demik: demjimar, demkêş, katjimêr
demjimarvan: demkêşsaz, demiksaz
demkêşî: vesihîn, kêfxweşî
demsal: werz
demkî: li demekê
demlik: çaydan, qorî
demokratî: ferman rewayiya gel
demûş: debûş, debîş, maddeyê linc
demyek: demik yan demjimêr yek
den: merkane, cerê kalotê mezinê avê
denav: danav, lêgeran
dendel: sîng, pêsîr
dendik: navik, deyndik, berik, kakil
denggir: bihîstok, dengder
dendûk: nikil, nukul
deng: awaz, hişa, guhî ya bihîstinê
dengbas: dengûbas, nûçe
dengbêj: stranbêj, stranvan
dengdan: dengîn, navdarî, tîpên dirêjê dengî
dengdêr: tîpên kurt ên dengî
dengedeng: girêç, dinoyek qerqeşe
deng girs: dengzil
denggirsî: dengzilî
denggilhav: hêlan, deynek, hêsk
deng gûhêz: dûr bihîs, telefon
dengî: ji hişa bihîstinê
dengkirin: waje, bêje, gotin
dengnasî: dengzanî
dengpêketin: deng belavbûn yan pertbûn
dengvedan: dengvegerîn
dengîn: navdar nas bi nav û deng
dengînî: navdarî
dengvegirt: tomarker
dengweş: radyo
dengxweş: dengsaz yan rêk
dengxweşî: dengsazî, yan rêkî
dengzan: dengnas
dengzanî: dengnasî, zanistiya dengan
dep: depnik, qeselî, parçeyek biçûk ji erdî text
depe: emibar
depedar: darê tepedorê
depê singî: berê singî
depreş: depê nivîsînê, wek li dibistanê, dekekar
deqak: ûtî
deqakdan: ûtîkirin
deqandin: deq, dax
deqandî: daxkirî, deqkirî, diqûte
deqanok: qutan
deqavil: qutan, derman
deq bi deq: wêneyek wek xû, wek resenî
deqel: çirk, eba, dira, reqa erdî
deqdan: deqkirin, qûtan
deqdeqî: pinî pinî

deqdiqandin: kenandin, bi dapelandina leşî
deqel: çing, dirên reqên zeviyê
deqelûk: şaxê çilo, çiqê dar berûyê, bazdan ji serî bo xwarê
deqena: da ku ne
deqerû: merez, axaftina req
deqîn: dax
deqwir: kejik, texlît bizin
der: cî, şûn, derve, dir, derî, derge, dergeh
derab: kelşa, dîwarî
derabe: cax, tanê pencerkî, şorheya asina pêstirkê yan pêpilokî
derabdan: dirûn (cil)
derab dide: dirûn dike
derabzînk: beh, mavder, derazînka derî
deraha: wêra ha, li vê derê
derahanê: werahanê, li wê derê
deramet: dahatin
derander: vekirî diyar
derandin: vekirin, diyarkirin, dûrkirin
deranîn: derxistin
derav: delav, çalik yan coka ber bo av vexwarina pezî
deravek: bor
deravêtin: derhênan (kitêb mita...)
deravok: derabe, cax
derawa: şêweya lêkerê rêziman
derawa fermanî: şêweya lêkera fermanî (rêziman)
derawa pêkanî: şêweya mercî, hekinî, rêziman
derawa: şêweya nîşanê (rêziman)
derb: hêz, lêdan
derbarê: li babet, li mêr
derbaz dike: diborîne
derbaz: derbazbûn bihûrtin, borîn
derbazbûyî: bihûrî
derbazkirin: borandin,
derbazkirî: borandî
derebeg: xwediyê erdek mezin
derbdarî: hêz
derbejî: yekîtî, yekbûn, yekgirtin
derbek: cihda, demûdest, lêdanek
derbeke: tombilk, daholek biçûk
derben: derbend, gelî, rêya di navbera dû çiyayan da
derbend: çenbil, çembil
derbest: girtî, daxistî
derberz: derasa, bûyera ser siroştî
derbider: der û der, dir û dir, yek li dûv yek
derbik: fişek, gulle
derbkirin: derbirîn
derbûn: derketin, peqin
dercaw: xawlî, pişkîr, pêjgîr
derçik: derîzan, derazînk, navder, şemîk, şîpane
derçûn: derketin
derd: kûl, kovan, xem, êş
derdan: deranîn, zan
derdanik: sefok, sepîk, kef-

gîr, têl
derdega: resava çêlan
dereke: biyanî
derdestkirin: bi dest dan
derdestkirî: bi dest kirî
derdê bê derman: nexweşiya bêçare
derdê serî: serêş
derdkêş: xemdar, dilzar, kovandar
derdkişandin: kovan, êş, azar, jan
derdê kutan: tep
derdê rûvî: rûvî êş
derdilî: nexweşî eger
derdkişandî: êşder
derdmend: azar, êş
derebin: rûnê kizwanê
derebeg: xwediyê rûpîvek, mezin ji erdê
derebegî: xwedîtiya rûpiva mezina erdî
deref: derf, heban
dereftin: pêçav, xuya, diyar
derek: cihek nezan, deriyê biçûk
derende: dirinde, canewerê goştxwer
dereng: paşketî, bo demî
derengbûyî: paşketî
derengiya rojê: berî nîvro
derengtir: paşketin dem
derengxistin: paşxistin, dubarekirin
derengxistî: paşxistî
derewbêj: derewker, derewîn, derewçî, virker, derewker
derewjen: diristker çêker yê derewan
derew dike: vir dike, rastiyê nabêje
dergane: baca, navketinê
derge: deriyê berîn
dergevan: pandî, pêwan, paswan
dergevanî: pasvanî
dergevane: dergîl, serdevkê amanan
dergistî: dezgîr, xwestî
dergîl: dergevane
dergûş: landik, textê zarokî
dergûşkî: yek barist
dergûzîn: ew têne yan netê
derhatin: derketin
derhatî: derketî
derhoje: derberz, derasa
derhoşî: ser, sirûştî
derik: derxik, nemam, şitil
deriz: derzek, kelş
derizandin: kelişandin
derizandî: kelişandî
derî: dergeh
derîçe: deriyê biçûk
derîk: navketin
derîn: derketin, evrazbûn
derînder: afrînde
derî rê: awarte
derîş: şîrmij
derjevandin: belavbûn, pertbûn, cûdabûn, ciyawazbûn
derketî: derçûyî
derket: çû
derkirin: peqîna perçiftinê
derkişandin: standin, bi zor
derkişandî: standî, bi zor
derkîtok: dar kûtik, balinde ye

derkutk: kirçe yan kûtek derî
dermale: pezê alifkirî
dermalî: dermal, cihaz qelen rehal
derman: maddeyê saxkirina nexweşî
dermandar: dermanbaz, kîmyakar
dermande: bêwar, derbeder
dermanfiroş: xwediyê dermangehê, dermansaz
dermangeh: firoşgeha dermanî
dermankirin: çareserkirin
dermankirî: çarekirî
dermansazî: dermankarî
dernexûn: dernexîn, mil, şan
derodero: der bi der
derpê: timan, deling, heval kiras
derpêç: bergê kitêbê
derpêçker: berginê kitêban
derpêç: xwendin
derpêşkirin: pêşkêşkirin, nîşandan
derpoş: derxûn, qepaxa amanan
derq: zelq, zilq, çirt
derqîl: werqil, gopalî bi werisîve girêdayî bo kêşana gidîş yan termên dexlî
dersdar: derskar, mamosta, seyda, hînkar
dersiling: helezek hilpirjîne
dersok: fotik, poşî
dersxane: xwendegeh, wane
dersta: bîrok, deryad
derşo: derşok, pateyê paqijkirina amanan
derve: li der, derewe
derûn: giyan
dervekî: li derve, derewekî
derwêş: sofî
derwêşî: sofiyatî
derx: layek ji rexê darî
derxik: xûnçe, bişkov, bişkoj, gopke
derxistin: derkirin, dûrkirî
derxûnkî: ser û bin
derya: zerya ava pitiriya zemînê digire
deryaçe: gol
deryadar: serokê gemiyê yan keştiyê
deryavan: gemîvan
deryayî: zeryayî
derz: amêra dirûnê
derzîdan: qotika derziyan
derzik: hajok, zixtik, pêlava taybetî ya siwariyê
derzîlok: texlît helez e, derziya şivanî
derzîkalegê: helezek şolkin xişok
derzîka piştê: kariteyê piştê moregey pişt birbire pirûsk
dest: çeç, lep
desta: bîrok, deryad, yad, bîr
destajo: ram, mildayî
destan: dastan
destar: distar, gêrose, aşêberî
destav: çolik, avrêj
destavêj: havêja bi destî wek narincokê
destavêtin: havêtina bi destî
destbar: alîkarî, harîkarî,

yarmetî
destbelav: destberdayî
destben: werîskê girêdana dewarî
destbend: bazina nivîştiya destî
destbendkirin: harîkarî
destber: desteber, dabînker
destberdayî: destbelav
destbest: dest girêdayî
destbestin: dest girêdan
dest bi dest: pêkve, bi hev re
destbiha: kostekî
destbijartî: helbijartî
destbir: diz, fêlbaz, berîkbir
destbira: hevalê dilsoz û emekdar
destbiratî: hevalîtiya dilsoz û emekdarî
destbirî: dest jê vekirî
destbiser: çavdêrkirî
dest bi serde kêşa: leyandin
dest bi serde kirin: girtin
dest bi serde kirî: girtî
dest bi zêv: çalak
dest bi zêvî: çalakî
destborî: dibêje li make
destçep: çepe, çepan, çepo
destdan: dapelandin
destdanîn: çarekirin
destdirêj: karbidest
destdirêjî: zordar, sitemkar
destdirûn: dirûna bi destî
deste: gorze, qeftik
desteber: destber, bixwegirtin
desteberî: dabînî
deste deste: rêz rêz, kom kom, parçe parçe
destegeh: dezga, alav
destegîr: rêber, berbîn
destegûl: çeple gûl, qeftikê gula
destevan: awa, rêbaz
destevala: destqale, bêkar, binketî
destexan: fotika sifrê nixav
destênavîn: tîpa dûwem
destêdûvk: destikê gesinê
destê yeka: tîpa yekem
destfireh: dewlemend, zengîn
destfirehî: dewlemendî
destgac: destpinîkirî
destgahî hejmarî: destgeha mîriya hejmartinê
destgiran: karkerê hêdî
destgirtin: aborî, kêm xerc dike
destgirtî: kêm xercker
destgîr: dezgîr, xwestî
destgîrî: harîkarî, alîkarî, yarmetî, hawkarî
destgo: destgeh, dezga
desthelat: kar bi destî, hêz ferman rewayî
desthelanîn: berxwedan, bergîrî, berevanî
desthilgirtî: sistgirtin, hêvişandin
desthilkişandin: beskirin
desthilkişandî: dest jê berdan
desthişk: hejar, mendebûr
destik: şûrik
destî: destik
destîkirin: kehî yan kedîkirin
destîkirî: kehî yan kedîkirî

dest jê hilanîn: dest jê berdan
dest jê şûştin: bêhêvîbûn
destkar: çêker, afrîdar, çêkirox, çêkirdarî
destkarî: çêkirî
destker: pîşekar, çêker, sazker
destkevt: talanî
destkevtî: berpebûn, sûd, feyde
destkêş: birîna bi destî, bi destî girtî
destkêşî: rêberkirî
destkişandin: paşveçûn
destkişandî: paşveçûyî
destlerz: destgizgiz, hejîn
destlerzî: destgizgizîn, hejîn
destkûj: serjêker, kûştin, tawan
destlêdan: destlivandin, dapelandin, destkirin
destlibakirin: nîşankirin, bi destî
destlivok: pelandin
destmal: xawlî, pêjgîr
destmiç: kinos, rezîl, çikos
destmêj: desmêj, destnivêj, şûştina berî mivêjkirinê, ya mezin, piştî nivistina li gel jinê, ya biçûk, asayî
destmiçandî: destgirtî, kodo, polperês
destnivîs: nivîsîna bi xameyî
destnivîsî: helbest, gotar
destpak: emekdar
destpakî: emekdarî
destpaqij: pak
destpaqijî: pakî
destpêk: sereta
destpêker: nûkar
destpêkirin: seretayî
destpêkî: destpêkirin, nûkarî
destpesbend: bi asinê bendkirî yan girêdayî
destês: destqirêj, xiniz
destqale: destvala, rût
destraz: pêçek
destrêj: destberdayî, tîr havêj
destrêjan: xenêbendan, dawet, ahenga şûkirinê
destsivik: zîrek (di karî da)
destsivikî: zîrekî
destşo: şûştingeh pêşok
destşok: amanên şûştinê, wek mesînî
destşoştin: bêhêvîbûn
destteng: hejar, belengaz
desttengî: hejarî, belengazî
destûpê: heval, harîkar, alîkar
destûr: perwend, rêzik
destûrdan: hêlan, rêdan
destûrdayî: rêdayî
destûrxwaz: hêlan yan rêdanxwaz
destûrxwestin: rêdanxwestin
destvala: restqale
destvalayî: binketin
destvank: bazin
destvekirî: dilvera
destvîlk: nerm, stûxwar
destvîlkî: stûxwarî, nermî, mirov
destxet: destnivîs
destxistin: xwedîtî, heyetî xudanbûnî
destxistî: xwedîbûyî

deşî: çêbûn
deşnam: xencer, gidêmî
deşo: şotav
deşt: berî, çal, erdê rast û kesk
deştî: niştecêyê deştê navê awazek mûsîqê ye
dev: dem zar
devberda: razgir
dev bi gotin: dilsoz, emekdar
devbiken: devliken, kenok
dev bi xwîn: dev bi xwîn, kûj, tawanbarê dir
devboş: serdevk
devçeng: devjeng, berhevdan
devçêr: xeber bêj, cinêwbêj
devdeling: devling, vekirina şerwalî li nik pêyî
devdeştî: tepik, rix, ya zuhakirî
devdifînk: bilûr
devdirî: devsar, pirbêj, çenebaz, lewçe
deve: hûştir
devek: nixêv yan serbendên amanan
devekî: zarekî (devkî)
dever: cî, şûn, der, nawçe, herêm
deverû: ketina ser zikî
devêca: çare çi ye? çi bikîn?
devfireh: texlît masiye
devgak: serdevkî gayî
devgem: lîwan, gem, hevsar, celew, lixav, bizmik
devgemî: xwîn germî, perûşî
devgenî: devê bîhn xweş
devgilêz: devê gilêz yan gilîz jê dê xwarî, gilîz dike
devgirêdan: devê bi serdevkî hatî girtin
devgirêdayî: devê bi serdevkî girtî
devî: dehil
devjeng: pepûk, tûtî
devken: kûşad, kenok
devkenok: devken
devkûl: dev kûlî yan kûlbûn
devl: del, weçe, zarû, nevî, newe, nifş, bere, bêçû
devlêkirin: gez, leq
devlêkirî: gezandî, leq lêdayî
devliken: kenok
devlixab: arçemk, dev, texlît mar
devlok: gezînk, gezok
devmiç: serdevk
devmirî: lal
devnerm: axaftina şirîn
devnermî: xweşgotin yan axaftin
devnexûn: ser û bin, berevajî
devoş: ava pîs, heram
devpênk: difna dewarî cihê girêdanê rişmê serdifin
devpîs: devçêr
devpîsî: devçêrî
devşewitî: tilşewitî, texlît xwarine
devşêr: texlît gûle
devşil: pirbêj, çenebaz
devûrû: rûyê serî
devşo: avşo, şorbe, girara hejaran
devvekirî: rûqayim, pirbêj, çenebaz
devxwar: lalek, entî
devxwarî: lalekî

devxendek: vekirina hiçkê komlekî
devxweş: axaftina taze yan şîrîn
devxwîn: kuj, tawanbarê dirn
devzirav: xweş axaftinker
dew: mastaw, av û mast têkilkirî
dewar: terş, ajel, ker, hêstir, hesp
dewbir: destreşî
dewdank: meşk
dewende: dir, hov
dewij: dewik, kefa ronê kelî
dewkîs: parzûn, sefok yan sepî ya şîrî
dewl: dûhêl, dol, nihala çep û çîr
dewlemend: dewletî, zengîn, jêhatî
dewlemendî: zengînî, jêhatin
dewran: dem, serdem, rojgar, çerx
dews: rêç, şop
dexs: kîn, rik, komreşî, çavreşî
dexsandin: kîndarî, rikdarî, dexsînî
dexsandî: qîrok, komreş
dexil: dahatî, genim û ceh, tov
dexle: tiştê têkilî xirap
dexel: fêlbaz, dekekar, çivo
dexsok: kîndar, rikdar, komreş
dey: deyz, dêz, alîfa zivistanê
dey: deng, gotin, bêje
deydik: dêdik, hêsk
deyn: qez, wam
deyndar: qerdar, wamdar
deyndarî: qerdarî, wamdarî
deyndarek: qerker, wamker
deysgîran: dezgîran, ahenga dezgirtinê
deys: dêz, dey, alif
dezge: mêz, doşk, rêbarî, rûçik
dezgeh: destgeh, kar, pîşe
dezgîn: reşme yan rişme, hevsar
dezgîr: dahatî, feyde, sûd
dezî: dezû ta yan benikê pembûyî
dê: da, dadê, dayk, yadê, dayê, hilo rabe dest pê bike
dêbav: dapîr, pîrik ya bavî
dê û bav: dayik û bav
dêjayet: serkeşî, gûnehî
dejink: helez, keskatiye bo xwarinê, reşad
dêkloz: texlît xwarin e
dêl: bedêl, berdêl, şon
dêl: dêhl, mêya se, kitik û gûr û canewerên şêrdar
dêlegûr: mê gûr
dêle hirç: mêya hirçê
dêlemar: kimkime
dêlepiling: mêya pilingî
dêlik: tîleka mêya seyî
dêle se: mêya seyî
dêle şêr: mêya şêrî
dêlî: mehşêl, dar mêw
dêlindêz: şahînet, ya filehan çardehê sibatê
dêm: rû, zeviya xwelî serbaranî girtî bo çandinê
dêmanî: cotyar, (niştecê ne koçer)

dêmarî: dêmehr, zirmak, zirdayik
dêmçîn: çandina dêmî (li ser baranê)
dêmîr: dayka mirî
dên: pêxwas pê rût, bê pêlav
dêr: xêz, rêz, tîx, olgeya rebenan
dêra: nave yan diyar bû
dêran: hejar, mendebûr, daneba, karêjî
dêrandî: danebayî, karêjkirî
dêraye: helbijartin
dêse: bizin yan miha çiyayî
dêw: ehremen hêzdar
dêwbend: niviştiya di dêwan
dêza: zirkeç, nevisî
dêz: cêz, kom, kidîş
di: de, amêra berdanê bo şêweya komkirinê
dibaze: renc dike
dibazin: ked û renc di karî da
dibe: çêdibe
diber: bi awayê
diberde: bi sexbirî
dibistan: xwendegeyek, zanîngeh
dibî: dibe, çêdibe
dicih: di cîda, cîhda, dem û dest
dicle: rûbarê li bajara Diyarbekrê dizêt li Kurdistanê
didan: diran, didan
didan êş: jana didanî
didan gîr: gîra mekîneyê
didan kêş: didan helkêş
didan kêşî: didan helkêşanî
didan kûrmî: yan kirmî didan kilorbûn
didan tûj: didan bir
didansaz: pizişkê didanan
didansazî: pizişkiya didanan
didêrîn: daxwaz
dido: dû
didona: li babet, li ser, li mer
didork: hov
didowa: duyem
difn: poz, kep
difinbilind: pozbilind, fort, port
difin pehn: poz pelixî, difin maç
difir: difre, paye, font, basimbêj, fortek
difre: tifre, fort, port, nexweşiyek hespan fêz
digavê de: cih da, dem û dest
digel: li gel, pêra, pêkve
digelhev: pêkve
digel vî hindî: digel vî qasî, digel vî yekî, li gel hindê
digme: dikme, benik yan tayê badayî
digre: pêve dimîne
dihanamin: rizgar
di her ciyî da: li her derî
di her gavê da: li her demî
dihev daye: leş qayim
dihevde: jina tijî, qelew
dihevdeketî: herifî
dihêvot: parastin
dihmik: texlît darên mîweyî
dihindan: werzîş
dihindanvan: rahênerê werzîşî
dihol: dehol, dahol
diholjen: daholvan
dij: diz, kele, mirûsî, ber, ne-

yar
dijan: mezinbûn,
dijber: berhelist
dijgûn: hejar
dijgûnî: hejarî
dijhev: dijayetî
dijmin: neyar, mixrik
dijminayî: neyarî
dijmin: xeber, galgal, çêr, cinêw
dijûn: pîs
dijûnbûn: dijûnê pîsatî, pîsî
dijûnkirin: pîskirin, cinêwdan
dijûnkirî: pîskirî, riswakirî
dijwar: çetîn, sext, hov
dijwarî: sextî, çetînî, hovî
dijwariya givêrê: zehmetiya givêrînê
dik: sekû, hendef, textçik, mitik
dikan: firoşgeh
dikandar: xwediyê firoşgehê
dikandin: gemarkirina kirasî
dikêşe: xem dike
dikinandî: kirasê gemarî, pîs
dikil: pax, tekabo, kenoş, çokdan
diknî: dijûn, gemarbûna kirasî
dikoşim: bizav dikim
diktor: bijişk
dil: endamê belavkirina xwînê di leşî da
dilamet: erk, kar
dilar: diler, aza mêrxas
dilarî: dilêrî, azayî, mêrxasî
dilawer: aza
dilaza: wijdan serbest
dilazar: xemdar
dilbawer: bawermend
dilbaz: dildar, dilkêş
dilber: dilkêş
dilberî: dilkêşî
dilbest: dilcan
dilbeste: pest, mirûs, mirîto
dilbêdar: wûrya, hoşyar
dil bi êş: şepirze, hejar, belengaz
dilbijandî: dilçûyî
dilbijok: bêrîker
dilbijokî: niyaz, dilçon
dilbikul: xemdar, kovan
dilbirîn: dilşikestî
dilbî: texlît hêjîra baş
dilçûn: dilbijandin
dilda: şaş
dildan: tazeyî dilovanî
dildar: dilber, evîndar
dildarî: dilevîn
dilêr: mêr, êkde, kamêran, mêrxas, aza
dilêrî: mêrxasî
dilêş: jana dilî
dilêşandin: dilêşî, zehmetî, rencdarî
dilfireh: peşe dirêj, aram
dilfirehî: peşe dirêjî
dilgerm: perûş, xwîn germ
dilgeş: şad, keyfxweş
dilgeşî: keyfxweşî, dilxweşî
dilgiran: dilzar, xemdar, mirûs
dilgiranî: mirûsî, xemdarî
dilgirtî: dilgîr, melûl, dilzarî
dilgirtî: qehirî, pest
dilgirî: kesasî, mirûsî
dilhebûn: dilkirin, dilçûn, qezû, niyaz

dilhejî: helçûn, çelqîn, arhan
dilherişandin: herifîna giyanî
dilherişandî: giyan herifî
dilhişk: dilreq, dilhesin
dilhişkî: dilreqî
dilhiştin: dilmayîn
dilhiştî: dilhêlayî, zîzkirî, torekirî
dilîrî: mêranî, kamîranî
diljan: dilêş
diljanî: dilêşî
diljar: qehirî
diljarî: qehirîn
diljêmayî: jêsîlbûyî
dilkeçik: tirsonek
dilkeçikî: tirs
dilketin: dilşorî
dilketî: evîndar
dilkêş: dilber, daylan
dilkêşî: dilberî
dilkitok: dilket, dilkutan, pirtepirt
dilkiz: pest, xemdar
dilkizî: pestî, xemdarî
dilkuj: xûnî, kijok, xwînî
dilkutî: dilkutan, pirtepirt
dilkutkî: dilerizin
dillerz: dilkutk
dillerzî: dilkutkî
dillêdan: siroş
dilmayî: xemdar, dilkul, xemkêş, serkiz
dilmayîn: serkizî, xemkêşî
dilmend: enirî
dilmezin: zîrek, çeleng
dilnaz: dilovan
dilnazik: dilnaz
dilnerm: aram, mêşîn, dilovan
dilnewaz: dilovan
dilnizm: bêfêz
dilniya: piştrast
dilop: peşk, dilopa avê
dilopandin: guhertina hilmê bo avê
dilopandî: hilma guhartî av
dilopank: amêra dilopan
dilopkirin: dilop derxistin
diloprêj: dilopank
dilovan: xweşevîn, dilşewat, mehrîban
dilpak: dilsoz, emekdar
dilpakî: dilsozî, emekdarî
dilpaqij: niyaz, yan mebest pak
dilpaqijî: niyaz yan mebest pakî
dilpik: tevir
dilpîs: bed, garis, çikos
dilqe: qilix, diyarbûn
dilqewînî: dilxûrtî
dilrabûn: dilşêvî, pirtepirt
dilrast: dilsoz, emekdar
dilreq: hov, bêdilovanî
dilreqî: hovî
dilreş: kîn
dilreşî: kîndarî
dilrevîn: rûbaz ciwan dilkêş
dilron: rastgo
dilronî: şadî
dilsade: kawûk, sakar
dilsar: sist
dilsarî: sistî
dilsistî: yên lawaz
dilsot: derd, xefet, şîn
dilsotin: şînî
dilşa: keyfxweş, şad
dilşahî: şadî

dilşewatî: dilhêlan
dilşêvî: pirtepirt
dilşilî: dilşorî
dilşikestî: melûl
diltarî: kîndar
dilteng: pest
diltengî: pestî
diltepî: weswasî
dilter: hestîsivik
diltêçûn: evînî
diltijî: dilniya
diltîr: kirêt
dilvebûn: dilçûn
dilvekirin: niyazpak
dilvekirî: eşkere rastgo
dilûl: hûştir
dilxap: çivo, fêlbaz
dilxapî: fêlbazî
dilxûrt: wêra, aza
dilxûrtî: wêrayî
dilxwaz: hîvî
dilxwazî: dilsozî, emekdar
dilxwestin: vêtin
dilxwestî: qezû, niyaz
dilxweş: vesihî
dilxweşkirin: vexandin, dilnewayî, behî
dilya: dilîhî, çav ladayî
dilzar: dilgiran, xemdar, pest, mirûs
dilzarî: dilgiranî, xemdarî, mirûsî
dim: nikil
dimbik: dinbik, dahola biçûk
dimil: dûmil, mil yan şanpan
din: yê yan ya dî
dindik: dindûk, dêndik, lib
dinê: dinya, cîhan
dinêb: firizî, zîwan
dingding: dengê daholê
dink: dengê hawên
dinoyek: girêç, qelebalix yan qerebalix, qerqeşe
dinok: garis pirtik
dinav: deme, katî, hinga, nav, navbera
dipeyre: paşî
dipêşde: li pêşiyê, berahiyê
dir: dirinde, hov
diraf: şikil
diran: didan, yak ji endamên hestiyên devî ku bo cûtinê bi kartînin
dirane: texlît, kirm
dirankarî: diransazî
diranketî: bêdiran yan didan
dirankêş: diransaz
dirankilor: diran korbûn
dirankirosk: dirankolk, darikê diranan
diranşêlk: diran hevîr
dirav: pere, pare
diravgeh: benk
diravgenî: destmiç, rezîl, çikos
diravgûher: pereguher
diravî: mayî, madî, darayî
diravkod: kasika pere yan para
dirawerî: darayî
diraxe: gîdîşên bêderê ku ji dirûnê bêderê kom dikin
dirbo: peyva arandina beranî
dirdar: reşdar
diredir: zehêkirin
direhî: zevî yan şova kelişê kelş tê da
direnđe: dirinde, dir

direndeyî: dirhayî, peritî
dirxe: dara codî
dirêj: êrîş, pîv ya valatiyê yan demî ji xalkekê bo yekê din
dirêjayî: dirêjî
dirêjbûn: radan, vekêşan
dirêjkirin: berdana sererdê yan nivîna
dirêjkî: bi dirêjî
dirêş: derzî, simtok
dirêşk: derzîk
dirf: nîşan
dirik: stirî
dirrî: kelem
dirindar: têr dirî
dirîn: dirandin, çirîn
dirix: feramoş
dirkandin: pênasîn
dêrkandî: pênasî
dirm: mîkrop
dirme: kirm di nav û rê pezîda mîkrop
dirmî: kirmkirî
dirne: serbenda kunka meşkê
diroje: rokirin girar, têkirin
dirok: şirîn, didanê bir
dirş: vereşandin, hilavêtin
direşk: ala
dirv: bineret, binyat, nijad, hîm
dirûst: dirist, rast, qenc, baş
dirûstkar: rastkar rastok, rastyar
dirûstkarî: rastkarî, qencî
dirûstker: daner, çêker
dirûm: danan dirûn ya pêkanîn
dirûn: paleyî lêkdan dirûn ya dexlî, dirûn pêkanîn ya cilan
dirûngeh: jorên dirûnê (cil)
dirûnker: terzî, dirûnkar
dirûnvan: pale
dirûnkirin: dexil, lêkdan
dirûnkirî: dexil lêkdayî
dirûşe: hestiyê lingî
dirûşim: dirûv, şikil, nîşan
dirût: dirûd, silav
dirûtin: cil çêkirin
dirûtî: cil çêkirî
dirûv: girûv, nîşan, dirkandin
dirx: sofîtî
dirxûn: serdevk, nixêv
diryaq: teraqî
diserde: cîh da, dem û dest
diserre: ji selal
di serde kirê girtin: hevyazî
dist: sitil, niqrî
diş: dûçik, xûşka jinê û yan mêrî
dişdaşe: kirasê xizmetkariyê
dişorandin: bikaranîn
dişorandî: bikaranî
dişorîne: bikartîne
diva bû: diviya bû, pêviyabû, pêwîstbû
divat: derbestî
divaye: pêviyaye daxwaze
divê: diwê, diwî, bi vê û wê
divêt: pêdivêt, pêviyaye hez dike
divediv: givegiv, dengê bayê xûrt
divêl: diwêl, benik yan tayê kevlî yan çermî
divêr: dêvêr, dîwar

divîl: simtok, kunker
divnak: wergirname, pisole
diwazde: diwanzde, duzde, yan (deh û dû)
diwemîn: duwemîn, dûdûwa
diwerîn: hatin xwarê, barîn
diwêt: merekebdan
dixe: dek, fêl, çiv
dixebaz: fêlbaz, çivo, dekekar
dixûm: kîn, dexs, rik
dixûrcilî: şaşî şepirzebûn, tevdan
dixwedîtiye: di xwe ra dibîne dikare
dixwerim: sond dixwe
diya: dê, dadê
diyar: xuya, eşkere
diyarî: xuyayî, bexşîn
diyarîkirin: pêşkêşkirin, navekirin
diyarbûn: eşkerebûn, belobûn, ron
diyar e ko: heçko
diyargeh: hindav, çavdêrgeh
diyarîtî: ditane
diyarîkirin: pêşkêşkirin, bexşîn
diyarok: herzal
diyatî: daykîtî
diyazilk: texlît gûl
diz: şawî, destbir, kelişo, keleş, dizek
dizanî: dizîtî
dizdar: pasvanê keheyê
dize: dûz, kele
dizî: nihan, nihînî
dizîbûn: dizîkirin
dizî dike: didize
dizê qulekî: razdiz
dizîtî: karî dizînê
dizok: diz, dizek, keleş, kelîşo
dizgeh: kargeh
dizgîn: lîwan, germ, rûçik
dizgûn: qenc
dizgûnkirin: çakkirin
dî: ew yan ewa dî, dîtin
dîbace: perûkê avirmiş
dîdar: çav vêketin, çaw pêkewtin, dilber, dîmen
dîden: dîtin
dîdegeh: dûtingeh (dêra dîtinê)
dîdevan: qelawiz
dîdevanî: çavdêrî
dîdevangeh: birca çavdêriyê
dîdî: peyva lêheytandina seyî
dîh: koma çiqan
dîkan: girovir
dîkelok: şilûv, dîkilê biçûk
dîkil: kelekok, kerebab
dîklok: têzek
dîkilqaz: dîkilî qazê nêre qaz
dîkûmirişk: yariyek gelêrî
dîl: kole, girtî, hejar, mendebûr, benî, êsîr
dîlî: êsîrî girtin, êsîrtî
dîlan: govend, dawet, helperkê
dîlbaz: pispor, şareza
dîlbazî: pisporî, şarezayî
dilbend: wergêr, terciman
dîlbendî: wergêran tercime
dîlek: lavekî, hêvîkirin
dîlgeh: rekeha tawankirinê
dîlim: texlît dîlan parçe
dîlimkirin: parçekirin, birîn
dîlimkir: birî
dîlmar: texlît mar e

dîlok: stran, goranî
dîlokvan: stranbêj
dîmen: bînayî, dîtin, dîdar, temaşe
dîm: dêm, erdê neavdayî
dîmatî: bajêrî, şarî
dîm kefçik: texlît balinde
dîn: xebe, şêt, har, ol
dînkirin: şêtkirin
dînîtî: şêtî, harî
dîngeh: şêtgeh, dînxane
dîndar: oldar
dîndarî: oldarî
dînok: şêt
dînamêt: maddeyek peqîniyê
dînamîk: zanistiya livînê
dînamo: alava kehrebê heldihêne, dizê
dînayî: şêtî, gêjtî
dîq: peyva dibêjin zarokî piştî veşartinê
dîr: dirinde, dehbe, canewerî hov
dîra: liyan
dîrek: karîte stûn
dîrok: mêjû,
dîrgîn: dengê lepan
dîroknivîs: dîrokzan, mêjûnus, mêjûzan
dîrokzanîn: zanistiya dîrokê
dîsa: dîsan, carek dî, dûbare
dîse: pezê kûvî
dît: lêkerê berê yê dibîne
dîtingeh: dîdegeh
dîtinî: rû bi rû
dîtî: ber çavketî
dîtir: ew yan ewa dî yêdî, yadî
dîtira rojê: dû sibe (roja dûwem)
dîv: dûv, kilk, dever
dîvelank: peyrew, peyçûn
dîwan: civatgeh
dîwar: avahiyê berdewam û ber cest bo cudakirina direkê
dîwanxweş: germe civat, şarandî
dîz: xilik, sindan, kûp, dîzik, amanê nîvişkî
do: dûh, dihî, donê, berî rojekê
dob: carek
dobe: hingiv yan hingivînê sepîkirî, bêqam şîrîn
dobelan: dombelan, qarçik
dobjen: bêjink
dodank: dewdank, meşk, dodik
dojeh: dûzex
dojehîn: dûzex
dojek: coka aşî
dojeketî: herdem di agirî da
dojzir: rêjgeya ava berê aşî
dol: newal, nihal, nijad, dûwêl
dolab: dolav, amêra destiya ristinê, xezneya cilan, livîn, xap, deke, fêl, çerxa guhêzokê, otombîle
dolabok: alava veşirandinî çirk
dolabreş: karkera ristinê
dolabrêsî: ristin
dolabac: pêç
dolar: pereyê Emerîka
doldank: hêsk
dolgeh: koz yan çereya nihalê
dolik: nihala biçûk

dolîdank: colan, deydik dêdî, hêlekan
dolkan: çep û çîr
dolîdank: diyarî, bexşîn
dolmatî: karesat, derd kost kembaxî
dolmik: zirtik, kulind, kose
dolmend: dewlemend, zengîn
dol û dehil: nihala têr dehil
dolpî: dûpişk
doman: koç, qonax, dû, dûkel
dombel: dombela, yariyek gelêrî
dome: qereç, aşiq, boşe
domkeş: wize, taqet, hêz, berdewamî, binbarî, rakêşan
don: duhn, zihûm, ron, çewrî
donêgazê: ronê gazê
donêgenekê: ronê gerçekê, ronê zikçûnê
dong: dûng, dûvkê qelewê mihê
dongî: hetapaşî, tadawî, tadûmahî, qelewî, hiş, hizin
dope: birmil, pîp
doq: gurz, nitir yan neqş
doqik: kutek, mîkût
dor: hesû, asû, serfîs
dorahî: dorî, dorayî, kemere
doran: asû
dorandin: ziyan, jêçûn
dorbend: erkdarê kargêriyê
dorbeş: nîşana dabeşkirinê
dorevan: parêzkar, parêzyar
dorez: gûstêrk, gûlîsk, engûste
dorhêl: li dor
dorêj: mifş, cor
dorgerîş: zivirok
dorik: kilor nanê girover ê nerm
dorlêgirtin: gemaro
dorlêgirtî: gemarogirtî
dorpêç: kêlek
dor û pişt: jîngeh
dost: heval, yar
dostan: asinkê bin qazanê
dostanî: dostîtî, hevalî
dostî: hevalîtî
dostik: yar
doş: doşandin, dotin
doşav: xweşav
doşandî: dotî
doşanî: pezê têr şîr
doşavî: mot, şîrêza tirî
doşek: nivîna li ser nivistinê
doşekbalîv: yariyek gelêrî
doşîn: dotin
dot: qîz, keç
doten: derd, êş
dotmam: keça mamê yan apê
dotmîr: keça mîr
dox: doq, amanek darî, tîr û her tiştê tîj, awa bar, simê hestirê
doxe: doşane, pez yan çêla li nik mirovê kû her feyde di şîrî dike
doxhevsar: reşme
doxîn: benikê şerwalî
doxman: gelac, ewan, xiniz
doxmanî: xinizî, bêbextî
doxrem: zeleteya arû xiyar li gel mastî, jajîk
doz: tol, heyf, pirs daxwaz ceng

dozdar: dozekar, gilîkar
dozdek: deste, dûwazde
dozkirin: gilîkirin
dozkirî: gilîkirî
dozname: gilîname, kurtiya daxwazê
dozaşehrewî: giliya jivarî
dozaguneha: giliya sizayî tawankarî
doza olê: giliya olî, mafên dînî
dozan: gîzan bo tiraşînê
dozxwaz: gilîkar
dozxwazî: daxwaz
du: dûdû, dido
duav: vekêtin yan rêjgeha dû rûbaran
dubare: dûcar
dubend: dupartî û duberek
dubendî: du berekî
duber: dara salê du car berî dide
dubere: bizina salê ducar avis dibe
duberî: neyarî
dubeş: duker, du parçe
dubeşkirin: duparçekirin
dubirank: helo, laçîn, sehbaz, baz
dubîn: xêl, çavêr, çavla, çav xêl
dubinî: çavêrî, xêlî, dudîtinî
ducan: avis, zikpir, bitişt
ducar: dubarek
dudev: du rû
dudevok: tefşoyê du ser
dudil: teloq, gomandar, nepiştrast
dudilî: gomandarî, nepiştrastî
dudilbûn: gomandarbûn
dudilkar: gomandar, gomankar
dudilkirin: gomankirin
duguh: navê awazek rojhelatî
dugisin: dugêsin, kêlana dûcariya erdê
duguh: darikê dû serik bo helkêşana stiriyan
duguman: qelew
dugur: texlit berika pembuyî
duh: duhî, do, donê, berî rojekê dihî
duhala: avis, bizik, bizar, giran, bi tişt
duhalî: duhala
duhin: zihum, çewrî
duhmek: bêhnek, gavek
duhik: çirke
duht: spîkirin kiras, bêrengkirin
duhtin: spîkirin, bêrengkirin
dujin: mêrê bi du jin
duker: pişûparî
dulavrêsk: texlît balinde ye
dulke: dewlik, tirarek mezin e
dulet: duker, duparçe
duletkirin: dukerkirin, duparçekirin
duletkirî: dukerkirî
dulîn: masiyek deryayî dulfîn
dumahî: mayî, dawî
dumeqes: duvmewes, hechecik, hacîreşk
dumduk: kûke, dunkul, hudhud
dumil: mil yan şan pan

dummar: toza tutinê arvanê
dundul: huştir
dumuhr: texlît hesp e
dunbig: dahola biçûk, dimbik
dung: ding, dûvê pezî (mih)
dunikan: nîşan (-) û nîşan (( ))
dunîv: dukerên yeksan
dunikil: dawûde dunikil, dudika dunikil
dunya: cîhan, zemîn
dupat: duqat, piştrast dike
duqozî: dugoşe
dur: elmas
durawest: nîşana destpêka axiftinê (:) xal
durb: nîşan xalî
durdan: kur, zaro, mindal
durdî: wata di Mem û Zînê de
dureng: du rû, rûbaz
durengî: rûbazî
durev: ciyawazî
dureşan: du al yan layên yeksan
durê: durêyane, yektir birîn yan ciyawazbuna rêyan
durgeh: girav biçûk
durih: melez
durû: rûbaz
duruf: durf, nîşan
durust: dirist, rast
durûv: rûçik, şon
dusibe: du roj dî
dusim: canewêrên du sim
dustan: dostan
duşane: duxane
duşembe: duşem, roja duşembê
duşivan: alîker yan harîkerê şivanî
dûşvan: kîndar, kotî, çepel
duta: canewêrê xûrt, duqat, çemîn, du telîs
duvmisas: kohîn, balindeyê deng dike hemî şevê şevşevok, bar, çimok, pîrçemek
duwane: cêmik
duwazde: deh û dû
duwazdehem: duwazdehemîn
duwêl: qayişa kevlî yan çermî (wek ya demjimêrê) nihalek firê û têr çep û çîr
duxman: fêl
duyeng: duyem
duzam: lareg, gunî
duzerik: hêka du zerik tê da
duzil: bilûr, şimşal, ney, zurna
duzilvan: zurnavan, neyjen, neyvan
duziman: rûbaz
duzimanî: rûbazî
duzîn: mehîna çar salî
dû: kadû, dûke, dûkel, dûman
dûbe: şelî
dû çerx: dûçerx, baysikil
dû çik: terî, dûv, kelk, rihên dû çiq boçik
dûdan: dûvçûn
dûdayî: dûvçûyî, şeqandin
dû deman: regez, nîjad
dûdil: dudil
dûgûh: duguh
dûgulî: çetel
dûhû: dihî
dûj: xûnkêş
dûjezer: dera derketina ava

aşî
dûk: dûx, serê teşiyê
dûkelkêş: kolîn, pixêrik, rojin
dûker: dûparçe
dûketin: dûdan, şeqandin
dûketî: dûdayî, şeqandî
dûlab: dulav, xirxal
dûm: koz, pawana peziya zivistanê
dûmahîk: dûmahî, dawî, kotayî
dûmak: bizina şîrî dide dû berxan yan kehrikan
dûman: dû, pêmayî dûkel
dûmat: tomat, derd, êş, karesat
dûmihir: dewarê bêxêr
dûmik: mukul, nikil
dûn: don, duhn, ron
dûndan: dûnde, tov
dûnpas: birgeya dawiya peyvê
dûpişk: dolpî
dûpiştikî: hevwate
dûqan: mûxtar
dûr: pîva, valatiyê ji derekî bo dereke din, wê ve
dûra: şûn da, paşî
dûrahî: dûrayî, dûratî, kûratî, cûdabûn, wêveyî
dûrangeh: sirgûm
dûrbîn: berçavika dûratiyê, jîr
dûr dibîne: ji dûr nas dike
dûrbihîstok: telefon
dûrdest: ne li berdest
dûre: çêmabe
dûrger: dûr diçe
dûrgeşt: gerîde, geştvan
dûrgirtin: xavedan
dûrik: dîrok, kurtestran, awazek duwane
dûrikvan: dîrikvan
dûrî: duratî
dûrketin: dûrtir
dûrkirin: dûrxistin, nistan, sirgûmkirin
dûrkirî: dûrxistî, sirgûmkirî
dûrniye: çêdibe
dûrtir: wêvetir
dûstan: şîşa tifikê yan bista tifikê (koçkî)
dûşab: xweşav, memaze, şîrêza tirî
dûşaxe: qûrbeqe
dûşivan: dû şivan
dûtin: dû wîn, hinîna dîwaran
dûtiş: dû ker yan let
dûvask: ser (selal) çavî
dûvdehol: mîşexwer, terefe, lakot
dûvdirêj: balinde ye
dûvek: kolpek, perwank, bazinê stûyî
dûvik: şûrik
dûvk: destikê gêsinî
dûvmisas: dûvmisas
dûvra: dûra, piştre
dûvrepik: çûçika dûv rep
dûvrûvî: texlît heleze
dûvsing: texlît kuliye dûv reqe
dûvsork: hirmî
dûz: rast, kele, rêkar, diz
dûzan: dozan
dûzex: dojeh

e

e: tîpa şeşema elfabê ŷa kurdî
e: lêkera bûvêye li dawiya peyvê tê bi watayê erê
ebane: hevpişk
ebanos: ebenos, texlît dar
ebdal: ladayî
ebeboz: hejar, bêkar, belengaz
ebebozî: hejarî, belengazî
ebesor: çîna xanedana civaka kurdî ku ebayên sor dikin serê xwe
ebloqe: gemaro, dorgirtin
ebone: abone, pişkdarî, beşdarî
ebr: ewr
ebrî: eprî, dersoka avirmiş
ebûr: hevjiyan
ebûrî: aborî, jiyan, hebûn
ecê: keçê peyva dibêjin keçê (bo kurtiyê)
ecûr: arû, havêtî
ecir: kirê, miz
ecî: dapîr, pîrik
edab: nêm
eda: edakirin dan wek deynî
efare: tilp, paşmayî
eferîn: aferîn, destxweş
efraz: evraz, pal, pesar
efsar: hefsar
efsane: çîrok
efsanwer: keşe, qeşe
efşanî: awazek meziqeya rojhelatî
efrîqya: qareye (kert) kîşwe-

rek
efser: serbazê, payedar
efşarî: awazek musîqeyê rojhilatê
efşûs: mixabin
efteft: rewîn
efyon: tezînker, tiryak
efzûn: maldar, dewlemend
eger: ger, meger, amêrê mercê sedem ho wekî
egerçî: her çend ko
egerna: egîna nexwe
egîd: fît, leheng, qehreman, qareman
eheh: dengê lêheytandina pezî ye
ehl: al, sorê vekirî
ehrîmen: xudawendê bediyê
ehûre: xûdawendê qenciyê li nik zerdeştiyan
ehûremezd: xûdayê esmanan
ejder: ejdeha, ziya
ejdeha: zeha, mezin (mexasime mar)
ejik: texlît mîweye
ejnû: ejnû, çok, çong
ek: spiyê çêlî
ekfî: xencera qefqasî
elalet: elavî, elawî, şewat, gurî, aporî, girs, solasat
elavî: gûrî (agir)
elçî: êlçî, balyoz
eleste: roja qiyametê
eletewş: tewş, bê feyde
elemî: temezî, fotika jinê
elfabê: tîpên nivîsînê
elîh: eloh, eylo, baz, başok
elmas: dûr
elo elo: elok, eloşîş
elo: helo, gaziya telefonê
elqerê: elqerêz
elqo cangirtin: girnijîna zeblekan (masulkeyan)
eleminyom: texlît maden e (mêrtal)
elû: eylo, helo, baz
elûc: hilîk, hirmîk
elûh: balindeyek biçûk e, eylo baz
em: cinav yan ranav, nîşana axaftinkerên kom
eman: aman, qazan, bi çembil
emaney: mewdayê vesihînê, mawe
emas: amas, siroş kulbon, penman
embar: enbar, depo
embaz: nimûne, mînak
emek: emeg, dilsozî, qencî
emende: qerzdar, deyndar
emraz: taxim, amêr, ûlav, kereste, kerese
emtîke: kevnar, ecêb
emtîkexane: kevnarxane, mûzexane
encam: dawî dûmahî
encil: Incil, kitêba pîroz a filehan
encumen: komel, civat
endam: lebat
endamê karker: endamê erkdar
endaz: xwedî, xûdan, xawen
endaze: pîvan, tibab
endezyarî: zanistiya endazeyê

endazwer: endazyar
endazî: pîvan
endeskar: kargêr
endesker: kargêr
endîşe: hizir, aşop, raman
endîşenak: şaş, sergerda, perîşanî, şepirzeyî
endîz: debarekirin
endûz: erkdar
engîz: rohn
engûşt: sertilî
enirî: tore, dilmayî, xeyidî, sil
enî: tewêl
enîşk: mirik, kunc, goşe
enîşkdan: lêdana bi mirikî
enterî: emterik, eba ye, zelamî, serkiras, kirasê derveyî yê jinê; kurt li pêş, dirêj, li paş
entî: entîn, dûdilî, di axaftinê de
enzêl: textê nivistinê ji paşî yan zilkan çêkirî
epî: peyva handana zarokî da ko bixwe
eprex: delgên, tirî yên lênayî, dagirtê bi birine û qîmê
eprî: dersoka avirmîş
eqîd: doşava tîr
er: emraza mercî, an ko, emraza ecêbgirtinê
eran: goman
erbab: armanc, mebest, merem
erbane: erebane
ereb: millet, netewe
ercen: çene, erzînk
erdnîgarî: erdnasî
ereqvexwer: meyvexwer
erese: bazarê zerzewatî yan sewzî
erê: belê, herê, pêkhatin
erêkirin: erêyî
erêkirî: erêyîkirî
erênî: belêyî
erêna: dûdilî
erênîn: enirîn, xirênîn
erê û nerê: bivê mevê
erişandin: herişandin, şikandin, birhandin
eriz: hevrist
erîn: gaz, geza, bazirganî, dirêjiya destî
erjen: korik
erk: pek, hek, pêwîst
ermîxan: yadîkar, diyarî
ertûqî: hertoqî, hirtoqî, zendiqî
erûk: xox
erûl: çiçelok
ervan: ar, ard
ervaz: kele
erx: kelş, kor, çal
erxewan: mor, argon, xemr
erxewanî: morî, xemrî
erxenûn: amêrek musiqêye
erzan: kêm beha
erzanî: kêm behayî
erzankirin: beha kêmkirin
erzankirî: beha kêmkirî
erzen: garis, baçik
erzîn: rih, erzînk, ezîng, lam, navda
eseh: ese, piştrast, temam, bêgoman
eskenc: êş (zik), azar
esker: leşker, serbaz
eskerlad: taya sor

esmer: genimî, reng, qehweyî
esmîn: yasemîn, gûl
espan: texlît helez e bo dest şûştinê bikar tê
espanax: spînax, zerzewatê têr asin
espender: spend, espend, helezek pijişkiye belg tale
esrince: hestiyê kemaxê
estûr: stûr, kûratiya mezina navbera du rûyên berhev yan beranber
eşbabî: qeysî, zerdeleyên hişkkirî
eşk: hêstir, rûhnik, rondik, firmêsk
eşkerakirin: ravekirin, diyarkirin, ragehandin
eşkerekirî: şîrovekirî
eşkene: metfînî, avgoşt
eşot: aşût, herifîna berfê
eşq: evîn, evînî
eşqelî: leyî, tofan
etax: altax, xiniz, sîxor
etek: rex, tenişt, kenar, qerax, kêlek
etles: kitêba erdnîgariya wênekirî, texlît perûk
etûn: Veytûn, kûrhe
ev: eve, navê, nîşanê
evan: navê nîşana komê
evayaye: eve
evdal: hejar, belengaz
evdalî: hejarî, belengazî
evî: ev, navê mêzikê nîşanê
evîn: evîndarî, viyan, hez, şeydayî
evdîn: tol
evende: hingê
evîn: eve
evîndar: şeyda
evînde: wê gavê
evqas: evçend
evor: gîsk, yek salî
evra: bilind, berz
evran: hevran, spîndar, qewaş
evrayî: bilindî, berzî
evrazî: jorekî, ber jûnîve
evrest: hevrist
evro: evroje, îmro, îro
evser: efser, gerdceng
evşî: hevşê, gom, gov, pawan
ew: ewê, (mê) ewî (mêr) ew, hemî
ewan: ew, komek
eware: paşxistin
ewaha: ew (mê)
ewahane: ew (mêya dûr)
ew çend: Ta radeyekê
ew emîn: emîn bo bersîva ew kî ne?
ewende: bi wê tibabê yan çendê
ew ez im: bersiva ko her bi tenê ye
ewin: gelek
ewiz: libit
ewrandin: hewandin, penakirin
ewrandî: penakirî
ewîl: xûrt, genc, law
ewko: yê ko
ewle: bawerî, hemet, qîm
ewlebûn: penageh
ewleyî: hemet, qîm
ewqas: ew çend, tibab, ew

qeder, hinde
ewr: givole hewr, ecac
ewrûpa: qare (kevne cihan yan dinya)
ew kî ye: pirsyar ko çi kes e
ew kî ne: pirsyar e ko çi kes in
ewşandin: nehêlan
ewzenen: amanên mêza xwarinê
exsîr: dîl, êxsîr, reben
exte: kidîş, hêstir
extekirin: xesandin, stewrkirin
extekirî: xesandî
exterme: hesp, dizîn, talanî
extexane: tewle, borxane
extirme: ewr, hewr, hesp, dizîn, talanî
eyarşîr: meşk
eydî: êdî, nexwe nexû
eylûl: heyva êlûnê
eyne: xudik
eylo: baz, helo
eynî: heynî, ênî, roja dawiya heftiyê
eywan: civatgeh
ez: min, ranavê kesî tek
ezberkirin: ji ber kirin
ezbet: malbat
ezd: hoza zerdeştî
ezfer: gulav
ezgerî: çakkirin
ezî: xwedî
ezîtî: xwedîtî, xwebînî
ezman: esman, valatiya bilind
ezmîn: stêra cemserî
ezmûn: taqîkirdin
ezmûnê devkî: taqiya zanetî
ezmûnê nivîskî: taqiya nivîsîn

Beşa Selah Sadallah li vir diqede
û tîpên ji vir û pê de yên
Celadet Alî Bedirxan in

eba: ebe, serpiyê ku li her welatî goreyî edeta wî cî an mezin an biçûk dibe. *Eba gundiyan, eba Hezoyî*

ebanos: darê Ebanosê ê bi nav û deng

ebûr: ebûr, debar, îdare. *Îsal dê bikarim ebora xwe bikim.*

ebûrî: celebek destmalên serpêçê, destmalên ebûrî

ecel: dema mirinê, ew sat. *Ecelê filan hatiye.*

ecele: bi lez û bez. *Divê tu ecele werî.*

ecemî: nezan, nû kargirtî. *Filan ecemî ye.*

ecêb: herçî, derî adetê. *Ez li vê kira wî ecêb mayî mam, filan ecêban dike.*

eceblosik: kesê ku cil û rûyê xwe diguhere, heya kes wî ne nase

eceblosî: ji bo xwe ne dan naskirinê cil û durvê xwe guhartin

ecibandin: qîma xwe û kêfa xwe ji tiştekî, an kesekî re anîn. *Min filan gelekî eciband.*

eczaxane: dikana dermanfiroşiyê. *Min derman ji eczaxanê kirî.*

eda: bi cîh anîn. *Min wacibê xwe eda kir.*

edab: kêm, mêm, givart, şêj. Birîna min edab girtiye.

edeb: bîrbirina kira ku divê bibe, terbiye, *Filan têr edeb e.*

edebdan: hînî, edebê kirin

edilandin: rastkirin, çêkirin, başkirin. *Min karê wî ediland.*

edilîn: rast bûn, baş bûn, çêbûn. *Filan baş ediliye.*

edimandin: xirakirin, pîskirin

edimîn: xira bûn, pîs bûn

efare: zadê ku di nav axa bênderê de, meyweyê kerik ku li ser darê dimîne, *Pîsê her tiştî efare ye.*

efçikîn: xwe civandina ser hev. *Filan di cihên teng de diefçike.*

efacan: beradayî, ne rihet

efiw: lê borîn

eg: bizina gewra ku tê de qijî bête dîtin

egal: ben mê reşik ê ku ereb didin serê xwe, *egala mirizî*

egîd: mêrxas, boke

ehd: gotina ku mirov dide û pê tê girêdan

ehmeq: serhişkê nezan, rastî nezan, ji riya çep ve negerîn

ehmeqî: wek ehmeqan kirin, an gotin

ejderha: marê pir mezin, ji marên çê re jî dibe rûçik, wek. *Filan ejderhakî mêran e*

ejnû: jinû, çak

eks: îmadî, bêdilî. *Filan her eksa min dike.*

elam: hay, xeber. *Wî elam ne-*

da min ku tu hatiye!
elamet: nîşan
elbekî: tasa bi dûvik
elb: kod, tilm, welçek, ji dar çêdibe
elbik: elba biçûk, ji bo êxistina tiştan
elbom: defteroka ku resman têxin nav
eleg: bêjinga hûr ku pê ard bêjing dikin û kepekê jê derdixin
elektirîk: ew qûweta ku pê makîne digerin û roniyê jî dide
elemdar: xwedî elem, serdar, xurt
eletewş: kira bê fêde
elîbûrdo: nanê ku ji çend celeb zad çêdibe
elîqûrne: kaxeza gewr a mezin bir
elorî: dema bihn dikeve nêrî û radike ser bizinan. *Nêriyê me elorî bûye.*
em: pironav, an ber nav, herşiyên diyar, ez tu ew, em hûn ew
eman: gazî xwestin, bext. *Emana wî nîne. Mirovekî bê eman e.*
emanet: tiştê ku yek dispêrê mirov ji bo parastinê
emayîr: kullikê istûnê
embar: cihê ku zad tê de vedişêrin
emek: westa ku mirov ji bo yekî dikêşe. *Emekê min ber çavên wî bigire..*
emekdar: kesê ku di ber mirov de diwestê. *Filan emekdarê me ye.*
emel: hêvî
emlik: berxê nû bûyî li ber şîr, berî ku çêrê bixwe
emir: ferman. *Li ser emira te ez çûm.*
emirber: berdevk, kesê ku li benda emira yekî ye
emirname: kaxeza ku emir tê de hatî nivîsîn. *Emirber emirname anî.*
emr: dema jîna yekî. *Emrê min giha pêncî salî.*
enab: yari, diranê yekane ku dewarê yeksim piştî sala heftan bi derdixe
enbarî: texlîtek avahiyê ku girover lê dikin
enirandin: xeyidandin
enirîn: xeyidîn
enitandin: qehirandin, ekisandin
enitîn: qeherîn, ekirîn
enî: henî, pêşiya serî, di ser çavan re. *Eniya fireh îşareta jîrbûnê ye.*
enîşk: zivoka mil di ser zendê re, **enîşk**: serê kûçê
ent: rik, dilgiranî. *Enta min li wî tê.*
epartiman: xaniyê ku ji bo rûniştina pir malan çêdibe.
epê: hepê, gotineke ji zarokên ku bi ziman neketine re tê gotin, yanê bixwe
epolêt: hîşanên ku datînin ser gurmikan

eqil: mêjû, bîr. *Min da eqilê xwe kurê te zor biaqil e.*
eqilmend: xwedî eqil. *Eqilmendê me filan e.*
eqilmendî: xwedî eqil bûn. *Hingê ev eqilmendiya te li ku bû.*
eqîq: kevirekî qencbiha, rengê wî sorê tarî ye
erd: axa ku em li ser digerin, di erdê re kirin
erdek: eyirdek
erebane: defa ku şêxik bi destan lê didin
erebe: paytona ku bi hespan tê kişandin, erebê baran
erefat: navê çiyakî li Hîcazê
ereq: ji ava tirî çêdibe û mirov pê serxweş dibe
ereqxwer: kesê ku ereqê dixwe
eresat: cihê ku mehşer lê çêbe
erese: cihê ku meywe û keskayî tê de tê firotin
erê: belê
erin: xeyd. *Ew ji min eriniye.*
erixandin: di ser re birîn. *Me rezên xwe doh erixandin, dar erixandin.*
erixîn: di ser re hatin birîn
erîn: eriyan, erandin
ernok: kesê ku zû dixeyide
ernokî: ernak bûn
erzan: ne biha
erzanî: erzan bûn, ne bihayî
erzen: herçen, herzîn, şenî, çenge
erzêl: kungiyên ku li nav rezan li ser çar darên bilind çê dikin
esansor: amêrê ku bi hikmê elektrikê mirov hildide avahiyên bilind
esas: hîm, bingeh
eseh: pirsîn, ma rast, an herhal
eselî: babetek, destmalên serpêç
esil: kak, riç
esilzade: kurê malmezinan
esîde: hesîde, celebek peloka ard, rûn û şekir
esker: leşker
eskûdarî: celebek destmalên serpêçê
esmer: reşegûn
esraq: binban, maxên di xanîkî de bi tevayî dibin esraq
eşîr: êl, qebîle. *Eşîrên kurdan gelek in.*
eşkere: berbiçav, ne bi dizî, bi haya hinekan
eşq: evîn, hezkirin, delalan
et: etik, xweha mezin
etar: çerçî, ê ku pirtal li gundan digerîne û difroşe
etfik: uşiyê tirî ê biçûk, cûrik
etlahî: mecal, kês, ji hev birîn
ev: ê berçav va, *ev tişt ev merî*
evd: evdîn, tol, heyf
evdal: reben, bexteres
evdalî: rebenî, bexteresî
evîn: eşq, hezkirin
evînî: eşqî, ê ku hez kiriye, aşiq

evleg: qasek, ji erd, nîv dunim

evraz: hevraz, riya ku berjor hildikişe, kaş. terşê wî nişûv

evreng:

ew: pirorav, an bernav yanê: kesê nediyar. *Ew hat, ew çû.*

eware: bêkêr, netewa

ewareş: bayê xûrt

ewiqandin: bi şûn de dayin, bi derengî xistin

ewiqîn: bi şûn de mayîn, bi derengî ketin

ewle: bawer. *Ez ji wî ewle me.*

ewlehî: ewlehî, bawerî. *Ma ewlehiya te bi min nayê?*

ewr: hilma avê ku li ezmanan wek pêlên dûmanê diçive û dibe baran

ewran: ewrên ku jê baran tê xarê

ewravî: dema ewr û sayî tevlîhev, ro heye û baran tê. *Dinê ewravî ye.*

ewte ewt: bi dengê bilind peyva sar û bê mana yanê wek reyîna sehan

ewtîn: kewtin, reyîn, lêketin

exlaq: sinçî, tevayiya rûçikên qenc

ey: aletê bang ey filan

eyal: zar û zêç

eyan: xuya, berçav diyar

eyar: zanîna dereca qencî an xirabiya tiştekî. *Ez eyarê wî baş dizanim.* **eyar**: meşka debax bûyî, eyarê şîr

eyarşîrk: eyarê ku şîr têxinê

eyb: fuhêtî. *Ez eyb dikim ku bi kesên xermexwar re bimeşim.*

eybdar: kesê ku kirên bi eyb dike

eylo: teyrêkî dirinde û pir xurt

eywan: dîwan, nîştegeha padîşahan, mîrekan û hakiman, eywana kîsra

ez: piranav an bernavê ku dipeyive ez (diyar), tu (pêşber), ew (nediyar)

ezab: êş, renc, cefa

ezbe: qapsûna ku têxin dawiya fîşekê

ezep: bêkar, nezewicî, jin nekirî, mêr nekirî. *Filan hê ezep e.*

ezibandin: êşandin

ezimandin: dawet kirin

eziyet: êş, ezab, renc

ezman: valahiya di ser erdê re ku tê de ro, hîv û stêrk dixewinin. ezmanê şîn

ezmandev: ezmanê dev, raserî ziman

ezmanî: reng ezman di rengê ezmên de

ê

ê: hîn, diha, ê de bêje! *Hîn çi bû?*

êdî: nema, diha. *Êdî ez nayêm cem te.*

êdîn: ne ev, êdîn

êge: aletê ku pê ji hesin an depan radikin, dûz û hillû dikin, kêr û das û tefşoyan pê tûj dikin

êl: qebîle, eşîr, tebeqe

êlek: berradayî, pîs bêkes, kesê ku xwe di sitoyê xelkê de dike bar

êm: alif, xwarina dewar û pez. *Me pez êmkir.*

emdan: dema êm, êmdayîn

êmidî: emcûr, xitik

êmiş: şîraniya ziwa, kesme (pelit) pastix sincix ji êmîşin

êqar:

êrdek: destkêş, dewara ku mirov bi xwe re dibe ji hinekan re, an jê siwar nabe û li pê xwe dikêşe

êrês: serekê fillan

êrîş: ajotina ser, dirêjê kirin, hicûm

êrvist: dara guvîcê

êsûg: hesinokê ku terzî bi ser tiliya navçarê têxin û pê derziyê pêşve dajon

êş: renc, nexweşî

êşan: êşihan, êşiyan, êş bîr birin, seh kirin

êşandin: êş gîhandinê

êvar: dema berî roava bi saetekê û piştî roava bi saetekê

êvarkî: êvarê, dema êvar dibe

êwergeh: hêwîrgeh, cihê ku mirov an dehbe ji ber tirsekê davêjine

êwirîn: hêwirîn, xwe avêtina cihekî an siha kesekî. **êwirîn (hewirîn)**: li hev civîn, kombûn, li hev şidîn, *Kevok di şikeftê de li hev hêwirîn e an êwirîne.*

êxir: ji hemî qelîş an qeftîşan re tê gotin. êxira dev, êxira xûrcikê

êxistin: xistin, bi ketindayîn. *Min ew di ser xanî de êxist.*

êxlî: bir an heriyê dewarê yekrim, êxliyê hespan, an hêstiran

êxnî: celebek kuftikên ku ji savarê çêdikin

êzîdî: eyzîdî, xelkê ola eyzîd, warê ola wan çiyayên Şengal û Şêxan in

êzing: darên ku ji bo şewatê tên birîn

f

faf: kekej, kesê ku di peyvê de gotinekê pir caran li pey hev dibêje. *Filanî faf e.*

fafî: faf bûn, kekej peyivîn

fafik: gelekî faf, pir kekej

fal: bi nihêrîna fincan an pêşiya yekî peyivîn, li ser nediyarê xeberdan

falçî: kesê ku falan vêdixe

falî: di bin polatê tifingê hertejên de kunek heye ku agir dide hundirê tifingê. *Faliya tifingê hatiye girtin.*

falinc: felc, pûçbûna hinek an tevayiya lebatên mirov

falincî: kesê ku felc dibe

falq: demed, destî. falqek mîsk, baq

fanos: çira ku çar kenarê wê bi dîndoq girtî û ba nikare vemirîne

fason: celebek caw

futereşk: silpezik, telaq

fatoş: gidîş, komên sapê zad ku li collê didin ser hev

fecar: bertang, fecir

feda: fida, dayîna bê berdêl bê hember. *Ez ji bo welat canê xwe feda dikim.*

fedakarî: kesê ku feda ji xwe re dike kar, dikare her feda bike

fedkirin: bi hişyarî li tiştekî nihêrîn

fehêt: şerm, bê kezebî, kêmiya kira xwe bîr birin û bi

ber xwe ketin, eyb kirin

fehêtok: şermok, şermîn

fehl: çi dewara ji bo tov tê girêdan, hespê fehl gayê fehl

fek: dev, ji berikê berjêr erzen, çen

fekiyan: hatin, badana libatekî mirov. *Destê min fekiya.*

felat: xelasî, ji tengiyê kê derketin. *Felata me di destê filan de ye.*

felek: çerxa dinê, herçî bûyina derî karîn û daxwaza mirov. *Felek ji me re bêbext e.*

felitandin: xilaskirin, ji tengiyê derxistin. *Me ew ji dest neyar felitand.*

felitîn: xelas bûn, ji tengiyê derketin. *Ma tu felitîna xwe ji kê dizanî?*

felît: xortê ku hîn eqilê wî temam ne bûye, berî ku bigihê hejde salî. *Filan hê felîte gazin lê nabe.*

felîte: bê qas û dûzan, di hev de ketî, ji hev belav, (ji felîtînê) tê

fen: fend, hîle, xap. *Filan gelekî fenan dike.*

fenaz: kesê ku fen û xapan ji xwe re dike kar, nebaş

fener: çira ku li ber derya, an li ser riyan datînin ji bo bîrbirina xeterê

feq: ew aletê ku pê dehbe û teyran digirin, çi tevdîrek ku tiştekî dide girtin. *Neyar bi fenazî em xistin feqê.*

feqeh: şagirtê ku ilmê şerîetê dixwîne

feqisandin: arqilandin, ewiqandin, li derengî xistin

feqisîn: werqilîn, ewrqîn, bi derengî ketin

feqîr: belengaz, zîvar

fer: tek, yek

feraset: feraset, zanîn û nasîna tiştan û kesan ji ber xwe bêpirsîn, tenê bi nihêrînê

ferat: çemê mezin ku çaviya wî di Kurdistana Bakur de li Bingolê dertê û piştî ku di bakurê Suriyê re derbas dibe tevî Dîcle dibe di hinda Besreyê de dikeve deryayê.

ferfûr:

ferihandin: tirsandin, veciqandin

ferihîn: tirsîn, veciniqîn. *Hespê min ferihî.*

ferikandin: bi destan mistdan, bi tiliyan guvaştina tiştekî û hêrifandin

ferikîn: hatin mistdan, hêrifîn

ferişte: milkayet, melek

ferk: ji hev, an ji tengiyekê xelasî. *Mehîna min ferk bû û za.*

ferman: daxwaz û enira kesên hikimdar, fermana hakim

fermanber: kesê ku fermanê bi cîh tîne an digehîne hi-

nekan

fermanberî: bi cîhanîna fermanê mijûl bûn, ew kar kirin

fermandar: xudan ferman, serdar, qumandan

fermandarî: karê fermandar, an bi wî karî rabûn

fermande: kesê ku emir dide. *Ma tu fermandeyê me yî?*

ferq:

ferş: kevirê mezin bi şertê ku pehn be, berê aş, ferşê eniye, hestiyê eniyê ê pehn

ferşxane: depê ku pê zibil ji malan radikin

ferruc: dîkişk, an farikê sê, çar mehî û berjor heya yek salî

ferx: çêlik

ferxes:

ferxik: çêlikê biçûk

ferzîn:

fes: kumê sor ê bi pişkul

fesal: kês, firset. *Fesala wî ket me.* **fesal**: rewş, kesim. *Fesala wî gelekî baş e, çi fesalek baş lê ye.*

fesalker: kesê ku cilan dibire, ji bo dirûtinê

feşilandin: nehiştina pêkanînê

feşilîn: feşkilîn, pêkneanîn, karek nebirîn serî. *Ez nikarim vî karî de feşilim.*

fetqolî: qundirî

fetiqandin: bişkivandin

fetiqîn: bişkivîn

fetisandin: bi destan gewriya yekî guvaştin û kuştin, an di nav avê de kuştin (bêderb) mirar kirin

fetisîn: bê lêdan mirin, mirar bûn

fetîr: nanê sêlê yê bê hevîrtirş

fetlonek: tiştê ku li hev tê badan û fitîl lê dikeve

fexir: dilgirî. *Filan fexra xwe li ser me dike.*

fezûl: qellac, awan. *Filan gelekî fezûl e, yanê gelekî fesad e.*

fêde: kar, destkewtin. *Me tû fêde jê nedît fêde jê nîne.*

fêkî: meywe, wek, sêv, mişmiş, hermê hwd

fêl: niyet, a ber dil. *Fêla wî derheqê me de ne baş e.*

fêris: xûrt, jêhatî, mêrxas

fêrûze: pêrûze, celebek qûmaşê ebirşim

ficik:

fik: birîn, xelaskirin. *Bazara vî xanî ji me re fik bike.*

fikar: endîşe, bi berketin, dan ber hev. *Di aliyê min ve qet fikaran neke.*

fikirîn: raman, ji bo bîrbirina rastiyê serê xwe westandin

filan: bêjeyek welê ye ku şûna navê kesê ne paş digire, filan û bêvan

filleh: naveke ji mesîhiyan re hatiye danîn

filitandin: berdan, ji tengiyekê xelas kirin. *Min ew ji wê belayê filitandin.*

filitîn: hatin berdan, ji tengiyekê xelas bûn. *Ez ji wê nexweşiyê filitîm.*

finazk: sûc, guneh, bêbavî. *Ma ez finazkê wî nizanim.*

fincik: hal bûn, xwe avêtin

find: mûma ku ji şimayê çê dikin, her tiştê biçûk

finûnî: serbazek di siwariyê de, serokê sed leşkeran

firr: qultek, gepek, firek av bide wî. fir: ji firînê. *Firek da xwe, bi firê ket.*

firandin: bi banî, an hewa xistin, bi firê xistin

firavîn: xwarina ku piştî nîvro dixwin. *Di demjimêr duduyan de me firavîn xwar.*

firax: her tiştê ku xwarin tê de çêdibe û tê de tête xwarin

firaxşo: kesê ku firaxan dişo

firaxşoyî: firaxê şûştin

fird: hûrkirina nan di nava pêxwarinekê de, firdê şîr, firdê mast, firdê avgoşt, firdê şorbe

fireh: pehn, ne teng

firengî: nexweşiya ku pir caran, di civîna jin û mêrên biyanî de çar dibe

firêqet: dil rûniştin, dil rihet bûn. *Piştî ku me neyar revand ez dikarim firêqet rakevim.*

firêze: pirêze, şûna zadê çinî. *Divê em îsal firêzeyên xwe bikin werz.*

firfat: cil, an potên peritî bi gincal. *Wî cilline firfat li xwe kirine.*

firidandin: puf kirin, firdik kirin, firidandina şîr an çay an şorbê

firidîn: pûf bûn, hatî sarkirin. *Ev xwarin firidiye, yanê hatiye sar kirin.*

firrijîn: fîrrijîn, dengê ku ji bêvila hespan tê

firikandin: mistdan. *Bawî lingên xwe bi zetê difirikînin.*

firîk: genimê şîne, nîvzer li ser guriya êgir dibirêjin dikin savar

firrîn: bi hewa ketin û di hewa re çûn teyr firî, *balafir firî.*

firîzandin: pê fûtik lêdayîn

firîzî: fûtik, di nava levên xwe de deng bi derxistin. *Filan difirîzîne.*

firîzîn: fûtik lêdan

firk: ji ber rakirina tiştên giran êşa ku ji pişta mirov çêdibe. *Firk kete pişta wî.*

firn: cihê ku tê de nan dipêjin. *Me nanê xwe bir firnê.*

firnik: qulbêvil, kunên paz, nemaze ên fireh

firo: firî, şîrê berê pêşîn ku dimeyînin

firotin: dana tiştekî û bihayê wî sitandin

firsend: kês, firsenda wî ket me

firşik: heftqatik, urê biçûk ku hindirê wî qet qet li ser hev in

firtonek: bandef, pûk

firûzî: biçûkê her tiştî

firvar:

fis: bayê ku bi ber mirov dikeve û bêdeng

fisfisk: sipiyên ku ji depan çar dibin

fisikîn: di rêçûnê de lingê mirov li ber çûn, terişîn

fiskagurî: fisegur, celebek giya

fisker: fisek, ê ku her fisan dike

fistaq: tiriyê ku bi mêwe ve bi xwe hişk dibe û dibe mewîj

fistek: di rêcûnê de kesê ku lingê wî li ber diçe û ji hemda xwe dertê

fiş: valakirina bêvilê ji çilm

fişafiş: di hilma xwe girtinê de dengê ku ji bêvila hinekan tê

fişandin: fişkirin, bêvil ji çilm vala kirin

fişar: ji xwe pestan peyivîn, bêhemd û raman gotin. *Tayê li serî daye, fişaran dike.*

fişik: kezeba sor, pişik

fişyan: fişîn

fişkirin: difin ji çêlm paqijkirin. *Pozê xwe fişke.*

fitilandin: daş kirin, li hev pêçan, badan

fitilîn: daşbîn, zivirîn

fitiq: nexweşiya ku betane di navbera ûr û gûnikan de diçire û rovî dadikevin tûrê gunikan

fitar: di êvara rojiyê de xwarin û vexwarin

fitirandin: kesek bi fitar kirin

fitirîn: fitar kirin, xwarin û vexwarin

fitirûn: aşle. *Min dara xwe fitirûn kir.*

fitîl: benikê ku dixin çirê û vedikeve, çi benê ku bi gazê, an bi barûdê vêkeve, fitîla çirê, fitila bombê

fitne: qellacî û fesadî berdana giharê. *Filan fitne xist nava me.*

fitre: di dawiya rojiyê de sedeqeya ku didin

fitrik: kumî, di bin erdê de dibin, xwarina wan gelekî xweş e

fîhurco: ji hev belav kirin, tar û mar kirin. *Min mala wî fîhurco kir.*

fîkandin: bi fûtikê gazî hinan kirin an işaretek dayîn

fîl: heywanekî mezin, li Hindê û Efrîke peyda dibe

fîlar: solên pehnî şikestî, celebek sol

fîn: zirav, kibar. *Ev tişt gelek fîn e. Filan peyakî fîn e.*

fîncan: fîncana qehwê

fîno: kumê sor, fes

fînto: ereba payton

fîsikandin: zabûna teyran

fîskanî: bi fûtikê miqamekî

dîlanê lêdan

fîstan: cilek e jin li xwe dikin.

fîş: eqil kirêt

fîşlû: dewar dîn

fît: gotina ku mirov bera hev dide. *Filan fîtek avêt nava me.*

fîzar: dengê gazîker, gazîxwaz

fodil: xweşik, delal

fort: zirt, pesna bi derewan

fortek: kesê ku fortan dike, firoker

fûrandin: bi kelxistin û ji hemd bi derxistin

fûrek: kes an tiştê ku difûre.

fûrîn: di ser re avêtin, bi kel ketin

g

ga: gayê cot. di biçûkî de holê bi nav dibe, golik, parrane, rango, conega, bax, ga

gabûs: term. *Şevê di gabûs hatibû ser min.*

gaçêrîn: çivîkeke gewr û duv dirêj e ji gav bi dûr nakeve

gadar: çêregeha ga. *Hinekan gadara me çêrandiye.*

gaderî: kesê ku ga diçêrîne

gadoş: sîtila du çembil

gakovî: koviyê mezin ê qilaç çetel, ji texlîtê koviyê ku Siyabend di zinêr firand

galegal: gûftûgo, peyivîn. *Galegalên me digehên guhên xelkê.*

gamasî: celebek dehbeyê behrê

gameş: gamûs. *Havînê gamêş gelekî ji avê hez dikin. Mêya wî madek.*

gamêşqiran: li Wanê û Botan bı 7 nîsanê re gamêşqiran dibên

gamil: dehfdana hev bi gurmikan

gan: gayîn, civîna nêr bi mê re

garan: kerî an calê dewarê du sim, ga, gamêş, çêlek madek, golik

garing: dema kutana sap bi qelmê, an cercerê tenekê ku didin ber rêxa gan, da ku nekeve nav sap

garis: bêkêrtir û kêmbiha tirê zad, garisê zer, garisê sor, garisê sipî, garisê mirî

garisok: dar û can berfxurk, berfa ku hişk û hûr dibare

garnigan: babetek giya ji bo zik neşînê dixwin

gastîn: qada gund, cihê ku gundî lê dicivin ser hev

gav: dem, sat, wext, gav, di rêçûnê de qasa navbera du lingan

gavan: naxirvan, ê ku diçe ber dewarê du sim, gavanê gund

gavdan: gav avêtin, gav bi gav meşîn

gavqelêş:

gaz: hesin, dar an hesinê ku pê cam dipîvin. gaz: cihê bilind. *Neyar sergaz ji me bir.*

gazgaz: qîr û gaziya pir. *Ew çi gazgaza wî ye?*

gazoz: xurk, kurmeke cilan dixwe û kur dike

gazîz: kurmê ku dikeve hêjîran

gazî: hewar û bang. *Ew di gaziya me hatin.*

gazind: dema mirov kira yekî giran, an ne di rê de dibîne û diçe bi zarekî xweş jê re dibêje. *Gazind serê xeydê dişkêne.*

gazindok: kesê pir gazind

gebe: biskul, xalîçeyê ku gulikan li ser rûyê datînin, mehfûrê bi gulik

gebîse: sala ku sibata wê 29 roj bin

gebol: xwarinek e, genim dihêrin, dipêjin, dew ber didin ser û rûn û bîberên sor lê dikin

geda: belengaz, zîvar

gede: biçûk kur ne keç

gedek: biçûkê gamêş

gedûk: sirt, gaz, cihê ku ji dorhêla xwe bilindtir

gef: bi gotinan çav tirsandina yekî xwestin gef û gur

geh: carnan, hin car. *Geh ew tê geh êdî.*

gehinandin:

gejgerînk: girêvek, cihê ku av tê de daş dibe û ku mirov ketê bi dijwarî jê xilas dibe

gel: millet, gelê kurd

gellac: ewan, fesad

gellacî: ewanî, fesadî

gelek: pir

gelemşe: ji hevketina hinekan û gotina wan nebûn yek. N*iha gelemşeke mezin ketiye navbera dewletan.*

gelendar: darê gelek mezin

gelêr: şe'bî, kir, raman, daxwaza millet

gelifandin: hûr kirin, pişaftin. *Min titûna xwe gelifand.*

gelî: newalên kûr û dirêj û bi hêrik

gelo:

gelş: dawa, doz, qirên, xilav

gelşok: kesê ku ji gelş û tev-

danê hez dike, bi qirên
gelt: lihêf, arxan
gelte: henekên bi destan
gelviçî: qermiçî
gelviçîn: qermiçîn
gelwaz: beniyê hêjîran, beniyê kakilê gûzan
gem: lîwana ku dixin devê hespan. *Te gem xistiye serê filan, yanê di gotina te de dernayê.*
gemal: seyê ber pez ê mezin
gemar: qirêj, gend û gemar
gemarî: bi gemar. *Cilên te gemarî bûne.*
gemirandin: di devê xwe de cûtin û avêtina tiştekî, ji xweşikî xistin, bê mirês kirin. *Filan gotinan di devê xwe de digemirîne.*
gemirîn: ji dûzan ketin, bê mirês bûn
gemî: ji depan çê dibe, di ser ava çeman û derya re baran û mirovan radike
gemor: xwarina ku hinekî tehlî pê re hebe
gen: qirmî, qijnik
genek: tovê giyakî, jê danê hindê çê dibe
gengaz: rihet, hêsanî. *Ev xebat gengaz e.*
genim: zadê ku dikin nan û savar û gelek celebên wî hene. Bihare, gendeharî, bijireş, gomayî, gewr, sorgul
genimgonî: di sengê genim de, genimî
genimok: giyakî çalê wek genim e
genî: bêhnketî
genûs: çikos, pexil
genûsî: çikosî, pexilî
gep: gulp, parî, gepek, pariyek, tijîbûna gupê. gep: gup. *Ezê gepa wî biçirînim.*
ger: daş bûn, gerîn. *Gera me ne ewqas bi fêde bû.*
gerandin: kesek li cihan daş kirin. *Me ew li bajêr gerand. Serî lê gerandin, li hev gerandin.*
gerdek: şeva pêşîn çûna zavê cem bûkê
gerden: sito, gewrî, gerden: bejin ged, gerden zirav
gerdenî: zêr, mercan, mirarî, masiyên ku jin têxin sitoyê xwe, ji wan gerdeniyan çêdikin
gerek: ava şêlbî ku di bin ve li hev dikeve, bi lihevketina lîmê şêlû bûna avê, ji wê avê re gerek tê gotin
gereşî:
gerger: cihê ku ji kevirên hûr û ne hillû tê pê û dema mirov di ser re dimeşe dilerize û di lingên mirov re diçe
gerig: destare depînî ku pê çeltûke diqeşêrin
gerigandin: bi gerig qeşartina birincê
gerisandin: di bin lingan de pelaxtin

geriyan: li ber geriyan tê geriyan

germ: germa royê, germa agir, kirin bi germî, gotin bi nermî

germav: ava ku di erdê de germ û keliyayî dertê

germejo: birîna ku ji nû han dide û taxêve

germejoyî: nuh bûna birînê, axivîna wê.

germik:

germişandin: di bin lep û pencan de perçe kirin, zîtirandin

germişîn: pevçûn, li sitoyê hev siwar bûn

germişk: ji german pizikên sor ku ji çermê mirov dertên

germişkî: kesê ku germişkan bi derdixe

germiyan: cihê deşt û germ, berî. *Teyr û tû zivistanan diçin germiyanan.*

germixandin: germ porkirina tiştekî ji bo ku bigermixe

germixîn: çi tiştê ku zêde germ dibe û xira dibe. *Tûtûn germixî, kokên genim germixîne.*

germî: germ bûn, tîna ji germê tê

gernas: kesê ku bi mezinatî hatiye nasîn, ji mêrxasên bi nav û deng re jî tê gotin

gernasî: gernas bûn, di nav xelkê de bi deng bûn

gerok: kesê ku pir digere

gerokî: gerok bûn

geronek: gerênek, cihê ku av tê de doş dibe û di binve dibe, çerxênek

gerû: gangiloşka heywên, cihê ku tê re ser jê dibe

gestin: bi diranan gez kirin

geş: xweş, şêrîn, delal

geşandin: geş kirin, xweş kirin

geşik: xweşik, rindik

geşî: geşbûn, xweşbûn

geşt: ger, sêran, geşt: bexşîşa ku didin gerokan. *Min geşta wî dayê.*

geştî: gemî

gevel: sist, teral, bêkêr

gevelî: sistî, teralî, bêkêrî

gevez: tevel, tevlîhev, rûgeveş

geveze: pirgo, bêvac, peyivîn. *Filanî geveze ye.*

gevilandin: tê gerandin. *Min ew di heriyê geviland.*

gevilîn: lêgerîn. *Ew di axê gevilî.*

gevizandin: di nav tiştekî de xwe wergerandin, qulaptin. *Kerê xwe di axê gevizand.*

gevizîn: di nav tiştekî de wergerîn qulipîn. Ker di axê gevizî, an digevire.

gevzek: pîna mirîşkan, gevîzk, gevzînok gevzonk

gewde: ged, laş. *Filan bi gewde ye, gewdê wî mezin e.*

gewende: kesên ku lêdana

def û zirnê karê wan be, gewendetî, kareke ku ji bav digehe kur

gewez:

gewixandin: pepûn serhev. *Seyê me gur vegewixand.*

gewixîn: hatî gewixandin

gewî: xurt, har, xwedîtî. *Filan ji gewîtî bela xwe di me di-de.*

gewr: sipî

gewrayî: gewr bûn sipîtayî, gewrayiya berfê

gewre: nîzîkî, rengê gewr. **gewre**: mezin

gewretir: mezintir. *Filan gewretirê welêt e.*

gewrik: gewrê biçûk. **gewrik**: celebek hermê

gewrikî: celebek giyaye li be-riyê çar dibe. Hêstir pir dixwin û bistên wî piştî hişk bûnê bi kêrî şewatê jî tê.

gewrî: bin çenê sito. *Min bi gewriya wî girt.* **gewrî**: gewriya meşkê. Ew firaxa ku pê dew berdidin meşkê

gez: gestim, gezek, pariyek

gezik: mişteka ku ji çirpiyên daran çêdikin

geznik: çiyayê ku jê miştekan çê dikin

gezû: şîraniya ku li ser pel-kên daran dicivînin, men

gêj: bê hiş, ji hiş çûyî. *Dirdira wî ez gêj kirim.*

gêjgel: berdilk, delal, daylan. *Filanê gêjgela min e.*

gêjî: gêjbûn, ji hişan çûn. *Di vî karî de gêjî heye.*

gêjik: kesê gêj bûye reben. *Dev ji wî gêjikî berde.*

gêle: gêre, kutana zad bi gel-mê an cercerê

gêlevan: gêrevan, kesê ku li gelmê an cercerê siwar dibe û gêlê dike

gêr: kartalên di nava çiyan de ku ava baranê tê de dicive. **ger**: tat bûna tiştekî giro-ver. *Min bêjing gêr kir.*

gêrbûn: ji bo mirovekî werge-rîn, ji bo tiştekî tat bûn. *Min tifing berdayê gêr bû. Wergerî, min bêjing gêr kir, tat bû.*

gêrik: mariyên biçûk, kungê-rik

gêrose: destar

gêzer: gizêr, celebek keska-yê, xaf û pehtî tê xwarin

gêzî: mastek, rêzik, gêzik

gidî: tirsok, bêkêr, bêzirav

gihan: gihêştin, gihan hev gi-han cih

gihandin: birina kesekî an tiştekî heya cihekî

gihar: guher, cihê ku doralî pas be, xuya be. *Em li gi-harê man, me ew li giharê hişt.*

gihar: guhar, ew tiştê ku jin têxin guhên xwe

gihaştin: gihan

gihaştî: gihayî, ê ku digehê

gij: ji hev belav. *Porê wî gij e.*

gijgijandin: rahêjandin bi

xeyd û xurtî, vegijgijandin, ragijgijandin

gijgijîn: hatî gijgijandin

gijik: lihev ketî, tevlîhev. *Ev dar gijik e. Porê wî gijik bûye.*

gijmij: bê rêzan tertîb, gijo-mijo

gijmirrî: kijmirî, zar û serçav qermiçî. *Filan gijmirî ye.*

gijmirrîn: kijmirrîn, gijmirrî bûn

gijmij: mewîjên bê dendik

gijol: gijik

gilare: qut û qalind, kurt û perçifî

gilç: darê ser tîj ku pê pincar hildikin

gilgil: lazût, celebek garis, garisê sor

gilih: gilî, şikat. *Min giliyê wî kir.*

gilik: çilik

gilîvan: kesê ku diçe gilî. *Ez gilîvanê te me.*

gilîz: girêz, ava ku li devê hi-nekan tê

gilok: koma ta, ben, rîs,dezi-yê pêçayî. giloka rîs, gilo-ka dezî, giloka mû

gilol: celebek giya ye, di nav zad de şîn dibe û tavekî wî ê biçûk û girover heye

gilolî: gir bûyî. *Ez gilolî bûm.* **gilolî bûn**: gilolî kirin

gilor: mazî, ji bo debaxê bi kêr tê

gilyaz: kêraz

gindirandin: lat kirin, gir ki-rin

gindirîn: lat bûn. gir bûn

ginginandin: di pozê xwe de peyivîn, hêdî hêdî mehwi-randin

ginginok: vinnik, kesê ku di bêvila xwe de dipeyive

ginovî:

ginû: kemêl, rêx û reşeka ku bi heriya miyan ve dizeliqe

gir: bilind cihê ser zût, mit, kiloşk

gir: rik, ji girê wî re min holê kir. **gir**: nexweşiyeke ji çerm car dibe. girê pez, girê dewar

giragir: giregir, kesê xuya, mezin gernas

giran: ne sivik. *Barê me ge-lekî giran e.*

giranbiha: tiştê bihayê wî gi-ran

giranî: giran bûn

girav: reşayiya di nava avê de, ade, gizîr

girave: reşayiya ku sê aliyê wê av û aliyek bi reşayiyê ve be, nîv girav

girar: hemî xwarinên ku ji dan, savar û birincê tîr çê dibin

girdan: bablat, misîbet. *Gir-davek pê de hato.*

girdik: goştê di bazû û rehn de, edelat. **girdik**: girê bi-çûk

giremêr: mêrê gir û bi gewde

giraw: tiştekî di ber pereyên ku deyn dikî de deynî cem

xwediyê peran, rehn. *Min demjimêra xwe giraw danî.*

girê: ew awayê pêçanê ku du tiştan an pirtir dike yek. **girêya ben**: pircaran biçûkera wê girêk tê peyivîn

girêdan: tiştekî berdayî, benel kirin. hesp girêdan, dar girêdan, ben girêdan, pêve girêdan, tê girêdan

girêçik: gurmist

girêk: girêya biçûk. girêka mehrî, ew girêka ku pê serê ben dikin qulp, helqe, girêmehrî

girêkork: girêya ku venabe. *Filan kar bûye girêkarik, bûye girêya kar.*

girhan:

girik: perçeyên hevîr ku ji bo nanekê çêdikin. *Girika mezin ji hevîrê pir çê dibe.*

girikandin: qerartina birincê. *Me birinca xwe girikand.*

girink: guhdariya tiştekî kirin û pê bendewar bûn

giriyandin: bi girî kirin. *Ew zarokan digirîne, an bi girî dike.*

giriyok: kesê pir girî, hergav digirî, ji girî hez dike

girîn: bi deng, an bê deng hêstir barandin û dilê xwe zîz kirin

girîzo: guraze, gurîzk, lerizîn. *Ji serman girîzo ez girtim.*

girnoz: çi tiştê hişkal. *Ev destmal gelekî girnoz e.*

giro: kesê gir ketî laşa wî gurrî

girover: wek hêkê lûs û girover

girs: mezin bi laş û ged

girş: hêzanê ku têxin asraqan

girtin: dest dayina ser tiştekî û ber nedan. *Wî du çivîk girtin min kewek girt.* Bi ser de girtin, di ser re girtin, di nav de girtin, xwe girtin, nav girtin.

girûpîn: xwe gij kirin, nepixîn, wek dîkê hebeş ku xwe girûpîn dike.

girûv: kutlikên ku ji goştê xezalan çêdikin

girûz: pirrîjkên ku ji tiştekî radibin. *Ev dep bi girûz e, ser qelemê girûz daye.*

girzik: xaşil, şîrêz

gişt: giş, tev, hemî. *Giştik hatin.*

givar: celebek dirî

givik: şîlafa berx ji bo havînê penîr

givî: şîrê ku sîlaf têxinê ji bo meyandinê

giya: hemî hêşînayî, tenê ne dar

giz: şopa hewa sar

gizgizin: lerzîna tawiyan. *Ew digizgize.*

gizre: bergihêştî, nîzikî, mezin. *Kurê min ê gîzre ye, ango bergihêştî ye.*

gizûze: girover û xweşik

gizvanok: porê wûnandî

gîsin: hesinê ku bi serê halet

têxin û pê erdê dajon
gîsk: bizina yek salî
gît:
gîtir: saqa mirov
gocar: qûnca keviran ku kevirên wê wek mezinahiya sêvan
gokel: xirçikên ku hişkeberê lê dikin
gol: ava ku ji çavikê dertê û naherike û cihekî fireh digire
golik: çelikê çêlekê heya dibe yek salî, piştî yek salê dibe parrone
golikvan: yê ku diçe ber golikan
goltik: gola biçûk
gon: reng, bengz, filanî sorgûn e, filanî sergûn e, filanî xwesgûn e.
gonc: koka darê ku di erdê de derdixin. *Arê pir îdî goncan de ye.*
gong: gog, gok, hok, hol
gongil: porê kurîşk
gonik: gûnî, celebek giya ye didin dewar
gom: cihê ku pez tê de bi cih dikin, goma pez
gopal: darê serî girover tewandî ji bo dest xwe girtinê. gopalê kenêrê, gopalê maziyê, gopalê xezîran
gopik: qopik, serê qamîşê mirov
gorben: qulfik, qulfe, girê kûtik.
goran: erdê nizim, guhartin
gore: goreyên ku têxin piyên xwe. goreya rîsinî, goreya dezînî, goreya bi saq, goreya kurik
gorim: xweha mêr. xweha yekî gorima jina wî ye.
gorn: gor, tirb, cihê ku mirî têde vedişêrin
gornebaş: gormpişik, gorpçing, dehbeyekî biçûk e, lê gelekî xurt e û gorên miriyan vedide û goştê wan dixwe
gornistan: cihê ku hemî miriyan têde vedişêrin, gelek gorn bi hev re di cihekî de
gort: şûrê kevin û mezin û bê kêr, şûrê ku nabire
gosan: kêşek rengîn e û her gav deng pê dikeve
goşe: koşe, enîşka dîwar, derî qûnc
goşt: di nava çerm de li ser hestiyan. goştê pez ê dewar
goştî: goştê xwê kirî û hişk ku dihêlin zivistanê
goştpere:
gotin: peyv, mijulî, gotina wî ne rast e
gov: di rex hev de hebûna sedek dar, an hinekî hinditir.
goz: gûş, giwîş
gozik: gûzik, gûzika pembo, ew qaşikê ku pembo di nav de bi dertê
gozilbes: celebek şêranî ji hingûv û kakilê gûzan çêdibe

guh: lebatên ku mirov pê dibihîse. *Bi guhê min ket, bi guhê min vebû, bi guhê min vekir.*

guhan: gihan, çîçikên heywan û dehbe, guhanê çêlekê, guhanê dêlikê

guhertin: tişt bi hev guhartin. *Cih bi hev guhartin, me hespên xwe bi hev guhartin.*

guhastin: guhartin, ji cihekî birina cihekî. *Min cihê xwe guhart.*

guhbel: casus, kesê ku çavdêriya peyvên xelkê dike û digehîne hin cihan

guhbelî: karê guhbelan kirin.

guhdan: guhên xwe dana peyvekê an kirekê

guhdar: kesê ku peyvekê dixwaze bibhîze û guhên xwe ji wê peyvê re vedike. *Ez guhdarê gotina te me.*

guhdarî: guhdar bûn

guhêrandin: guhartin, min cihê xwe guhêrand

guhêrîn: guhartin, tiştek bi tiştekî guhêrîn.

guhfireh: kesê ku gotinê dibhîse û xwe tev nade. *Filan peyakî guhfireh e.*

guhik: guhikê dolapê

guhişk: reha sitûr ku di çîqê de digehê pehniyê. *Pez bi guhişkê bi darve dibe.*

guhîj: guvîc, celebek meywe

guhnêr: guhnêl, guhnevêl, dema ku pez tê beran

guhistêrk: pêwir, kurmê ku bi şev diçirise. *Pezê me pêwir xwarine û pêwirî bûye.*

guj: ji gujînê tê, dengê avê, an baskên teyran, bi mana dirêjkirinê jî tê. *Filan guj bûye.*

gul: gula sor, gula zer

gulan: navê meha biharê ya dawiyê

gulaş: bi dest û lepê hev girtin, bi navê çûn hev

gulat: kesekê axê. *Me cot kir, ber gisin tev dibe gulat.*

gulav: ava gulan

gulavêj: navê stêrkekê, navê meha tebaxê

gulbin: şitlê gulan

gulçîçek: gul û çîçek tevayiya wan di erdekî de, bi hev re

guldeste: deste gul, kesa dawiyê

gulgeşt:

gulgon: gulreng, rengegûl, di rengê gulê de

gulistan: bexçê gulan, cihê ku tenê gul tê de hatine çandin

gulî: porê wûnandî, kezî, guliyên jinan gulî, **tila guliyên darê**: tilayên darê

gulîçik: tilayên daran ên biçûk, ji pijik mezintir

gulpik: gup, dêm

gulrû: rû ji rengê gulê

gulte: kotre, depê ku datînin ser istûnê

gum: deng, ji gumînê

guman: şek, şivîşkî. Gumana min ji wî ye.

gumgum: misînê mezin û dev fireh, *gumgumê avê, gumgumê qehwê*

gumgumok: heywaneke li ser zik dikişe û linge wê hene. gumgumok

gumîn: deng, hatina deng

gump: deng, ji gumpînê.

gumpîn: hatina deng

gumpirrî: qelewê bi pepirûk û qalind û gup gir

gumreh: guhana dawiya xêr û xweşiyê, piranî. *Filan, niha gumreha wî ye.*

gumrik: daîra dewletê ku baca tişt û pirtalên distîne

gumş: guvişk

gun: batî, gunik, hêlik, kîsikê gun

gund: dihî, ladî, kend. civîna çend malan li erdekî

gundor: bangore

guneh: kira ne rast, berpirsiyariya ku ji wê kirê tê. *Filan gunehkar e.*

gunehkar: kesê ku gunehan dike

gunehkarî: guneh kirin

gupik: gopik, berî vebûna çîçekên dar û giya

gur: gurg, ji fesîleya seh lê ne sehe, dehbeye kî goştxwer û dirinde ye, her goştê pez dixwe, **gurê sibatê**: dêlegur, gewregur

gurr: gurregur, zirt, gef, bi fortan çavên yekî tirsandin. *Filan ê bi gurr û gef e.*

gurandin: kavilandin, postkirin, min pezgura, wan çar guran, ew digurîne, gurandina pêz ne karê her kesî ye.

guranî: piranî. *Ew bi gurraniya xwe dixapîne.*

gurçîlik: gurçik, her dû gurçîlik ava ku em vedixwin diparzînin

gurd: gur, bevên ku tevnê pê sar dikin. gurda tevnê

gurêx: gurqerêq, sehê ku guran êx dike, tavêje erdê û dikuje

gurgemêş: gurê mêşan, kêzikek biçûk heye ku mêşan dixwe

gurintî: gef û gur kirin. *Filan bi gurîntiyan dixwaze me bitirsîne.*

gurîn: deng, gurîna ewran e.

gurmik: pol, sermil, cihê ku mil digêhe laşê, serhêla wê

guroz: qatê serê mirov qaf

gurpê: tiştê girs û mezin

gurxenêq: gurêx, sehê xurt ku dikare guran bixenêqe

gurz: silehê şer ku berê pehlewanan pê şer dikirin. gurz: baq, qevd, deste. *Gurzek gul ji min re hat.*

gustêr: pewir, kurmikê ku bi şev diçirise

gustîl: gustêr, hingulîsk

gutil: kan, gov, bir, gutlek peya hat me gutlek dar birîn.

guvaştin: şidandin. *Min destê wî guvaşt.*
guvaştî: hatî guvaştin
guvişk: tiştê ku şopa guvaştina lê xuya be. guvişka çîg, guvişka cilan
guvguvik: guvguvonek, depekî girover, nîveka wî kun dikin û benekî têxinê û zarok pê dilîzin
guvîn: deng, guvêna ba
guvguvok: lîstikeke zarokan e, ji perçek depê girover çêdikin û ben têxinê û digerînin. *Dengê guvînê jê tê.*
guzvan: bilind
guzvanî: bilindî
gû: nepakî, pîsî, gûmişk
gûbe: gurbe, hestiyê livoka dest ê girover, gûbeya dest, gûrbeya dest
gûdel: pûrta paş sito
gûlik: giyayeke tê xwarin û jê şîrêz jî çê dibe
gûnî: gûvînî, celebek giyayê bi dirî û reş him tê şewitandin û him dibe alifê gan
gûrr: xwedîtî ji xwe hezkirî mexrûr
gûşî: hûşiyê tirî
gûz: gwîz, meywekî bi qaşik û xweş, gûz: spîka çavan gûza çavan.
gûzek: gûzeka ling

h

habîs: şikeftên ku di nav teh-tan de hatine kolan û na-sik tê de nimêj dikin
hacet: alet, tişt
hacirî: xerabe, nekêrhatî
hacî: kesê ku diçe hecê
hacîreşk: hechecik, teyrikê reşik û bin gewriyê sor ku di araqên xaniyan de hêlîn çêdikin
haf: pêşber, ez bi hafa wî ke-tim, haf, di warê ku li dora rezan çê dikin, hafa rezan
hal: rewşa ku mirov tê de
halan: zirt, nav di xwedan
hale: lîstika kevirê germ, lîz-baz kevirekî germ davêjin û di tariya şevê de divê wî kevirî ji kevirên mayî bina-sin
halet: hacetê ku pê cot dikin
har: hêc û girgîn
harbûn: ji rê derketin, bê rêyî kirin, xwe ne nasîn. *Filan har bûye nema ber xwe dibîne.*
harsim: bêsîre, hersim, tiriyê ku hîn nebûye û hişk û tirş e
haş: tiştê bê fêde bêkêr
hatin: ji cihekî hatin. *Filan çû bû bajêr û hat,* hatin ser xwe, ji gotina xwe hatin xwar, bikêrhatin, çav şev-reş hatin, hatin der, hatin royê

hatinhev: gihana hev, hev girtin, li hev dan, devê birîna min hate hev

hatinve: hatin vir, vegerîn

hatûr:

havil: fêde, kar. *Me ji filan tiştî tu havil nedî*, remre

havîn: demsala duyan mehên hizêran, tîrmeh û tebax

havîngeh: bilind cih, zozan, cihê ku havînê diçinê

havrik:

havrong: dem hatî, bûyî. *Çi tişt û fêkî û çi xebat.*

hawa: texlît şikil. *Bi vî hawayî ez çûm welêt.*

hawar: bang, gazî, lez. *Ew di hawara me hat, bi hawarî bi lez, ma çi hawara te ye, ma çi leza te ye.*

hawî: wek dînan

hawîr: çarmedor, neyar hawîrdorî negirt

hawîrdor: di her alî ve

hawrîk:

hay: xeber, kesî haya min nekir

hazir: diyar, berçav peyda bûyî

heb: kit, heba wê bi çi ye?

hebandin: qebul kirin, jê hezkirin. *Filan mêvanan nahebîne, tu xwedê dihebînî.*

hebişandin: bi lez xwarin

hebî: hebû

hebî: pemboyê neçirikandî, tevî hebên xwe

hebosan: yanesûn

hebûn: heyîn

hecam: kasikên ku pê xwînê digirin

hecamker: kesê ku hecamê çê dike

hecinîn: sistiya ku li canê mirov peyda dibe

hecirandin: dev jê berdan, terk kirin

hecirîn: dev jê hatî berdan hatî terikandin

hecî: kesê ku diçe hec

heçik: xwarina bi sê tiliyan, tiliyên girdek, dalastok, navçar

heçî: heçik, çengelê darînî, têxin serê werîsan ji bo girêdana baran

hed: sînor, heddê xwe bizane

hedar: sebir, tehemil, ji ber êşê hedara min nayê. *Filan bêhedar û tebat e.*

hedirîn: sebir kirin. *Filan hedirî an dihedire.*

hefad: piştmêr. *Di şer de filan hefadê nebû.*

hefadî: piştmêrî. *Filan hefadiya me dikir.*

hefandin: westandin, *hespa min hefiyaye.*

hefiyan: hefîn, westîn. *Em pirrî bi lez çûn, tev hefiyan.*

hefkîn: ardê ku girikên hevîr pê dibirin

hefşik:

heft: jimara 7

heftak: benê dirêj ku didin pişta xwe

heftar: keftar

hefte: tevayiya van heft rojan: şemî, yekşem, duşem, sêşem, çarşem, pêncşem, în
heftê: jimara 70yî
heftyek: ji heftan yek
hegerçî: heke çi dibe
hej: pij, cilayê daran ku jê dibin
hejdeh: jimara 18an
hejdehî:
hejik: pijik, hejên biçûk
hejîr: hêjîr, celebek meywe. *Hejîrên Şengalê baş in.*
hejîkirin: jê hez kirin, hebandin
hejmartin: ji bo zanîna qasa tiştekî yeka yek hesab kirin, gotina yek du sê çar jimartinê
hejxwekirî: kesê bi xwe razî xwe dîtî
hek: heke
heke: eger, heke tu werî ez jî dê bêm
hekîm: bijîşk
heq: rast
heqdest: cemeke, heqê ku di ber xebatê tê sitandin
heqîb: têra biçûk
heqkirin: pêkanîna binax kirina mirî
helak: ji heyîn tinebûn, mirin
helal: ne heram, tiştê ku di riya rast de tê helal zelal
helandin: germ kirin, rûn helandin, zîv helandin
helaw: şêraniya ku ji şekir û donê kunciyan çê dikin, helawa Helebê
helbel: helkhelk. *Çi helbela te ye, ev çi helbele bi te ketiye.*
helbet: heye ku
helcik: kevanê ku pê pembo dijenin
hele: *Ca hele were ca were rijî savara hele.*
helihan: heliyan, helîn, helan
helisandin: hiştina tiştekî heya nermtir bibe û bipelçiqe an germî bibe
helisîn: helizîn, pelçiqîn, an genî bûn.
helîm: nerm, bêhn fireh
helîz: celebek giya
hem: edat. *Hem ew hat, hem ê din hat.*
hema: derhal, di cî de
hemal: piştî hilgir
hemalî: piştî hilgirtin
hemamok: avrêj, abdestxane
hemandin: piştdan
hember: peşber, hember, malan çiya ye, hember hempa. *Ma ew hemberê min e?*
hemberî: çil rojên zivistanê en paşin. *Hemberî hempayîtî kirin.*
hemd: xwestin, bi hemd, bi xwestin, bêhemd, bê xwestin. *Ez bêhemdê xwe jê bi dûr ketim.*
hemiyet: ciwanmêrî, rûmet
hemî: giştik tev de
hemtiz: kerê biçûk lê xurt
hempa: hember. *Filan ne hempayê min e.*

hemzik: navê xwarinekê
hendeko: celebek giya
hendof: sirt, bilindiya ku di erdê rast de
henek: qerf, kuşetî. *Ew henekên xwe bi me dike.*
henne: giyayeke dikutin toza wê bi avê distirên û jin pê dest û porrê xwe sor dikin. *Bûka dest bi hene.*
henteş: hember, hempa. *Ez ne henteşê wî me.*
hepo: hevo, hepik, kîrkût
her: tim, her û her, tim û tim
heram: ne rast, ne heq, ne helal
herbilandin: bi girêk kirin li hev gerandin û bi girêk kirin
herbilîn: li hev gerîn, di nav lingên min de herbilî, ji hev herbilîn, bi girêk bûn. *Giloka sîs li hev herbilî.*
herem: helem, girê biçûk
herê: belê, welê
herêkirin: di jin xwestinê de, herê, gotina bavê keçikê
herêna: dudilî dikir, an gotinkê de. *Ev îş ketiye herêmayê.*
herfitandin:
herfitîn:
hergav: her û her, tim û tim. *Hergav ew tê cem me.*
herhal: bi çi awayî be, bê şik, yeqîn
heridîn: pirjîn, pijilîn. *Ev goşt gelekî heridiye.*
herifandin: pisifandin, hûr kirin û di hev de xistin
herifîn: pişifîn, hûrbûn û di hev de ketin, helifîn, heriftin
herijîn: pelixîn, hûr bûn
herijandin: pelixandin, hûr kirin
herik: errik, irr
herikandin: meşandin, bi rê xistin
herikîn: meşîn, livîn bi rêketin
herimandin: xerab kirin, ji rê derxistin, rê ji ber şaşkirin
herimîn: ji rê derketin şaş bûn
herrûn: heywanê serhişk
heristandin: xinc xincî kirin, şikandin. *Me ew hesistan hestiyên wî tev şikandin.*
heristan: xinc, xincî bûn. *Wî ez heristim.*
herişandin: pelçiqandin. *Min serê wî herişand.*
herişandin: perçiqîn. *Tiliya min di bin kevir de herişî.*
herî: têkiliya avê û axê qûr, celb
herîn: gaz, me car herîn caw jê re anî
herwe: belaş, bê biha
herwekî: mîna motla. *Herwekî me goti bû.*
herz: gurîz. *Herzan ez girtim, herz hatine min.*
herzêl: erzêl, kungî
hesan: beraf, kevirê ku pê kêran dirûn
hesandin: bihîstin dayîn, pê

hesand, pêdihesîne
hesas: pandiyê çarşiyê ê şevê
hesidandin: dexisandin
hesihan: hesin, bihîstin, pê hesihan, pêhesîn
hesin: hesiyan pê hesîn
hesin: ew madenê ku çek û pola jê dibe
hesinker: kesê ku hesin kerî dike û ji hesin tiştan çê dike
hesîr: raxera ku ji giya çêdikin û di bin hemî raxeran de radixin
hesk: çemçika mezin ku pê çorbê têxin firaqan, makêş, kefgîr
hesp: dewara ku tenê ji bo siwariya hespan gelek reng hene, ji van kumêt, şê, qule, boz, şînboz, sorbaz, bazê deqdeqî, qer, an qemer, serboz.
hesret: meraq li ser tiştekî hersîng kişandin. *Ez li hesreta filan tiştî mam, hesreta wî tiştî di dilê min de ma.*
hestan: helestin, rabûn
heste: perçê pola ku çîkan dide, ew tiştê ku pê agir vêdikeve. Bereste, beruhest
hestî: ew tiştê ku goşt û lebatên mirov li ser hev û bi vî rengî dide sekinandin
hestîf: ew berika ku agir radikin
hestîhinar: sêvik, sêvonek
heş: çivît, mîl
heşerî: serhişkê serserî, çi heywan çi mirov
heşifandin: bi dalastinê ziwa kirina tiştekî
heşir: civîna pir kesan li erdekî, cihekî
heşîn: rengek ji rengan, ji kesk û mor çê dibe
heşt: jimara 8an
heştek: ji heştan yek
heştê: jimara 80yî
heta: heya
hetifandin: revandina tiştekî an kesekî. *Wî keçek hetifand.*
hetifîn: hatî revandin, ew hetifî.
hetikandin: behdilandin, bê rûmet kirin
hetikîn: behdilîn, bê rûmet bûn
hetik: behdele, bê rûmetî
hev: êm hev, tev hev, ber hev, ser hev, rex hev, li dû hev
hevaheng:
heval: hevrê, heval, kesê ku bi ên mayî re dibin alekê de dijî welatî
hevalbalîn: bê minasebet
hevalbend: hevalê ku dibe aliyê mirov, benda mirov
hevalbendî: hevalbend bûn
hevalcêw: hevalê cêwik, her yek ji cêwikan
hevalîtî: ji hev re heval bûn
hevalê: stranên ku li ser bûkan dibên
hevalkiras: derpê
hevan: heban, kavilê debax-

kirî ku şivan nanê xwe tê-xinê
hevay: şirîk, ji hevpay tê
hevber: kesê ku bi mirov re di berekî de dimîne, hevalê kar û xebatê
hevbehre: hevpar, xwedî hîse
hevdal: hevdar, hêvîdar, hû-dar, demaqan, debûqan, benîştê daran ku pê kaxe-zan bi hev ve dizeliqînin
hevdeh: hevde, jimara 17an.
hevîn: evîn, hezkirin eşq
hevîr: ji bo çêkirina nan avê li ard dikin û distrên, dibe hevîr
hevîrtirş: hevîrê ku tirş dikin û paşê têxin nava hevîr
hevjale: stranên berbûkan ên ku berbû dibêjin
hevling: kesê ku xweha jina mirov distîne
hevo: celebek hirî
hevor: celebek pezkoviyê pirç dirêj
hevraz: kaş, serejor
hevreh: kesên ku ji rehekê
hevrê: hevalên rêyekê, heva-lên ramanekê
hevrêz:
hevrêzandin: hêvisandin
hevrik: kesên ki rika hev di-kin
hevring: meqesa ku pê heri-yê dibirin
hevrîşk: şîrîniya ku ji nan û hêkan çêdikin
hevrîst: hevris, êvrist
hevrîşim: evrîşim, armîş, he-rîr. *Krasê gewrê hevrîşim e.*
hevsar: ê ku pê dewar girêdi-din, hevsar sê perçe ne, sergoş, serpoş, daxhev-sar, serkel, reşme, dest-hevsar
hevsirr: kesên ku sirra xwe ji hev venaşêrin
hevşihan: tiştê ku demsala wî dibore û dibihire
hevşî: hewşo, perçîna ku wek çîtê didin dora pêz
hevşûrî: gîskê du sale
hewan: tûrikê ji kavilê debax-kirî
hewandin: bi cih kirin, qebul kirin
hewce: mihtac
hewcehî: hewce bûn, hewce-hiya me bi vî tiştî nîne.
hewcedar: kesê hewce
hewcedarî: hewce bûn
hewdel: peloka ku ji ard çê dikin û dikelînin
hewes: meraq
hewedî: celebek genim
hewcihar: îsotên ernawûtan ên sor
hewî: du jinên li nik mêrekî her yek hewiya a dine, şi-rîk
hewîn: sebir, hewîniya min li wî nehat.
hewîng: girava di nava çem de
hewîtî: hewî bûn
hewînî: hewîniya min nayê
hewranî: serpiyeke

hewring: nîvgirav, girava ku alîkî wê digehê reşiyê

hewrî: gîskê sê sale

hewş: dîwarê ku didin pêşiya malan, nava wî dîwarî

hewz: cihê ku ji bo civandina avê çêdikin

hey: ho, lo, law, lê, ji mêr û mê re tev tê gotin

heyam: homan, heman, zeman

heybetgirtî: kesê ku tirs bi ser dikeve an suhum pê dikeve

heybet: suhun. *Filankes peyakî bi heybet e.*

heydedan: rabûna ser lingan, heyecan, gotinên ku xelkê radikin ser lingan, civînên ku ji vê yekê dibin

heyf: tol, evd, me heyfa xwe girt, heyf. *Filankes peyakî heyfê ye, ma ne heyfa wî ye?*

hevirandin: mat hiştin

hevirîn: mat man

heyase: kemberên zîv an zêr ku ji qursikan digehê hev

heyîn: hebûn, heyîna. *Filan ji me re tiştekî hêja ye.*

heykel: ji kevir an dar an maden şikil û sûretên ku çê dikin

heyran: dilbijî, dil pê mayî

heyranî: dilbijîn, dil pê mayîn

heyv: hîv, heyveron, heyva çarde şevî, seywana heyvê, heyva dordayî

heywan: dewar û dehbe, bi mana bê eqil jî tê, filan kes heywanek e

hezar: jimara 1000î

hezare: çilmêr e, hesinê ku didin paş deriyan, me deriyê xwe hezare kir.

hezandin: tiştek di cihê wî de leqandin, livandin, lerizandin

hezaz: devê sarincê

hezek: ji ber barana pir terk û tîşên ku li kaşan dikevin

heziyan: hezîn, livîn, lerizîn, erd û ezman heziyan.

hezîn: lerizîn

hezkirin: ji tiştekî xweş bûn û dilê xwe pê ve girêdan

hezok: kesê ku bêhemtê xwe dihese

hêc: girgîn, ew hêc û girgîn bûye.

hêdî: hêdû, rihet, bi semt hêdî hêdî em bi hev re çûn.

hêj: hîn, ew hêj nehatiye.

hêja: bi kêr, bi qîmet, hevalê hêja.

hêjandin: ji hejandinê tê, dê zarokê xwe dihêjîne û dimêjîne.

hejiyan: hêjîn, hatin hejandin

hêk: ew tiştê ku çêlikê teyran û hin heywan jê çê dibe, hêka mirîşkê a kûsî a mar

hêl: qewt, taqet, ez ji hêl ketim

hêlan: firîna teyran li banî bê ku perên xwe bilivîne

hêlanok: çincolek, helaneka ku zarok dikevinê û xwe

hêl dikin

hêle: di berfê de çûna nêçîrê bi tevayî

hêlekan: hêlanoka mezin

hêlgirî: alîkirin, hêlgirtin

hêlik: gumik, batî

hêlîn: cihê ku teyr ji bo razana xwe çê dike. hêlîna çivîkê

helîştin: hêlan

hêdîg: tax, tal, darikên ku wek qasnax bêjingê girover û nava wê bi benikan girê didin û li ser berfê pê bi rê diçin

hêmî:

hêncet: behane, te ev tişt ji xwe re kiriye hêncet.

hênijîm: pûnijîn, di xew veçûn, serî ketin ber, çav ketin hev

hênik: hûnik, sar, negerm. *Ava me hênik e.*

hêrandin: hêran, hûrkirin, kirin ard. *Me arvanê xwe hêra, arvanê me bihêre.*

hêre: temaşa, em çûn hêra govendê.

hêreker: kesê ku hêre dike, temaşa dike

hêrgiz: çar naçar, îlla

hêrik: di kuntarên çiyan de girikên di rex hev de ku şag û newal dikevinê

hêrî: bê hay bê guneh, filan ji vî tiştî bêrî ye.

hêro: hîro, giyakî bi çîçeke hişk dikin û dikin toz û jin pê porê xwe dişon ji bo ku nerm bibe

hêrûn: hêkrûn, xwarineke ji hêkan û rûn dikin

hêsa: vala, xalî, gundê me ji gellacan hêsa nabe.

hêsahî: hêsanî, rihet, gengaz

hêsanî: rihet, gengaz, çûna filan cihî ne hêsanî ye.

hêsîr: dîl, girtiyê destê neyar

hêstir: dema girîn an ken dilopên ku bi çavên mirov dikevin, hêstir barandin

hesû: şînber

hêşandin: dagirtin

hêştir: deveh, pêpanî, arwane, lok, torim

hêştirga: heywaneke li Efrîka çar dibe zerafe

hêt: ran, an goştê di ran de

hêtim: stêrka qutib

hêtrek: bê edebê ku hesabê kesî nake

hêvişandin: parastin, ji bo tiştekî hêjatir hîştin. *Ma tu wî ji bo çi dihêvişînî.*

hêvî: emel, imid, hêviya min ji wî nîne, wî hêviya me ji xwe qut kir.

hêvîdar: bi hêvî, xweyî hêvî. *Hêvîdarî di her tiştî de ne rast e.*

hêvrist: dara hevrisê

hêwan: kês, firset, felekê hêwan nedayê ku vî tiştî bike.

hêwirîn: civîn, ser hev lê berhev bûn. *Çivîk li ser gund dihêwirin.*

hêwî: şebnem, xwenav

hical: hicar, raxerek tenik ji rîs çêdikin û pê nivînan por dikin û bi dîwarên malê de dikin û wek perdan pê mezelê dikin du cihan
hicnan: firaqa kûzînî ku xweliya şûştina firaqan têxinê
hicre: odeyên ku şagirt û feqe tê de radizên
hikumîn: qewimîn, mecbûr man. *Welê li me hikûmî îdî me ne dikarî dev jê berde.*
hikûmet: komela ku bi navê millet hikim dike
hilal: diran kosk, diran kolk, dendefrîş
hilanîn: rakirin, veşartin
hilatin: bi derketin, neman, rohilat, tovê wan li dinê hilat.
hilavêtin: ji cih hol bûn, dilê min hildavêje. *Min xwe hilavêt.*
hilawistin: tiştek bi dar de kirin. *Min çaketê xwe hilawist.*
hilbehîn: bê sebeb ji ber xwe veciniqîn
hilbestin: rawestîn
hilbeşandin: hilweşandin, kirin xar
hilbijartin:
hilbirin: rakirin
hilbûn: di cih de derketin
hilçikandin:
hilçinandin: daçinandin, hilçinîn
hilçinîn: veqetandin, bijartin
hildan: rakirin, bilind kirin
hildayî: hatî hildan
hilfirandin: firrandina tiştekî
hilfirîn: hilfiriyan, veciniqîn, holbûn, bi hewa ketin
hilgaftin: vemaltin, vemaliştin, vemalan
hilgerandin: berê tiştekî berjor, zivirandin tersê dagerandin
hilgeriyan: hilgerîn, ber bi jor hilkişîn, çepê dageriyan
hilgirtin: rakirina tiştekî, wergirtin
hilgivîn: lingê min li kevir hilgivî.
hilhilok: navê darekê
hilketin: çepê wê daketin
hilkehilk: ji westan bêhna xwe bi xurtî û tengî girtin û berdan, hilkehilka se.
hilkewaştin: kolandin
hilkirin: tiştek ji kokê ve derxistin. hilkirina darê
hilkişandin: berjor derxistin çepê dakişandin.
hilkişiyan: hilkişîn, berjor, derketin, çepê dakişîn
hillî: kavişkî berx û karên ku berî demê de tên dinê. Çepê wê virnî ye.
hilm: nefes, bayê ku di dev û bevilê me re dertê, buxa ku li ava germ radibe
hilparzinandin:
hilparzinîn:
hilparizîn:
hilpekandin: berjor, pekandin, dehfdan, avêtin

hilpekîn: berjor pekîn, pengizîn
hilperikîn: hilperiştin, bi lepan xwe berjor hildan û hilkişîn xwestin
hilperîn: di ser re xwe çengkirin û avêtin
hilpesartin: sipartina tiştekî ji tiştekî re ber bi jor
hilpiçandin: teka tek, hêdî hêdî avetina devê xwe. *Min kulmek mehûj hilpeçand.*
hilqetandin:
hilqetîn:
hilqewastin:
hilqewizîn:
hilteqandin:
hillû: şahik, şayîk, dûz
hilwestin:
hilweşandin: kirin xar, xira kirin
hin: negiş, hinek
hinar: celebek meywe
hinarik: hestiyê girover di rûyê mirov de
hinartin: şandin
hinav: dil û gurçik, hundurê zik
hincan: sîtila ku ji axa kûzan çê dikin
hincirandin: pelçiqandin, gincî gincî kirin
hindav: dûş, tal, di hindava gund re em li çem derbaz bûn.
hinde: ewqas
hindeko: indeko, giyakî bînxweş di rengê nefelê de ye, sê belkên wî hene
hindik: ne pir, hebek
hindir: ne der, nav
hiner: zanîn
hinerwer: hinermend, bi hiner
hing: mêşa hingiv
hingaftin: lêdana bi cih, kira temam di cih de. *Wî derba xwe hingaft, min ew hingaft.*
hingaftî: hatî hingaftin
hîngê: wê çaxê wê demê. *Hîngê ez ne li wê bûm.*
hingil: pîsîr, çiçik, gihan lê ji çiçikên jinan ên mezin û bêfesalre û çûna gihanê dewar di cerm de re tê gotin
hingiv: şêraniya ku hing biharê li ser gulçîçekan dicivîne û têxe kilorên şimayê û mirov dixwe
hingivîn: wek hingiv, xwarinên ku bi hingiv şêrîn dikin
hingî: ewqas, hingî min gotê jî bi ya min nekir.
hingustîl: gustîlk, gustîr
hingustok: ê sûk a ku pê dirûnê dikin
hingû: hingo, hûn
hingûf: berber, hember, filan ne hingûfê te ye
hingûr: hingûrî dema ro diçe ava sorahiya ku li şopa royê peyda dibe, şefeqa êvarê
himberan:

himbêz: kaş, quc, himêz, wî zarok xist himbêza xwe.

himbêzkirin: xistin himbêza xwe.

himbiz: di berhev de, gelekî nîzîkî hev. *Ev dar himbiz in.*

himik: hefnik, kefre, kufik

himikîn: kufikî bûn, hefnikî bûn

hir: vir niha hate hir li hir çû.

hirç: wirç, dehbeyekî dirinde

hirçel: dengê bêyom hirçela kund

hirhir: dengê hesp û hêstiran ku êm dixwazin

hirî: hiriya ku ji pezê meşînî dibirin. Liva, hiriya berxikan, şile, hiriya ku li ser kavil tête hilanîn

hirmet: jin te çima dilê vê hirmetê şikand.

hirmê: celebek meywe, hirmê alisor

hirmijîn: gurmijîn sêr li zozanan dihirmije gur li beriyê pezê ber dide, hirmijîn bûn û gîhana kemalê. *Ev hejîr hirmijiye.*

hisab: jimartin û dan ber û ser hev. *Me ew hisab dît tu hisaban li me nakî?*

hisab kirin: jimartin û dan ber hev

hiş: mêjû. *Filan têrhiş e, hişê min çû ji bêhişî vî tiştî dikin.*

hişk: ne nerm, sert. *Filanî serhişk e.*

hişkeber: avahiya ku bê herrî tinê bi keviran lê dikin

hişkelî: ava baranê ku diherike û dibe tiştekî çemê hişkelî aşê hişkelî

hişkesayî: dema zivistanê ewr li rûyê ezmên namînin û serma xurt û tuj dibe

hiştin: nebirîn, têkil nebûn. *Min ew ji te re hişt.*

hişyar: çavekirî, bîr bir, ne di xew de

hişyarî: bîrbirî, çavekirî bûn. *Bi hişyariya filan em ne ketin kemînê.*

hewizî: holik, debbûz

hizin: dil şikestî bûn

hizir: texmîn, min hizir kiribû kû tuyê bêyî.

hiznî: dilşikestî

hîle: fend, xap

hîlebaz: kesê ku hîlan dike, xelkê dixapîne

hîlekar: kesê ku hîlan dike

hîleker: kesê ku hîle kiriye

hîm: kok, bingeh, temel

hîmî: kevnar, peritî, çirûk. *Ev dep hîmî bûye, kirasê wî hîmî bûye.*

hînbûn: fêrbûn, ho bûn, hîra bûn

hînkirin: fêr bûn, hînbûn

hînan: înan, anîn. *Min ew tişt hîna.*

hîş: erdê ku axa wî sor û şînbe. hîş celebek giya

hîşî: werîsê qalin û pehn

hît: çûr, çil, hêtik

hîvaztin: veçinîn, *gora min*

bihivêze.

hîz: meşka ku rûn dixinê, hîzê rûn

hîzar: îzar, çarşefa ku jin li xwe dikin

hîzek: şetên çeman ku ji hev cida her yek ji wan

hizêran: meha salê a şeşan, a havînê ya pêşîn

hizêranî: hirmêyên ku di meha hizêranê de dibe

ho: hey, law

hod: cûniyê qehwê ku ji dar çêdikin

hogeç: berxê mêrê sê salî, mêya wî belindir

hogir: hevalê ku hînî mirov dibe û bêhna xwe dide mirov. *Filan û filan hogirî hev bûne nema ji hev diqetin.*

hoke: hol, holik

hol: holik, kolik, hokey, li zozanan cihê ku ji daran û belkên wan şê dikin. *Çardax havînê em diçin holan.*

holik: hola biçûk, çardax

holî: navê lîstikekê ku bi ço li gogê didin

hon: car, neqil, min çar hon av anî. *Me lê hon da, yanê em careke din lê vegerîn.*

honas: serekê poliyan, xurt û bikêrhatiyê wan

honer: şair

honik: hûnik, sar, negerm. *Ava me honik e, îro bayekî honik tê.*

honînewe: vezim

hor: erdê nerm ku lingê mirov pê de diçe

hoş: biziniyê ku rengê wî şîn be, navbera reş û gewr

hoşeb: govê dirî û kelem ku ji deviyan biçûktir bin

hov: ne şareza, li serê çiyan mezin bûyî, nezan

hox: deriyê biçûk ku di nava deriyê mezin de vedikin

hozan: zanayê gewretir, eqilmend, ebqerî

huqe: giraniya 400 dirhem

hunda: winda. *Hespê min hunda bûbû.*

hundir: hundirî, ne der, nav hundir. *Em çûn hundirê xanî.*

hûd: firaqa ku ji axê çêdikin

hûnandin: li hev badan, an peçana tiştekî hûnandina ben, an por

hûr: biçûk, lê hûrbûn, bi diqet lê nihêrîn

hûrik: gelekî hûr, hûrik, xerclix, diravê ku ji bo serfkirinê bi xwe re hildigirin. hûrik êzingên biçûk ku li erdê dicivînin

hûrî: keçên bûhiştê

hût: masiyê mezin ku masiyan dadiqurtîne

I

iblîs: şeytan, dêwê kor

ibret: ji nihêrîna kirekê hîn bûn, der girtin. *Min li vê kira han ibret girt.*

ibrîq: misîn, ibriqê qehwe

ibûdî: bertîl, rişwet,. *Filan ibûdî xwer e, heye ku ibûdîda ye.*

icbar: katekî, bi zor. *Min ew icbarî çûnê kir.*

idil: çi barê dewar ku ji du keriyan e, wek du tek, du qufik yek ji herduyan idil e, yanê berberê hev

iflas: top avêtin, sermayê xwe wenda kirin û li erdê man

ihram: cawê ku jin bi ser bejna xwe de dikin, Ji bo xwe veşartinê, dîsa cawê ku mêr li hecê li şûna cilan bi laşê xwe dipêçin

ihsan: qencî. *Filan ihsana wî li ser min heye.*

ihtimal: heye ku, *ihtimal e ku were, ihtimala hatina wî nîne.*

ihtiyat: pêkanîn, şûngûr, *me ji bo her tiştî ihtiyat girtiye.*

ihtiyatkar: kesê ku li ber her tiştî ihtiyat digire, pêkhatî

ilb: elb, kod, welçek, firaqa sergirtî ku ji depê tenik çê dikin û tiştan têxinê, ji teneke û maden ji ilbik hene

ilbik: elbik, ilba biçûk, ji deptenek û maden çê dikin û tiştan têxinê

illedarî: bi nexweşiyên giran ketin

ilêmî: qezî, desmala ebirşim ku jin bi serê xwe de dikin

ilih: teyrekî dirinde

ilim: zanîn, hay mirov bi ilmê xwe dibe camêr, ilmê min di vî tiştî nagihê

ilol: biçûkê her tiştî

iltimas: mehderî. *Filan bi iltimas îşê xwe dît.*

imkan: qedandin, pêbûn, ji bo vê yekê imkana min nîne.

imtiyaz: di çi tiştî de di ser re girtin

imza: danîna nav li ser kaxizekê. *Min ew sened imza kir.*

inkar: veşartina rastiyê. *Filan gotina xwe inkar dike.*

inkêrî: meqerî inadî. *Filan inkêriyê siwar bûye.*

insaf: heq perestî. *Filan bi insaf e.*

insan: mirov

intiqam: tol, evd

irqeirq: dema ku av di ber mirov de dimîne û deng ji gewriyê tê

isbat: xwey, berbiçav

israf: bêawa serf kirin

istibdad: zorkerî

işaret: niçandin

itaet: gurê kirin ji gotinê derneketin

ittiham: gunehek avêtin ser yekî

ixbar: xeber dayîn, wî ez ixbar kirim.

ixbarî: *ixbarî li min da.*

ixbarname: kaxeza ku pê ixbarî tê dayîn

ixtilas: bi xap û bêbextî malê xelkê an emanet xwarin

izin: destûr

îd: cejn e, *vê îdê ezê herim Misrê.*

îlan: eşkere kirin, dan zanîn

îlon:

îman: bawerî

în: dêv, navê rojekê hefte, hingûra dênê roja pênçşemê

înan: hîndan, anîn

încar: îcar, vêcarê

înik: kuna masiyan

îro: vê rojê, roja ku em tê de

îroro: roja îro

îsal: sala ku em tê de

îsere: awayê parvekirina enbarên zad

îskink: bayê ku di sînga mirov de bêhemd bi dertê. *Îsk têne min, îskinkê min têne.*

îsot: dermanê germ

îşev: vê şevê, şeva ku em tê de

îşlîk: sixme, kurtikê bê pî

îşk: darê ku pê werîs dişidînin

îwer:

j

jajî:
jajîron:
jan: êş, nexweşiya giran
jana zirav: nexweşiya sîngjarî, werem
jar: qels, kêmgoşt bê hêl
jarî: qelsbûn, kem goştî, bê quwetî
jarîn: zarîn, qirîn, feryad. jarîna wî di dinê diçe.
jehr: axu zihêr
jehrî: nexweşiyeke ê ku pê dikeve tim vedirişe, pîvazê pê didin xwarin, rihet dibe
jeng: jengar, pasika ku ji memê tê ser tiştên madenî
jengarî: tiştê ku jeng digire
jenîk: hûrê maden wek zere
jendin: di hev de xistin, kitkitî kirin. Zendina pembo an heriyê
jêbûn: hatin birîn, jê dûr ketin
jê bûn: jê bê par bûn, destê min jê bû
jêgerîn: dev jê berdan, têkiliya xwe jê neanîn, jê bigere
jêhatin: bi kêr hatin
jêhatî: bi kêr hatî
jêkirin: birîn
jêlî: jîrkî
jêr: binhêl, bin ne jor, Ew di jêr ve hat, serejêr, berberjêr.
ji berkirin: bê ku li kitêbê binêre xwendin. Min dersa xwe ji ber kir.

ji bîrkirin: çûna tiştekî ji bîra mirov. ji bîrve kirin. Min ew tişt ji bîra kir.

jih: ji tayê ku ji roviyên badayî çê dikin

ji hev: ji hev kirin, ji hev girtin

jimartin: hesab kirin, yek du sê çar li pê hev gotin

jin bav: damarî, jina bavê

jinebî: jina ku mêrê wê dimire û bê mêr dimîne

ji xwe kirin: li ser xwe danîn, min cil ji xwe kirin

jijû: heywanekî biçûk û bi sitirî ye, xweş maran digire û dixwe.

jîn: heyat hebûn

jiyîn: heyîn, mayîn

jor: serhêl, hela jorîn, ser bi jor bûn, ber bi jor bûn.

jûm: dem, wext

jûr: tiriyê nebuyî û tirş, bi mana tiştê nebûyî û negihêştî jî tê.

jûvan:

k

ka: pirsiyar. *Ka ew çû kû? Ka bavê te?* **ka**: sapê ceh û genimê hûrkirî ku didin dewêr

kab: kabên ku pê dilêzin, kabikên mirov û dewar

kabik: perçên biçûk û çarkoşe ku pê tiştên dep an madenî çê dibin kabikên deriyên sendoqê ên kemberê

kabok: textikê çakê

kaboş: bi kok û esil

kabûs: term, giraniya ku di xungerê de li mirov çê dibe. *Kabûs hate ser min.*

kaçanî: sehena ji sîndoq an ponsilîn

kadane: celebek hespê mezin

kade: nanê ku di rûn de sor dikin û hişk dibe

kadiz: kakeşîn, riya karwên, sitêrkên ku di rûyê ezmên de bi vî navî hatine nasîn

kadîn: cihê ku kayê têxin û tê de vedişêrin

kadînmêş: mêşdank, paşedîn, cihê ku pêtakên mêşhingivê tê de datînin

kafir: bê bawerî, xwedê nenas, bi mana dilhişkiyê jî tê. *Filan kafirekî mêran e.*

kafûr: celebek maden jê tizbî û tiştan çê dikin

kaîn: kayîn, kayikên ku hêstir

û ga dikin. *Mih dikayîne.*

kaj: giloka derî. *Zînê çar kaj hene.*

kaka: di zimanê zarokan de hêk û hemî tiştê girover nemaze meywe

kakeşîn: kadiz, riya karwên, tora ezmên, sitêrkên ku bi van navan hatine nasîn

kakil: navika gûz û behîvan, kakilê gûzan, kakilê behîvan

kakiroskî: nan an meyweyê ku pir hişk dibe û ji hişkbûnê dişkê

kakûç: çakûç

kal: meyweyê nebûyî ev zebeş î kal e, kalik. **kal**: mirovê pir kalik

kalan: cihê ku şilfê şûr têxinê, kalanê şûr

kalanî: kêra bi kalan

kalik: pêlava ku ji çermê nedebaxkirî çêdikin, çarûxa çermînî

kalîn: dengê bizinê û karê, bizin li karê dikale

kalîmast: zadê ku li ser bêderê li belengazan belav dikin

kalûme: şûrê qirêjî yê kalan şikestî

kamaş: hûrê titûnê ku nabe sigare û bi qelûnê dikêşin

kamar: qasnaxê bêjing û defik û elegê

kamav: ava ku di coyê de dimîne û naherike

kamax: navteng, qalçe, çiya mirov çi ya dewêr

kambax: xopan bûyî wêran bûyî, alos bûyî, vê kambaxê li vir rake.

kamûx: ê ku tirî digwêşe û şîrê bi derdixe

kan: cih, jêder, xwedê kana keremê ye, *filan kana eqil e.*

kanc: mirovê zirt bêvac hişk, nepijî, *filan peyakî kanc e.*

kandew: çêleka ku avis nabe û pirtirî sal û nîvekê şîr dide

kanî: çaviya avê ku diherike, kaniya çavan

kanî: li kû ye?

kankerik: cihê ku serê hestiyê arçûmekê digehe cînîgê

kapan: riya teng

kapol: kahurka ku ax û qirêj tevlê dibe

kapox: kesê ku giya dike gurz û dipêçe

kar: kehr, çêlikê bizinê karik, karê virnî

kar: xebat, kar, dikirîn û firotinê de tiştê ku ji mirov re bi ser dikeve. *Di vê bazarê de kara min hebû.* **kar bûn**: xwe pêkanîn me xwe ji çûnê re kar kir

karak: madenê hesin an cihê ku hesin jê dertê, kana hesin

karaşîna: karnas, çeknas

karbar: kar û bar, pêkhatî

karekew: kesê ku nêçîra ke-

wan dike karê xwe

karêç: milêwa ku pê bênderê bi badikin

karêz: cokên bin erd ji bo ava qirêj

karî: celebek pincar

karîn: pêkanîn, jê hatin. *Ez pê dikarim.*

karîvan: şivanê karan

karît: warît

karkerrik: kirtikê guh

karmax: bêjingê mezin serad

karoş: giyakî bên xweş e têxin xwarinê

kart: bi zaravayê bêrtî, çarîk, ji çaran yek

kartan: di çîrokan de hatiye dîtin, serdar, fermandar

kartik: kenik, tertegên ku li serê keçelan çê dibin

kartîk: êge, mebred

kartimok: celebek gulên zer

kartol: bin erd, patata

kar û bar: xwe pêkanîn, me ji bo rê kar û barê xwe kir

karûş: giyake wek belkên titûnê ye

karwan: hevaliya gelek mirov tevî dewarên xwe li çûnekê rêyekê, asmancekê, karwanê me dê sibê bi rêkeve

karwankûj: jopîter, navê stêrkekê

karwanqiran: Mesîx, navê sitêrkekê, havînê berî sibehê û zivistanê di nîvê şevê de hiltê

karwanvanî: kesê ku bi karwên re diçe, yek an jî hinek xelkên karwên. *Karwanvaniyên hîn venegrîne.*

kas: tasa avê a dîndoqî

kasik: kasa biçûk a çayê

kasok: dasa daran

kaş: pesarên bi hevraz, kaşkirin, tarkirin, li pê xwe di erdê re kişandin

kaşo: çoganê ku pê holî dileyzin, şakal

kat: sitiranên dînî, şîretên dînî. Katek ji kitêba Zendavesta, **kat**: tilayên ku li ser koka dara berî şîn dibin

katar: goştê ser ê bi serê dîk ve. katarê dîk

katik: tilayên biçûk xilfên ku li ser koka darê radibin

katûfk: qufa mezin ku pê tirî dibin ser kergê

kav: roja 25ê tebaxê ku hemî meyweyên havînî digehên

kavil: çerm, post, me miya xwe serjê kir û kaviland. **kavilnişîn**: kesê ku li ser kavil rûdine

kavişkî: vaca yê virnî çi tiştê berî demê tê dinê û xurt dibe, hillî. *Ev berx kavişkî ye.*

kavar: tevayiya sî, çil gundî, ji êrdim biçûktir

kavirr: berxê du salî, piştî ku salekê temam dike dibe kavir

kaw: xwedîtî, dilgir

kawîr: navê giyakî

kawît: peloka ku ji mot û ardê qewirandî çê dikin

kax: hilçîna giyayên nebaş di nav çandiniyê da, kaxa pembo

kaxez: ew tiştê ku ji sap, ka û paç çêdibe û li ser nivîsandin dikin

kayîn: kayîk, kaîn, kayîna gan a pez

kebanî: kevanî, kebanî, bermalî, jina ku rêya malê digerîne. *Filanê kebaniyek baş e.*

kebîn: kabîn, girêka zewacê, nîkah

kebs: êşa zik. *Kebs hate min.*

keç: kîj, dot. *Keç ji kuran dilovatir in.*

keç: ew tişta biçûkê ku ji sergo peyda dibe û di axuran de pir tête dîtin, *kêç xewrevîn e.*

keçeban: keça pirr jêhatî, bi çi awayî dibe

keçel: nexweşiyeke ku li serê mirov dertê, por diweşe û serî kenik digire

keçelî: keçel bûn

keçeza: nevî di aliyê keçê ve

keçik: keça biçûk, an ew keç. keçik dê bihata yanê ew keça xuya

keçikanî: di guleşê de ketinek heye ku her du li ser kêlekê dikevin ji wê ketinê re keçikanî dibêjin. *Ew çûn hev lê em keçikanî ketin.*

keçîlok: keça ciwan, ber zewac, nûgihaştî

keço: keçê, pitê, kurd bi vî navî gazî jinên xwe dikin

keçûn: wek keçan, ne wek lawan, mistkeçûn, sinçî keç

ked: kara destê mirov. *Filan ez ji keda min bêpar hiştin.*

kede: kurê biçûk, ji zarokê bê xwedî re jî tê gotin

keder: bi ber xwe ketin, dilê xwe êşandin, meraq kirin

kedî: aş, ne kovî. *Pez û dewar ji heywanên kedî ne, mirîşk û kevok ji firindeyên kedî ne.*

kedûn: nîvcer, şerbik, kûp, zad, kûs, ji bo rûn, den, ji bo avê, sewîl, tasik, xirafok, kivî, ji bo mat, mesken ji bo kêşk û çurtan.

kedxuda:

kedker: jêhatî, xebatkar

kef: bilqikên ku bi ser avê an sabûnê dikevin; *kefa avê, kefa sabûnê, kefa şîr, kefa qehwê, kefa dest, lep*

kufandin: piştî şêlandinê wergerandin û dirûn, kuf û şêl

kefçî: kefçik ji dar an ji maden çê dibe ji bo xwarin xwarinê, *kefçiyê şorbê*

kefçîdank: cihê ku ji bo veçartin an têxistina kefçiyan çê dikin

kefdan: kev pê ketin. *Ev sabûn xweş kef dide.*

kefen: qerger, cawê ku li cendekê miriyan dipêçin

kefgîr: kefçikê pehn û vêl kunkunîşk ku pê kefê di ser xwarinê re digirin

kefî: serpêça ku didin dor, an dibin egalê de didin serê xwe

kefîl: kesê ku xwe dide ber deyn, an gotin an kirina mirov. *Destê xweyî deyn di gewriya kefîl de ye*

kefik: aletê ku kurtanker pê kurtanan didirûn, şûjin pê tê ajotin

kefkefok:

kefkev: kefsabûna tîr

kefşêv: firaqa kûsinî û vêl û dev fireh

kefşil: ava ku di xewê de ji devê mirov tê

keftar: heftar, eftar, heftiyar, dehbeyekî dirinde ye goştê miriyan dixwe

kefxwê: mezinê gund, kehy, mixtar

kej: sorê reng hinne. *Porê delalê kej e.*

kehriban: madeneke reş û şerê wê heye, jin libên wê têxin sitoyê xwe û jê tizbî û darikê cigaran çê dikin

kekej: kesê ku nikare dirist bipeyive û li ber gotinê dimîne

kelax: dewara jar, weza

kel: ji ber piraniya germa agir bi kel ketina avê, an şîr an çi tiştê din, *bi kel ket, kela havînê*

kel: gayê sitûr û hêc, bila ez kelê rojekê bin, neçêleka salekê

kel: yek kêl ji kelên dirûnê, dirûtinê. *Ca kelekê li kirasê min xe.*

kellac: gellac, avan, fesad

kelandin: kelijandin, bi kel xistin, pehtin, bikelîne, *bikelijîne*

kelaş: cendekê dewarê nekavilandî

kelaştin: qelaştin du perçe kirin, *vî darî bikêleşe.*

kelbedan: ew aletê ku pê mixan dikişînin

kele: xwarina kêm xwê

kelebest: erdê di navbera du çeman de, hewîng, girav

kelef: hinek desî

keleh: kelat, asegeh

kelek: petîxê zer qawin, kelek, meşkebesta ku di ser avên çeman re pê derbaz dibin, **kelek**: miriyê ku raser avê dikeve

kelem: pijikên ku li ser koka dara birî radibin devî

kelem: sahne

kelmî: celebek titûna pîsik

kelendîn:

kelendo: dara palê a destî dirêj, tirpan

kelepaçe: xwarina ser û pê û ûr ku çê dikin

keleş: zorker, xurt, ji merên xurt û jinên pir çeleng re tête gotin

kelik: qufik, selik
kelişte: ji ber siwabûnê qeftîşên ku di erdê de çê dibin
kelî: pehtî, xagî tê neman. *Şîv kelî,* **kelî**: xwarina kêmxwê
kelîn: keliyan, hatin kelandin
kelîlan: germayî. *Kelîlana nexweşê ne gihaye çilî.*
kelogirî: kelgirî, kela girî, berî girînê heyecana ku ji deng û rûyê mirov dixewine
keloşk: quçên tehtinî di serê çiyan de
kelp: kepeka ku di nav porê mirov de çê dibe. *Serê min bi kelp e.*
kelpitandin: bi serve anîn. *Filan rûyê min bi nînokan kelpitand.*
kelpitîn: bi serve hatin, *çermê min li ber tavê kelpitî.*
kelpîç: kerpîç ji ax û kayê celbê dikin û bi qalib dibirin ji bo avahiya
kel û şo: şûştina cilan di gel kelê
kelwaz: serma hişk, *îro kelwazek xurt heye.*
kelxwê: dema pir westînê pir xwêdan, *hindî ez westîm, min kelxwê da.*
kem: çi tiştê guhbirî *kerê kem, hespê kem, beranê kem.* **kur**: di zikmakî de guh kin, kavirê kur
kemaç: bê edeb
kemax: goştê kulêmekan
kember: ji zîv, zêr û qimaş çê dikin û jin didin pişta xwe
kembersk: celebek pincar
kemçe kirin: nîşanî kirina pezê mêşînî bi birîna heriyê ji alîkî
kemik: kevnik, destmala ku pê ser çavên xwe ziwa dikin
kemîn: ji bo girtin an kuştina kesekî di pêş kesî de veşirîn
kemr: êrdim, erdekî bi sînorên xwe xuya. *Li kemra Cizirê baran nehatiye.*
ken: kêxweşiya xwe bi dengê ha, ha, ha, dan xweya kirin. *Wî em kenandin, ew bi me kenî.*
kenandin: kenê yê anîn. *Me ew kenand.*
kendal: tehtên ku bin wan tê kolan û helek vala dibe, ji vê valahiyê re kendal tê gotin
kenêr: navê dareke bê ber e, bêhna wê xweş û darê wê xurt e
kengê: çi gavê. *Ma kengê ez çûbûm wê derê.*
kenîn: ken kirin, kenîn. *Filan ji min re xweş nehat.*
kenîşt: şîlpoqên ku bi çavên mirov dikevin. *Çavên wî kenîşt girtine.*
kepek: kopik, kilopik, papik, di bêtina ard de qaşikên zad ku bi ser bêjingê dikevin

kepelek: kurmê ku dikeve nêjuyê pez û dikuje

kepelekî: peza ku bi nexweşiya kepelek dikeve

kepen: kepenek, kulavê ku şivan li xwe dikin, piştî baranê kepenek

kepiçandin: gepiçandin, rahêjandin û dehf dan. *Wî xwe gîhandê û kepçek dayê gemşek dayê.*

kepiçîn: hatin rahêjandin û dehf dan

kepir: erdê rast ku axa wî nerm, ne qirac

kepirr: holikên ku ji hejikan çê dikin

kepîlev: tevayiya difn û lêvan

kepo: kepû, kepî, poz, serkepî, serê poz, **bêvil**: firmikên poz

ker: dewarek yeksime bi kêrî baran û siwarbûnê tê

ker: perçe, kerî

kerr: kesê ku nabihîse, ji bihîstina deng û pêjnan bêpar

kerrafî: xwarina bêfesal û bê edeb û kirêt. *Xwarina filan kerrafî ye yanê kirêt e.*

kerran: zontê ku pê keviran dişkênin. kerran, civaneya ker

kerrane: xurt û mezinê her tiştî. *Filan kerranekî mêran e, marekî kerrane bi wî ve da.*

kerrax: kesê ku di çandina pirincê de şareza

kerrax: rast û qirêja ku di kelandinê de bi ser xwarinê dikeve an dadine binî kerraxa mat kerraxa qehwê

kerb: xeyd, rik

kerbeş: giyakî bi sitiriyê ker gelekî hez jê dike

kerrekerr: di bin ve bê deng. *Ji ker ve ez çûme, ew kerrekerr hate min.*

kerbok: kesê xeydok bi kerb

kerexane:

kerxane: cihê ku maden jê dertêxin

kerçilandin: tevî hev kirin, li hev xistin. *Filan tiştê min kerçilandiye.*

kereh: erdê bi kevir ku tê de rêçûn dijwar e

kerehû: bayê ku havînê xurt tê

kerem: comerdî

kereng: pincarekî gelekî xweş e. *Ji kereng pirsîn gotin, cihê te li kû ye? Got ba dizane.*

kerepol: malê ku xwedî nikare ji destên xelkê biparêze

kerrevan: merxasê ku çavên xwe ji çopan naparêze

keribandin: xeyidandin kul û êş xistin dil

keribin: xeyidîn

kerrifîn: bêfesal û kirêt xwarin. *De were vê jehrê bikerrifîne.*

kerrik: tekle, pestek, celebek eleke bi ser şapik de li xwe dikin

kerik: di haletê cot de perçeyek

kerritandin: bi diranan kirr kirr kirin û xwarin. *Wek mişkan dikerritîne.*

kerrixîn: şemitîn

kerî: perçe, *vî zebeşî kerî ke. kerî, keriyê pez*

kerge: cihê ku tê de tirî digvêşin û şîrê dertêxin

kergîd: kirkut, hesinê diranşeh ku pê tevmê çê dikin

kermeh: kermeg, parçê sergînan ê çalê hişk

kermêş: kelmêş, pêşî, vizik, kelmêş

kermişandin: qirêj kirin. *Wan firaqan mekermişîne.*

kermişîn: qirêj bûn, çavên kermişî

kerqulan: kerê hov, berî berfa şên 1909 ev heywan li berriya Mêrdînê peyda dibin, lê sala berfa şêv tev de mirin

kerosik:

kerpîç: ji celbê bi qalib çê dibe û pê xanî çê dibin, hacûr, kerpînc

kerrrane: di her tiştî de pir xurt û serdest, *kerranekî dewlemendane, kerranekî mêrane, kerranekî dizane.*

kersax: di saxa çeman de erdê ku bi kêrî çandiniyê nayê

kert: ged, di dar an hesinekê de ged an birîna ku têtê çê kirin. *Kert bi kert, ged bi ged*

kertek: ji her tiştî pirranî

kertik: yek kert, ew kert, kertik, keskayiyeke pelkên wê gewr e, pirrtirî nîv gazê bilind dibe, ji bo xwarina zivistanê hişk dikin

kerx: kût, ko, *kêra min kerx bû*, **kerx**: pir pir, *filanê man kir kerx yanê pir zêde kir.*

kes: hin, mirov kesek nehat, kes neçû.

kesad: heywanê wesa jar

kesax: şax, tilayê darê an reş birîn, kesaxa rezan

kesb: qubika serşokê, kesba serşokê

keser: bi dilêşî bêhna xwe berdan, hersîng, filan keserên kûr dikêşe

kesib: hej û pijên ku av bi xwe re tîne

kesidandin: xwê kirin, *penîrê te kesidî, yanê şoravka xwe girt.*

kesixandin: ser û guhê tiştekî birîn, bê ser û guh hêlan

kesk: rengê giya

keskayî: hemî sebzeyê ku bi heşinayî tête xwarin

keskesor: qozeqer, bûka baranê biharê, di barîna baranê de li rûyê ezmên xuya dike

kesper: kesê ku çavên wî keskê vekirî be

kespik: kurmekî kesk e, bi kullî dimîne lê jê dirêjtir û bilindtir e

keserewan: celebek şarê bi sirme, şara keserewan

keş: di avêtina nîşanê de rast an çep lêdan. *Berîka wî keş çû, yanê an rast, an çep çû, lê neket û ser û bin jî neçû.*

keşe: seydayê ola mesîhiyan, sêberê din

keşetî: karê keşe kirin

keşk: savarê di şîr û mast de distirên û hişk dikin, zivistanê dikin şorbe

keşkîn: şorba ku ji keşkê çê dikin

keşkul: firaqa ku derwêş xwarina xwe tê de dicivînin

keşol: celebek beqlê çolê

ket: ji cihekî ketin, di jor de ket, ket jêr, ket yonce, celebek nefel tête çandin

ketin: ji cîkî ketin. *Ketina filan dijwar bû. Li ber ketin, bi ber ketin, bi reş ketin. hêv bi reş ket, piştî bîst û duduyê mehê, li hev ketin, bi hewa ketin, des bi ser de ketin.*

ketew: babetek nexweşiya ji hespan û hêstiran çê dibe

kevan: kevanê ku pê tîr davêtin, **tîr û kevan**: kevanê ku pê herî û pembo dijênin, *kevanjenê kevan dijend.*

kevandin: tewandin, xwehr kirin, *filan hesin dikevêne.*

kevane: her tiştê wek kevan renge hîv, tewandî, çaviya pirekê, *qentir wek yek kevane ne.*

kevanjen: libûdî, yê ku kevan dijene

kevanok: kevanê biçûk

kever: bizina ne reş, ne gewr, ne sar, ne şîn, di nava van rengan de rengek

kevin: terhî, laçik, kitana jinan a gewr. *Kevina jina te li serê te be.*

kevir: kuç zinar, ber, teht, lat, ferş, şîjik, pîjik, tîjik, xerxule, pûrre ku diherife, petat, *kevirê kewrê nerm*

kevirkanî: berhanîk, kefkanî, ji tayê mû diwînin û pê keviran tavêjin

kevirqulibtî: kesê ku li ser rê û ramanekê namîne, *rojê di rêyekê de û bi ramanekê*

kevî: tiştekî pehn çarmedarên wê keviyê, keviya cillê, keviya siniyê, kaviya tasê, kevî, berfa ku heya havînê li ber royê dimîne

kevîlok: firaqa ku ji axê çê dibe û tê de rûn an hinguv vedişêrin

kevn: ne nuh, *ji mêj cilên wî kevin bûne.*

kevnar: çi tiştê pir kevn dibe. *Ev dar kevnar e.*

kevnedar: dara ku pir kevn dibe û hin jê hişk dibe, an

dirize

kevnejin: jina navsal ku her tiştî dizane û bîr dibe

kevnekun: kuna kevn, ku ji mêj ve heye

kevok: kevot, kewê şîn, teyreke kedî dibe, di malan de xwedî dikin, goştê wan xweş e

kevokurk: qumrî, teyreke di xaniyên bajaran de dijî, nîv kedî ye

kevtik: pêçe, destmala ku jin bi ser çavên xwe de dikin

kefz: kevz, kez, kevzik, kevzên, kefa şîna ku bi ser avê dikeve, *bêhêvî dest davêjin kefsê kevzê.*

kew: kewê gozel, kewê çîr, kewê sûsik, şahkew, mêkew, marî

kew: şewata ku bi hesinê sorkirî li mirov an dewêr dikin

kewandin: kew kirin

kewaşe: hej û çiloyê ku datînin ser darê assaqan ji bo neweşîna axê

kewar: pêtîkên ku ji heriyê çêdikin, ji bo zad, ji bo mêş hingivan

kewden: gêj û bê mêjû ehmeq

kewj: xeyd, qehr, *min kewja xwe jê derxist.*

kewjandin: xeyidandin, qehirandin, dilêşandin

kewijîn: xeyidîn, qehirîn, dilêşbûn

kewt: kesê kal û diran ketî, *filan kewt bûye.*

kewitîn: bi pîsî mirin *filan kewitî.*

kewî: cihê birînê, cihê kewê

kewkender: teyrekî mezin û reng zer

kewkurt: kufrêt, kirkût, kibrîta zer û genimî

kewn: di demê de, ev tişt di kewna xwe de ye, *benga wî ye.*

kewsel: reqa bej, wek kêso

kewtekewt: rejîn, kewtîna seg bê rawestan

kexme: celebek cawê ebirşîm, jinan xuftan û heval kiras jê çê dikirin

keya: kehya, kêfxwê, mixtar, pêşiya gund

keyandin: çelqandina tiştekî bi rêzan, weka keyana dewme, *dewê xwe keyand em dêewdikên.*

keyar: tiştê ku çêkirina wê dirûst û saxlem. *Ev caw keyar e.*

keybir: şûrê bi hundur ve badayî

keyf: kêf, şayî, xweşî, *me keyfekî baş kir.*

keyfer: berdêlk, di ber ve

keyferat: li ber xwedan xîret nîdal

kezaxtin: birîna tilayên daran û şivê rezan birîna ji bo xurtkirinê ne di kok ve

kezeb: ceger, cerg, kezeba reş

kezixandin: kezaxtin

kezî: guliyê porê jinan. *Bedewa kezî mor, keziya sito, reha sitûr a di paş sito de*

kezîr: kizîr, berdestiyê kefxweşan mixtar, peyayê ku bi xizmeta gund radibe

kê: pirsîn. *Kê got, kê an, kî dît, ya kê ye?*

kêl: kevirê ku di ber serê miriyan de dadiçikînin, *kêla gora wî*, **kêl**: qasek ji zad, 16 teneke

kêlan: kêran, beştê gelek sitûr û dirêj, hêran. **kêlan**: ajotina erdê bi gîsin, ser û bin kirina axê. *Me erdê xwe kêlan kir.*

kêlek: tenişt. kêleka rastê, kêleka çepê

kêlendî: kêlendî, tirpan, dasa palê ya mezin û destî dirêj

kêlî: dem, çax, *ez vê kêliyê çûm.*

kêm: qirêjiya ku bi devê birînan dikeve, reng zer nêm. *Birîna min kêm girtiye.*

kêmanî: kêmasî, kirên kêm, bê kêr, bi şûn de man. *Di vî tiştî de me kemanî ne kir.*

kêr: fêde, ev tifing bi kêr nayê. *Filan peya bi kêr e.*

kêr: kêrik, pê dewar serjê dikin meywe, werz û sebze hûr dikin

kêrik: kêra biçûk, ya ku devên wê berîkan de tê hilgirtin

kêrî: darê ku têxin navbera lolepên meşka dêw. kêrî: pişt, kêriya çiyê, kêriya masî

kêsim: rewşa mirov, kêsima filan xweş e.

kês: keys, taw, fersend. *Kêsa wî ket min min kês lê anî, min kês jê bir.*

kêsme: dayina xwe ya ku axê ji eşîrê distand

kêste: perçê axê ku ji ber gîsin an tevir radibe

kêşandin: kêşan, bar kirin, li pê xwe kişand.

kêşî: koma êzingan

kêvjal: heywanekî avî û biçûk e, li ser her du kêlekan bi rê diçe

kêvroşk: kerguh, heywanekî beza û gûhdirêj e, bi şev dişêre û bi roj radizê

kêzên: lûlikên avê yên stûr ku pê avê di bin erdê re dibin

kêz: celebek mozên reş, ji pîsikê hez dike, keza gû

kêzik: kêşa biçûk

kêzim:

kêzîn: ji bo herîkîna avê kunên ku di dîwarê hewşê de çê dikin

kiçêç: cihê ku mirîşk dikolin û xwe tê vedigerînin.

kiçûle: gûrzên kêndirê ku têxin avê

kidarik: kuvarik

kifş: xuya, ber bi çav

kijik: seleme, hillûcik, zarok

ta lê dipêçin û davêjin erdê û digerin

kijûre: navbera arzaqan

kijûrek: kijûle, çîlo û hejikên ku têxin arzaqan ser beşt û maxan

kil: dermanê reş yê ku jin têxin çavên xwe. *Çavên bi kil jan dane dil.*

kill: dehfa xurt, min killek dayê.

kilb: singê sitûr û dirêj

kilçan: fanosa biçûk

kildar: kilcîv, kilçov, darê ku pê kilê têxin çavên xwe

kilît: kilîl, pê derî ve dibe û tê girtin

kilîsibhan: celebek kila baştir

kilor: nanê ku şîr, rûn, hêkan û şekir têxin hevîrê wî û dergirmî û sitûr çêdikin

kilorî: nanê ku wek kilorê lêdixin

kiloz: kûzikên dîndoqî

kilox: hestiyê serê mirov. *Bi serê dewar re jî tête gotin. Serê wî wek kilorê kerî.*

kils: kevirên ku di kûrikê de dişewitînin, kirêç

kilsîn: giyakî çiyan

kimkim: piranî, gurraniya çû tiştî dibe. *Niha kimkima zebeşan e.*

kin: kurt, kin bûn, kin kirin, kin birîn

kinar: kevî, çar kinar

kinc: tosp, cilên binî, kiras û derpê û qutik û sixme. **roja kincan**: berî cejnê bi rojekê.

kincirr: kincên ku diçirin û zîtirên wan di erdê re diçin an pêde li ba dibin.

kinîşt: pilîşk, şîlpoqên çavan, filan çav bi kinişt e.

kinişte: kinîsa cihûyan

kinf:

kinoşkirin: maştin, malan

kinoşe: sivmik gezik miştek

kinûs: çikas, çilûs pexîl

kir: ya ku mirov dike. *Ev kira filan e, an kirina wî ye.*

kirr: sirt û girên ku ji lat û ziwaran û tehtan bi hev ketiye, kirê tendûrekê

kirab: kiraw, erdê ku gîsnek lê dikeve, carekê tê ajotin. *Bi du car ajotin dibe şîv.*

kirandin: bi dirana di xwarinê de kirt kirt kirin. *Filan nanê hişk dikirîne.*

kiras: kincê ku mirov di bin cilan de li xwe dike

kire: kesê ku dike. *Filan kireyê vê yekê ye.*

kirê: ji bo demekî xuya bi peran dana tiştekî. *Min xaniyê xwe kirê kir.*

kirêç: firaqên ku ji axê çêdikin ên renga reng xesif

kirêdar: kesê ku tiştekî kirê dike

kirêt: nexweş, pîs

kirijandin: rûyê yekî ber ken kirin

kirrijîn: rûyê xwe bi ken nîşandan

kirrikandin: kirt kirt bi dîranan şikandin û xwatin

kirin: mêr kirin, jin kirin, bar kirin, kar kirin, sor kirin, şor kirin

kiriyar: kesê ku ji rojname an kovarekê re abone dibe

kiriyarî: ji rojname an kovarekî re abone bûn

kirrîn: bihayê tiştekî dan û sitandin

kirîv: kesê mirov kurê xwe di pêşa wî de sinet bike

kirîvanî: kurên xwe di pêşa hev de sinet kirin

kirrkirrik: kirtikê guh

kirmikîz: nexweşiya ku ji ber kurên zik ji mirov çê dibe

kirmî: kirmoyî, tiştê dirêjkirî

kirnas: kirnaç, kesê rê bi xurî

kirnizî: kevn, kot, bê ser û guh

kirnî:

kirt: deng, kirt kirta diranan

kirtan: camûsê xedsandî. kirtan kirin, xesandin

kirtek: berfa ku li ber baran û royê hişk dibe kirt kirt jê tê

kirtik: kirkirika guh

kirt mirt: hûr û pûr

kirtnak:

kirtûpan: beredayî, perakende, hemî kirên filan kirtûpan e.

kirûr: jimara 500000, nîv milyon

kirûz:

kiskizîn: bi tûnge tûng giliyê xwe kirin

kişandin: tar kirin, berve xwe şidandin

kiş kiş: ji bo qewitandina mirîşkan tê gotin

kişkişandin: di erdê re kişandin û vebûn, rakişkişandin

kişwer: welat, êrdim

kit: tek, yek, kitek, du kit kit bi kit

kitan: havika gewr ku jin bi serê xwe de dikin

kitav: kuncî

kite: deng li pisîkê kirin, kite kite

kitêb: rûpelên nivîsandî li ber hev ji bo xwendinê, kitêba min.

kitrimî: bi piranî, piranî kitrînî xelkê bajaran me dilçak in

kitût: nanê ku kevn dibe. *Nanê me kitît bûye.*

kivî: havinê penîr, kivî, dennê avê ku devê wî teng e

kix: bi zimanê zarokan qirêj, revîn

kixse: pîvaza biçûk ku ji tov çar dibe û tê çandin dibe pîvaz

kiyarik: celebek giya

kiz: bînteng. *Filanê ez kiz kirim.*

kizbelok: girzik, şeng, giyake tête xwarin

kizêre: tûre giyake pê zikê mirov dimeşe

kizêrî: dema kozê agir vedi-

mire û reş dibe

kizik: çizêrik, davê pez hûr dikin û dihelînin û perçên sor dibin. *Me şorbe bi kizikan kiriye.*

kizin: celêbek zad e ji bo xwarina ga û çêlekan tê çandin

kizirandin: pizirandin, şewitandina tiştekî ji mû an heriyê

kizirîn: pizirîn, şewitîna tiştekî ji mû an rîs. *Şalê min kizirî.*

kizî: şitlên ku ji koka darên birî hildikevin. **kizî**: bende kolî

kiznik: di bêjingkirina genim de tiştê ku bi ser bêjingê dikeve, seriyê genim ên hûr nebûyî tevî sap û qirş û giya

kizok: kesê her car û ji bo her tiştî xwe kiz dike

kizûrî: bihna ku ji şewata hirî an mû tê

kizwan: ji dara beniştokê berek dibe di navbera mengûş û fistiqan de, jê sabûnê çê dikin û dixwin, tama wê wek fistiq e

kizwet: bi xiza, bi qîmet. *Ev xwarin bi kizwet e.*

kî: pirs. *Kî hat? Kî çû? Ew kî ye?*

kîloz: kûzikê dîndoqî, qetremîz

kîn: rik

kîndar: bi rik

kîndarî: bi rik bûn

kîp: goreyî wî an wê. *Ev sol ji lingê min re kîp e.*

kîpe: bimbarê dagirtî

kîpik: tencerê kûzik ku ji axê çê dikin

kîr: qamûş, mizî, xirr

kîrakî: bajar, cihê ku tişt jê tê firotin

kîrçilês: kîrçilek, kesê ku çi dibîne dixwaze têne

kîrêşk: kinîşt, kîl, şîlpoqên çavan

kîrqot:

kîs: tûr çiwalê biçûk. kîs: tûrikê reş ê biçûk di serşokan de xwe pê dişon

kîsik: tûrê biçûk, kisîkê mêjû, perdeya tenik a li ser mêjû kîsikê mîzê: tûrikê ku tê de mîz digehê hev

kîso: kûsî, li ser pişta wî qaşikek heye, dema ditirse serê xwe têxe nav wî qaşikî

kîsofîs: celebek giya ye di nav rezan de şîn dibe

kîş: berkîş

kîv: qure, peşk me kîv kişand

kîzên: herqa bin erd ku ji bo qirêja avrêjan têtе çê kirin

ko: kuh, kût bûna aletên bire, wek kêr xencer, şûr tefşo û bivir. *Kêra min ko bûye.*

koç: malên ku ji cihekî diçin cihekî, kom çadir. **koç**: bejna darê, ji kokê heya tildan

koçek: kurê ku direqise, **koçek**: di ola yezidiyan de

peya ye ku dibe xwedî şir û kesem

koçer: kuhçer, xweyî koç, kesê ku her demê koça xwe dibe cihekî

koçemal: koç û tevî xelkên wê. *Tevî konan, em koçemal çûn cem filankes.*

koçmêş: cihê mêşhingivê, darmêş, di darê de kunemêş, di sînêr de

kod: elbika ku pê zad dibirin, biçûk, hest kod welçekek e

kode: tiştê ku xwedî erd ji xwediyê pez distîne, bihayê ku ji bo pezekê tê sitandin jê re kode tê gotin.

kodel: kel, wek kevan, qiloçên kovî kodelin. **kodel**: bocî, finik tûle

kofendil: xefîrok, kilora mar. *Mar bûye kofendîl.*

kofî: celebek serpêça jinan

kok: riç, bingeh, kok, sar bûyî. *Filankes xwe kok kiriye. Min tembûra xwe kok kir.*

kokî: pinpiniya rengînî

kol: bê qiloç, beranê kol, bizina kol. **kolkirin**: dehfdan û xistin

kolan: di taxan de siqaqên dawî birî. *Mala me di filan kolanê de ye.* **kolan**: kolana erdê vedan.

kolandin: vedana erdê, kolan

kole: bende, kesê ku bi mezinekî ve hatıye girêdan û bê wî nikare tiştekî bike

kolinder: koma darên birî

kolik: holika biçûk

koloz: kolos kumê kulavîn ê gewr û dirêj

kolsîvanok: ji kevokê biçûktir e wek kevokê ye her di nav giya dimîne, firre

kom: civandina çi tiştî li ser hev. koma peyan, koma daran, koma axê

komik: koma biçûk

komir: rijû

kon: çadira reş, perçên kon, şirît, guliçk, çasir, nêvber, perispan, tej, tayîj, stûn, kêlik, xurt, rewag, çît, berçît, hical, pargun, sing, bersing, ping, tirîj, çap. kon vegirtin, kon vedan, kon ji dar danîn

kone: serwextê ku nakeve dafikan, berbir, tecrûbe dîtî

konik: liva ku ji karikên hîtikan tê girtin

kop: kope, pûstikê çavan, serê kiloşkê

kopal: ji çekên kevin gurzê bi heçî çengel

kopik: serê tehtê zirav û bilind

koplane: qûlûpane, teqle, li ser serî xwe qulûpandin

kor: kûr, bêçav, koranî pê de hat

kordûde: bêwest, korocax, bê kur mirin

korebeşk: koremişk, mişkê

lûr, xild

korerê: şeqama ku taliya wê tine, di kolanan de riya ku dawî nîne, li dîwar asê dibe

korik: celebek nexweşiye ji genim çar dibe. Pê genim reş dibe. *Genimê me bi korik e.*

korkorî: kelmeşa bê deng

kornigan: koringan, celebek giya ye, di salên xelayê de tovê wî tevî genim dikin û dixwin

kort: çalên ku ji erdê çar dibin, an tên vedan. *Ez ketim kortekê.*

kortal: korta ku bi xwe, an go bi tesîra baranê û lehiyê ji erdê çêdibe. *Dora gund tev kortal in.*

kortik: korta biçûk, kortika çavan, kortika sito

korsker: çilak, yek ku caw dike, cûlak

kot: bi diranan tiştek gotin. *Wî hestî kot.*

kotan: gîsinê mezin. *Me erdê xwe bi kotan vekir.*

kotek: zor. *Ez bi kotekî şandim, kotek ez giham wan.*

kotekî: zorkirî, bi kotekî em dêpê bidin kirin

koter:

kotin: kotina dar, kotina hestî

kose: kesê ku riha wî gelek firk e, ne gurr e

kostek: jina qewadiyê dike.

kostek: zincîra kurt û pehn ku bi saetê ve dikin

kostekî: qewadî kirina jinê

koş: pêş daw, himbêz, cihê parastî

koşkar: solker

koşkeh: celebek hirmê

koşik: celebek tasikên avê ji heriyên çê dikin

kovar: civar mecelle

kovik: gewriya meşkê gazê konika ejmû

kovî: kûvî, pez kovî, ga kovî, kohî kûhî, herçî. herywanê ne kedî

kox: xaniyê ku bi hişkeberê lê dibî û bêkêr, ji xirçik hinekî çêtir.

koxik: koxê biçûk koxik: xêlî destmala hewirşîm ku davêjin ser çavên bûkê

koz: pel, kozê agir, koz, di goman de cihê ku ji bo kar û berxan bi cîtekî vediqetînin koza berxan. koz. Di nav kon de cihê ku ji bo bûkê bi çîtekê vediqetînin, koza bûkê, cihê ku bi cîtê têtê veqetandin

kozane: celebek tiriyê lib gir, kozaneyê spî, kozaneya reş

kozik: çeper, cihê ji bo nêçîr an ji bo şeran têtê çêkirin, çeper tenê ji bo cihê şer lê kozik ji bo cihê nêçîr û şer re têtê gotin

kozî: dûvik, guçê, dawiya çav ê hêla guh. koziya çav, dû-

vika çav

kozlax: kozax, koxik, xirçik, xaniyê biçûk ê pîsik

kubar: ziraviya sinçî, delalî filan peyakî kubar e

kubarî: kibar bûn, zirav raman bûn

kuç: kevirê ji hinmarekê mezintir û hişk

kuçkanî: kufkanî, kevirkanî, kevkanî

kudandin: dan ser pişta tiştekî û ji bo girtin an gîhanê li pê çûn. *Me ew kudand, kudand em negihanê.*

kufik: ji şilahiyê pasika gewr ku tê cil û depan, ji pir mayînê pasika gewr ku dikeve xwarinê, kevnî, bêkêrî. *Xwarina me kufikî bûye.*

kufikî: kufik girtin

kufr: bê bawerîtî, xwedê ne nasîn, ji rastiyê revîn

kufristan: cihê ku kafir tê de rûdinin, welatê kafiran

kufrît: kirkuta zer

kuhderî: deriyên ser top, sergillî

kul: girêk û nexweşiyên ku li rûyê cendekê mirov dertên, êş. *Tiliya min kul bûye*, kula devbernexûn, an dernexîn

kulab: penceyên teyran. *Teyr bi kulabên xwe nêçîrê dike.*

kulabe: guhmîr, gunmîr, darên ku dikevin dor sitoyêga bi mîr re

kulandin: li ser lingekî bi rê birin. *Min ew kuland, dikule*, kulîn

kulat: perçê berfê ku tevî axê hişk dibe, kulatê berfê

kulav: ji lêva pez çêdibe ji bo li ser rûniştinê û kepenê şivanan

kulb: kesê xwerok, pir xwer. *Filan peyakî kulb e.*

kulêçe: paste, getto

kulêmek: goştê serhela ranan dor qullê, bin qalçê

kullik: kumê kulavîn, ku çiyayî didin serê xwe

kulind: celebek kundire zer û gewrên wan hene, zivistanê tên xwarin

kulindir: celebek gundirê ku zivistanê tê xwarin

kuling: wek bivirê biçûk pişta wî wek serê çakûç silahek bû. **kuling**: çakûçê mezin ê du serî ku pê keviran dişkênin

kullî: gelek celebên kullî hene, ên ku zad dixwin evin, kuliyê beşik ê ku nafire. Kuliyê bejik ê ku difire

kulîçe: kilorên ku di cejnan de çê dikin, hêk şekir û şîr têxin hevîrê wê

kulîçik: kilorên biçûk, roja berî cejnê, roja kilora

kulîlk: gûlçîçekên renga reng

kulîn: di malê de cihê ku zadê malê lê datînin kiler

kulm: gurmist, min kulmek

lê da. *Kulmek zad bide min,* mist

kulovan: xweyî derd, *filan kulovan e.*

kulpik: meyikên bişkocan ên di ser ve ku ji tayê hebîrşimê badayî çê dikin

kum: ew serpûşê vêl ku kurd ji caw an derî çêdikin û didin serê xwe. Ji hemî tiştên ku didin serê xwe re kûm tê gotin

kumtek: papûç, papûçên ku me ji cerm çê dikin

kumbirr: di serê çiyan de girê bê kevir

kumik: binî, dawî, qorç, *kumika cigarê*

kumî: di bin erdê de li beriyê dibin xwarina wan xweş e

kumkafir: kesê kumê mezin beht dide serê xwe. *Filan kumkafir e.*

kumzirx: kumê hesinî ku leşker di şer de dide serê xwe

kun: qul, cihê ku fîşek bikare tê re derbas be, kuna guh, kun hirç, kun berf, kun gêre

kunn: çermê mêriyan ku ji bo avê debax dikin, kunnê avê

kuncî: libên wê hûr in, dikeve gelek xwarinên şeranî danê wê têxin helawê

kund: bûm, teyrekî bêyom e, li kû deyne xopan dibe, ew bi xwe her di xerban de têdîtîn

kundevî:

kundir: gelek celebên wî hene, hinek tên xwarin û celebek jê nava wî vala û bi serî ye, gundî pê avê dikişînin

kunevêl: kun an înên ku hin heywanên biçûk di teht an dîwaran de çê dikin. ji koxikên pîs re jî tête gotin

kunêr: kullekê ji laşa mirov dertê û kêm digire û rihet dibe. *Kurd dibêjin kumêr qirêja di laşa mirov de bi dertêxe.*

kungeh: cihê ku kunn an cerrê avê datînin ser

kunik: kuna biçûk, cihê ku çivîk dikevinê. **kunik**: miyên zirav ku bi çermê hîtikan ve

kupiyan: bi zor û lêketina tiştekî hişktir pelixîn. *Ev firaq dakupî ye.*

kurr: law, kurê filên, kurr, serî kurrê min kurrê çiyê, serê çiyê

kurr: çav netêr, xwerek, çavkurr

kuraze: perçek ji kitêbê, kitêbok

kurd; daketiyên med, navê gelê kurd

kurdî: her tiştê ku ji bo kurd e, zimanê kurdî, govenda kurdî, stranên kurdî

kurrebeşk: heywaneke di ber çeman de dijî, rengê wî

sore û enî û bin zikê wî belek in, garisan dixwe û pirr qelaw dibe

kurreza: nevî ji aliyê kurr ve

kurî: kuna ku di aletên hesinî de, kuriya derziyê, kuriya tevir, kuriya bivir, kuriya tefşo

kurrî: sîpeya kerê kurrî, kurrik

kurîşk: porrê civiqî, helqe bi helqe, porê hebeşiyan kurîşke

kurrît: bi ser avê de xwehr bûn û devê xwe xistinê û vexwarin. *Filan kuritî avê bû, yanê bi ser de xwehr bû û devê xwe xistê û vexwar.*

kurk: mirîşka ku li ser hêkan rûniştî û diya çêlikan ku wan digerîne. *Mirîşka me kurk bûye.*

kurk: serpiyê ku ji kavilê berxan û hin heyvan çêdikin; kurkê berxînî, kurkê kuzînî, kurkê rovînî.

kurm: ji tevayiya kurikên biçûk ku li ser erdê dikişin re kurm tê gotin

kurmatî. ji navê berjêr tevî kulemekê heya çokan ji wan goştan re tê gotin

kurmorî: gêrikên hûr zerik pir biçûk

kurmovî: ketina kurman a tiştekî. *Filan dewar kurmayî bûye.*

kurn:

kurpandin: daqultandina avê, *Filanê av dakurpand.*

kursî: ji depan çêdikin ji bo rûniştinê

kurşe: berfa ku baran bi ser de dibare û paşê wek kevir hişk dibe

kurt: kin, qut, kurt kirin

kurt: teyrekî mezin wekî sîsalik

kurtan: palika kerê. *Kurtanê kerê min di hev de ket.*

kurtanker: kesê ku kurtanan çê dike

kurte: hespê pîsik û bêkêr, lê qelaw

kurtik: qutik, cileke di ser kincan de li xwe dibe dirêjî heya navê ye. Dema bê pî be jê re îşlik, sixme tê gotin

kuskusok: kesê ku çavên xwe pirr çavên wî kuskusokî ne yanê çavên xwe pirr dikute

kuskî: hesinê dirêj ku pê keviran hil dikin

kuştar: kesê ku dikuje. Ew kuştarê bav û kalan in.

kuştin: bi çi awayê canê yekî jê birin. *Wî bavê me kuşt.*

kut: dehf, min ew da ber xwe û kut kir, kutke. **kut**: darê ku wek situnan didin ber maxên şikestî. *Me kutek da ber wî maxê şikestî.*

kuta: qedî, xilas. *Şûxûlê min kuta bû.*

kutan: lêdan û pelaxtin, me

dan kuta, bikute, **kutan**: gayîn, mayin, *filanê kutanek kir, bikutê.*

kutandin: tiştek dan kutan. *Me danê wan dikuta.*

kutasî: dawiya dawiye. *Kutasî wî gotina min xist serê xwe.*

kutebirr: kin birîn, vî tiştî kutebir binivîse.

kutefirr: warît, celebek teyrên biçûk, warît

kutik: çêlikê hirçê

kutilk: celebek xwarin ji savar û goşt çêdikin, gelek texlîtên wê hene

kuvarik: kifkar, kefkevak, totik, kakivîlk, fitirk, di erdê de û li dor ceman gelek dertên, lê ên çiyan be ji durî av xweştir in

kuxik: ji ber sermê an ji ber nexweşiya sîngê dengê ku ji sînga mirov tê. *Min serma girt û gelekî dikuxim.*

kuxikî: kesê bi kuxikê dikeve, her dikuxe

kuxîn: kuxik pê re derketin

kuz: quz, cihê mîzê û zayinê bi jinan re

kûç kûç: dengê ku pê gazî she dikin.

kûçak: mêrtalên ku datînin ser maxên xaniyan

kûçik: she, seg, bocî

kûje: simore, heywanekî biçûk e li ser darên gûzan û di kokên daran de dijî

kûp: ji axê çêdikin ji bo avê, ji bo rûn û penîr

kûpik: kûpê biçûk

kûr: binê wê dirêj dûr ne vêl, ev bîr kûre, kûr kirin, kûr bûn

kûre: argûnê hesinker

kûrik: berîk. *Diravê min di kûrika min de ye.*

kûşik: kundirê acê ji bo sobayiyê bi kêr tê

kût: kesê ku lingên wî tev nagerin. *Filan kut bûye.*

kûtî: nexweşiyek pîs e. *Filane kûtî bûye.*

kûvan: êş, derdên ku ji dil peyda dibin

kûz: kûzikê avê şerbik

kûzer: piştî bêjing kirina genim sap, gurnîg û qirêja ku di bêjingê de dimîne

kûzik: şerbikê biçûk

kûzîn: dengê ku ji cewrikê sehan tê, kûz kûz

l

lût: pozê dirêj û zirav

labûte: lawût, hesineke bi serê misasê ve, pê axa ku bi halet ve paqij dikin

laçik: destmala ku jin davêjin ser serê xwe

laçîn:

lahûr: celebek hesinê şûr û xenceran, lê pir baş

laje: diayên ku mirov ji bo xwe dike, ji bo xwe ji xwedê xêr xwestin

lajebêj: kesê ku dian dike, diago

lak: xwarina ku ji bo sehan çê dikin

lakîn: cihê ku se tê de xwarinê dixwe, korm

lal: kesê ku nikare bi carekê bipeyive

lalijîn: di ber gerin. *Ez çiqas lalijîm wî guh ne da lavayiyên min.*

lalî: zal bûn. lalî, celebek sihan ku savar û birincê têxinê

lalker: texlîtek lîstik ku kes napeyive û her tişt bi îşaretan e

lam: gep, gulpik, gewra lam bi deq

lamçî: lamijek, şepal

lan:

landik: dergûş

lar: cihê ku ga û gamêşan têxinê

lastîk: kawçûk, nerm e tê ki-şandin dirêj dibe, dema berdî dicive ser hev

laş: cendekê mirî, *laşa çêlekê*

laşe: laşa ku çermê wê li ser radikin

lat: nivîn, **lat**: zinarê mezin

lava: daxwaza bi hêvî

lavayî: lava kirin

lavekar: kesê hergav lavayî dike

lavelav: bi dilekî satî, di ber xwedê gerîn

lavijok: celebek stran, stranên biçûk, **lavij**: stranek bi serê xwe, li ser Mîr Mihemed dibên

lavlavik: giyayê pêçekê

law: kur, *ev lawê filan e.*

lax kirin: las kirin

layiq: hêja, *Ev ne layiqî te ye.*

layîn: bi henekan bela xwe di yekî dan

lazim: hewce, Ev tişt ji min re lazim e.

lebak: gellac, desas

lebat: perçek ji tiştekî, dest lebatekî cendek e. *Mirovek lebatekî civatê ye.*

lebê: libê, belê, erê

lebitandin: livandin, destê xwe bilebitîne

lebitîn: livîn

lebîn:

lebîxe: peloka ku ji bo dermanan çêdikin

lebt: rewş, hal

lec: şer, pevçûn

lecimîn: sivik kulîn. *Filan ji lingê rastê dilecime.*

lecûc: aqil sivik, lezok, ne sergiran

legen: firaqa mezin ku tê de hevîr distrên an şorbê têxinê

legleg: teyrekî şîp û nikul dirêj e, li dara gundan li ser daran hêlûna xwe çê dike

legleg: navê teyrekî

lehandin: arqilandin, bi gotinê kir, an çûna wî bi şûn de xistin

lehen: kun hirç, cihê ku hirç zivistanê tê de dimîne

lehî: ava barana şên dema li ser rûyê erdê diherike û tiştan dide ber xwe

lehîm: bi heve nûsikandina maden, *min beroşa xwe lehîm kir.*

lehîn: misînê ji axê

lehf: gotinê giran, bi mana. Wî lehf avêtin min.

lehtik: di çiyan de perçê erdê ê biçûk

lek: deh hezar 10.000, *sed lek û sed hezar bin li pêş wî ne tewa ne.*

leke: qirêj û gemara ku naçe

lekitîn:

lem: mewa werz, lema zebeş, lema kundir

lemisandin: xwe civandina ser hev, an jî tirsan an ji serman

lemisîn: civîn serhev, *filan lemisiye.*

leng: bi lingekî, topel
lenger: hesinê mezin ku bi keştiyan ve û dema rawestîne an bilekê berdide avê, *keştiyê lenger berda avê.*
lengergîr: zincîra ku pê lenger girêdayî ye
lengerî: legan, sîniya mezin ku girarê têxinê
lep: pehnahiya dest tevî tiliyan
lepandin: xapandin
lepetîr: lepa ku ji dan û goşt çêdikin û pir dikelînin
lepik: tetik, destgore, ew tiştê ku ji bo parastina lepan ji rîs, an çerm çê dikin
lepiyan:
lepok: xapok, kesê ku xelkê dixapînin, xapok. **lepok**: heywanekî wek pîrikê pinde jê re pîrepind jî tê gotin
leq: liv, bi leqan diçû. leqek da xwe
leqan: leqiyan leqîn, lîvîn, liviyan
leqandin: livandin
leqat: civandina lib an simbêlên zad ku li pirêzê dikevin, *jin çûn leqatê.*
leqatvan: kesê ku diçe leqatê
lerizandin: ricifandin
lerizîn: ricifîn
lerzek: erdê ku ji ber baranê dadikeve. *Lerzek li erdê neketiye..*
leş: cendek
letan: letiyan, bêdeng, ker, aş
letandin: aş kirin, ker kirin, *wî zarokî biletîne.*
lewitandin: qirêj kirin, pîs kirin, bê mirês kirin
lewitîn: qirêj bûn, pîs bûn, bê mirês bûn
lewleb: lalep, derikên ku bi dest û lingên meşkê ve girêdidin û pê dikên
lewneş: bêkêr, kiz, ne tewa, *filan, lewneşek e.*
leyistin: lîstin, bi çi celebî bêhna xwe derxistin, babetên leyistikê gelek in
leyizandin: lîstikandin, bi leyistin dayîn
leyizîn: lîstin, bêhna xwe derxistin, *me bi dame lîst, an leyist.*
leyî: lehî
leyz: gelek in, eve hin celebên wê, tawle, holî, dame, çirrê, setrenc, birrê, nehberik, terş, sêberik, gurle, segav, kerikê melê, lûşte, mome, çere, apê mûs, tewş, kevirê goncê, bawûrtan
leylan: pepirk, li çolê ji ber germa royê, dûrve wek avê xuya bûn. *Filên daye pey leylanê.*
lez: zû, bê xwe ragirtin, bi lez hat.
lezandin: lez kirin, *min erdê xwe lezand.*
leziyan: xwe lezandin
lezîn: lez kirin
lê: edata bangkirina mê ye, *lê*

were, lê lakîn, ez çûm lê tu nehatî.

lêanîn: rastanîn, *me derba xwe lêanî, me kês lêanî.*

lêbûn:

lîç: çemên biçûk ku bi newalan de diherikin

lêdan: lêxistin, *min kêr li destê xwe da yanê, bi kêrê min destê xwe birî.*

lêf: kûntar, lêfa çiyê

lêgerandin: lê pêçan, *destên xwe li sitoyê wî gerand. Şev lê gerîn.*

lêgirêdan: sipartin, bervê kirin. *Ew mesele li min girêdan. Tifing li me girêdan.*

lêhatin: rast hatin, *lêhatin ji jêhatinê çêtir e.*

lêhatin hev: di her alî ve bi ser de hatin. *Tav li me hat hev.*

lêkanîn: lihevanîn, me ew lêkanîn.

lêkdan: li hevdana hin tiştan

lêketin: li tiştekî ketin. *Ez bêhemtê xwe lêketin.*

lêkirin: bi serde kirin, lê bar kirin. *Av li destê bavan kirin. Bar li dewêr kirin.*

lêkhatin: rast hatin, li hev hatina tiştekî. *Şolê me lêkhat.*

lêkvekirin: leyve kirin, parve kirin, *me malê xwe lêkvekir.*

lêlav: ava berfê an qaqê (qeşa)

lêmişt: dar û berên ku lehî dide ber xwe û tîne

lêpehn bûn: li ber reşîn û dar û berge jê birin. *Em li dijmin pehn bûn.*

lê nelê: di lîstikê de, cik, netik, qebul e, ne qebul e

lêp: hîle

lêpok: lêvok, qeşmer, mesxere

lêv: lêvên ser diranan, her du tek deriyên dev, bi keviya her tiştî re lêv tê gotin

lêvok: lêpok, qeşmer, mesxere, *wî xwe kiriye lêvokê xelkê.*

lêxistin: lêdan, *wî li biçûk xist, ew lê dixe.*

lib: heb, liba genim, libek dû lib

li ber dan: ji bo razî kirina mirovekî pê de gotin, *min li ber da û neda razî nebû.*

li ber hev dan: bi qirên li ser tiştekî peyivîn

li berketin: ji bo tiştekî pir xeyidîn û ji bîra nekirin

li berketî: kesê ku ji bo tiştekî dixeyide, têşe

li berxwedan: kefteleft, *me gelekî li ber xwe da, lê dawî zora me çû.*

li berxwe ketin: ji bel kirekê bi fihêtî xeyidîn

lihêf: mitêl

li hev: li hev ketin, li hev dan, li hev qelibîn, li hev herbilîn, li hev bûn

li hevanîn: piştî xeydê berve

hev anîna hinekan. *Me ew li hev anîn.*

li hevbadan: zor li hev kirin û rê li hev girtin, *me lê bada.*

li hevdan: li hev xistin. *Wan li hev da.*

li hev derêxistin: tiştek ji nav tiştekî derêxistin, dozek safî kirin

li hev derketin: weke hev hatin, çûn ser gotinekê, *gotina me li hev derket.*

li hev hatin: piştî xeydê li hev razî bûn. *Ew li hev hatin.*

li hev hatî: kesê ku piştî xeydê bi neyarê xwe re li hev tê

li hevketin: li hev bi şik bûn, xeyidîn. *Ew li hev ketin.*

li hev pehn bûn: li ber hev fireh bûn û xwe ji lêdanê re pêkanîn. *Em li ber hev pehn bûn.*

li hev xistin: li hev dan, wan li hev xist.

limlate:

ling: libatê ku mirov pê bi rê diçe, ling avêtin ber, ling cî girtin, ling lêdan

li ser xwe girtin: girtina tişteke ser xwe

liva: heriya berxikan

livandin: tiştek li cihê wê rakirin û danîn cihekî din, an di cihê wî de leqandin. *Me tiştek nelevand.*

livîn: tevgerîn

li xwe borî: kesê ku hesabê mirin û mayina xwe neke

li xwe danîn: kemanî qebul kirin, qîma xwe bi bindestiyê anîn

li xwe kirin: wergirtin, li xwe kirina cilekî

li xwe qulibîn: li şopa xwe vegerîn

li xwe xebitîn: dest birina xwe

lîç: ji bo civandina ava çend coyan pengava ku çê dikin, *lîça me tijî av bûye.*

lîfik: lîfê ku pê xwe dişon

lîlkirin: qaşik derxistin

lîqe: lîka poz, pilîşkên çavan, şilîq

lîs: lûs, cihê ku teyr, kew û kevok bi şev tê de dilîsin

lîsihan: ketin lîsê, *kew lîsihan.*

lîsihandin: lûsihan, xistin lisê, xistin lûsê

lîwan: gem, lîwana hespê

lo: lawo, edata bangkirina mêr e, *lo were*

lod: koma bilind, mezin loda kayê, loda ceh

lodik: loda biçûk

lok: heştirê nêr

lop: kesê di hemî kirên xwe de giran, tiştê ji hemdê xwe zêde sitûr

loq: bê fesal, dirêj û hinek xwehr

loqandin: dewarek loqloqî ajotin, ne çargav, ling bi ling

loqîn: loqloqî rêve çûn

loqmeqadî: xwarineke ji hekan, ard û mat çê dikin

lorandin: ji zarokan re bi şewatî nehwirandin

lorik: penîrê lor

lorî: kilamên ku ji bo xewandinê bi deng ji zarokan re tê gotin

lorx: heriya ku tevî berfê dibe

loş: nanê sêlê ku hevîrê wî bê hevîrtirş e

lot: hol bûn. *Ew dide lotan, an lotikan.*

lotik: lotên biçûk

low: fasuliye

lowik: ew ji celebek sebze ye tê xwarin, ji lowan gelekî biçûktir û libên wê ji ên lov girovertir in

lox: berfa ku dest bi helînê dike

lûçandin: livandina dûvik, riya, temelliq, *filan ji filanê re dûvik dilûçîne.*

lûçikandin: şêlandin, ji kirasê wî kirin

lûçikîn: hatin şêlandin

lûl: qamişê hundir vala

lûle: çi tiştê dirêj hundir vala, çi hesin çi dar, lûla tifingê

lûleb: depê ku datînin pişt deriyan heya venebe

lûlik: lûleya zirav û biçûk

lûrik: rehekî bin erd wek qamîş e, lê gelekî tehl e

m

ma: edata pirsiyar. *Ma tu kînga hatî? Ma te ez dîtim?*
maç: ramîsan, maç kirin
mad: navê milletê kurd ê kevin. *Kurd ji nijadê mad in.*
madek: camûsa mê
madekirî: kesê xeyda wî ji rûyê wî dixwîne, bi pirrûz
maden: hesin, bagir, şîv, şêr, şirêç... çi tiştê bi germkirinê dihele û bi sarbûnê hişk dibe
mafir: madam, *mafir tu naçî divê yekî din herre.*
mahî: hestiyên ku jê şehan çê dikin
mahon: kokê mêwan ku jê destiyê kêran çê dikin
mahû: mehû
mak: 1. dê, 2. dor, 3. havinê penîr ku ji sîllafên berxan çê dikin
maker: manker, kera mê
mal: heyîn, dewlemendî, filan maldar e, **mal**: xanî, cihê ku mirov lê radibe rûdine, radizê. *Ez çûm mal.*
malavayî: di dan sitandinê, an di bazarê, an di dana heq de camêrdî an têborîna hin ji cemeke. *Malavayî ji heq çêtir e.*
malbat: çend malên ku bi navekî têne hildan, malbata Baban, malbata Ezîzan
malcehnû: kîsê ku cehnû di

nav de, wek mal zarok

maldar: xwedî mal, dewlemend

maldarî: xwedî mal bûn, dewlemend bûn

malêle: qerrase, ji bo hilkirina keviran, hesineke

maliştin: malan, malandin, me mala xwe malişt, me mal damala

malnivîn: di malê de cihê ku nivîna lê datînin

mam: ap, am, pismam, kurap, dotmam, keçap

mamik: gotinên bi qafiye. mêrê çê, bi kêrî her tiştî tê

mamiz: mampez, xezal

man: mayin, neçûn, nebirîn. Mayîna me tiştekî baş bû. Mayîna wî tiştî ji me re bi kêr hat.

mana: tefsîr, tercime. Nivişt bi mana berbejnê ye.

mang:

mange: çêlek

mangêr: ji bo rastkirina axa ajotî, aleteke bi dewar dikişînin

maqûl: pêşî, serek, rêsipî, maqûlê eşîrê, maqûlê gund

mar: marê reş, marê tixbelek, marê gewr, marê kor, ejderha, tîrmar, ejdiya

mareke:

margil: celebek teyrê dirinde, maran dixwe

marî: kewa mê

marmaroşk: marîjok, heywaneke biçûk û wek maran e, lê bê jehr e

marmasî: celebek masiyê wek maran e, goştê wî gelekî hêja ye

martak:

mase: ji depan çêdibe, çar lingên wê hene, ji bo nivîsandin û xwarinê tête şixulandin

mazûban: mêvandar, kesê ku mêvanan dihewîne

masî: di avê de dijî, goştê wî tê xwarin, gelek celebên wî hene û hinek jê ev in: tewr, terixî, zerik, ferx, şebot, siring, çêlekî, berat, gur, reşik, çopiç, bizrî, ricuk, mirtolek, marmasî, sergolik, gamasî, simbêlek, kulûçîmar, şelq

mast: şîrê meyandî, mastê tûr, mastê girtî

mastek: gewriya ku pê mast berdidin meşkê

mastmotî: mastmotî, tevîhev kirina mast û mot

masûr: celebek meywe, qizilciq

maş: debar, ceneke, alifê dewar

maşandin: bi şuxulandina pir tiştekî hişk jê birîn, devê kêrê masî ye, binê salê masî ye, sabûn masî ye

maşe: pelgir, ya ku pê kozên agir radikin

maşela: ji şêr û şîv çê dikin û jin têxin sitoyê xwe

maşîn: maşiyîn, wek sabûn, an hesin jê çûn û helîn

maşot: qunbil, kurmeke li genim dikeve

mat: gêj, bêraman, şaş, nizane çi bike. *Çima tu welê mat maye?*

mator: gêjok, ehmeq, serserî, *filan matorek e.*

mayîn: neçûn, ji cihê xwe nebivîn, *mayîna wî li vir ne tiştekî baş e.*

mazbir: celebek nexweşiya miyan

mazî: bi daran ve dibe û ji bo debaxê bi kêr tê

mazîçin: kesê ku maziyan diçine

mazmaze: berxê çar salî, beran

mecbur: kesê bêhemdê xwe kotekî, *wan ez mecburî çûnê kirim.*

mecer: navê celebek tifingê kurmancî ku di dev re dihatin dagirtin

mecrefe: celebek bêrên depînî, pê berfê rêş dikin

mecûce: dil şikestî bêhêvî. *Filan bi carekê mecûce bûye, an maye.*

medreb: erdê ku ji bo çandina birincê pê tînin

mefsel: kevirên ku ji bin erdê dertên û hilû û li ser hev, an di ber hev de ne

mefşen: teneşo, depê ku miriyan li ser dişon

megene: dolepa hesinî

meh: sî roj, navên mehan evin, adar, nîsan, gulan, hizeran, tîrmeh, tebax, êlûn, çiriya pêşîn çiriya paşîn, çille, berçille, sibat

mehder: hêvîkarî ji bo hinan, *divê tu mehdera me li cem filanê bikî şefaet.*

mehdervan: kesê ku mehdera mirov dike

mehfe: tod, toda ku li ser pişta hêstiran çê dikin û jiyan têxinê

mehik: kinc, xwîna ku ji mehê carekê ji jinan tê. *Filanê mehika wê berî demê têt, an kincê wê hatine.*

mehir: girêka zewacê, jina bi mehir helal e, *jina bê mehir heram e.*

mehîn: hespa mê mehîna sorbaz

mehîr: şorba dew û dan

mehsere: 1. enbara avê ku di tehtan de dikolin. 2. enbara şîreya tirî ji maden mesra avê, mesra şîreyê

mehsûr: masûra ku pê tevnê çê dikin, a çilokan têxin nava makûkê

mehter: meyter, mija tenik ku wek dû dadikeve rûyê erdê, maran

mehwar: mecal, hêvî, karîn, *ez bê mehwer mame.*

mehan: xira bûn, neman

mehandin: xira kirin, nehiştin, paqijkirin

mehcet: hewce bûn

mehfûr: xalîçe, *mehfûrên Êranê gelekî çak in.*

mehilandin: bê hêşînayî hiştina cihekî û xerabe kirin

mehilîn: bê hêşinayî man, xirabe bûn

mehrûm: bêpar, *ez ji wê qenciyê mehrûm hiştim.*

mehwî: beraza mê

mehzûn: dil şikestî, bê mad

mejî: mejû, mêjî, ew tiştê di nava kilox de ku zanîn û jîrî ji wî tê. *Filan bê mejî ye.*

mekr: bela, şer, xêrnexwastin

mekûk: hesinê wek masiyan ku çilak masûrê têxinê

mektûbî: celebek getto ye ji mat, findiq û behîvan çêdikin

mela: kesê ku ilmê şerîetê heya kitêba Mela Camî dixwîne, ji hemû zanayên dîn re tê gotin

mellaq: lûçek kesê ku ji her kesî re erdê rast dike, lûçek

mellaqî: ji xelkê re erd rast kirin, dûv lûçandin

melaqî: celebek hirmê ku di payizê de bi dertê

melben: destmal, ku jin peçayî didin dor serê xwe

meletîk: celebek sêv ko nîzîkî zivistanê dibin

melevan: soba, ajnêber, kesê di avjeniyê de xûrt û jêhatî

melevanî: sobahî, avjenî

melisandin: telandin, bi erdê rê nizim kirin. *Wî xwe melisandin, wî xwe teland.*

melisîn: bi erdê re nizim bûn. *Ez melisîm.*

melû: di çinîna zad de destiyên biçûk ku palîçê dikin, dema gelek destî hatin ber hev dibin, diraxe

melûl: dilşikestî, bê kêf

memik: pêsîr, çiçik

men: ava peng ku neherike

menc: genimê perîreş

meqam: çi awayek ji awayên raz û dengbêjî. *Filan meqam ji min re gelekî xweş tê.*

meqepç:

meqlik: tewe

meqes: tawbir

meqesok:

merr: aleteke ji bo kolana axê, bi lingan di axê de dikin xwehr

mer: mirx

merajo: celebek sebze ye, helyam

meran: celebek dar, ji tilayên wê qelûnan çê dikin

meranî: pezê avê, kerê avê

meras: meraze, benê ku têxin sitoyê kûçikan. **meras**: salek ji emrê seh, *sehê te çend merasî ye? An go çend salî ye.*

merber: cihê ku derî malan pez û dewar lê vedihewînin û bêr dikin. *Me pez anî bêrê.*

merd: xûrt, jêhatî, camêr

merdane: wek xurtan, wek camêran, wek merdan
merdî: xurtî, camêrî
merdîwan: silin, pêpiling
mered: rojen
merek: cihê ku kayê têxinê kadîn
merezdar: kesê tim nexweş
merês: mirês, paqij xweşik, **bêmerês**: qirêj
mergone: bangêr, bangore lax
merhem: dermanê ji bo birînên kewandî çê dikin
merheba: gotina ku di hevdîtinêde tê kirin, şareta hewandinê
meritandin: bi tiştekî hişk çiçek ji çermê yekî kirin û xwîn jê anîn
meritîn: bi tiştekî hişk çîrek lê bûn û xwîn ji çermê wî derketin
mermer: celebek kevirê çak, kevirê mermer
mermul: beraza mê ji sê salê biçûktir, ji sê salê berjor mehwî
mersef: sêniya mezin bi çend qulpan, cifnî
merş: celebek raxer
merzel: gor
meseb: celebek feqikên ku pê teyran digirin
mesil: avên wek coyan ku ji bilind cihan berjêr dadikevin
mesna:
mesqel: aletê ku pê maden paqij dikin û diçirisînin
mest: sist, bêtaw ji halketî
meş: rêve çûn, *meşa wî gelek xweş e.*
meşandin: bi rê xistin
meşîn: bi rê ketin, *em meşîn, em meşiyan.*
meşfen: depê ku miriyan li ser dişon, teneşo
meşhûr: bi nav û deng
meşlûl: beniyên ku ji behîv an gûzan çê dikin
meşk: kavilê pez ê debax kirî ji bo dew. **hîz**: meşka rûn, **hewan**: ji bo turikê şivana, **kun**: ji bo avê, **eyar şîr**: ji bo şîr, **dewl**: ji bo av kêşanê, **eyar penîr**: ji bo penîr, **çekur**: ji bo goşt
meştel: cihê ku şitlan tê de digehînin
met: xweha bavê
metran: ji keşe mezintir seydayê fillehan
metrebaz:
mevilîn: lêgerîn, lewitîn, *filan di xwînê meviliye, ango tevde bûye xwîn.*
mewîj: mehîj, tiriyê li ber royê hişk kirî
mexel: cihê ku bi roj pez lê vedihêse. *Me pez anî mexel.*
mexmelat: tirşiyê şêliman
mexare: şikefta kûr û dawiya wê dûr
mey: hestira mê, wek meya molikan.
mevan: piştî havîn ku şîr dibe

mast, xwe girtin

meyandin: havin, xistina şîr an çi tiştê din, me şîr meyand.

meydan: qad, *meydan lê fireh bû.*

meyik: kunê ku ji bo bişkocan di cilan de vedikin

meyîn: mehiyan, piştî havîn xwe girtina şîr û rûn mast

mayizandin: meyizîn, nihêrîn, ji tiştekî hûr bûn

meyl: xwe bi dil bervê dan. *Ew meyla min dike.*

meyldar: kesê ku meyl dike, *filan meyldarê me ye.*

meyter: seyîsê ku li hespan dinêre

meyxwer: kesê ereqxwer

meyxane: cihê ku tê de ereq tê vexwarin, an firotin

mezaxtin: xirakirin, an ji çakî xistin

meze: xwarinên miz û şoraax ku bi ereqê re tên xwarin

mezel: ode, çaviyek ji xanî

mezelo: zeliqok

mezelok: oda kiçik

mezeloq: benîştê ku ji koka daran dertê û dikin şeliqok

mezin: girs, gewre

mezixîn: xira bûn, ji kêr ketin, pîs bûn

mezrege: bêrîka ku pê nan davêjin firnê û tendûrê

mezre: tek malên dûrî gundan, an erdên ku li ser gundekî tên hesêb. *Filan cih mezra filan gundî ye.*

mûrî: mîro, gêrik, qûrmorî

mê: ne mêr, di her tiştî de ya mê jin, kavok, dar

mezixandin: xira kirin, ji kêr xistin

mêçit:

mêkutik: mîrkutik, singik, celebek nexweşiya zaroyan e

mêkutok: mîrkutik, singik celebek nexweşiya zaroyan e

mişkol: bijang

mêlak:

mêlan: navê darekê, bêhn ji pelkên wê tê, mar ji bêhna wê direve

mêj: demekî dirêj zû de. *Ji mêjve me hev nedît.*

mêjandin: bi mitin, şîr an dermanek dan biçûkekî, *zaro mêjan, berx mêjan.*

mêjok: zarok an berxê ku ji diya xwe pê ve şîrê her diyekê dixwe

mêr: xurt, serdes, metirsî, mêr du celebin, *mêrê mêrkuj, mêrê xwekuj*

mêrg: cihê ku giya tê de pir dibe û ji bo çêreya dewar tê parastin

mêrge: xwarina ku ji goşt û pîvazan çê dikin

mesab: cihê ku kewê ribat an cilab lê datînin

mêş: ew heywana ku di nava malan de dijî û li ser rûyê zarokan datîne û nexweşi-

yê bi lingên xwe re derbasî nav xwarinê dike

mêşhingiv: hing, mêşa ku hingiv dike

mêşîn: berve şîn, nîzîkî rengê şîn, *çavên wî mêşînin.*

mêşkuj: ew tiştê ku pê mêşan dikujin

mêtin: mijîn, biçûk mêt

mêvan: kesê ku ji dorva tê mala mirov û tê hewandin

mêvandar: kesê ku mêvana dihewîne

mêvanhewîn: kesê ku herdem mêvan diçin mala wî û qedra wan digire

mêvanxane: cihê ku mêvan têde radibin û rûdinin, otel

mêw: dara tirî

mêwik:

mêzekirin: nihêrîn, *min lê mêze kir.*

mêzîn: terazî, şehîn, ew aletê ku pê giranî û sivikiya tiştekî seh dikin

mêzer:

miaf: kesê ku ji dayinê tête efû kirin. *Filan ji dayinê miaf e.*

mical: kês, firsend dem

micik: di kirinê de lez, *filan peyakî micik e.*

micin:

micvî:

miç: ji bo çavan tê gotin, girtî, *filan çavên xwe miç kirine,* çepê bel

miçilgeh: li ser tiştekî şert kirin, rihan, *me li ser filan tiştî miçilgeh e, an miçilgeh kir.*

miçirandin: destên hev guvaştin, silav kirin

miflis: kesê iflas dike, rût û bê mal û dirav dimîne

mifsik: çilqefes, firaqa nava wê kunkunîşk ku pê xwarinê ji avê diparzinin

mift: bê biha, bê qîmet, gotina vala, mift û belaş

mifte: kilît, mifta derî

mih: peza mêşînî ku ji çar salê borî, berx kavir belindir mih

mihas: şehê hesinî ku pê hespan tîmar dikin

mihlet: demek xuya ku ji yekî re tête dayîn. *Me çar roj mihlet da wî.*

mihsik: pêlav, şimik

mihtac: hewce

mij: mijik, buxa ku ji ewran dadikeve rûyê erdê û tarî dike. *Dinê mij û dûman e.*

mijandin: bi mêtin şîr an tiştekî ron bi zarokan an çêlekî dehban dan xwarin, mijandina zarok, mijandina berxik, mijandina cewrik

mijane: benkilawe, benê ku pê nîv li sitoyê gan girê didin

mijgul: qorrê bijangan ên jêrîn

mijkî: kesê xwe û cilên xwe qirêj dikin û behna dan û

gemarê jê tê. *Filan mijikî bûye an behna mijikî jê tê.*

mijmijok: 1. petagên hinguv ên vala, 2. celebek giya ye zarok biharê hildikin û koka wî dimijin, rengşîrîn e

mijû: nanê kevin ku pasik digire û tama wî tê guhartin

mijûl: xerîk, bi kar û xebatekê lehîn, *ez hatim cem te, tu bi nivîsandinê mijul bû.*

mijûlahî: mijûlî, mijûlbun peyivîn, *mijûlahiya filan bi serê min neket, nizane mijûl be.*

mikafat: di ber xebatekê ve tiştê ku zêdeyî daxwazê ji yekî re tê dayîn

mikare:

mikewn:

mikûs: ser û çav, *filan mikûsdayî ye. Ji mikûs ve razaye.*

mil: ji gurmikê heya serê tiliyan dest

millet: gel, netewe, milletê kurd

milêb: milêw, şên, kêriç, bêrika şeş tilî ku cotkar pê bênderê bi ba dikin

milk: erd û rez û zevî bexçe, her şî tê çandin û ber digire. *Ev bexçe milkê min e.*

milkis: miştek, sivmik gezik

miltaf: kesê nexweşiyê ji halketî

milyaket: fehreşte, bi çavan nayên dîtin

min:

minare: di rex mizgeftan de çêdikin, mela li ser bang dide

minik: gezû di avê de tê kelandin, ew şêrînahî dibe minik

minêkar: bînekar, mîrekar hezker, ji dilxwaz. *Ez minêkar im ku te li ser vê rê bibînim.*

miqate: bala xwe dan, qenc lê nihêrîn, *divê tu baş lê miqate bî.*

miqerresî: eksa yekî tiştek kirin. *Ew miqersiyan bi min dike.*

miqewr: bê ser û ber, binfilitî dibêjin. *Salek bel e miqewr e, bi şev sayî bi roj ewr e, keç avis û bûk sitewr e.*

mirandin: kuştin dayîn

mirar: dewara ku kêr negehê û bimire û goştê wê heram bibe

mirarî: celebek gewhere di deryayê de bi der têxin

miraz: ew tiştê ku mirov gîhana wî dide ber çavên xwe û her gav minêkarê gîhana wî ye

mirc: celebek genim

mircan: babetek madene ji deryayê dertêxin, sor û şînê wî heye, jin têxin destên xwe û sitoyê xwe

mirç: dengê ku di xwarinê û ramîsanê de li lêvan tê. *Mirç mirça lêvan e.*

mirçiqandin: qermiçandin
mirçiqîn: qermiçîn
mirdik: çermê mirov ku hişk dibe bi ser ve tê wek kepekê diweşe
mirdiyaq: mêrtag, martang ku têxin asraqan ser beştan, an nav dîwaran ji bo ku xwe bigire
mirdî: darê ku pê şaxturên ser avê dehf didin
mirrik: 1. biçûçik, meriv an dewar, hestirê mirrik. 2. serhişk, înad
mirin: dawiya jînê. *Filan mir.*
mirî: kesê dawiya jîna wî tê û dimire
mirrmirrî: pingirî, pirruzkirî, xeyidî û hilkişkişî
mirrmirk: celebek kelmêş
mirrmirrîn: pingirrîn, pirrûz kirin, hilkişkişîn
mirîşo: kesê her gav miriyan dişo
mirişk: mêya dîk, kelebab, *mirîşka me kurk bû.*
mirov: insan, kesê ku bi peyva xwe ji qorrê dehban derketiye
mirovatî: bi bav û kalan, reh û kokê nîzîkbûna hev. *Mirovatiya min bi wan re nema.*
mirovok: mirovê pîsik, ne tewa, bêkêr
mirtal: ceka ku didan ber lêdana şûr. *Çekên berê şûr û mertal bûn.*
mirûz: pirûz, tehlî û tirşiya ku ji rûyê mirov xuya dibe. *Filan bi mirûz e.*
misas: darê dirêj ku pê cotkar gan dajo, serîkî wê zext û serê din lawût tê de ye
misaxe: korxa aş ku ard dikevê
misêwa: wek hev, *em di vê yekê de misêwa bûn.*
misilman: kesê dikeve ola îslamê
misilmanî: îslam bûn, misilman bûn
misîbet: boblat, bela mezin
misîn: ji baqir, tenek, axê çê dikin ji bo destmêjê
mishef: Quran, kitêba ku li nik Xwedê ji Mihemed re hatiye
misk: celebek bêhna çak e, ji derya dertê û ji tiştinê din jî çar dibe
miskîn: qels, reben, bextereş
misqel:
misranî:
misrî: celebek polayê ku şûr jê çêdibûn
mist: tijîbûna her du çengan, mistek ard
mistdan: bi destan canê yekî firikandin. *Bavê laş mist didin.*
mistkeçûn: peyayê ku di her tiştî de wek jinan dike û dide ser şopa wan
miswak: darê ku misilman pê diranên xwe difirikînin
mişar: ji bo avdana sebze

korxikên dirêje ku di zeviyê de çê dikin. *Çil mişar evlegek e.*

mişefl: mişebl, raste rast dirêj, ifqî

mişk: heywanê biçûk ê ku di kunên dîwaran de dijî û ji pisîkan ditirse

mişkulî: pûstikê ser çavan, kesên kêmxew, mişkûliyên wan diperçifin

mişlaq:

mişmer: tiştê ku li erdê tê dîtin

mişmişandin: bi palikandinê li tiştekî gerîn, *di tariyê de min dora xwe mişmişand û lê gerîn min nedî.*

mişrif:

mişt: ji dêv re tijî lê ne rût, welçeka me mişt e, yanê ji dêv re dûz difiroşin

miştak: miştik, sêzik, melkes, sirbige. miştek toz û gemara ku bi miştikê dimalin

miştaxe: cihê ku tirî lê radixin dikin mewîj. *Miştaxa me di nava rêz de ye.*

mişweş: nîsk

mit: çort, mitik, girê biçûk di bilindcihan de

mitale: raman û fikirîna pir li ser tiştekî. *Filan pir mitale dike.*

mitirb: gewende, yê ku def û zirnê lê dide û li ser dayîna xelkê dijî

mitik: nexweşiyeke bê eman, kolêra

mitêl: nivîn, doşek. gelt, lihêf

mivro: merezdar, kemlebat, çone an topal

mixabin: heyf, esef

mixmixandin: pelçiqandin, hûr hûrî kirin

mixmixîn: pelçiqîn, hûr hûrî bûn

mixmixk: ximximk, her du kunên bêvilan ku digehên hestî

mixsî: fillehê ku diçe Qudsê

mixtar: kehya, kefxwê

mixtî: werz, erdê ku zebeş û kelej tê de tên çandin

miûzî: kêm, netekûz

miz: renge tirş

mizawir: ne rind, qelac, tevlok

mizawirî: tevlakî, gellacî

mizgeft: cihê ku misilman ji bo nimêjê çêdikin camî

mizir: bêyom, şûn

miç: kuş, hesp guhên xwe miç kirine

miçikandin: mîç kirin, hêstirê guhên xwe mîçikandin, dimiçikîne

mîçikîn: mîç bûn, *guhên hesp mîçikîn.*

mîl: singê ziravê ku hekîm berdide çavên nexweşan

mûmar: êşeke ji serê tiliyê çar dibe, qîlbaşi

mîna: wek, nola, *ew jî mîna min dike.*

mîr: kesê ku di erdimekê de xwediyê gotina dawiyê be,

bi serê xwe be

mîrate: heyîna ku piştî mirî ji mirovên wî re dimine

mîratxwer: kesê ku mîrat pê dimîne. *Filan mîratxwerê me ye.*

mîrav: kesê ku parvekirina avê bi destde be. *Filan mirovê gundê me ye.*

mîrkût: daraoqî, pê dan û savar tête kutan

mîz: ava ku di qamûşê mirov re tê

mîzega: bi mana ziraviya mîza gê, *ava me îro bûye mîzega, yanê wek mîza ga hindik û zirav tê.*

mîzel: mîzek, kelmîz, kesê ku di xew de bi xwe de dimîze

mîzesrînek: hatingirtina mizê, mîz lê anqîn

moç: celebek kodên pîvanê, korma seh

moçik: koda pîvanê ya biçûk

mode: pehlewanê jêhatî

mole:

momîn: destmala rengîn ku jin bi serê xwe de dikin

mon: necamêr, nemerd

monc: pêlên raman monceke baş hatê, *moncekê pîs hatê.*

mor: rengek, navê darekê as

moran: bi germiya royê hilma ku ji erdê radibe, vajoyî mijê ku dijor de dadikeve

morik: miroyên kun ku jin bi tave dikin û têxin sitoyê xwe

moşene: dikana ser negirtî ji depan li ser tişt tên firotin, beste, yê ku lêdide

mot: motî: doşaw, dims

motac: mihtac, bi hewce

mofirk: mehrûk, mehrî movik, mofirkên piştê mofirkê tiliyan

moz: moza sor mêş sor, moza gan, celebek mêşên xurtin biharê dikevin bin zikên ga û hespan

mozik: golikê parone ji dû salê berjêr

mozik: kurê jina mirov

mozkirin: reva gan ji ber mazê

mû: tayekî por, purta bizinî

mûçink: mûnçik, ew tiştê ku pê mûyan ta bi ta dikêşin

mûjank: mûjelang, bijangên jorîn

mûm: benşima, çira ji dan

mûnc: pelm, qup, lep

n

na: no, na! *Ez nadim, na ew nehat.*

nabekar: bi kêr nehatî, serserî

nadir: tiştê ku wek wî gelek hindik be

nadîde: ew çend baş ku wek wî nayête dîtin

nafind: nîvek, navrêş, merkeş

nafs:

nal: jolê dewar. *Min hespê xwe nal kir, nal û nihêl.*

nalandin: bi nalîndan, *me diya wan naland.*

nalbend: kesê ku dewar nal dike

nalbendî: karê nalbendan

nalenal: nalîna bi ser hev e, bê atlî û bi dengekî bilind. *Dengê nal nala wî em nekirin xew.*

nalîn: dengê ku ji ber êşê ji mirov tê. *Nalîna wî dilê mirov diperitîne.*

name: reşbelek

namidar: bi nav û deng

namîlke: kitêb

namûs: rûmet û şerefa ku li pê navê pak digehê mirov

namûskar: kesê xwedî namûs, yê ku ji riya namûsê naqete

nan: ew xwarine ku ji ard dibe hevîr û hevîr li ser sêlê, an di tendûrê de, an di fir-

nê de dibe nan. *Bi nan û xwê, bi nan û zik.*

nanda: kesê ku bi dayîna nan hatiye naskirin

naneder: kesê hergav derî mala xwe nan dixwe. *Filan naneder e.*

nanik: 1. celebek pincar, 2. kilora hingûv, nanika hingûv

nangîr: erdê ku ceh û genim tê de gelekî baş dibe

nankor: kesê qenciyan ji bîra dike

nankorî: qencîbirî

nanpêj: kesê nan dipêje

nanwerd: pêxwarin, xwarinên ku bi nan re tên xwarin

napik: pencên teyran nînokên wan ên tûj

narinc: celebek meywe wek porteqalan, lê tehle miz, ji qaşikên wan rîçalên hêja çê dibin

narûce: rengê narinc

nas: kesê ku mirov wî dizane, *filan nasê min e, ji min re nas e, ez wî dinasim.*

nasîn: nasî, nas kirin, zanîn

nav: nav lê kirin, nav lê dan, nav tê dan, bi nav kirin

navandin: bi nav kirin. *Min lawê xwe bi navê wî navand. Binavîne.*

navdar: bi nav û deng

navdarî: bi nav û deng bûn

navdaş:

navder: mecala di navbera deriyê du odeyên li hember hev

navdeşt: deşt an rasta di navbera du çiyan de

navdil: dil, gurçik, kezeb bi hev re dibin navdil

navinçî: navhinçî, kesê ku dikeve navbera du neyaran û dixwaze wan li hev bîne

navêş: qolinc, êşa ku ji ber sermayê dikeve nav an şikê mirov

navik: nêvik, di nîvê şikê mirov de, cihê ku dema bûnê tê birîn û girêdan

navkêl: navteng, di tala navikê rê çarmedar, *navkêl zirav*

navmal: celebek raxer, ji rîs û pembo şê dikin û digirin ser nivînan

navmalî: jin û pîrekên di nav malê de

navno: kesê ku navê wî bi nebaşî dertê

navran: nîveka derpê, navbera her dû delingan, nava her du ranan

navro: navbera nîvro û êvarê. *Vê navroyê min dil heye ku ji malê neçim.*

navrû: navbera du çeman

navser: 1. navçav. nav sera çiyê, 2. ji pêncî salî berjor *filan navser bû.*

navteng: 1. navkêl, 2. binzika dewar, *navtenga hesp baş bişdîne.*

navtêdan: bi gotinê dildana

yekî, *navtêdan ji desthilanînê ye.*

nawîs: di bin erdê de mezelên ku ji bona miriyan çê dikin

naxir: garan, keriyê dewar ku dertê çolê

naxirqewan: di dehê meha çille de ji ber serma yê dewar nikare here çolê

naxirvan: kesê ku diçe ber naxirê

naz: delalî, filan nazê xwe li min dike.

nazbalgih: zemberîşk

nazdar: kesê ku naz û delaliyan dike

nazdarî: naz û delalî kirin

nazenîn: keça ku ber deng û nexmeyeke wê nazek be

nazik: zirav, tenik, şêrîn, xweşik

nazî: nazkirin, filan naziyê xwe li min dike.

nebanok: çi diya ku ji çêliyên xwe nabane, nedilovan

nebatî: celebek penîr

nebekar: qûnde, qehpik

necimîn: lecimîn

nefel: giyayê bi gul û kupik, nîzîkî yoncê ye

nefs: behn, hilm, *me nefesek girt.*

neh: jimara nehan, 9

nehek: neh rojên berî cejna qurbanê

nehil: cihê ku kevroşk ji bo razana xwe dikde û çê dike

nehwirandin: bi dengekî nizim û zîz ji xwe re stran

nehwêt: not

nehf: fêde

nehs: bê yom

neks: nexweşiya ku ji ber serma girtinê, ji kezeba sor çê dibe

nemaze: xasma, yek jê

nemêr: kesê ku mêraniya wî kêm bê tevger wek jinan

nepax: aletê ku pê tiştan dinepixînin, nepaxa lastikên otomobîlê

nepenî: nependî, nehatî, payîn, *Ew xanî nepenî ye,*

neperûşk: nînokên heywan ên zirav û tûj, neperûşkên pisikê

nepixandin: tijî kirin, dagirtin û werimandina tiştekî ji hemd zêde, *min lastikên otomobilê nepixandin.*

nepixîn: tijî bûn, werimîn, *min nok xwarin û ez nepixîm.*

neqandin: bijartin, çê û xerab ji hev veqetandin

neqeb: cihê ku te re derbas bî, navber. *Nekeve neqeba me. Ez di neqeba her dû keviran re çûm.*

neqepûş: jina ser porkirî

neqirandin: ciq, riq li tiştekî dan û deng jê derxistin

neqr: teşta kûr

neqrîsk: nexîsk, êş, tivanc

nerm: ne hişk, wek pembo nerm.

nerme: nîv nerm, nîzîkî nerm. *Ev erd nerme ye.*
nermijandin: di avê de nerm kirina tiştekî. *Me lowik nermijandin.*
nermijîn: di avê de nermbûn
nermik: nermika guh helîlka guh
nerx: biha, qîmet. *Ev tiştekî bê nerx e.*
nesîb: tiştê ku dibe para mirov, bê ked û heq, par, hise
neştel:
neşter: niştir, pê xwînê ji mirov berdidin
neşxor: xwarina ku ji ber dewar dimîne
netebitî: kesê nikare xwe ragire, sivik
netekin: ne vala, ji bo xaniyan tê gotin. *Ev xanî netekîn e. Yanê ji cinan ne vala ye,* *neskûn*
netewitî: bê sebir, xwe ranegirtî
netirk:1. bazin û gustîrên zîvîn ku jin têxin destên xwe, 2. navê gulçîçegekê
nevî: kurê kur, keça kur, kurê keç, keça keç
nevîçirk: keç û kurên nevî
nevîsî: kurê ku kurê mirov ji xwe re dike law
newal: nihal cihê ku baranê, an avên hişkeliyan kûr hiştiye û îro av tê de naçe
newq: navkêl
newîrandî: dema jin avis dibin û dilê wan diçe hin xwarin. *Filan ji newîraniyan dike.*
newroz: cejna kurd û êraniyan, rojên 21, 22, 23 ji meha adarê
newt: nod, mot, jimara 90î
nex: benên sitûr ku ji heriyê çê dikin
nexo:
nexş: çîn, *nexşên filan jinê gelekî hêja ne.*
nexweş: ne rihet, ku ji ber nexweşiyê dikeve nivînê, êş pêketî
nexweşî: êş, derd, merez
ney: celebek raz e, wek bilûrê, lê kurt e
neyar: ne dost, dijmin
neyarî: dijminahî
neyîn: cînebûn, heyîn û neyîn
neynik: sindoqê pişt dermankirî ku mirov tê re xwe dibîne, ayîne, mirêk
neynok: nînok, hestiyê di serê tiliyên destan û pêçiyên lingan de
nezan: kesê bîrnebir, ne fêr
nezanî: nezan bûn
nezir: tiştê ku dan, an kirina wî di nava xwe û xwedê de dibêjî: ku nexweşê min rabe ezê beranekî ji bo xwedê jêkim
nêçîr: nevçîr, seyd, raw
nêçîrvan: kesê ku diçe nêçîrê
nêk:
nêm: kêm, ava tîr û zer ku ji birînan tê

nêr: hemî tiştê ne mê re tê gotin, mêr mêr e. Çawan ku mirov û dehbeyan nêr û mê hene, bêjeyan jî mêr û mê hene. Wek; xanî mêr e, mal mê ye.

nêrmok: ew mêrê ku ji meyî-za nêr bûnê bê par e

nêrmokirin: du serên darekî yek tûj û yê din kort kirin û serê tûj dî ê kart de bi cih kirin, lolep kirin

nêrgîz: celebek çîçekên biharê di mêrgan de dibin, gelekî bi çîçek nastikan dimînin û behna wan xweş e

nêrî: nêrê bizinê, nêriyê pîvazan, xilfê ku li nîveka pîvazê dikeve û tov digire, boq

nêrîn: nêrtin, çavdan, li min binêre wî mêrî

nêrnêrî: çav mêrî, *min mêrmêriya wî kir.*

nêz: ne dûr, nêzik. *Ew gelekî nêzî me bû.*

nêza: birçîna, *ew ji nêza mir.*

nêzîk: pir êş, ne dûr

niçandin: bi îşaretê yek ji tiştekî hişyar kirin, *min bi çavan niçandê zû bîr bir.*

niçik: çînên serî tûj ku di keviya tiştekî de, *sihana me bi niçik e. Kumê min bi niçik e.*

nifir: nefsîn, ji bo yekî ya neqenc xwestin. *Ez tu nifiran li bejna delêl nakim.*

nifsî: lawê xamê reng gewr e

niftik: kibrîta ku vêdixin

niginandin: mar kirin, *min ew sened niginand. Dê biniginîne.*

nigîn: mora ku nav li ser tête nivîsîn

nihan: niyan

nihandin:

nihêrtin: nêrîn

nihêt: kevirê ji bo avahiyê çêkirî

nihk: nehk, sinegberê bi nikul ku pê wûnana rîs çê dikin, vediçinin

niho: niha, nika, vê gavê

nihriz: hesinê şûran, celebek hesin

nihrî: şîpa avê, di nîveka ava çeman de cihê ku xurt dimeşe

nijde: çûna birek mêr bi ser neyar de ji bo xisasa war

nijdevan: kesê ku diçe nijdê

nijinandin: bê girêdan an tiştekî ku bigirêdan ser hev û bi hev sekinandin. *Me devê şikeftê bi kuçan nijinand, em dê çilo binijînin, wan nijinî.*

nijinîn: dan ser hev, li ser hev danîn û bilind kirin

nik: cem, ba, bal, hinda, *Ew li nik min dihat.*

nikar: dor, hêl, alî, çarnikar, çarmedor, herçar hêl

nikarok: di çiyan de erdê bi kils ku axa wî gewr e

nikl: awayê stranê, *nikla xelkê Botan xweş e.*

nimandin: ravekirin, nişan-

dan, **nimandan**: di avê de nerm kirin. *Nokan di avê de binimîne.*
nimayîş: bi derketina leşker tev çek û posatên xwe bi întîzam meşîn
nimêj: ji xwedê re serî danîn û lave kirin, nimêja sibê ya nîvro ya înê, ya cejnê
niqar: celebek kevirê nerm
niqare:
niqitandin: niqte bi niqte rijandin
niqitîn: dilop dilop rijîn
niquçandin: bi destan an lingan yek şiyar, an serwext kirin. *Haya wî li wî tine bû. Min bi destan niquçandê.*
niquçk: bi gihandina lebatekî ji laşê re, serwext kirin. *Niquçkan li min dide.*
niqul: bihivên şekir kirî
nisêb: erdê ku dikin bajon, avadana wî. *Me erdê xwe nisêb kir.*
nisilandin: parzinavdin
nisilîn: hatin parzinîn
nistî: cilîsim
nişa: şîreya genim
nişadar: nişakirî
nişk: niş, bê hay û xeber. *Di nişka ve hat. Ji nişve çû.*
nişm: nerm, bînfireh, helîm
nişmî: nermî, bînfirehî, hilm
nişûv: nişîv, serejêr, dema li nîvê kaşekî bimînî binhêl dibe. *Nişûv û serhêl dibe hevraz.*
nivandin: nivistandin, kirin xew, *wî zarokî binivîne.*
nivistin: ketin xew. *Ew zû nivist.*
nivişt: nivîsandina ayetan ji bo êş û nexweşiyan, mela niviştan çê dikin
nivîşk: rûnê ku nuh ji dew dertêxin, berî helandinê
nivîn: lat, doşek û mitêlên ku mirov tê de radizê
nivîsandin: nivîsan kirin. *Min jê re reşbelekek nivîsand.*
nivîsîn: tiştek nivîsîn
nivz:
niwîser: nivîsevan katib
nixumandin: ser porkirin, germ kirin
nixumîn: ser po bûn û germ bûn
niyav: deng pêketin
nizar: erdê ku rojê nabîne
nizim: niviz, daketî, li jêr
nizimandin: nizim kirin
nizmîn: kesê nizim, cihê nizim
nîk: bişkova bi nikul ku jin têxin guçê xavik û dawên xuftanan
nîkil:
nîlûfer: nîlûper, nîl û belk, navê çîçekek gewr û bîn xweş
nînna: strana ku ji zarokan re tê gotin
nîr: darê ku têxin sitoyê dewar û pê cot dikin
nîrik:
nîsan: navê meha çaran
nîsk: celebek zad e dikin çor-

be, şorba nîskan

nîsko: mengûr, ezman

nîşan: xweya bellû, tiştê ku didin xuya kirin. Me avêt nîşanê ji min re nîşan ke.

nîşandar: kesê ku baş davê nîşanê

nîşakirin: ravekirin, nimandin

nîşank:

nîv: tiştekî bikî du paran, her parek jê nîv e

nîvco: nîvçe, ne temam, *te karê xwe nîvco hişt.*

nîvekîr: kesê bêkêr

nîvî: yek nîv

nîvkose: kesê riha wî firk

nîvro: nîvê rojê, dema ro tê nîvê ezmên

nîvşev: nîvê şevê

no: xurt, har, dijwar. *Derdê dilan pirî no ye, ne bi şev e, ne bi ro ye, wek agirê di çilo ye.*

nobe: dar

nobedar: kesê dora xwe digire

nogin: golika du sal e

nok: celebek zad jê gelek xwarin çê dibin, nok çû bajêr bû lewlewî.

noq: lom, bin av

noqar: gemiya bin av

nozde: jimara 19

nû: nuh, new, ne kevin, nehatî şûxilandin

nûbar: newbar keça berzewac, dewara berbar

nûjen: tiştê ku ji nû ve tê jendin

nûsikandin: zeliqandin

nûsikîn: pêve zeliqîn

nûxurî: zarokê ku jin berê pêşin tîne

nûzîn: hespa ku nû tê zîn, an keça ber zewac

O

o: edata teecib, o! Tu kînga hatî?

obe: cihê ku eşîr konê xwe lê datîne

ober:

ocik: nava zik

ode: mezel, cihê rûniştina mêvanan

oks: erdê bi avzên ku mirov pê de diçe xarê.

ol: rê, dîn, ola Mihemed, ola Zerdeşt, bi ol, bê ol

olaq: bergîrê ku di rakirina baran de dixebitinîn

olî: tek mezela ku li ser xanîkî ava dikin

olparêz: kesê ku çak bi rêzana ola xwe digire

ornag: çişît, celeb

ox: edata dilxweşî, ox ev tişt bi dilê min bû. **ox**: *erdê ber malê, axê me ji yê hemî gundiyan çaktir e.*

oxur: xweşiya ku li rê yekê hêvî dibe, an çûna bi rêyekê

p

piç: hebek, hin, çîçk, kerî, piçek nan bide wî, piçekî raweste, piç bi piç, têr bû miç

piçûk: kiçik, biçûk, hûrik

pidî: pidû goştê dor diranan

pij: gij, vekirî, bê dûzan. *Çûkê baskên xwe pij kirin û di hewayê re xwe tezand.*

pijandin:

pijik: serê hejikan ê gijik

pijiyayî:

pijûn: xurt, li ser qewta xwe, newestî, wî berdinê, *hîn ew î pijûn e.*

pif: bayê ku ji dev dertê, *wî pife agir kir, pif ke.*

pifik: pifa ku ji dev tê der

pifkirin: ba ji devê xwe derxistin

pihêt: xurt, saxlem, *pihêt pê bigire.*

pil:

pilçok: bilçik, dema çilka baranê dikeve nav avê li ser rûyê avê dipengize û dibe bilçik, pilçoka baranê

pilik: xûşka bav û dê met, xaltî, *pilika min hat.*

pilikza: pûrza, kurmet, bixaltî

pilind: dûvik an qûna teyran, pilinda mirîşkê

pilm: mad, mirûz, *filan her bi pilm e, te ji bo çi pilmê xwe kiriye?*

pilor: pelor, hewdel, tevlîhev, xwarineke ji nîsk û savarê çê dikin
pilpilî: pinpinî
piltûr: met û xaltiya bav û dê, pilûra min, meta bav an diya min
pilûşk: çermê ser çavan
pincar: giyan ku tên xwarin
pind: rawesteka teyr, darê ku ji bo veniştina teyran çê dikin
ping: bersing, darê ku bi ber sing de dikutin. *Her singekî pingek heye, kesê ku xwe dinepixîne. Wî xwe ping kiriye.*
pingar: pingav, pengav, ava ku naherike û dicive ser hev
pingirandin: an bi xeydê, an bi pesnê yek nepixandin. *Filan bê sebep pingiriye.*
pingirandin: ji xeydan an ji dilgirî nepixîn
pinî: leke, qirêj, *keçelo pinî, pinî, pîvaza ser mezin î hevalê sola min î, pinî li cilên min ketine.*
pinz:
pir: rêya ku di ser çeman re çê dibe, pira ser ferêt
pirr: ne hindik, zor, gelek, gotina pirr, bayê kurr.
pirranî: pirrî, pirr bûn, *pirraniya kurdan kurdmanc in.*
pirrbêj: kesê ku pirr dipeyive, gevez, pirrgo
pirç: pûrt, mûyên ku bi laşa mirov û hirçan ve wek hirçê bi pirç
pirrêş: kesê ku êşên wî pirr, sîvar, belengaz
pirêze: firêze, firaze, şûna zadê ku nuh tê çinîn, çopa kira mirov, pirêza genim, *pirêza wî ne ewçend baş e.*
pirnisîn: navbera xew û hişyariyê, *di cihê xwe de pirnisiye.*
pirrparr: celebek pincarê avî ye, çend celeb xwarin jê çê dibin
pirpire:
pirrpirrik: pinpiniya biçûk
pirrpirrok: polên biriqok ku bi cilên jinan ve didirûn
pirrpirs: kesê ku pirr pirsan dike
pirrpiş: sipiyên depan, beq, texte kelesi
pirpizîk:
pirs: gotin, pirsîn, *min pirsek bû da wî pirsa xwe bi min xist.*
pirsandin:
pirsiyar: kesê ku dipirse
pirsiyarî: pirs kirin, *pirsiyariya wî tiştî ji min dibe.*
pirsîn: pirs kirin
pirispan: pîne, *min sola xwe pirispan kir, sola bi pirispan*
pirtal: pertal, cil û caw, *çerçî pirtalê xwe firot.*
pirtik: perçên caw ku ji ber birîna cilan dimînin û ji pî-

neyên biçûk pêve bi kêrî tiştekî nayên

pirtikandin: wek pirtikan şîtirr şîtirî kirin, vegijgijandin

pirtikîn: di cihê xwe de vegijgijîn, ricifîneke ne adetî û zêde

pirûsî: pirûsk an pirûskên ku di nav xweliyê de dimînin xişor

pirût: kesê ku firaxan ji axê çêdike, firaxên ku ji axê çêdikin ev in: sewîl; tasika avê, xirafok; sirahî, kivî; firaqa mot, dims, merken; keşkê, kodik; sihen, kasik; sînî, hincanok; legan, hincan; teşt, qalo; sêl, gadoş; firaqa ku şîr têde didoşin, dîz; dîzik

pirzik: pizikên ku ji laşa mirov dertên

pis: kurr, law, pismam, kuram, kurap, *filan pisê roja xwe ye.*

pisik: pisîk, pising, kitik

piskule: piskula kumê sor, piskulên ku jin têxin porê xwe, bengulî

pismam: kurê ap, kurê am, pismam û dotmam

pispan:

pispis: deng li pisîkê kirin

pispisandin: dev xistin ber guhên hev û bi dizî peyivîn

pispor: kesê ku di kar an xebatekê de ji hemî kesan jêhatîtir be. *Filan bijîşk pispor e, yanê ji bijîşkên mayî zanatir e.*

pistîn: kurepist, peyva dev di ber guh de

pişavik: perçê sabûnê yê biçûk, maşik kirtik

pişik: piş, kezeba sor

pişk: eynen, tev de, *kurê filan pişk li bavê xwe çûye.*

pişkandin: yek bi pişkîn dayîn

pişkîn: bi erebî Etis jê re tê gotin, *tûjiya dermanê germ mirov dipişkîne.*

pişkamok: navê lîstikekê, ku bi zanîna jimarê mirov tê de serdest dibe

pişkul: ziblê mî û bizinan

pişrûk: ard an ax an çi tiştê ziwa hinek av tevlê be û bi heve ve mûsike. Kopekê dikin pişrûk didin hespan. Av û cîmoto û xêjil dibin pişrûk

pirşrûn: savara hûr

pişt: navmil, filanî pişt pehn e, li pişt rabûn, li pişt sekinîn, pişt şikandin, pişt girtin, pişt germ kirin

piştben: piştbihn, ew tiştê ku li pişta xwe dipêçin, piştbihn, piştik, şûtik, piştpên, çar

piştdan: piştgirtin

pişte:

piştek: dema dîwarek an darek dike bikeve tiştê ku didin ber

piştî: barê ku hildigirin ser pişta xwe. *Çiyayî zadê xwe*

bi piştiyan dikişînin. **piştî**: paşê, *piştî vê yekê nema pê bawer dibim.*
piştkî: bi piştê
piştlierdê: jina bi mêr, ji peyayê qels û bindest re jî tê gotin
piştling: tiştê ku mirov li pê xwe dihêle, mêrat
piştmaz: hestiyê di nîva piştê de, ji sito heya bi dûvik tevayiya wan navikan
piştmêr: kesê ku li pişt mirov disekine û piştê diparêze
piştpehnî: kulpar, navbera eşk û pehnî, wî piştpehniya xwe bi me ve kir û bazda
pişûşkîn:
pit: pitê, kiçik, biçûk, ji keç û jianan re têtê gotin. *Pitê hinek av bide min.*
pitapit: pitepir, di ber xwe de û bi xwe re peyivîn, ev peyva ku nayête bihîstin. *Te çi pitapit e.*
pitat: pirgo, geveze, *pitatiya filên tiştekî ecêb e.*
pitek:
pitî: biçûk, ji bo kur û lawan tê gotin. *Pitiyê min welê neke.*
pitpitok: kesê ku pirr pitapitê dike
pitût: tiştê kot û kevnar û peritî
pixk: ew tiştê ku pê zarokan ditirsînin
piyam:
piyan: tasika avê, kasika şerabê, piyana xeyam
piyano: aletê sazbendî
piyar: dilovan, dilbirehm, *xwedê piyar e.*
pizan: pizang, pizdank, tûrikê ku biçûk ê dewar tê de di zikê dê de, pizanê çêlekê
pizik: pirzikên ku ji laşa mirov dertên
pizivandin: lebitandinek hindik
pizivîn: hindik lebitîn, kurm dipizive
pizpizik: lûtika ku ji qamîş çê dikin
pizî: maldoxîn, cihê ku doxînê tê re dikin
pizîzang: berçil, berçînek
pizoz:
pizûr: pior
pizrûk: barana gelek hûr, *pizrûkên baranê tên.*
pî: mil, ji gurmik heya bi tiliyan, pîdan ber pişt dayîn, destgirtin
pîbik:
pîçik: savara
pîj: çi perçeyê zirav û sertûj ku ji dep, dar an hesin çê dibe
pîjik: kîsofis, giyake tê xwarin û di nava wî de tiştekî wek pembo heye
pîl: mil tevî hestiyê binpal, pilek goşt, pîl, teneke
pîlewer: kesê ku bi çêkirina tiştên teneke mijûl dibe
pîn: cihê ku mirîşk tê de radi-

zên, an lîs dikin

pînc: bêbav, bav ne xweya

pîncik: pîjikên ku ji dep û daran radibin, goştê mirî ku di doraliyê mînokan de radibe

pîne: perçeyê caw an çerm ku li cihê çiriyayî dikeve, cilê bi pîne, sola bi pîne

pînedûz: kesê ku solan pîne dike

pîpikandin: pir dagirtin, tije kirin, min berîka xwe ji mewîjan pêpikand, rapîpikandin

pîpik: zimanê tûtikê ji pelaxtina qaşikên hin celeb dar çêdibe, *pîpikê zirnê*

pîpok: celebek bilûrên kurt, mey

pîr: pirr sal, di ser şêstî re, kevn û riziyayî, pîr; seyda, mezin, rênas

pîrejin: jina pîr

pîrek: jin, pîreka min, *ev karê pîrekan e.*

pîrevok: pindepîr, pindir

pîroz: pir roj, xêrxwestin, *cejna te pîroz.*

pîrozî: cejn an zewac, an tiştekî yekî pîroz kirin, *em çûbûn pîroziya filankes.*

pîrozang: ji bo ku zarok çavinî nebin nivişt kevir û hesinên ku bi mil, pişt û serê wan ve dikin

pîroze: teyrekî wek kevokê

pîrozvan: kesê ku diçe pîroziya hinekan

pîs: ne paqij, qirêj kirêt

pîsik: kesê qirêj, bêkêr, ne camêr

pîsî: kirên pîs, *nizam ev pîsî ji kê derketiye.*

pîspan: kesê destkira wî ne paqij

pîsû: bêsû, şewata paç. *Behna pîsû tê.*

pîş: hiner, havil

pîşe: sen'et, xebat

pîşekar: senetkar, *filan pîşekarekî baş e.*

pît: tîp, herf, elîfbeya kurdî 31 pît in.

pîşpîşe: kesê ku pir qelew ku bi dijwarî bêhna xwe digire û dike pîsepîs, di kar û xebata xwe de baş jêhatî. *Filan pîşpîşekî mêran e.*

pîvan: pîvana zad, pîvana caw

pîvandin: bi pîvan dayîn

pîvaz: piyaz, celebek keskayî, ter û hişk di gelek şîvan de tê xwarin, nanê garis zîllikê pivazê

pîvazî: pîvazên dagirtî

pîvok: giyak e, koka wî wek findiq girover e û bi terî tê xwarin

pîx: kevî, rex, pîxe gund tev de werzîn

pîzpîzak: çûkek spî û dûvdirêj e

po: tayên dezge ên li ser pehniyê

pojan: porjan, celebek giyayê çolê

pol: polik, diravên kaxez polê

poste

pol: serpil, gurmik

pola: hesinê xurt, *destên wî wek pola ne.*

palqe: nokên çolê

ponijandin: ji zewan serî xistin ber, *me ew ponijandin.*

ponijîn: ji bê xewî serî ketin ber. *Ez diponijim.*

pop: gurmit, pînçik, poztelîş, ev depî pirpope divê rende bibe

porr: pirça serî, *porê wî sipî bûye.*

porang: boraxe, qûna ku di ber çeman de dibe kevir û zû diherike

porik: kesê por pir yê ku porê xwe nabire, porgij

porkirin: sergirtin, tiştekî serpas porkirin

posat: hevalçek, tevayiya sext sile, fîşek, ot û sirêç. *Me çek û posatên xwe hilgirtin.*

post: çerm, kavil postê beran, postnişîn

postal: postar, sal, pelav, ew pêlava ku ji post dibe

poş:

poşeker:

poşî: pîşo

poşî: pûşî laçika reş ku ji digirin ser çavên xwe

pot: cil û kincên kevin û peritî

potandin: çêla rebenî û bexteresiya xwe kirin

potik: pacikê ber destan

poxik: gulik û gulbendên ku keç bi xwe ve dikin

poxîn: kepek, ardê qewirandî

poz: kepo, difin, poz, seriyê paşîn, pozê çiyê

pozberan: kesê ku difnê wî wek difnê beran

pûç: vala

pûk: barîna berf an baranê tevî ba bi xurtî

pûkandin: bi gotinên kêm û zêde xwe tirsandin. *Filan belaş pûkê dike.*

pûke: berfa hûr û hişk, *bi şev li me bû pûke.*

pûnc: zep, *min pincek li serê wî da.*

pûngal: merkez, cih, hêvî, *wî pûngala xwe di Cizîrê de çê kir. Pungala wî di vî bajarî de nîne, ev jî ji me re pûngalek e.*

pûnk: giyakî bêhn xweş e, di ber avê de şîn dibe. mar ji pûnkê hez nake di ber bêvila wî de şîn dibe

pûrr: porang, dema qûm dibe kevir jê re pûrr an pûrrang tê gotin

pûrisandin: devê xwe bê fesal dagirtin, *ew nanê tisî pûrisand.*

pûrisîn: veliqitandina ser ser hev, qermiçandin. *Ezê wî vepûrisînim ser hev, ango ezê wî bigivêşim û bigermêçim.*

pûrt: pirç, porr

pûrtikandin: pûrt jê rakirin,

wî mirîşk pûrtikand, min ew pûrtîkand, yanê malê wî jê sitand.

pûş: giyayê hişk, pûş û pelax

pûşk: celebek giya ye, riçên wî wek mûmê tête vêxistin

pût: senem, ew tiştên ku xelkê xuda nas dikirin

pûtparêz: kesên ku bawerî bi pûtan tanîn

pûtxane: cihên ku pût tê de datanîn

q

qabûr: kûrikê avê ku hêla jorîn çikestî

qacuck: tasa avê ku ji axê çêdikin

qad: meydan, mêrê çê, ket qadê

qade: nanê ku di rûn de sor dikin û hişk dibe

qadik: xwarineke, penîr têxin nav tewekên nan û di nav sêniyê de têxin firnê, burek

qadirî: sihana ji paqir

qaf: qot, tot, kilox, navçava serî, ji navçava gir an çiyan re jî tê gotin

qafik: kundirê ku di nîvî de dev jê vedikin û wek heskan di kargehan de pê mot û şîre yê têxinê, çi kundirê bê avê ji bo tiştekî bête şuxulandin, qafikê ku zarokan li ser didin rûniştandin

qafî: qafiya şîrê

qafîbêj: kesê ku gotinên xwe bi qafiye dibêje

qafqiloz: firaqên ku ji axê çêdikin, lê çînî

qafû: dar û gemara ku bi lehiyê re tê

qajik: celebek benîşt e, rengê wî cûn e û bi cûtinê sipî dibe

qal: zîvê helandî paqij ji hemî madenên helandî re tête

gotin

qalan: dirav an tiştê ku ji bo zewacê ji mala bavê bûkê re tête dayîn

qalax: sergînê ku ji bo şewatê pêkhatî

qalib: ew aletê dûzana salan an tiştekî pê têle dayîn, qalibê solan, qalibê fîşekan

qalik: qaqil, qaşilê hişk, wek qalik gûzan, qalik behîvan

qalind: sitûr

qalûle: qaşikên daran ku hişk dibin û li hev tên pêçan, wek lûle

qam: dirêjiya bejnekê, bejn, *qama wî gelek xweş e. Min av qam kir.*

qamçî: tajank, qirbac

qame: silehek wek xençerê lê rast û dirêj, qame, kaşê rast û tîk, *min berê xwe da qame, ez qame çûm.*

qamîş: giyayekê di ber çeman de dibe û nava wî vala ye û hişk e, selikan û zembilan jê çê dikin

qamûş: ji kîr re tê gotin, *qamûşê wî kul bûye.*

qamûşk: qaşikê birînê, birîna min qamûşk girtiye.

qancûxe: benikên pişt şîn ku pê heqîbê girê didin

qandelûk: tasikên ku ji bo mast ji axê çê dikin

qantir: hêstir

qanûn: rêzan, ew tiştê ku riya rast û xwehr pêş me dike

qapan: tirazî, mêzîn, giranî ez xwe naêxim qapana wî.

qap: qapok

qapqap: sola binê wê dep û rûyê wê qayîş

qapsun: ezbeya ku têxin dawiya fişekê û pê diteqe

qapût: serpiyê ku zivistanê di ser hemî cilan de li xwe dikin

qaq: qeşa, bûz

qaqreş: celebek gûrrê dijwar. *Te em birin qaqereşê.*

qaqe:

qaqil: qaqit, qalik, qaşik, qaqilê gûzê

qaqilok: sariya rû, *qaqilokiya wî mirov bêzar dike.*

qaqişk: teyrekî reş ji kevokê biçûktir

qaqirîçik: qaqirî, ew lûla ku mirov nefesê pê distîne

qar: para ku feqe xwarina xwe bi peşkê distînin

qarç: kevaşe, qaçik

qarçû:

qarçik: hestiyê boçika mirov, qamçikî bûn ba dikeve pişta yekî

qarîn: dengê ku ji ber êş an tehliyê ji mirov dertê

qarîş: asraqê ku ji hejik mejikan çê dikin

qarrîte: dar, max

qarpîçok: bê goşt, qirçik

qarqar: qirîna li pê hev, *qorqora wî diçûn binê dinê.*

qarqarok: kesê ku her gav dike qareqar

qarûme: celebek giya tête xwarin
qarûş: sivmik, mişteka biçûk, gezmik
qas: çiqas, evqas
qaş: kevirê gustirê qaşê hingulîskê
qaşil: taşil, talaş, toşal. qaşilê zebeşan xiyaran
qaşim: giyaî bêhn xweş
qaşo: goya, herwekî
qat: tebeq, çarqat, çartebeq, qat bi qat
qatiya:
qatix: her tiştê ji şîr çê dibe, mast, penîr, çolik, keşk, nivîşk, dew
qatî: rext, qorrê fişekan, qatiyê fişekan
qawîn: celebek petîx, kelek qawinê Diyarbekirê
qawît: peloka ard û rûn û şekir
qax: meyweyê hişk kirî
qaxik: hermên hişkkirî
qayil: razî, *ez bi vê kira we qaîl nabim.*
qayîlî: qayîl bûn, *ma tu qayiliya xwe bi vê kirê tînî?*
qayîm: xurt, metîn
qayîş: ji çerm çêkirî pişt, **qayîş**: rik bend filan qayişê bi min re dikişîne. *Ez nakevim qayişa wî.*
qaz: teyrekî kedî
qazaxî: celebek ga û çêlekên mezin
qazix: biroşa pir biçûk
qazim: tayê ku ji mû an heriyê çê dikin û gelekî xurt e
qazî: hakimê ku li ser şerîetê hikim dike
qeb: bi destan pevçûn, guleş girtin
qebal:
qebale: girtina karekî bi bihayekî xuya lê ne bi demeke bellî
qebe: ne nazik hişk û bêvac
qebetî: hişkî, bêvacî ne narînî
qebahet: suc, guneh, *ma qebheta min çi ye?*
qebilandin: çandina meyweyekî ji bo bûyînê
qebilîn: bûyina meywekî ku digehe xwarinê
qebo qebo: qeqibo, ji bo pevçûnê meydan xwestin
qebqeb: qirêna di pevçûnê de. *Ew çi qebqeba wî ye?*
qebul: qebulkirin, qîma xwe pê anîn, *Ez mezinatiya wî qebûl nakim.*
qeda: bela ku nayête bîra mirov, *qeda pêketî*
qedan: qediyan, kuta bûn, *Em ji vî karî qedan.*
qedandin: kuta kirin, xilas kirin, dawî anîn
qedaker: kesê ku ji şer û pevçûnê pir hez dike
qedar: dehyeka ku ji meywe dihate sitandin
qedek:
qeder: ew tiştên ku kirin û bûna wan ne bi vîn û daxwaza mirov in û bêhemdê wî dibin. *Ew yek di qedera*

wî de hebû.

qedexe: dest danîna ser tiştekî, hicîz, *me malê wî qedexe kir.*

qefa: ber zinarê ku ro û baran xwe tim nagihîne nîv şikeft

qefaltin: girtin û bindest kirin. *Em çarmedor çûnê me ew qefalt.*

qefs: cihê ku ji şivik, dep û hesin çêdikin ji bo teyran û dehbeyên dirinde

qefilîn: ji hal û desthilanîn ketin. *Ji serman qefilîn, ji tirsan qefilîn.*

qefle: birek an gulek mirov dema li ser sêyekê diçin

qefş:

qeftîş: cerikên ku li erdê dikevin û diqelişe, cerikên ku li tehtan dikevin û ji hev diçe, qeftîşa zinêr

qefz: çimt. *Wî qefzek da xwe.*

qehirandin: xeyidandin

qehirîn: xeyidîn

qehwe: dareke, li welatên germ çar dibe û berê wê diqewirînin û tal û şêrîn vedixwin

qehp: tol, qunde, duqul, ango durû

qehitîn: qela, ew madenê ku pê firaxan sipî dikin. *Me firaxên xwe qelê kirin.*

qelîk:

qelaç: nîvgirên tehtin kevirîn di erdên qeraç an çiyan de

qelaçe: kozik an sîpera ku ji tehtên mezin hatiye pê

qelan: qeliyan, dawî hatin, tişt jê neman

qelandin: dawî anîn, tiştek jê nehiştin

qelaştin: ji hev kirin du telîşan. *Wî darî biqelêşe.*

qelaw: qelew, kesê goştgîr. *Qelawiya zêde ne baş e.*

qelem: dar an hesinê ku pê nivîsan dibe

qelemgîr: qelemgîrî, kesê ku qelemê baş digire

qelibîn: tê wer bûn, wergerîn, *Dar qelibî, ro bi çiyê de qelibî.*

qelibandin: wergerandin, tê wer kirin

qelişandin: kirin du qelîşan, telaş telaş kirin

qelişîn: ji hev çûn, derizîn û ji hev dûr ketin, dep qelişî

qelizandin: qulizandin, xwe xwar kirin, xwe nizim kirin. *Xwe daqelizîne.*

qelizîn: qulisîn, xûş bûn, xwe nizim kirin

qelî: goştê ku di danê xwe de tê sor kirin û zivistanê têxin xwarinê

qelînok: genimê qelandî

qelîpîvaz: celebek xwarin, goşt û pîvaz bi hevre tête qelandin

qelîsêl: celebek xwarin, goşt di sêlê de diqelînin û sîrmastê bi ser dikin

qelîş: qelş, tîşê ku di depan cilekî de çêdibin, qelîşa

dep, kirasê dep, *kirasê min qelişî, ango çiriya û ji hev çû.*

qels: jar kemqewt

qelsî: qels bûn, ji ber qelsiya wî me dev jê berda.

qelûn: qel, ji dar, an kevir an hesin çêdikin û pê titûnê dikêşin, qelûn dû perçe ne, tîrik, şivik, serik

qelûnkêş: kesê ku qelûnê dikêşe

qeman: qemiyan, li pêş agir sor bûn, pizirîn, diqeme, diqemîne

qemandin: li pêş agir sor kirin, an pizirandin

qemp: zoyên mûzikî, du tiştên bi heve mûsikî di zikmakî de. *Ev zaro qemp in. Ev gûz qemp in.*

qemç: çengek, nîv mist, dagirtina destekî

qemçik: dûvê bizinê

qemçûr: dayîna ku dewlet ji bo pez her sal distîne, qemçûra pez

qemelax: hêl, dema berf dibare nêçîra bi destan

qemer: reşe, berevereş

qemerî: qûrûş

qemihandin:

qemihîn:

qemrandin: li pêz agir an ser agir sor kirineke sivik

qemirîn: li pêş an ser agir sor bûneke sivik

qemitandin: zeliqandin, mûsikandin

qemitîn: zeliqîn, mûsikîn

qemtik: destmala hevrîşim a biçûk ku jin didin ber serê xwe

qend: şekirê kolaz, qendek, kolozek şeker

qenav: şerbeta şekir

qendeharî: celebek genim

qendîl: çira

qene: qe nebe, *madam ew diçe qene tu neçe.*

qepiçandin: çeng kirin, qefisandin. *Min xwe qepiçandê lê destê min negihaştê.*

qepiçîn: çeng bûn, qefizîn

qer: reşe, qemer, beranê qer, miya qer

qeraç: erdê hişk û bi xilik û bê dar û ber

qerade: qurde, bêkêr, netişt

qerafil: xizêmê ku jin têxin difnê xwe

qeram: çermê ku li devê kûpan dipêçin

qerrase: hesinê ku pê keviran li cih dilivînin, manîwela. *Filan qerasekî mêran e.*

qeraş: aşvan, kesê ku di ber aş de

qerbûs: pêşiya zînê hespê, qerbûsê şîn

qereçî: ew kesên ku jê re cih û welat nîne û bê saz û diziyê tu karî nizanin

qerekor:

qereroj: rojên bi pûk û bilek, kesên ku rojên xweş di jîna xwe de nabîne û her

tehlî tên pêşiya wî

qerf: henekên bi mana, gotinên hişk û du mana. *Ma tu qerfên xwe bi min dikî?*

qerfok: kesê pir qerfan dike

qerimandin: westandina reh û hestiyan bi rawestîneke dirêj li cihekî bê lîv

qerimîn: westîna reh û hestiyan ji ber nelivîne

qerisandin: ji serman pûç û bê tevger kirin

qerisîn: ji serma pûç û bêtevger bû mirov, *destên min qerisîn.*

qerîsek: piştî berf an baranê serma ku tê û erdê û avê dicemidîne

qelm: depê ku kevirên çeqmeq têxin binî û davêjin pêgan û pê sap hûr dikin û benderan digerînin

qermiçandin: civiqandin, *kaxez qermiçand.*

qermiçîn: civiqîn, *nizam çima rûyê wî qermiçiye.*

qermilandin: li pêş agir girtin û reş kirin

qermilîn: li peş agir man û reş bûn

qermîç: di pîrbûnê de civiqên ku dikevin çermê rê enî û sitoyê mirov

qermîçek: tevayiya qermîçan, qermîçekên eniyê

qerneqasî:

qerpal: qirpal, cilên peritî û pir pîne. *Qirpal bi ser de dihatin.*

qerpik: gangilosk

qerqarik: qirqirik, qaqirîçik. Ew lûla gewr û kirtik ku serîk di kezeba sor de û serê din digehê gangilokê an dev

qerqer: kefen, ew cawê ku di cengekê miriyan dipêçin

qerqûş: ser sal, 31 berçille û 1 çile. *Qerqûş merqûş, xwedê kurek bêxe dergûş, serê salê binê salê xwedê bêlê malxay malê.*

qersûn: sihena dev fireh ku ji axê çê dikin

qeretûn: xweriniya berî rohelat. Di vê çaxê de karker, cotkar û cewêlekên gundî nan dixwin da ku li rohelat re li ser karên xwe bin

qertaf: gewriya petika mêşhinguvê

qertilandin: xerpiçandin, kolaneke di rûvê, gîsnê wî kûr neçûye, tenê erd qertilandiye, berber serê wî baş kur nekiriye, lê qertilandiye.

qerwaş: cêrî, jina ku bi cemeke xizmeta malekê dike

qesar: şûştina cawê bi xaşil, cawê qesarkirî

qesidandin: berî dan hinekan ji bo qesdekê

qesidîn: ji bo qesdekê lê qewimîn

qesel: qestel, pincarê genim berî ku avis bibe

qesifandin: jêkirina dar an goşt
qesifîn: jêbûna dar an goşt
qesp: cilayê xûrmê
qestî: qestane, tevî ku zane dike. *Ne ji nezanî, lê tu ji qestî wa dikî.*
qeşa: qaq, bûz
qeşartin: qaşikê tiştekî li ser rakirin, qeşartina zebeşan qeşartina xiyaran, qeşartina pîvazan
qeşem: qeşa ku zivistanê digire ser çeman
qeşitîn: qeşiyan, ji rû derketin, hatin qewitandin
qeşmer: beredayî, mesxere yê ku xelk bi kir û bîra wî dikenin. *Her tiştê bê rê qeşmerî ye.*
qeşmerî: kesên ku qeşmer dikin
qet: tu caran. *Ez qet neçûme Mehabadê.*
qetan: qetîn, qetiyan, perçe bûn, kerî bûn, cilê min qetan
qetandin: çirandin, perçe kirin
qetran: danê darekê yê rengê wê reş û behna wê kirêt e ji gelek tişt re bi kêr tê
qewal: ritbeke di ola êzidiyan de
qewale: teehîd, girtina karekî bi bihayekî xuya
qewam: ji bo badana daran, singeke serî kun e û di erdê de dadiçikînin
qewad: hosteyê ku ji axa adetî firaxan çê dike, şerbik, kidûn, cer, kûpik, kûp, den, kûz, kûzik
qewarek: dendikê behîvan ên nûh
qewartin: nava tiştekî kolan û kun kirin
qewaş: kelgîra mezin û kûr û bi destik
qewet: hel, *filan bi qewt e.*
qewilandin: anîn ber bûyînê razî kirin. *Min ev jinik qewiland.*
qewilîn: gihêştin xwarinê bûn. *Ev gûz qewilîne, ev keç qewilîne, an go ber zewac e.*
qewimandin: li ber kirêkê hiştin, me lê qewimand, wek mêran dest bir xwe.
qewimîn: li ber kirekê man. *Li me qewimî, nema me dikarî dev jê berda.*
qewitandin: berdanê, dan ger, *me ew li vir qewitand.*
qewitîn: hatin gerdan. *Ew min diqewitîne.*
qewizandin: hal kirin, çeng kirin, *wî ez qewizandim.*
qewizîn: hal bûn, çeng bûn, *ji tirsan ez di ser wî re qewizîm.*
qewîtî: cemî, ji bo gihandina gotinekê, *ji cihekî re min qewîtî lê kir.*
qewm: gel, netewe, millet, qebîle
qewsel: gotina ku mirov di-

kemîne, ji xulya re jî tête gotin

qewş: himbêzên genim ku têxin gidîşan

qewd: destikê şûr, xencer û qamê

qewdik: destî, baq

qev: goya

qeyar: kevî, vî tiştî qeyar ke, an go keviyên wî dûzan bike

qeyd: hesinê ku têxin lingê hespan, yê ku têxistin lingê dîl û bindestan

qeydim: qasa ku cotek rojekê dajo, du qeydim erd, sê qeydim erd

qeyserûn:

qeysik: darlox, darê ku pê bangore dikêşin

qeysî: celebek mişmiş

qeytan: pişt benê ku li ser pehniyê doxinkî diwûnin

qeza: ew tiştê ku bêhemd li destê mirov dibe, an tê serê mirov

qezaz: kesê ku bi hebirşim dişûxule û gulik û gulbendan çê dike

qês: qiyas, kesim girtin

qible: aliyê ku mala xwedê lê û misilman berê xwe didinê

qibrax: peyayê ku ji xelkê re gewadiyê dike, pêzeweng

qibraxî: qewadî û pêzewengî kirin

qidîk: qidî kirin. *Ew min qidqidî dike.*

qidqidî: bi destan bi paşil û bin çengên yekî lîstin û kenandin

qidûm: qencî an neqenciya ku bi rûyê mirov re digehê hinekan

qijilandin: helandin û sarkirina rûn

qijilîn: qijirîn, qijqijîn, wek rûn sor bûn û şewitîn

qijik: qîjalik, teyrê leşxwer û reş û gewr

qilêr: qirêj, gemara ku ji laşa mirov çê dibe. *Ez qilêrî bûme.*

qilêrî: kesê laş bi qilêr

qilêwî: kesê ku xwe berdide bin avê û tê de tiştan bi dertêxe

qilix: meqesa ku pê hiriya pez dibirin

qilîç: darikekî wek qema ne têxin nîveka haletê cot

qilîçik: tiliya biçûk

qilop: kesê bi lingekî, an ji lingekî seqet kulek

qiloz: xûz, kesê ku di pişt an sînga wî de xûşî hebe, piştqiloz, sîngqiloz

qilûmîk:

qimaş: tayê ku dikin cil. qimaşê rîs, qimaşê ebirşim

qimqimok: ew heywanê ku wek mar li ser zik zuj dibe û bi dest û ling e

qinare:

qinbinî: celebek pincar

qinik: giyayê ber avê

qinût: çikas, xesîs

qinyat: qenaet, qîma xwe pê anîn

qir: şînê tarî. ji bo rengê hespan tê gotin

qirr: 1. kesê ku çavekî wî şaş, çavê wî qirr e. 2. xwesiya ku zivistanê dikeve, îro qirr ket. 3. dawî: *Me qirra wan anî, ango me giş kuştin, kes jê nehişt.*

qiral: padîşah, melîk, qiralê ingilîz

qiramêr: kurê ku nûh balix dibe

qirandin: qir kirin, bi carekê tinme kirin. *Bê ev dar qirandin, Selahaddîn leşkerê xaçparêzan qirrand.*

qirraqir: qirreqir, qelş û qirêna bi dengê bilind. *Ew çi qiraqirra wan e.*

qirax: keviya avê perav

qirboz: rengê şînbozê tarî, hespê wî qirboz e, riha wî qirboz e.

qirdik: kesê ku di ser salê de cilên qeşmer lê dikin û pêdikenin

qirêj: gemar, destê wî qirêjî bûne

qirêjahî: qirêj bûn

qirên: li ser tiştekî peyivîn û gotina xwe ajotin pêş, minaqeşe

qirrik: qirak, teyrê reş ê leşxwer, gewriya mirov. *Min dest kir qirika wî.*

qirim: bela mezin, qirim pêketo. qirim, pozê girên ji keviran, *pezkovî xwe avêt vî qirimê han.*

qirnî: kumekî girover û biçûk e dikeve laşa mihiyan û xwîna wan dimije

qirocir: qirecir, xirecir, peyva di nav çand mirovan de bi dengê bilind ku mirov serwextî tiştekî nebe

qiset: çîrok, serpêhatî, *me nizanî ka qiseta wî çî ye.*

qisix: neqeba biçûk

qismet: par, nesîb

qisûr: kêmasî li qisûra min nenêre

qişrik:

qirtik: hilqik, qûrpik, *qirtika min tê.*

qirûç: çeng, nîv mist, tijî bûna destekî. *Min bi qirûçan av vexwar.*

qirûş: qemerî, *sed qirûş kaxetek e.*

qirûşpere: çemeka delal, ji serê sedî delal ji tiştê firotî hinek pere distîne ku jê re qirûşpere tê gotin

qiyame: kaş, hevraz, serejor

qiyamet: piştî qira bûna dinê, rabûna miriyan û hesab dayîn, *wî qiyameta ma rakir.*

qîç: derketina tiştekî gewr di nav tiştine ne gewr de. *Se diranê xwe qîç kiriye. Diran lê qîç bûne, yanê miriye.*

qîçik: kenê ku pê diran xuya bikin. *Ew zarok qiçikan di-*

ke, **qîçik**: gûzikên pembo ku nuh vedibin û pembo tê re sipî dike

qîçmez:

qijvîj: qijwîj, deng û qîreqîra bêvac

qijqijok: kesê ku qîjqîjê dike

qîl: xîp, mermul, her du diranên beraz ên mezin, **qîl**: kulên ku bi der nabin û di laşa mirov de qûrmitekî dihêle jê re qîl dibêjin

qîm: razî bûn, min qîma xwe bi vê yekê aniye. *Ew qîma xwe pê nîne.*

qîmet: biha

qîqî: aletekî sar e wek kemençe ye, qereçî baş lêdixin. **qîqî**: teyrekî biçûk e jê re darkutok û kutkutok jî tête gotin

qîr: wek qetranê reş e pê rêyan hillû dikin, zift

qîrîn: qêrîn, fîzar, dengê ku ji ber êşekê mezin ji mirov dertê. *Qîrîna wî diçûn asîmanan.*

qît: kerî û perçeyên ku li ber devê bivir ji daran radibe

qîvar: giyakî bi sitiroye ker gelek hez jê dike

qîzik: navê darekê, berê wê nîne, lê darê wê xweş vêdikeve

qoç: qiloç, qoçên berên, qoçên nêrî, qoçên kovî

qoçan: seneda erdan, ku hikûmet dide xwedî erdan

qoçbehder: giyakî ku pê zikê mirov diçe

qof: xûz, piştxwehr

qofir: pîr û piştxûz, peritî. *Dev ji wê pîra qofir berde.*

qokel: koxê ku dîwarê wî bi hişkeberê (bê herî) çê dibe û paşê bi heriyê dîwaran ji der ve didin

qolek: celebek giya ye tê xwarin

qolinc: hestiyên pişte, parxan, *qolinca min ket, an diêşe.*

qolatî: girs, xurt, *filan qolmatiyekî mêran e.*

qon: zînber

qop: kesê ku devê wî wek devê qirdê ber bi derve be, dev qob

qopik: serê kîr, ew cihê girover

qopilme:

qopiş: piştî kirinê dema serê kîr diperçife

qoq: koka darê cihê ser erd. *Piştî ku tila tên birîn qoqa darê.*

qoqilandin: kolan, verotin, *çavên wî qoqilandin.*

qoqilîn: hatin kolan, hatin veratin, *çavên wî qoqilîn.*

qoqik: korx, qoqika çav, qoqika mêjû.

qor: rêz, sef, **qor**: pirsal, gelek pîr

qorç: bermayî, nekêr, qorça cigarê, duvik, qorça gûzê, qaşikên şîn

qorik: navmil

qorix: tirîtirş, berî ku tirî şêrîn bibe
qorîn: dengê bilind û sitûr
qorqor: ker
qose: şiva qelûnê
qosk: qewşik, du tayên lastîk têxin serê darekî bi çeq û pê xilikan tavêjin
qoş: qûş, qolan, piştqûn, qoşa qantirê. *Te qûşa wî qetand.*
qoşik: qaşikên daran
qoşkurt: serqoş û binqoş û tevî qoş
qot: serî, qotê wî, qotê çiyê
qoz: kevan, qews
qub: avahiya ku asraq ji kevir û girover
quba: mastê qetiyayî xerabuyî
qubik: avahiya wek qubê lê tev ji kerpiç
quf: ji bo porkirin û parastina qatix û nan ji şivên çî yê çê dikin, qufa mên, qufa qêtix
quflik: bazinê ji mircan
qumbil: kurmek e li genimê şîn û seridî çar dibe û şûra genim dimije û heban pûç dike
qumrî: teyrekî nîv kediye di dîwarên xaniyên bajaran de hêlîn dike
qunderz: qunders, celebek dirutin, *filanê dirutina wê tev qunderz e.*
qunc: quncik, qurçik, qulçik. **koşe**: her çar aliyên mezelekê ji derve enîşk û di hundir ve qunc in.
quncik: quncên di rex argûn de, ji ber ku biçûk in
quncirik: qurincek, qurinc, bi serê tiliyan laşa yekî badan. *Ew min diqurincîne.*
qul: kun, vî darî qul ke, qulla gur.
qulab:
qulebazî: durûtî, hîlebazî, bê şerefî
qulemêk: kulêmek, goştê serhêla ranan
quleteyn: gîhana du şerbik av an pirtir di cihekî de ji bo destmêjê
qulêl: qulerî hev, ev çend hatiye nivîsîn, ez serwext nebûm
qulf: meyika bişkocê
qulh: qûn
quling: teyrekî koçer e. Ji gazê mezintir û çav reş e, zivistanan diçe germiyanan û havînan diçe zozanan
qulipandin: wergerandin
qulipîn: wergêrîn
qulik: hepis, çal. *Filan ket qulikê.*
qulopanî: qeplanî, qulupanc, li ser serî telqoçik kirin, an di ser hev re gir bûn û ser û bin tot bûn
qulp: heleqe, qulpê derî
qulpik: qurpik, hilqik
qulpirzank: qulf, mêyika bişkocan
qur: ta û çêlik cehê me gelekî qur dabû.

qurr: herî, celb, *îro baran zor hat û qur zehf e.*

quran: kitêba ola Mihemed

quraftin: badan û hilkirin, *ezê sitoyê wî biqurêfim.*

qurban: yarî cejna qurbanê, *ez qurban, ez gorî.*

qurç: qurt, qult, bi qurçan avê vedixwe. *Bi qurçkanî avê vedixwe.*

qurçandî: bijangên çavan li hevdan, bi çavan îşaret kirin

qurçin: bijang, li hev dan, pê îşaret. *Çavan li min diqurçîne.*

qurçimandin: qurmiçandin, bi kaşkirin qetandin

qurçimîn: qurmiçîn, bi kaşkirin qetîn, min dûvê mar diqulê de girt û kaşkir bi dest min de qurçinî.

qurçkirin: qurçandina çavan

qurre: dilgir û ji xwe razî, *quretiya wî nema tê kêşan.*

qurfik: celebek nexweşiya zarokan. *Ev zarok qurfikî bûye.*

qurifandin: bi badanê an dehfdan jêkirin

qurifîn: bi badan an dehfdan jê bûn

qurît: kurît quraz, serê xwe daxistin ser avê û devê xwe xistin nav. *Ez qurîtî avê bûm. Ew quritî tasê bû.*

qurm: qulun, koka darê jê ku di erdê de

quroz: qurît, kurît. *Ew qurozî avê bû.*

qorq: qub, mirişka ku di ser hêkan de rûdine

qurihandin: bi pençan rakişandin û xurandin

qurs: qurik, nîv daîre, wek hîv

qurisandin: kurisandin, di rû re birîn, *wî porê xwe qurisand, wî cehê me qurisand.*

qurisîn: kurrisîn, di rû re kurt hatin birîn

qurîs: kurîs, rût bê por an giya. *Serî ji wî qurs bûye.*

qurix: navê sitêrkekê benda qurixê

qurt: qult, qum, qurtek av, tijî bûna dev

qurtîl: tevlîhev fîlan, *her tiştê wî qurtîl e, xwarinek qurtîl dixwe.*

qurtîlkuj: kesê qurtîl xwarinê dixwe

qusan: qusihan, piştî rêveçûnek dirêj westin û li hev gerîn

qusandin: birîn

qut: kin, kurt, ne dirêj, jê qut bûn, jê bi dûr ketin, jê qut kirin, jê bi dûr xistin

qutifîn: qefilî, ji serman an tirsan ketin hev. *Ew qutifiye hev.*

qutik: bi ser kiras de tê li xwe kirin, dirêjiya wî heya ser kulemekan e

qutim: piştî birîna darê koka ku di erdê de dimîne

qût: qiwît, zad û xwarin

qûtnî: celebek cawê hebirşim ê sitûr

quz: kuz, dergehê dinê, ê pêşîn, cihê mîzê li cem jinan, mirov di qûz re dikeve dinê û di qûzê re jê derdikeve.

quzilqurt: kurmekî bi jehr e, dema pez di nav giya de dixwe pê dimire

qûç: koma keviran ku di sînoran de ji bo nîşanan datînin, mitê ji kevirên mezin pêkhatî

qûm: axa di saxên derya û çemên mezin de, çiqas av bi ser de were nabe qur

qûn: cihê ku qirêj û gemar, xwarinê tê re dertê, *qûn bi gû*

qûnbetal: jinebî, jina bêmêr

qûnç: ji bo nîşana cihekî kevirên ku didin ser hev. *Ev qûnça filan e ango cihê ku tê de hatî kuştin.*

qûtî: elbik, qûtiya cigaran, qûtiya goşt

qûnde: kesê ku xwe dide, mêrê qûnde, jina qûnde

qûnik: dawî, boçik, qûnika cigarê

qûntax:

qûp: kesê ku destekî wî di livokê de jê be

qûz: kûz, kûje, heywanekî biçûk û kavilê wî gelekî biha

r

ra: reh, rek, rehên di laşê
rûxurok: cihê kû xûriyê di ser çavan de kirêt kiriye
raber: rave, reşkirin, nîşandan, *zû raberî min rake.*
raberî: nîşandan ravekirin
rabûhartin: jê derbaskirin, *vê yekê di xwe ve rabûhêr e.*
rabûn: helestin, *ji ber min rabû, li min rabû, berberî min rabû, kela min rabû.*
raçandin:
raçav:
radan: tê re derbas kirin, zû derbasî hûndir kirin, xistina nav bindestê xwe, rada wê kûrê
radok: ew tiştê ku tê radan
rafirrandin: bi birê xistin
rafirrîn: bi firrê ketin
ragirtin: ji bo demekê girtin, xwe ragirtin, sebir
rahet: hêdî, bi semt, *rahet rahet ez çûm.*
rahetî: vehesîn, *hin rehetiya xwe ne dît.*
rahjandin: pê girtin û hejandin
rahiştin: pêgirtin û di dest xwe de hiştin
rajêr: hêla jêr, *ew rajêrî me rûnişt.*
rajor: hêla jor. *Ew rajorî me çû.*
raketin: veşelîn, çiqas ku li mama xewê tête gotin jî

ne welê ye, timê bi mana raşan û veşelînê ye.

rakirin: hildan, *vî darî rake, te cil rakirin?* lê rakirin, tê rakirin

rakişandin: di erdê re kişandin, tar kirin

rakişîn: di erdê re kişîn an tar bûn

rakutan: dan ser hev û kutan. *Hesinker hêsin radikute.*

raman: fikirîn. *Ramana wî ne di cî de ye. Dirame, narame.*

ramedîn: veşelîn, li ser tiştekî raketin

ramezandin: li ser dev û rûyan raşan. *Xwe ranewesîne da ku pê li pişta te bikim.*

ramîsan: paç kirin, maç kirin, *min ew ramîsa.*

ran: paqa qalind, navbera çok û sêvokê

ranan: dirêj kirin, radan, *min lingên xwe ranan.*

randin:

rapelikîn: bi dest û lepan rahêlana hev. *Em rapelikîn hev lê ketin nava me û nehiştin.*

raperrîn: tê re derbas bûn. *Em li avê raperrîn.*

rapêçan: li hev pêçan û xistin, hemda destê xwe

rapêçayî: hatî rapêçan

rapon:

raser: serhêl, rajor. *Cihê dijmin raserî me bû.*

rast: ne derew, ne xwehr,

rast: erdê bê kaş û newal, rast bi rast

rastek: ew dar an hesinê kû di ber re xêşan dikêşin

rastgo: kesê kû rast dipeyive û derewan nake

rastik: di por şeh kirinê de xeta ku di nav por de dihêlin

rastî: ew tiştê rast, *rastiyê ji wî bizane*

rastûçep: him rast û him çep

raşidandin: baş şidandin, *min xwe raşidand.*

raşikandin: perçe perçe kirin, tev ji hev xistin, *koçer ji mala mîran raşikandî benda şêran.*

ravayî: nîşan dan, royê dan

rave: nîşan, ray, rave min bike

ravekirin: nîşandan, jê re dan xuyakirin, pêşberî kirin

rawartin: derbaskirin, gubartin, *min ji vî seyî rawêre. Navê min ji vî rûpelî rawêre rûpelê din.*

rawesan: rawestiyan, pê re man. *Êş pê re rawestiyan.*

rawestek: cihê ku lê radiwestin, dimînin. *Rawesteka balafiran.*

rawestin: sekinîn, man. *Ez li cem wî rawestîm.*

raweşandin: rahiştin wî xurt hejandin. *Carekê vê tûyê raweşîne. Me destek tifing raweşandê pê re ket erdê.*

raweşîn: xurt hatin hejandin, *Vî mehfurî baş raweşîne.*
rawir: dehbeyê dirende; şêr, piling, gur, hirç...
raxer: çi tiştê ji bo rûniştinê di meşelê de tête danîn û tê raxistin
raxistin: li erdê pehn kirin, raxistina navmalê, *vê tejê raxîne.*
raxwestin: eman xwestin, *filan hatiye raxwestinê.*
ray: eman, *filan nayê rayê.*
razan: nivistin
razandin: nivistin dayîn
razek: bi henek teqlîdê yekî kirin, qeşmerî pê kirin
raziyang: razyanik, hêliş
razî: qîma xwe pê anî, ji xwe şaşî, dilgir
re: jê re, pê re, ji wî re, bi min re.
reben: kesê ku tiştek ji dest dernakeve, bê kes
reca: hêvî, **recakarî**: hêvîkarî
recifîn: lerizîn
recfînek: lerizîna ji ber tayê an tirsê
recifandin: lerizandin
recû: hêviya tiştekî ji hinekan kirin. *Filan çûye recûyê.*
ref: birrê teyran, gêş
refik: ji bo danîna tiştan depên ku li ruyê dîwarê meşelan datînin
refo: revo, keriyê dewarên ku her li çolê dimînin û tu caran nakevin bin banan
reh: ra, rehên di laşa mirov, rehên daran, *filan reha wî ne paqij e.*
reha: filitîn, xelasî, **rehakar**: yê ku kesekî an tiştekî an welatekî xelas dike
rehakar: xelaskar, *filan rehakarê min e.*
rehm: dilovanî, rehm lê kirin, lê hatin rehmetê, *rehma xwedê lê.*
rehmetî: kesê rehm lê bit, mirî
rehwan: rehwal, zûmeş, hespê rehwan
rehêl: cihaş, cil û nivînên ku ji bo bûkê dikin
rehmet: xêr û xweşî, baran. *Rehmeta xwedê lê be, îsal rehmet nehat, ango baran nehat.*
reht: west, êş, *reht bûme, ango westiyame.*
reilîn:
rejû: reşû, komir, şewitî, kizirî, *filan tişt şewitî bû* rijû, nema bi kêr tê.
remezan: meha ku tê de rojî têté girtin
remil: falên ku bi qûmê vêdixin. *Remildar ji min re remlek avêt.*
remildar: kesê ku remlê darê û falan vêdixe
remî: gurrika kesk ku ji agirê rejûyê radike û bi jehr e
remo: peyayê bi nav û deng
reng: lewr, sor, zer, kesk, gewr, yek rengîn, reng: rewş, *filanê rengê meşi-*

nan pê dikeve.

rep: serhildayî û hişk

repandin: xurt lêdan, bi şertê ku dengê lêdanê xweş bête bihîstin. *Min repande wî.*

repin: erdê ku şiliya wî hindik dibe û lingê mirov pê de naçe. *Ev erd repin bûye. Ev berf repin bûye.*

repisandin: bi lêdan û zorê dewisandina kîs û çiwalan ku rep bisekine

repisîn:

repîn: dengê ku ji ketin an lêdanekê tê. *Repîna wî dihat.*

req: heywanê wek kûsî di avê de, perçê kavilê reş yê bi debax, tîr ne ron.

reqandin: bi deng lêdan, repandin, me reqande hev, ji nexweşan re xwendin. Jê re avek reqand, yanê jê re li avê xwend. **erd şeqandin**: yanê baş avdan. *Filên baxçeyê xwe reqand.*

reqişandin: xurt reşandin. *Baranê reqişande dîwêr.*

reqişîn: xurt hatin, reşîn, baran reqişî

reqîn: dengê lêdan, an ketina tiştekî. *Ew çi reqîn e?*

resim: sûret, sih, *resma wî baş derket.*

resimandin: resma yekî girtin

resimîn: xwe resim kirin, resma xwe girtin

reş: rengê reş

reşandin: pejikandin, av reşandin

reşayî: dema berf dihele û erd xuya dibe, an li cihê bi av erd. *Piştî mehekê di nav derya de çavên me bi reşayiyê ket.*

reşbelek: name, mektûb, *min jê re reşbelekek şand.*

reşbeûn:

reşêle:

reşêşevê: ew tiştê ku dibêjim bi şev xuya dibe û hin xelk jê ditirsin

reşik: kesê çermên wan reş, **reşik**: xarûk, tatik, celebek, pêlavên kurdan. **reşik**: devê qûnê, cihê ku wek piziyan civiqî û rengreş. reşika wî, reşika çav

reşîş: ji reşandinê tê reşîşek baran

reşme: zincîre ser tevila hespan, hefsar, sê perçe ne şergaş, reşme û doxhefsar

reşreşik: giyake di nav zad de hişîn dibe û berî wî reş û girover in

retim: qûma gelekî hûr

rev: bazdan. me rev li dijmin da

revandin: rev lê xistin, rêya revê jê re çêkirin û alîkarî kirin. *Me ev di nav lepên dijmin de revand.*

revde:

revî: êxlî, keriyê hespan
revîn: bazdan, em li ber wan revîn.
revok: revoke yê ku direve, peyayê revok, kewê revok
rewa: piştî avdana erdê ew şiliya ku di nav axê de dimîne
rewartin:
rewêtin:
rewijandin: rewartin
rewisandin: kizirandin, *me ser û pê li ser agir rewisandin.*
rewisîn: kizirîn
rewitandin: rewijîn, rewjok
rewîjek: kolek
rewneq: xweşî, ronakî
rewş: hal, *rewşa wî digel me ne ew çend baş bû.* **rewşok**: aletê ku pê dep av keviran dikolin
rewt: belf, bi derewan rastiya tiştekî veşartin. *Rewtan li ser navêje, ez dehkera vê meselê dizanim.*
rex: kêlek, cem, *were rex min.*
rexdar: reqdar qalcî, kesê ku ji bo parastina tiştekî tête danîn
rexne: întîqand. *Tu rexne li min digirî,* **rexne girtin**: întîqad kirin
rext: taqim, **rextê hespê**: zîn û lîwan û zînebend. **rextê fîşekan**: porat, cihê ku fîşek, şeşan û xencer tev tê de bi cih dibin
reyîn: ewtîn, rewrew. reyîna sehan, *ew direye.*
rez: erdê ku tê de mêwên tirî tên çandin, *rezê me.*
rezîl: kesê ku kirên kêm dike
rezvan: kesê ku diçe ber şeşan
rê: cihê ku tê re diçin, bi rê ketin, bi rê xistin, ji rê derketin, ji rê derxistin, rê li ber girtin, rê dan, rê tê hebûn, bê rêyî
rêber: kesê ku rê dizane û rê raberî mirov dike
rêbiwarî:
rêç: şopa ji hevketî
rêçajo: kesê ku rêçan dajo û tiştên winda bûyî bi ajotina rêçê dibîne
rêdîn: di ser çavan de cihê ku sih tê de dertê
rêkirin: şandin
rêl: mêş e, cihê ku dar tê de gelek in û ji daran pê ve tê de tiştek nîne
rêncber: kesê ku debara xwe bi dijwarî dertêxe, karker, cotkar, cewêlek
rêpan: li bende yekî an tiştekî man, rê payîn, întîzar. *Ez li rêpana te bûm.*
rêşkirin: paqij kirin, lê bi dehfdanê. *Me berf li ser xaniyê xwe rêş kir.*
rêtin: rijandin, wî dew rêt
rêvin: qirrêj
rêvînî: roniya ku ji gurrika agir diçe
rêwîngî: rêwî, kesê ku bi rêkê

de diçe

rêx: rîx, pîsiya ga û çêlekan. *Rêxa gund ya axê ye, yanê ji bo şewata mala axê ye.*

rêz: sef, qorr, min hevalên xwe rêz kirin. *Ew hatin rêza me. Rêz bi rêz me dan ber hev, kêzê, ket rêzê ji rêzê ketin. Ji rêzê derketin, ji ketin rêzê.*

rêzan: nîşan, qanûn rêzana me hêja ye. *Bê rêzanê karê hovan e.*

rêzanîn: rêmasîn, rê ravekirin

rêzik: adet, rê û rezik

rêzkirin: sefkirina qor kirin, *ez qîma xwe bi rêzkirina wî naynim.*

rib: kart, çarîk, ji çaran yek

ribanek: dara ku bi tera xwe di erdekî de şîn dibe

ribase:

ribat: bestî, mandêre, kewê ku nêçîrvan girê dide

ricim: mextel

rift: rat, darê zirav û qeşartî, ji xartên zirav û dirêj û çeleng re jî rift tête gotin

rih: pirça ku li rûyê mêran dertê. **rih dirêj**: kesê ku riha xwe dirêj dike

rihber: xweyî can

rihetî: xweşî, vewestîn

rihistîn: canistîn, melkemot, ezraîl

rihkose: keskê ku riha wî gelekî firk û seyrek

rihn: ron, netîr, *şorba me rihn bûye.*

rijandin: avêtin, av rijandin. *Wî dew rijand, wê savar rijand.*

rijî: xwarina bê rûn

rijik: kizirî, piştî şewata dar, perçên şeş ku dimînin û mabin xwelî, hêjîrên derewîn

rijîn: rijiyan, derketina tiştekî di cihê an firaqa xwe de, rijîna avê, rijîna genim

rik: kin. *Filan gelekî bi rik e. Wî rika min xistiya dilê xwe.*

rikeh: qefesa ku teyran têxinê

rikew: rikeh

rikêb: zengû, rikêbkirin, ajotin ser

rikin: kevirê ku têxin hîmê dewar. **bira rikim**: kevirê ku têxin ser rikim, **kevirê rêzê**: kevirê ku piştî birarikim tête danîn. nîvrêz, **nîvkork**: kevirên ku dikevin dara kevirê rêzê, **baqoq**: kevirên têvel ku têxin nava dîwar, **xîç**: xilik û çaxiliqên ku têxin ber kevir an û cihên vala

rikovî: kesê bi rik

rikrikandin: ricifandin

rikrikîn: ricifîn, *ji serman diranên wî dirikrikîn.*

rim: ew darê dirêj ku xiştekî hesinî di serê wî de bû û yê şer dikirin

rimbaz: kesê ku baş dizane

rimê bişixulîne. *Ristem û Cimşîd û Xalid hemzeyan Şerê Elî Aferîn ey şehsiwarî kurd û rimdarê Ereb. (mela)*

rimbês: ribês, giyake li çiyan dibe û mêriyekî wek riman di nîveka wî de dertê, ewî sêrî jê dikin, diqeşêrin û dixwin, tama wî miz û xweş e

rimên: rimên, rimrim, dengê ku di şikeftên kur de ji ber rêçûn an peyivîna hinekan tê

rimpêjk: rûnpêj, qersûn

rind: qenc, baş, çak

rinde: rindeşe, aletê ku necar pê depan dûz û hillû dikin

rindik: xweşik

rindî: qencî, rindbûn

ringaring: dengê ku ji tiştên madenî tê

riparip: reprep, dema meşê dengê ku ji lingan tê, dengê riparipa ling

ripîn: repen, tevayiya riçên giya

ripindan: rependan, riç berdan, vê mêwê ripinên xwe dane erdê.

riqariq: riqeriq, şeqeşeq, dengê ku ji lingê dewar tê

riqriqok: ew tiştê ku di girtina wî de deng pê dikeve, dema man hişk dibe jê re tê gotin: rev, man, riqriqok e

rist: ji ristin, yanê badana hirî an pembo bi teşiyê an dolapê, *min rîs rist.*

ristbûn: şîv bûn, derketin. *Diranê wî zarokî rist bûne.*

ristik: rist, gerdanlix

ristin: birês, badan, bi teşî an dolapê ristina herî, pembo an ebirşim

rişk: çêlikên sipiyan ên gelek biçûk.

rişte: şa'riye, hevîr, bi rûn distirên û bi destan ziran badidin dibe rişte

ritam: axa ku bi avê re tê û li cihekî dicive

ritil: zîtir, şeş hoqe. Rîtira çifte 15 hoqe ve, rîtira bajêr 2 1/2 in

rizandin: peritandin, ji ber kevnî û li pêş ro û baranê di hevde xistin

rizde: menteşe, hesinê ku pê deriyê penceran bi dîwêr ve perçîn dikin

rizî: ji ber kevî di hevde ket û peritî. *Ev dep rişî ye.*

rizîn: riziyan, ji ber kevn bûn an li ber ro û baranê peritîn. *Cilên min li ber ro û baranê rizîn.*

rizq: paş, mesîb, rizqê gur tê ber dêv. *Ev tiştê han rizqê min bû.*

rizyang: rizyanik, giyake tê xwarin şomer, rizne

rî: gû kir, *zarok bi xwe de rî.*

rîçal: ji qaşûlên meywe an meywe bi xwe û ava şekir

an mot an hingûr têtê ke-landin heya dibe agit, ge-lek celebên rîçalan hene

rîçik: rûviya qalin (em'a)

rîn: gû kirin

rîp: ardaf, fend, hîle, xap

rîs: hiriya badayî, ristî

rîsî: rêsî, risî, giyayê ku li hev dipêçin û zivistanê didin dewêr

rîspî: kal, rihgewr, navsal, bi rûmet, pêşî

ristin: bi teşî an dolapê badana hirî, penbo an ebirşim

rîş: kula xerab, kênûra pîs, çi kullek dijwar

rîşî: piskul û paxikên ku bi şar û keliyan de dikin, rîşiyên şarê

ro: ew sitêrka meşîn a ku dinê germ û ronî dike. *Ro hat nîvro.*

roava: aliyê ku ro tê re diçe ava

rodî: rûvî

rohelat: aliyê ku ro jê hiltê

roj: navbera rohelat û roava rojek e, heftek heft roj in, *roja we xweş.*

rojen: pencerên biçûk ku nizîkî asraqan vedikin

rojin: cihê ku dûyê argûnê agir jê dertê

rojî: danê rojekê ji sibê heya êvarê ne xwarin û vexwarin, rojiya remezanê

rom: girk, ji ber ku tirkan di erdê di bin destê romaniyan de dewleta xwe çêkirine heya îro jî kurdên Serhedê bi wan re rom dibêjin

romî: esker an karmendên tirkan

ron: ne tîr, *mastê me gelekî ron bûye.*

ronahî: ew şewla ku tariye ji hev belav dike û her tişt baş têtê dîtin

ronak: pir bi ronî

ronî: şewla ro an çirê, *ro helat û dinê ronî bû.*

rot: rewt, darê zirav û dirêj. **rothesin**: şiva hesinî a dirêj

rotik: ratê biçûk

rovî: ew heywanê ku dijminê mirîşkan e û kavilê wî dibe kurk

rovik: rov, mûyên berzikê

rû: ser û çav rûreşî, rûgewrî. **rû**: çemê biçûk

rûbar: newala ku çem an rû tê re dibore. **rûbar**: pêşber. *Ez rûbarî wî bûm.*

rûbûk: fediyok, kesê ku pir fihêt dike

rûçik: ser û çav. *Ez di rûçikê wî de xêrê nabînim.*

rûçikandin: pûrtikandin, ji cilan an pûrtê şilf û tazî kirin

rûçikîn: pûrtikîn, ji cillan tazî bûn

rûdên: dûrv, tevger, *ji rûdêna wî xuya ye ku kurd e.*

rûdî: ew kesê ku diçe keçekê ji bo hinekan bibîne, dema

pê qaîl bû dixwazin, xatibê

rûgeş:

rûgirtî: pir fedí, şermiyok, **rûgirtî**: ew tiştê ku rûyê wî tê girtin; to. *Şorba me rûgirt, Şîrê me rûgirt.*

rûkirin: rûyê xwe tehl û tirş kirin. *Filan rû kiriye, nizanim ji çi xeyidiye?*

rûl:

rû li ber: kesê ku herdem di ber xwe de dinêre, nikare li çavên mirov binêre.

rû li ken: kesê ku hergav rûyê wî li ken e

rû li jêr: kesê ku hergav rûkirî û rû li ber e

rûmal: destmala ku pê rûyê xwe dimalin û zûwa dikin

rûmerd: kesê ku mêranî û camêrî di rûyê wî de dixwîne

rûmet: qîmet, qedir

rûn: tewaş

rûnandin: rûniştandin

rûniştek: cihê ku mirov li ser rûdinê

rûniştin: daniştin

rûnpêj: rimbêj, eqlewik, darleqîn, miqlik, tewa ku rûn tê de dirêjin

rûpel: rûyekî kaxezê. *Ev kitêb 400 rûpel e.*

rûpişt: astar

rûql: rûbar, pêşber. *Em bi rûqalî hev ketin. Em hatin rûqalî hev.*

rûsar: kesê ku ji bel kêmiya xwe ve fihêtkar dibe. *Te ew rûsar kir.*

rûsarî: fihêtkarî, şermisarî, *Ew kir bû sebebê rûsariya me.*

rûşen: rûxweş, rûgeş, rûşeniya wî ji ber dewlemendî û heyînê ye.

rûşûştî: kesê ku fihêt di rûyê wî de nemaye

rût: rûs, bê pûrt, bê cil, bê mal

rûtal: sûtal, serserî

rûtbûn: zîvarî, belengazî

rûtik: kesê rût û bê rûmet

rûtî: bê malî, feqîrî

rûtker: kesê ku mirov rût dike

rûtkirin: ji mal, an cilan kirin, şêlandin

rûto: ji hemî sifatên pak bêpar û bê rûmet sa'lûk

rûvî: rûdî, ew lûlika ku xwarin ji aşikê heya qûnê tê re derbas dibe

rûvîxwer: heywanên ku rûviyan dixwin, seg û rovî, kesên ku çavên xwe datînên bermayiya xelkê

rûxandin: hilweşandin, xirakirin

rûxisî: secde, serî danîn

rûxistin: secde kirin

rûxurî: rû bi xurî

S

sabûn: ji bo şûştina qirêja laş û cilan-bi kêr tê. Li nik kurdan ji sê tiştan sabûnê çêdikin: bez, kizwan, zêt

sabxor:

sabxûl:

sad: lat, evlek

sadîl: şitlê balcan îsot, balcanê sor ku hinekî bilind dibin û bi derdixin da ku di bîstan de biçînin

saet: aletê ku pê çaxa roj û şevê dizanin, *şev û roj diwanzde saet in.*

safî: xwerû

safo: berfa ku bapêç di cihan de kom dike. Bapêçê li ber derê me dû safo çê kirine.

sahî: sayî, dema ewr li pêşiya royê dertên. *Îro dinê sahî ye.*

sahîk: sergînên hişk û çak ku pir dûman nakin

sak: camûsa yek salî, nogin

sakûl: sakal, kesê ku tu kar û xebatê her li ber deriyan û çav li destê xelkê sûtal

sal: çar demsal, diwanzde meh, 365 roj, *îsal sala xêrê ye*, şîp basimbar, bax sibat, gamêş giran, naxirqewan

salar: serdar, qaîd

salos: durû, lûçek, midahim, libas

salûx: şerh, *tu ji min re xweş*

salûx bide, dawî li min

samîr: xwarineke ji garisê zer çê dibe

samîtîl:

sango: golikê du salî

sap: giyayê pirinc û garis berî hişk bûnê û genim û ceh piştî hişk bûnê

saq: şîp, navbera guzik û çongê, saqa min, saqa gorê, saqa cîzme. *Çawa saq e, gore li yaq e.*

sar: ne germ, *ava çiyan gelekî sar e, ba têye dinê sar e.*

sarik:

sarînc: cihê ku ji tehtan dikolin û ava baranê tê de digehê hev ji bo zivistanê

sarme: xet an xêzên ku di daran, an hesin

satandin: pirinc kutan ji bo qeşartina çeltukê

satar: erdê di nav pêl an keleman de

satil: sîtîl, firaqa ku pê avê dikişînin ji paqir dewl

satin:

satûr: sadir, kêra qesaban a mezin ku pê hestiyan dişkênin

saw: sitem, şekem

savar: genimê ku tê kelandin û hêran ji bo pehtinê

sawirî:

sawî: rast, bê çal û çîv. *Ev dep î sawî ye.*

sax: xweş, ne mirî, berjîn, heke ez sax mam vê yekê jê re nahêlin. *Tu sax bî.*

sax: keviya avê saxa derya, saxa çem, *li ber saxa cem me nêçîra masiyan dikir.*

saxlem: bê çirûkî, *filan kes karê wî saxlem e.*

saxlemî: saxlem bûn

sayî: kirasê dirêj yê ku mêr li xwe dikin

sayîs: karê ku du salan temam dike, kar gîsk, sayîs

saz: mûsîqa

sazbend: mûsîqar

sazax: hewa bi şilî ku li ber çeman û derya tê, *îşev sazax hat, laşa min pê giran bûye.*

se: kûçik seyê ne gurêx e

sebir: xwe ragirtin

sed: jimara 100î

sedef: qalixê heywanekî aviye û sipî ye, pê depan dineqişînin

sedem: ji bo, *ez sedem xatirê te vî tiştî dikim.*

sedeqe: tiştê ku mirov ji bo qenciyê dide feqîran

sejde: rûxisî, serî danîn erdê

sef: qor, rêz, *ez di sefê te de rawestîm.*

sefa: kêf, xweşî. sefaperwer, ji kefê hez kirin

sefandin: safî kirin, ji hev derxistin

seft: qirêj, *cilên wî seftikî bûne.*

seh: fehm, *te gotina min seh kir.*

sehtî: fehmkirin, pirsîn. *Divê*

ez sehitiya vî tiştî bikim.

sehkirin: bihîstin zanîn, me welê seh kiri bû, lê xuya ye ne welê ye.

sehnik: sehena biçûk

sehw: saw, tirsa ji ber wehmê, *sehw ket dilê min û nema min dikarî bimînim.*

sekan: mayîn, *sekana te li vî erdî nîne.*

sekar: qufika ku pê kayê ji dewêr belav dikin

sekav: seyav

sekerat: ketina ber mirinê, tevgerên berî mirinê

sekihandin: ku kirin û rişî kirindan

sekihîn: kobûn û rişî kirin. *Bav harsîw dixwin, diranê kur disekihin.*

sekin: man, disekine, nasekine, dilê min bê sekn e.

sekinandin: rawestandin, cih danê ber nedan

sekinîn: rawestin, man neçûn, bi cîh bûn, lê sekinîn, pê sekinîn

seknahî: betalî, bêkar man

sekte: pêşî girtin, sekindin, nehîstin, wî sekte li îşê min xist.

sektedar: ew tiştê ku sekte lê dikeve

sektekar: kesê ku hergav sekte li karê xelkê têxe

sehl: kevirê pehnik û hillû

selend: sebînek, asraq

selete: zelete, xwarineke sar e û gelek celebên wê hene, lê a mas, ji bacanê sor, pîvaz, îsot û hin giyayên mayî çê dibe

selik: kelik, qufika ku bi destan tête girtin, ji qamîş çê dibe

selîlank: ji bo ku zarokan hînî rêveçûnê bikin, ji dep çê dibe û bi teker e

selîn: seleb, sereb, alîgor, kevirên ku pê devê gorê digirin

semal: xweşî, menzere

semanek: navê teyrekî

semax: xurtî, xweragirtin, *filan gelekî bi semax e.*

semer: bi koma ku ji sed peyayî re têtê gotin. **ser semer**: serekê sed mêrî

semitandin: bi xistina ava kelî rakirina qalik an pûrta tiştekî ser û pê semitandin

semitîn: bi ava kelî qalik an pûrt jê çûn

semyan:

sencûr:

sendel: pêlava havînî ku rûyê wî kunkunîşk

sened: kaxeza ku di ber daynekî de ji xwedî deyn re têtê dayîn

senisandin:

seqa: avkêş

seqem: serma xûrt û hişk

seqer: bi bela kambax ker. *Filan destê wî seqer e.*

seqet: kesê ku ji dest an lingê xwe yekî bêpar. *Destê*

wî seqet e, lingê wî seqet e.

seqew: seqawî, nexweşiyeke ji dewarê yeksim, çê dibe, dikuxe û çilm ji bêvilan tê

ser: jor

serrad: bêjinga mezin, pê kesê ji kayê dertêxin

serraf: kesê ku peran hur dike, an bi hev diguhêre

seraser: bi ser heve, ji serîkî heya serîkî

seraza: azib, bê jin û zarok

serban: serê ban, ser xanî

serbar: barek sê perçe ne, du bendeke û serbar. *Bila derdê wî jî serbar be.*

serbejêr: serberjêr, sernişûv, derbejêr

serbejûr: hevraz, derbejor

serbelk: serbelg, tituna ku ji serê belkan dicivînin ya baş. **binbelk**: qomaş, ya ku ji serbelkê bi şûn de dimîne

serben: benê ku pê çarûxan girê didin

serbest: aza, jêhatî, çavekirî

serbestî: azadî, çavekirîkirin, jêhatî bûn

serbidew: şorba dew

serbihî: çîroka kurt, serpêhatiya kurt

serbîhî: belayên ku tên serê mirov

serbilind: kesê bi rûmet ku serê xwe danîne

serbilindî: bi rûmetî

serbind: ser û bin bûn, di ser hev re tot bûn

serbiser: di guhartinê de yek bi yekî, ser bi ser, yek bi yekî, duser, dudu bi yekî, sêser, sisê bi yekî

sercil: cila ku davêjin ser kurtanê dewar

serçav: rû, ser û çav

serçerm: çermê serê dewar

serdan: ziyaret, *em çûn serdana wî, divê em serîkî bidinê.*

serder: sender, sereder, serhêla derî

serdest: xalib, *em serdestî wan bûn.*

serdestî: serdest bûn

serdor: di cot de cihê ku hergav gayê cot lê vedigere, serdor û bindor

serdorm: celebek dîlan, awakî govendê

serdûv: serê dûrikê mirov

sere: navsal, kal

serece: celebek êşa dewar

serelî: taqê jor

sergele: peyayê bijore. *Filan sergeleyê eşîrê ye.*

sergerm: kesê ku di her kirêkê de bi xûrtî xwe dide pêş

sergerdan: bê armanc

sergevaz: serekê ku di ser wî re serek nebin

sergîn: tepikên ku ji six û kayê çê dikin, ji bo xebatê

sergo: ting, poxan, cihê ku zibil û gemar tê de radike

sergoş: serişme, serhêla hefsar, aliyê ku dorguhên

dewarê digire

sergûn: ji cih û war bi dûr xistin

serheng: kesê ku li ser 3000 mirov, ri+bekê eskerî, kolonêl

serhev: mintezem, *aqilê wî ne li serhev e.*

serhingavtin: zora yekî birin û ji tevger xistin, *çû hafa wî serî jê hingaft.*

serhişk: îmad, ye ku gotin bi serî de naçin

seridandin: ji seradê derbas kirin. *Me genim seridandin.*

seridîn: serî girtina zad, *cehê me seridî.*

serî: ji gewriyê berjor, serî jê sitandin, *şerî lê gerandin, serê lê mezin kirin*

serîsang: meha payizê a paşîn

serkanî: çaviya kaniyê

serkar: kesê ku ji karekî berpirsiyar

serkele: sergoşa hefsar

serene:

serker: bê mêjû, ehmeq

serkeş: kesê ku ji gotina xwe venagere

serkeşî: ji gotina xwe venegerîn

serkêr: aliyê kêrê yê serî serkêra şûr

serkêl: depê ku didin ser stûnê û bin hêzan

serlêv: xêza ku rih û simbêl tê de diqedin

serma: sar bûn, *min serma girt, sermayê li min da.*

sermawo:

sermemik: serê çiçikan

sermeqlaç: telqocik, serqilopanî

sermezin: kesê serî vala ku xwe mezin rave dike

sermiyan: pêşî, sermiyanê malê, sermiyanê gund

sernedî: yê ku her heye û jê re pêşî nîne

sernerm: kesê ku gotin bi serê de diçin

sernermî: gotin bi serî de çûn

serpas: servekirî, ne porkirî

serpene: darikên ku di bin şivên mewên rezan de dadicikînin da ku hoşiyên tirî negihin erdê. *Me serê xwe serpene kir.*

serpê: xwarina ku ji ser û pêyan çê dikin

serpilkî: di ser re, bê ku lê hûr bibî, kurt û murt

serqot: sergul, sergoh, tiştek nedan serê xwe, serqot û qirqot

sersal: serê salê, yekê meha çille

serserî: kesê ku jê re rê û armanc nîne û her carê bi awakî an bi hinan re dide û distîne

sersem: gêj bê raman

sersing: ji bo xweşmana memikên jinan ew qalibê ku datînin ser çiçikan

sersot: êzîngê ku serî vêdikeve û dawî hîn vêneketiye
serşeh:
serşok: heman, cihê ku tê de serê xwe dişon
sert: hişk
serta: navçitilk, sertayên sipîndarê, tayên serî
serteşî: kurmekî ji kespikê biçûktir û serê wî wekî teşiyê ye
sertil:
sertî:'hişk bûn
serûber: tefsîlat, divê tu çîroka xwe bi ser û ber bêjî
serûk: paçê ku jin bi ser çavên xwe de ber didin
serwer:
serxweş: kesê ku ereqê dixwe û gêj û sersem dibe
serxweşî: ji ber vexwarina ereqê gêj û sersem bûn
serxwînk: teyrek e, tirk jê re saqa quşî dibêjin
setimandin: li cihekî asê kirin, qerase kirin
setimîn: li cihekî an deverekê asê bûn an qerase bûn
setirandin: dagirtin, tijî kirin
setirîn: hatin dagirtin, tijî bûn. *Min gelek xwar û mîda min setirî.*
setme:
sewal: hemî dewarê çarling ê kedî
sewander:
sewdeser: giroveriya serî
sewgirandin: têxistina hemda xwe, *min ew tişt sewgirandiye.*
sewik: somik, çorek
sewîl: şerbikê avê
sews: gêj, bêhiş
sewsî: gêjbûn, bêhişî
sexil: ji berê kesên biçûk re tête gotin
sexme:
seyandin: dûyin
seyavik: seyav
seyd: nêçîr, raw
seyda: mamosta, ustas, baş zana
seydik: rojên bi berf ku tê de nêçîr xweş dibe. *Îro seydik e.*
seydvan: nêçîrvan
seydvanî: nêçîrvanî, raw kirin, ew kar
seyran: ji bo kef û xweşî yê bihar û havînan çûna çolê. *Di newrozê de hemî kurd diçin seyranê.*
sê: jimara 3, sê ga, sê masî
seyrangeh: cihê ku ji bo seyranê derdikevinê
sêfîl: perîşan
sêfîlî: perîşanî
sêkuh: cihê ku serê sê newalan tê de dighê hev
sêl: ji bo pehtina nan li ser ji hesin û berê ji kevir dihate çêkirin, nanê sêlê
sêlax: sêloq
sêlik: qûma ku bi lehiyê re tê û dikeve şaxa çeman
sêlînok: sêlîne, şîpane, sêlûn, şîpa pêşiya derî
sêlmî:

sêlm:

sêlxan:

sênc: perçîn, dirihên ku didin dora bexçe bostan û zeviyan. *Werzên me bi sênc in.*

sênder:

sênî: firaqa vêl û fireh ku tê de vexwarina ziwa dixwin

sêp:

sêpik:

sêpil: cihê ku hergav yek diçê. *Sêpila wî filan qehwe ye.*

sêpî: darê ku mirov pê de darve dikin, **sêpî**: darê ku pê de dew dikin

sêşem: yek ji rojên heftê

sêv: celebek meywe, *sêvên Meletiyê baş in.*

sêvik: serê hestiyê ron ê jorin û girover

sêvsêvok: celebek giya ye berê wan bi qasî maziyane û tê xwarin

sêvtirş: sêvên ku li çolê dibin û gelek tirş in

sêw:

sêwelk: biçûkê ku li şeqam û kolanan bê edeb mezin dibe

sêwero: sê rojî, ji sê rojan carek

sêwî: bê dê an bê bav, *filan ji bav û dê sêwî ye.*

sibat: gecok, meha zivistanê a dawiyê. gurê sibatê

sibande: kevî kêlek

sibe: roja piştî îro, *sibe ne du sibe diçim bajêr.*

sibehî: sibê, serê sibê, kubara sibê, berî rojê, destê sibê, piştî rojê. **berbang**: şefeqê, sariya sibê, berî şefeqê

sibetir: du sibe, roja piştî dibe, *Sibetira wê rojê ez hatim.*

sibîl: qelûn, şîv

sicade: mehfûr, xalî

sidan:

sidandin: ji bo çêkirina caw derî pêkanîn û bi ser masûran xistin

sidê: beredayî xwe mijulkirin, westandin. *Filan canê xwe sidê dike, sidê sidê.*

sipêdê:

sifarker: kesê ku firaxan spî dike

sifik: *devê wî bê sifik e.*

sifirkel: perçînkirina firaxên baqirî. *me teşta xwe sifirkel kir.*

sifn:

siforî: sivorî, simore, heywanekî ji pisîkê biçûktir û sorik e li ser daran dijî û ji gûzan pir hez dike.

sifre: xiwan, xirêf, *sifra filankes çil gavî dirêj e.*

sifrî:

sift: sam, bihna kirêt ku ji tiştekî tê, filanê bihna siftê jê tê

sifto: bihnketî, *girara we sifto bûye, yanê bîhna siftê jê tê.*

sigare: titûna ku di nav pel de dipêçin û dikêşin
sigûm: rûtirş, *filan bi sigûme ye.*
sih: siha darê. *Me xwe da ber sihê.* **sihê**: sî, jimara 30
sihbet: bi hev re xweş dan û standin. *Sihbetek baş di navbera wan de heye.*
sihet: xweşiya laşê
sihik: sîrke, sêk
sihir: çav xapan, ecêb kirin
sihirbaz: kesê sihiran dike, çavê xelkê dixapîne
sihr: sihra wî ketiye, **sihr**: dara bê ber
sihrik:
sihûrok: mehên ku jimara wan sî roj in
sik:
sike:
sikir: bend
sikum: ser û çavên mirov
sil: rû bi tirs, dil nerûniştî. *Wî dema em dîn sil bû û xwe da alî.*
sill: bi derketina mirov an dewêr ya carekê, silla gû, silla rêxê
silav: bi dostanî deng li yekî kirin; sibe xweş, roj xweş, êvar xweş, silav lê kirin, silav lê vegerandin
silbûn: tirs lê xuya bûn, dil cî negirtin. *Tiştek tine bû ne hewceyî wê silbûnê bû.*
sileh: çek, tifing, şeşar, sûr, xencer
silik: kesê ku sil dibe û xwe datîne
silisat: civîna komên mêran li ser hev
silk: silkok, pincarê ispanax
silop: silla gû ya gelek mezin
silopî: navê giyakî ye
silsilk. tijî lê ne dewisandî
silûk:
sim: pêyê dewar cihê hişk, simê hesp, simê ga
simaq: giyak e, berê wê wek garis, renge sor lê tirş e, tirşê simaqê
simbêl: simêl, mûyên ku di ber bêvila peyan de şîn tên, simbêl badan
simbêlbel: kesê simbêl mezin
simbil: seriyê genim û ceh ku heban digire. *Cehê me simbil girt.*
simbêlek: celebek masî ku jê re tiştekî wek simbêl heye
simidmid: teyrek e kuliyan dixwe
simitandin: bi aletekê kunkirin. *Min darikê xwe simitand.*
simitîn: bi aletekî kun bûn
simkak:
simkot:
simt: genimê kelandî û kutayî
simtiraş: aleteke solbend pê simê dewêr qeyar dikin
sin: serê tehtan ê bilind
sinc: sincî, celebek dar e, bêhna xwe ji çîçikên wê ên zer tê

sincêrî: celebek tirî
sincik: tasika bin zarokan ku têxin dergûşê ji bo nepakî
sincirandin: bi agir germ kirin
sincirîn: bi agir germ bûn
sincoq:
sindan:
sindif: ji hesin çê dibe têxin her du lingên dewar û kilît dikin
sindik: taftî, danê hûr
sinet: jê kirina pûstikê qamûsê zarokan li nik misilmanan. *Min lawê xwe sinet kir.*
sing: darên ku bi erdê de dikutin, singê kon, sixên hesinî ku pê goran çê dikin
singik: singê hesinî yê tek ku pê kincên rîsinî an dezînî çê dibe
sinhet: karê ku mirov pê debara xwe dike û tê de jêhatî ye.
sinsil:
sintir: sêwiyê bêkes
sinîter:
sipartin: bi lawikê hiştin. *Min xwe siparte wî.*
sipehek: sipiyên ku ji dar û depan peyda dibin û xwîna mirov dimijin
sipehî: xweşik, delal, rind
sipenax: pincarê silk
sipengeh: kursiya bilind ku ji depan çê dibe
sipih: sipî
sipil: fatreş, silpezik
siping:
sipiyav:
sipî: pir gewr, sipîkirina firaxan
sipîçelok:
sipîçik: sipîçka hêkê
sipîk: sipîka çavan
sipîndar: darsipî, ji bo dep û maxan bi kêr tê. *Maxên sipîndarê gelekî baş in.*
sipîroj: rojên kem ewr û bêbaran û bi serma
sipîtahî: sipî bûn. *Sipîtahiya wê ji dûr ve dixewine.*
sirr: serma tuj û hişk sirra sibê. **sirr**: veşartî, ne xuya. Kes bi sirra wî nizane.
sirbênek: sivînek, sivîng
sirperî: navê jinan e.
sirûm: bel bûna guhên bizinê. *Ev bizin sirûm e, yanê guhbel e.*
sisê: jimara sisiyan yek, dudu, sisê
sist: ne xûrt, ne şidiyayî, sisto pisto
sisyarik: sîsyalik, teyrekî leşxwer û mezin, serê wî keçel û sipî ye, dibêjin 300 sal emir dike.
sitan: *li ser hestiyê piştê sitan ketiye.*
sitandin: girtin, bûn xwedî. *Me malê xwe jê sitand. Dor jê sitandin.*
sitegan: kasikên çayê ên dîndoqî
sitewiyan: bûn gîhan. *Ev fekî sitewiya ye, ev xwarin si-*

tewiya ye.

sitewr: ne avis. *Çêleka min îsal sitewr e.*

sitêlih: hêja, layîq, *Ew ne sitelihê vê yekê ye.*

sitirih: istirî, dirî, *riya xebata welêt bi dijwarî û sitirih e,* sitirih, sitiro, qiloç, qoç, sitirihên gakovî

sitirih: giyayê ku jê semix çê dibe

sitirîmişk: celebek giya ye, sitiriyên wî gelekî tûj in, piştî hişk dibe têxin devê qula mişkan, nema diwêre derkeve

sitikur: istikur, beristik, yaxe

sito: ji binhêla serî heya navmilê

sitoben: benê ku têxin sitoyê dewar, ê hespan, egal, ê çelekan gergûn, ê berxan gewlik

sitokur: tevayiya sito

sitiran: sazbendî, *sitiranên Serhedê gelekî baş in,* dîlok, beste, bêlûte, bêrîte, lawik, şer, lawij, lavijok

sitirandin: bi deng dîlok, beste an lawik gotin

sitirîbirk: darekî du çeqe pê diriyan dibirin

situn: dar an kevirê ku didin ber ban û qenteran

sitûr: ne zirav, qalin, xurt, zexm

sitûrî: xûrtî, zexmî

sivde: aliyê avahiyê ê serhêla derî

sivik: ne giran, barê wî sivik e, xwînsivik

sivîk: asraq

sivikahî: sivikî, negiranî, sivik bûn

sivikbar: kesê barê wî sivik

sivî:

sivînek: sirbênek, sivîng

sivnik: miştek, geznik, sezge, şîrtik

sivok:

sivsivilk: celebek teyr

siwar: kesê ku radibe ser tiştekî, ker siwar, hesp siwar, hêstir siwar, lê siwar bûn, lê siwar kirin

siwarxe:

sixim: pincikên ku li koka derên birî dertên û şîn dibin

sixme: serpene, darên ku didin bin şivên, mêvan da ku tirî negihe erdê

sî: siya ku ji ber pêgirtina royê çar dibe, siya darê, siya dîwêr, sî: çermê debax bûyî, sixtiyan

sîk: bayê hişk û sar sîka sibê

sîqal: hillû kirin

sêlewan: selaq, qûna ku bi lehiyê re tê

sîm: tayê di rengê şîv de. *Min eba xwe sîm kir.*

sîmerx: teyrê enqa

sîmir: celebek teyr

sîng: pesîr, ji her du gurmikan heya ser kefçika dil

sînor: hudûd. *Sînorê welatê kurd digehên welatên tirk û ereb û ecem.*

sîpe: xortê ku hîn simbêl derneketine, kerê ku hîn nehatiye bar

sîr: ew ji keskayiyeke û tûj û bi bêhn e, bi hişkî û terî tête xwarin

sîrav: avsîr, ew jî xwarineke ji rûn û ava sîrê çê dikin û nan dicînin û dixwin

sîrik: sirim, giyakê wek sîrê ye, botî têxin nav penir, penirî sîrik

sîrkut: darê ku pê sîran dikutin

sîrqwîn: sîrgûn, kesê ku nikare li cihekî raweste, bêhnteng û bê sebir

sîsik: dendikên biçûk wek yên hêjiran

sîtil: beroşên mezin

sîtlok: beroş, tencere

sivanok: sêvik, sevok, serê hestiyê rehm ku digehê qormîçagê

sîvle:

sîwan: darên ku bi ber şîta kon de dikutin sîng û sîwan

sîwan: ji sîwan mezintir ji bo kungî û kulînan bi kêr tê

sîx: pîj, çi dar çi hesin zirav û ser tuj, sîxên kebabê

sîxur: heywanekî bi sîx e û goştê wî gelekî xweş e

so: celebek giya ye dikeve nav penîr

soba: ajnêber, kesê ku sobayiyê baş dizane

sobahî: ajnê avjenî. *Ew xweş sobahiyê dike.*

sol: hemî celebên pelavan, şimik, çarox, filar, şekal, reşik, qalik, sol, mal. Min hespa xwe sol kir.

solbend: nalbend

soldirû: kesê ku solan pîne dike

solîn: çîmenên bi gul û çîçek

solker: kesê ku solan çê dike, goşkar

soqî: conî, cihê ku tê de dan dikutin

sor: rengê xwînê û tarî û vekirî

sorahî: sorî, sor bûn

soranî: celebek xencer ku xelkê soran werdigirin

soravik: rengîsor

sorboz: rengekî hespan, gewrê ku yektayên sor di nav de bin

sore: rengê berve sor

sorevîçik: serê rûviyê ku digehê qûnê

sorgul: qomoyî, celebek genim

sorik: nexweşiyek zaroyan e. *Vî zarokî sorik bi derxistine,* **sorik**: celebek garis, garisê sorik, gilgil, sorik, lûlika xwarinê ku ji dev digehê aşikê

soring: celebek dermanê sor an axa sor e, pê pêz reng didin

soryaz: lûşk, şelqedim, celebek pincar e, têxin ber savarê jî

sorzendel: zerê renge sor

sosin: çîçekek çak e û li çiyan şîn dibe

soten: şewate, hemî, tiştê ku pê germî çar dibe, gaz, benzîn, îspirto, dar, rejû

sotik: ser satê vemirî

sotin: şewitandin

sov: xela, *îsal zad nehatin dinê sov e.*

soxîn: dawiya paşîn

soz: gotina ku ji yekî re tê dayîn. *Min soz dayê û li gotina xwe venagerim.*

sozbir: kesê ku jê re soz tê dayîn

sozbîr: kesê ku soza xwe ji bîra nake, *filan sozbîr e.*

sozda: kesê ku sozê dide

suxre: bêgar, bê ku heq û cemeke bidî xebitandin, sixra axê

suxte: kesê ku diçe dibistanê dixwîne, şagird, telebe

sû: xeyd, bi sû hatiye, *li me bi sû ye.*

sûc: guneh, qebehet, *ne sûcê min e, ev sûcê kê ye?*

sûk: çarşî

sûke: ronahiya ku di sahiyan de bi dest xwe digirin û di sûkê de dimeşin

sûlav: avşar, ava ku di bilind cihan de tê xar, şelale

sûle: qamîşê ku li şûna darik têxin qelûnê

sûme: asegehên ku di bilindcihan de bikevirên mezin û hişkeberê çê dikin

sûn: tûj kirin, *min kêra xwe sû, bivrê min bisû.*

sûp:

sûr: dîwarê ku li dor bajar an gundekî tête çêkirin

sûret. serçav resim

sûs: çiyakî bilind û perên wî bi şîvikin ji koka wê şerbetek têtе çê kirin

sûsik: celebek kew e, ling û dimkê wî zer in

sût: rût, tazî bêpar ji hemî tiştên qenc. *Ew ji namûsê sût e.*

sûtal: sûtar, kesê ji û şeref û namûsê sût

sûtin: tûjkirin, sûtina kêrê

Ş

şa: şad, dilxweş, *ez bi dîtina te şa bûm.*
şabaş: sipas
şafir: giya yê bilindê ku di nav avzêman de şîn dibe û kes nikare bi nav de biçe
şagirt: suxte, talibên ku diçin dibistanê
şahîk: hillî, şût
şahîn: teyrekî gewr û biçûk, lê nêçîrvan
şahînet: şayî, ji bo kesekî an tiştekî an cejnekê kêf û xweşiya ku têtê kirin
şak: bi kêr hatî, *filan xortekî şak e.*
şal: cilê ku bi ser derpê de li xwe dikin
şalûl: şehlûl, şalûr, teyrekî biçûk û pir reng e, meşhir guvan dixwe
şamoyî:
şamûz: şamûs, serhişkên dewar, hêstira şamûz
şan: şeref û bilindî
şanazî: dilgirî, iftixar. *Ez bi te şanazim.*
şandin: şiyandin, hinartin, ji cihekî şêkirina cihekî din, *min tiştê wî jê re şand.*
şandî: kesê ku tête şandin
şanî: şanî dan, rave, **şanî dan**: rave kirin, *min şanî wî da.*
şanzdeh: jimara 16an
şap:

şape: renî, çix, berfa ku bihare li bilind cihan dadikeve û dar û ber li xwe re dadixe newal û geliyan

şapik: li şûna çaket bi ser kurtik de li xwe dikin

şalşapik: cilên kurdî, ji şal û şapik digehên hev, çeşîtên wan ev in: bekirbegî, osmanbegî, bîrkehî, binefşî, mirîşkî, êzdîn şêrî, seyfikî, gula şaxê, bazanî, semawî, textê benefşî, sitokew, qaçîtî, sêmekûk, çarmekûk, pênc mekûk, saya madanî...

şaqût:

şaqûl: şangar, wek kevan ji şiveke nerm û benekî şê dibe û li ser dar û dirikan tête danîn û pê çivîkan digirin

şar: bajar

şaran:

şargeh: cihê ku mirov ji bo demekê ji xwe re dike war û tê de dimîne

şarmot:

şaş: xelet, xwehr. *Ez di vê kirê de şaş bûm.*

şaşik: paçê sipî ku mela didin serê xwe

şaşî: şaş bûn, xelitîn

şaşkirin: xelitandin, rêya rast li ber winda kirin

şaşxapîn: kesê ku xelkê şaş dike û dixapîne

şaw: şehw, rê û kortalên di nav û ser tehtan de

şax: hêlek an hinek jê ku ji kokê dertê, **şaxa darê**: tilayê girs, **şax**: qilaçê kovî, şaxek esker, birek ji esker veqetî

şayed: heke ku, *şayed ku ew nehat ez dê bêm.*

şayeste: hêja, layiq

şeb: şew, celebek xwê ye ji bo debax û hin dermanên din bi kêr tê

şebak:

şebikandin: ji serman an ji westan dest û ling xistin hev

şebikîn: ji westan an serman dest û ling ketin hev

şebîk:

şebot: celebek masî

şefeq: berbang, şefeqa kûr

şeft: xet û xezên di caw de

şeftel:

şeh: şeyê ku pê por şeh dikin. *Min porê xwe şeh kir.*

şehar: di çiyan de cihê ku lat û zinarên mezin di rex hev de

şehbaz: nav e, bazê şehan, mêrxasê serdest. *Filan şehbazekî mêran e.*

şehbelût: kestane, meyweyek li darên berûyan ên aş lê kirî ve dibe, berûyên mezin

şehdane: heb an liba mezin

şehde: şehdetî, şahidîtî, jê re şehde dan, lê şehde dan

şehitandin: hilweşandin

şehitîn: hilweşîn

şehîn: hîşîn, hîrrîn, dengê hespan, hesp şehiya, şehîna hesp

şehkirî: tiştê ku tê şehkirin, kevirê şehkirî, hiriya şehkirî

şehmar: kurmekî dirêjî bi jehr û pirling e

şehmêr: peyayê camêr û bi rûmet

şehnedêr: qada ku pirtal tê de tête ravekirin û guhartin

şehnik: li ser û çav û laşên mirov tên wek nokan an biçûktir, reng reş e

şehmig: befşik, ferş, pişta pê cihê bilind

şehnişîn: şehleşîn, cihê rûniştina sah, di avahiyên kevin de hin cih ne wek balkonan bi derve; lê bi hundir ve ji mezelan cida bi depan dihate çêkirin

şehreza: jîrek, jêhatî, çav vekirî, medenî, *filan gelekî şehreza ye.*

şehrikêb:

şehne: kesê ku diçe ser gundan û wekiliyê dike û benderan resim dike

şeht:

şek: şivîşk, *ez li vî tiştî bi şek im.*

şekal: sola peritî, bêkêr

şekir: sipî û şêrînê ji giya tête çêkirin

şekirandin: şekir kirin. *Nanê min bişekirîne.*

şekirîn: wek şekir, *gotinên wê şekirîn in.*

şekirok: hemî celeb şekirên ku ji bo xwarinê çê dikin

şel: taca derziya biçûk, tayê dirûtinê

şelb: lêdan, bobelat, *min şelbek lêda, şelbek bi serê wan de hat.*

şelengo: celebek keskayî ku tête xwarin

şelepe: şelepele, berfa bi baran, berfeşo

şelik:

şelipandin: terişandin, *min dehpek dayê û lingê wî şelipand.*

şelipîn: terişîn, *lingê min ji teht şelipî û ketin.*

şeliqandin: ji pir rêçûnê bi ser ve birina çermê

şeliqîn: ji ber xwêdanê bi serveçûna çerm

şelixandin: ji ber guh nedanê xira kirina dew, *wan dewê me şelixand.*

şelixîn: ji ber guh nedanê, xira bûna dew. *Dewê me şelixî.*

şelm:

şelpe: derb, hing, *te şelpa mêran dît.*

şelt: rûyê qelt an doşekê ê bin, *nivînê me şelt in yanê bê rû ne.*

şelte: nivîna bê rû

şelûf:

şemas: ji keşe biçûktir di dînê mesîh de ritbeke biçûk

şemase:
şembilêlk:
şem:
şemî: roja piştî înê
şemirandin: rê li ser winda kirin, bi ser ve ne bûn
şemirîn: bi ser ve nebûn
şemitandin: filitandin, jê çûn, *me lingê wan şemitand.*
şemitîn: filitîn, xuj bûn. *Destê min li kevir şemitî.*
şemixandin:
şemixîn:
şemşaq: bi derew û qellaşî serê yekî mezin kirin û dilê wî xweş kirin. *Ew jê re şemşaqan davêje.*
şemşîlik: çemlûlik, zivistanê ji ber serma xurt ava ku bi şikeft û sevînekan de dilop dike û li pê hev hişk dibe û dibe daq, wek dîndoq dibiriqe
şeng: sivik û çeleng
şepal: celebek pilingên biçûk, fehd
şepne:
şeq: kerî, *min dar kir du şeqan.*
şeqal: sola kevin, şekal
şeqam: kolan, dexil, *mala me di filan şeqamê de ye.*
şeqem: şelmaq, sîle, lep, *min şeqemek lê da.*
şeqil: reşme, koda ku pê zad nîşan dikin. *Me bêndera xwe şeqil kir.*
şeqilker: kesê ku şeqilê bi dest xwe digire û bênderan şeqil dike
şeqtandin: bi ser ve anîn, li ser jêkirin. Me cilên wî jê şeqitandin.
şeqitîn: jê qetîn, jê ketîn, li ser çûn
şeqledew: dewê tîr, an mastê bi av
şeqlemast: mastê ku avê tevlê dikin û li hev dixin dikin dew, dewê ku nivîşk jê derneketiye
şeqûq: şeqoq, dara kizwanê ku ber nagire, celebek hirmê ku li çiyan dibin
şerr: ceng, lec
şerar:
şerbik: kûzikê avê ku bi dest tête girtin
şerbet: ava şekir, an hinguv
şerde: terbiye, *kurê xwe şerde ke ,filan mirovekî bi şer de ye.*
şeridandin: berba kirin
şeridîn: berba bûn, *xelata me şeridî.*
şeriet: rêzana dîn, kitêbên ku rê û rêzana dîn rave dike, şerîeta mihemed
şerît: werîsê ku ji kêndirê çê dikin
şerix:
serjêkirin: serî birîn, me bizin serjêkir.
şerker: şeroker, kesê ku ji bo welat an armancekî diçe şer
şerm: fihêt, *filan şerm nake.*
şermende: fedîkar. *Ez li pêş*

wî şermende bûm.

şermedar: şermedar, di ber kireke, xwe ve şerm kirin

şermixandin: bi nînokan an tiştekî hişk xurandin û çerm bi ser ve birîn

şermixîn: bi nînokan an tiştekî hişk hatin xurandin û çerm bi ser ve çûn

şermok: pir bi fihêt. *Filan gelekî şermok e.*

şeroyî:

şerpeze: perkende, perîşan ji hal ketî. *Em di rê de gelekî şerpeze bûn.*

şert: li ser tiştekî gotin dan hev. *Me bi hev re şert kir me şert danî.*

şerûdî:

şerût:

şeş: jimara 6an

şeşagir: şeşderb, sileha biçûk ku şeş fîşek an pirtir tê de ne

şeşberek: xwarineke ji hevîr û goşt û mast, an çurtan çê dibe

şeşik: a şeşan, ê şeşan. *Em revîn ez şeşik bûm, yanê ê şeşan derketin.*

şeşlobe: kesê ku bê raman û girs û sitûr dipeyive û dixwaze bi gotinê xwe têxe çavên xelkê

şeşperî: periyên ku ji şeş perçan digehê hev. Tevgera bi lez ku her kes nikare, *şeşperî diçûn, şeşperî dizivirîn, şeşperî daş dibûn.*

şeşxane: celebek tifingên ku di dev re dihatin dagirtin û şeş xane di hundirê wê de hebûn

şeşvek: ji şeşan yek

şet: ji çemekî mezin hinek vediqete dibe şet. *Biharê di gelek cihan de şet dikeve ferêt.*

şetat:

şetrenc: kîşik, li ser depekî bi darikan tête lîstin

şev: dema ku ro diçe ava heya rohelat, *şev lê geriyan.*

şevandin: şevêdin, berî du şevan, ne şevaçû berî wê

şevbiwêrk: şevbêrk, bi şev rûniştin. *Me şevbiwêrka xwe li mala Cano derbas kir.*

şevçira: madeneke bi şev ronî dide

şevder: bi şev li der man, şev li derî malan li çolê derbas kirin. *Em şeva din şevder man. Îşev pezê me şevder bû.*

şevdest: nêçîra kewan a bi şevê, çi karekî piştî nîvşev bête kirin. *Em çûn şevdestê me şevdest kir.*

şeve: term, kabûs, ew halê ku bi şev li mirov diqewime

şevereş: şeva ku tê de ronahiya hîvê nebe

şeverê: şiverê, şifarêk, rêyên ku dewar nikare pê de biçe, tinê peya dikare tê re

biçe

şevgêr: şevger, bi şev rê şaş kirin û gêj bûn. *Filanê şev lêgeriya an şevgerî bû.*

şevîn: bi şev li çolê li nik dewar man. *Em çûn şevînê.*

şevînî: çûna şevînê, *şevînî li ber çem e.*

şevkor: kesê ku bi şev çavên wî nabînin, taqranî

şevistan: mezela ku şeva pêşîn têde zava diçe cem bûkê

şevreng: rengê şevê

şevrengî: tariya ber çavên dil

şevreşî: şeva tarî û reş ku ji ber hebûna ewran mirov ber xwe nebîne, wek şevên zivistanê

şevrevink: şevşevok, çil, çilêçilê, şevrevok, perçêmik

şevronk: şeva cejna êzdiyan ku heya sibê rûdinin

şevtirandin: berî sê şevan

şewat: dû şewat hene, yek şewata bi agir, yek şewata bi derd û kulan, şewata dil, şewata pirtal

şewb: nexweşiyeke ji zad çar dibe, serî digire lê heb nagire. *Genimê me şewb pê ket, an şewbî bûye.*

şewibîn: ji ber şewbê serê zad heb negirtin, şewibîna zad

şewilandin: ronî kirin, veciniqandin

şewlik: newalokên di nava bilind cihên çiyan de

şewilîn: ronî bûn, veciniqîn, tirsîn

şewl: ronî, şewla çirê, şewla agir. **şewl**: newalên di bilind cihên çiyan de

şewitandin: sotin, me mala wî şewitand.

şewitîn: hatin sotin. *Em şewitîn.*

şewk: bişkocên mezin

şewkandin: bişkoc kirin

şewq: şewl, ronî

şewt:

şexf:

şeyinandin: tetbîq kirin, şeyinandina qanûnekê

şeyind: tetbîq

şeyindar: kesê ku şeyind dike, tetbîq dike

şeyinandî: tetbîq bûyî. Ev qanûneke şeyinandiye.

şeyinîn: tetbîq bûn. *Şeyinîna vê qanûnê hewceyî xurtiyê ye.*

şeylo: şêlo, şêlî, li hevketî, ne zelal

şeytan: dêwê kor, hevalê şer

şeytanok: heywanekî biçûk e di nav qalikekî gewr û girover de ye, ewrûpî wî dixwin

şeytik: rewtik

şêlandin: tazî kirin, mal û pirtalên yekî li rê jê sitandin. *Karê keleşan, şêlandina rêwiyan e.*

şêlim: keskayiyeke payizê dibe û wek dîwan lê gewr in û reng tûj in

şêlîn: hatin şêlandin

şêmî:

şên: ava. Ev gundî şên e. Ev mirov şên e. mirovê şên, kesê dilava û xweşpeyv û bi henek e.

şênahî: şênî, ava bûn, şên bûn

şênig: pêşiya derî, *şêniga me dikeve pişt mala Welo.*

şênik: birek tifing, bi hev re berdan. *Me şêniyek da neyaran ji hev belav bûn.*

şêr: padîşahê dirinde

şêrane: wek şêran

şêranî: hemî xwarinên ku ji tiştên şêrîn çê dibin

şêrazî:

şêraz: kesê ku şêran dilîstikîne, li ser vê her kesê ku kirên li bela dike

şêrêz: giyayeke bi ardê wî kaxezan an çerm bi heve dinûsikînin

şêrîn: çi xwarina ku tê de şikir, mot, an hingiv hebe, an tama wek wan lê bê. *Şekir şêrîn e, hingûv şêrîn e.*

şêst: jimara 60î

şêt: çita ku ji çirpiyan çê dikin û pê şikeftan ji bo pez û sexil por ve dikin

şêwr: pirsîna fikrên hev ji bo kirekê. *Em bi hev şêwirîn û paşê me kir.*

şêwirdar: kesê ku pê şêwir dibe. *Filan şêwirdarê me ye.*

şêwirîn: şêwirkirin

şibhe: şik, şivîşk. *Ez li wî şibhe dikim.*

şibrî: qufika tirî a mezin ku didin ser dewar

şid: badanek, pêçek kêşek. *Şidekê bidê.*

şidandin: pêçandin, lê gerandin

şidîn: lê hatin pêçan

şif: kevî, kêlek, kevirên serder û binderê

şifa:

şifihan: şifîn, helan

şifihandin: helandin

şift: şûtî, zebeş

şihir: rojên ku tê de mesihî serdana hev dikin

şijî: rijî, ava ku li penirê nuh dadikeve

şik: sibhe, şivîşk

şikandin: kerî kirin, wî kasik şikand

şikarte: çandiniya ku ji du sê kîsan ne pirtir be. *Min şikareke xwe çand.*

şikbir: bîrbir, hîlenas jîr

şikeft: cihê ku ji bo rûniştin û jîna mirov di keviran de hatiye kolan. **berê**: di çiyayan de cihê ku wek şikeftan lê ser vekirî, qefa

şikestek: gayên mezin ku pê avê li cihekî heya cihekî dibin

şikestin: kerî bûn, perçe bûn, şikestina dep, şikestina dar

şikev: firaxek kûr û mezin e ji

axê, an kevir çê dibe û tê de xwarinê dixwin

şikeva: bê hevîrtirş, nanê şikeva

şikevik: şikeva biçûk

şikevlat:

şikênandin: şikandin, kerîkirin, li xwe şikênandin, qels û yar bûne

şikêr: dewara ku bê serjêkirin dimire, fitisê, nayê xwarin. *Ev çêlek şikêr çû.*

şiker: di çiyan de girên ku ji lat û zinarên mezin tê pê, ji kiloşk biçûktir

şikêvlatok: şikêvlatok, kusî

şikil: kesim, *qed şikilê wî baş e.*

şil: av lêketî, av an tiştekî ron bighê

şilahî: şil bûn, şilahiya axê

şilak: şilek, erd, dîwar an çi tiştê ku ji ber avê renge şil xuya dike

şilav: avzêm, erdê ku av tê dizê li naherike

şil: şeht, bi destekî qop

şilêl:

şilf: rût, tazî, şilfê şûr, şilfê xencerê, *ew şilf û tazî bû.*

şilik: nanê bêhevîrtirş

şilikî: nanê ku li ser sêlê bi rûn dipêjin û şêranî lê dikin û dixwin

şilkak:

şiloke:

şilor: şilale, gulîr

şima: pap û gemara hinguv piştî helandinê

şimamok: petîxê biçûçik wek sêvan ku bêhn dide

şimaron:

şimik: salên dawî vekirî ku di nava malê de têxin lingê xwe

şimtî: hindiwane, şiftî, şûtî, zebeş

şindok: serê memikan ê girover. *Zarokê har, şindokên diya xwe gez dike.*

şinik: mistkeçûn, ew peyayê ku dûrv û kirên wî wek jinan be

şipinandin: şipme kirin, bi şipne kesên axê rast kirin

şipne: ew aletê ku piştî reşandina tov pê axê rast dikin heya teyr û çivîk nexwîn

şiqam: şeqem, şelmaq, sîle, lep. *Min şiqamek lêda.*

şiqaqî:

siqen:

şirab: darê ku pê deriyên kevin dihatin girtin û vedibûn şarmalix

şirik: çirik, dar an tenekeyê ku ava serban tê re dadikeve

şirîk: kesê ku ji bo xebatekê bi danîna para xwe ya mal û xebatê dibe heval

şirn: qîllê beraş, şirmê beraş

şirşar: sûlava biçûk

şirşir: dengê avê ku ji cihekî bilind dadikeve. *Baran dibare, şirşira avê ye bi şirrikan de tê.*

şirtik:

şitexalî: peyv, *şitexaliya wî ne baş e.*

şitexlandin: peyivandin, bi gotin dan, pê gotin kirin, *şitexlandina wî ne ew çend baş e.*

şitexilîn: peyivîn

şitil: çêjikê daran an yê hin şînahî

şitilandin: şitil danîn, *me erdê xwe şitiland.*

şitilîn: şitil bûn, *ev erd şitiliye.*

şitiyar: razan, *ma ew şitiyar e? Ma ew razayî ye?*

şitiran:

şitû:

şitûk:

şiv: darê zirav ku bi dest xwe digirin

şivan: şiban, kesê ku diçe ber pez û bi pez re şevder dimîne

şivik: şiva ziravtir û biçûk

şivin: xezala ku qiloçê wê bi çeqel be

şivarê:

sivîle: şeverê, şifarêk

şivîn: şevîna pez

şivîşk: şibhe, şek, *ew şivîşkiyan li me dike.*

şixre: darê ku pê sapê zad dikêşin

şixrebîn: şixrekêş, şixrevan, kesê ku şixran dikêşe

şixab: hesinê birxiya ku pê dar û depan an hesin kun dikin

şixul: kar, xebat. *Ez bê şixul mam.*

şixulker: karker, xebatker

şiyan: qadir bûn. *Ez şiyanî vê yekê me.*

şiyar: çavekirî

şiyare: şiyar bûyî. *Filan peyakî şiyare ye.*

şîj: ava zer a ku ji birînan tê

şîjik: ferşik, şişik, giçik, xîçil, xilikên biçûk

şîlan: dareke berav e ku pêve celebek gul dibin

şîlav: malzaroya pez, ji bo havînê penîr jî bi kêr tê

şîle: zepe, tevlîhev, xwarineke ji savar û nîskan şê dibe

şîlik: şînik, tehtik, di eniyê de navbera cih qiloçan. *Min darek di şîlikê eniyê de lêda.*

şîn: rengê şîn, heşîn, **şîn**: xem girtin, dil êşandin li ser miriyan, şîn girtin, şîn girêdan, **şîn**: karîn, qudret, *ez dişêm, tu naşê. xweşî şîn û zanîn û vîn û kelam, bihistîn di gel dîtinê bû temam.*

şînayî: şîn bûna dar û giya. *Biharê dinê tev dibe şînayî.*

şînbûn: derketina dar û giya ji erdê. *Zadê me şîn bû. Dara min şîn bû.*

şîne: rengişîn, wek şîn, nîzîkî rengê şîn

şîp: tal, dûş, tîra pêla ava

çem, şîpa avê
şîpane: sêlûn, peşiya mezelê di nava xanî de, şîpaneya mezelê
şîr: ava sipî ya ku ji guhanê pez û dewar tê û jê mast û rûn û penîr çê dibe. *Ji şîr kirin.*
şîrdan: dana şîr
şîrdank: elbika ku tê de şîr didoşin
şîrgerm: hindikekî germ
şîrmij: zarokê ber şîr
şîret: nesîhet, *Wî gelek şîret li min kirin.*
şîş: tîra hesinî ku pê nan werdigerînin perçê hesinê ku zirav û tûj. **şîş**: genimê ku bi diştar dihêrin û jê kutilkan çêdikin
şîşan:
şîşek:
şîşman: kesê qalind û sitûr û zikmezin
şîşmanî: şîşman bûn, *şîşmanî ne tiştekî baş e.*
şît: şipil, sivik, şeng
şîtil:
şîv: xwarina ku piştî roava tê xwarin
şo: dengê ku pê gazî sehan dikin, şo şo şo
şob:
şoker: kesê ku bi dengê şo gazî sehan dike
şokerî: hevaliya kesên ne camêr kirin û bi gotinê bi wan re dan û sitandin
şol: xebat, şixul
şolav: xwarina ku li ber mirov dimîne
şolik:
şom: bêyom, nehs
şomî: bêyomî, nehsî
şonik: şûnik, depê ku kin pê tên kutan
şop: rêç, şopajo, rêşajo
şopajo: kesê ku rêçê dajo
şopik: şûrik, zornalix, dar an hesinê ku pê derî tête girtin
şoqil:
şor: pir xwê. *şîva me şor bûye.* **şorr**: peyva xweş û bi tam. *Were em şorran bikin.*
şorav: sûravk, ava şor ku xwê têxinê, an ava ku di erdê bi xwê de bi dertê û ji şorî nayête vexwarin. *Ev bîr şorav e.*
sorrax: rengeşor, xwarineke ku hinekî zêde bi xwê
şorbe: xwarineke ron, şorba dew, şorba nîskan, şorba rişê
şorre: guherçele, rêça kevokan ya kevin
şorrek: erdê bi xwê ku giya tê de şîn nabe
şorik: sûrav, av xwê, av şor
şoş: kesê bê nefs ku li pê her kesî dixwe û çav li destê zengîn û dewlemendan e
şoşik: şoşê pir nizim
şoşî: şoş bûn
şoşpan: kesê ku zavê dibe gerdegê, an go ber derê

bûkê

şostirme: du perçeyên ku bi tiştekî digehînin hev û dinûsikînin

şûf: nihêrek, menzere. *Şûfa wî ne çak e.*

şûjî: ava ku ji penîr tê

şûjin: derziya mezin ku pê kîsan didirûn

şûm: beredayî, bi teşxele

şûn: cih, *şûna wî ne ev e.*

şûnwar: cihê waran

şûr: silehê ku pê şer dikirin

şûrbaz: kesê ku baş dizane şûr bişixûlîne, şêrwan, şûrbazin

şûrbazî: şûrbaz bûn

şûrkêş: mêrxas yê ku di kişandina şûr de jêhatî. Bila şûrkêş bidin pêş.

şûrik: şapik, şûvik, zarnalix, dar an hesinê ku pê derî digirin

şûrkeşî: şûrkêş bûn mêrxasî

şûş: şûtik, zirav ku dikare di her cihê re derbas be, xwe şûş kirin, **şûşbûn**: bi sivikî di cihekî re derbas bûn

şûşe: firaxa dîndoqî devteng. şuşa avê, şûşa ereqê

şûştin: ji qirêjê paqij kirin, min laşa xwe şûşt, *ew cilên xwe dişo, xwe jê şûştin.*

şût: paqij, şahîk, hillû. *Wî porê xwe şût kiriye. Ji namûsê şût, bênamûs. Ew ji namûsê şût e.*

şûtik: benê wûnandî ku zaro didin pişta xwe

şûtin: şahîk kirin, şût kirin, vî kevirî bişûtîne.

şûv: erdê ajotî berî çandinê. *Şûva me du gîsnî ye.*

t

ta: derzî, *vî tayî bi derziyê veke*. **ta**: hêl, bend, ew ji tayê meye, **ta**: nexweşiya bi germî. *Min ta girt, ta hate min.*

tabir:

tabût: sendoqa ku miriya têxinê

tac: serpêça padîşahan, *taca şah bi gewher e.*

tajan: êş, tivanc, *tajanê xwe da dil.*

tajang: qirbac, qamçî, me ên mayî. *Bi top û tifing û tajangan ditirsînin. Binêr çi ehmeq in, dixwazin şêran bi fitikê birevînin.*

tajî: celebek sehên nêçîrê

tal: tûş, dûş, em di tala gund re ji avê raperîn

talan: şêlandin ji hemî tiştî, mal, pez, dewar

talde: cihê ku mirov xwe dide ber ji bo parastina ji tiştekî. *Baran barî, me xwe da ber talde.*

talih: talik, xefika ku erdê dikolin û ser bi pûş por dikin, feq

talî: dawî, dongî, talî, *em vegerin welêt.*

talîş: perçek, dema koka darekê di nîvî re biqelêşin, her perçek dibe talîşekê

tam: lezet, *tama vê xwarinê ne ew çend baş e.*

tametam: cîşît, çîşît, *filan xirêfek çêkir tametam tê de xwarin hebûn.*

tamijandin: tiştek bi yekî dan tam kirin û hînê kirin. *Te ew tamijand, nema dev ji te berdide.*

tamijîn: ji tiştekî tam girtin û dev jê ber nedan

tamsar: bê tam, bê mana. *Ev xwarin tamsar e,*

tamtîtik: tiştê ku tama wî neçak û beredayî ye. *Ev xwarin tam tîtik e.*

tan:

tang: dûş, tal, *di wê tangê re min tifing berdayê.* **tang**: ji pola tête çêkirin û tê de top hene û tekerên wê wekî tiraktoran li ser zincîran dimeşe

tapo: nivîsandina erd û xaniyan li ser navekî. *Min erdê xwe tapo kir, tapoya vî xanî li ser min e.*

taq: dengê ku ji dar an depekî têt

taqe: di dîwarên mezelan de ji bo danîna tişt cihê bi çûk ku çê dikin

taqet: hêle, qiwet, karîn, ji bo hilgirtina vî barî taqeta min nema.

taqî: cilekî jinane pêşiya wî vekirî û di kelekan de dû tîş tê de hene ku her aliyek dibe dawekê

tar: ben û tayên dezge ên li ser dirêjiyê, tara bêjingê

tarr: tol, evd, *heyf me tarra xwe ji neyar sitand.* **tarr:** kêşan, *min ew di erdê re tarr kir.*

tarrçî:

targan:

tariotan:

tarî: ne ronî, *cihê ku ronî negehê tariyê.*

tarîbarî: nîvtarî, berve sibê, piştî roava pêşiya tariyê

tarme: qenepeya ku ji depan çê dibe

tar û tûr: tertûr, keskayî, sebze

tas: badî, zerik, tasa avê

tasik: tasa biçûk

tatî: tatik, kulavê yekber ê biçûk

tav: ronahiya royê, *royê tav da erdê,* tavdan. **tav**: pelên baranê ku biharê tên, tava baranê.

tavî: tavik, ewrên reş ku biharê li ruyê esmên zû çar dibin

tavik: tava baranê a biçûk

tavil: zûka di cî de

tavoyî: birîna ku li ber royê diazire. *Birîna min tavoyî bû.*

tavzerik: tavzerk, hingur, di roavayê de zeriya ku digehê ewran

taw: kês, firset. *Tawa wî ket min. Ez bê taw mam.*

tawî: kesê ku ta di laşê wî de cih digire

tax: tar mihelle, **tax**: tal, hê-

dîg, darikên ku wek qasnaxê bêjingê nava wê bi benikan bi heve girê didin û pê li ser berfê bi rê diçin

taxe: ji pelkên giya demedên ku têne çê kirin

taxim: sînor, taximê erd

taxok: hêlî, liyan, lekan, di ser berfê re ji bo kişandina baran an mirovan ji dar û depan tête çê kirin

taxûs: zad an kartolên ku piştî xaşandinê dipelixin û dikin xwarin

tavîj: teja ku gelekî sitûr tête çê kirin

taze: nuh, *ev meywe taze ye.*

tazî: rûs, bê cil û kinc rût

tazîm: girsandin, mezin naskirin

teb: bayê ku tê û toz û dûmanê bi xwe re radike û rûyê erdê tarî dike, ecac

teba: tişt, madde, rev, *çi teba ye?*

tebane: ji bo çêkirina riyan hesinê ku pê erdê dikutin û ax û keviran rast dikin

tebare: teyare, di ajotina erdê dê ser evleg û bin evleg cihê ku kîsin baş nagire û li ser pehniyê careke din dajon

tebat: tevat, xwe girtin, temkin, *filan peyakî bi tebat e*

tebator: kurmikên wek pîrê ku wek tevnikê li rûyê dar û dîwaran çê dike

tebax: meha havînê a dawiyê

tebaxçe: tîniyên ku qehwê li ser belav dikin

tebeq: tebsiyên ku ji sap çê dikin

teber: bivirokê ku derwêş bi dest xwe dikin

teberik: tiştê ku ji bo teşkarê ji hinekan tête sitandin

tebeş: miya ku eniya wê beş e

tebiqandin: tetbîq kirin

tebitîn: tevitîn, xwe girtin, temkîn, *filan kes peyakî tebitî ye.*

tebiet: xwe kird yê ku xwe anî meydanê

tebkirin: tep kirin, hîlebaz

tebûr: debûr, debar, *filan mirovekî bê tebûr e. Tebûra min ne ewçend baş e.*

tedbîr: tevdîr, *filan peyak bi tedbîr e.*

teew: teewî, tawî tewî celebek fêkî li çiyan dibe

tefan: tefîn, tefiyan, vemirîn

tefandin: vemirandin

tefarî:

tefarik: tevarik, tewêlek, kesê bê mal û milk ku ji xelkê re dixebite

tefsî: tebsî

tefo: ew aletê ku pê depan rast dikin

teftef:

tehimandin: nêremokirin

tehle: rengereş, ji miyan û mirovan re têtê gotin

tehmet:

tehre: germiya ku havînê dema nîvro dibe

teht: perçekî mezin kevir ku li rûyê erdê pehn buyî. **kendal**: ji axê, **rizde**: ji kevir û axê, **helane**: ji bûr

tehfil: paqij kirina firaxan ji pisiya heram

tehisandin: şemitandin, terişandin, *me sabun li bin lingê wî girêda û tehisand.*

tehisîn: şemitîn, terrişîn, reş tehisîn

tehisek: cihê ku mirov jê diterişe û tê de çûn dijwar e. *Filan der tehîsek e ez lê şemitîm.*

tehl: tal, tama wî tehl, ne şêrîn

tehlesêv: celebek sêvên tehl e

tehlik: gindorê ku hîn şîrîn ne bûye, tehl e, rengetehl

tehlîşik: tengetehl, nîv tehl

tehn: gotinên hişk û sar, an gotinên ku pê sergerm bibe li yekî xînî. *Wî tehm li min da.*

tej: raxera yekber ku ji rîs çê dikin

tejî: tijî, ne vala

tek: fer, nezo yek, tek bi tek fer bi fer

tekelek: tekerê ereban, an otombêlan

tekûz: nekêm, temam, *her tiştê wî tekûz e.*

tekve: cihê ku şêx û sofî ji xwe re dikin şarge

telaş: bê tewatî, xwe şaş kirin, ket telaşê, bi telaş hat, **telaş**: perçek dar telîş an depê ku ji kok radibe, telîş

telaştin: darek an depek kirin du an çend telaşan

telef: alas, bê fêde, tinne, *wî ev cil telef kirin.*

telifandin: telef kirin, xira kirin

telifîn: telef bûn, telifî mir

telik: kumê ku didin serê xwe

telîs: kîs, çiwal

telp: tort, ji ber kelê tiştê ku dadikeve binê firaqê, telpa qehwê, telpa şîrê

temam: tekûz, ne kêm, *min karê xwe temam kir.*

temaşa: lê nihêrîn û lê hûr bûn. *Em çûn temaşa sînemayê.*

temar: reh, *te bi temara mirinê girt.*

temartin: binax kirin, *min erd ew temirand.*

tembekî: tiştekî wek totinê ye bi nergîlê dikêşin

temerî: temberî, temlî, ew celeb kurkirina serî ku tenê di paş ve por dihêlin, *xortê bi temerî*

temzî: temerî, celebek destmalên ebrîşimîn jin di ser kofiyan re girê didin

temirandin: temartin, bin ax kirin

temirîn: bin ax bûn, *ew çîrok temirî û çû.*

temisandin: serpor kirin, bincil kirin

temisîn: bincil bûn, xuya nebûn. *Filan bi carekê temirî nema xuya dike.*

temtîl: tentel, tertîb, dûzan. *Temtêla vî tiştî tu bidê.*

tenahî: yekîtî, *di nav wan de tenahî heye.*

tenbîh: qewîtî. *Min ew tenbîh kir.*

tenbû:

tenbûr: celebek sar

tenbûrvan: kesê ku tenbûrê baş lê dide

tendûr: ji axê çê dikin û tê de nên dikin, nanê tendûrê

tendûrek: kewijîn, helkîn

teneşek: depê ku cendekê miriyan li ser dişon

teng: ne fireh. *Ev rê gelekî teng e.* **teng**: dûş, tal, semt em di wê tengê re li çem raperîn.

tengal: kelek, newq, min darek li tengala wî da, tengal, yar, heval, hogir, *ma tu tengalê wî yî?*

tengav: di çeman de cihê ku kur û teng dibe

tengijîn: ji tiştekî kîz bûn û bê saman jê vekişîn

tenha: cihê ku kes tê nebe, *ev der tenahîtir e.*

tenik: ne sitûr û qalin, nanê tenik, lêva tenik

tenikayî: tenik bûn

tenişder:

tenişt: rex, kêlek, tihêl, *were li tenişta min rûne.*

teniştkî: li ser teniştê di kêlekê ve

tenî: qirêja reş ku ji dûyê daran digehê hev, *teniya binê biroşê, teniya rojinê, teniya sêlê*

tep: hîle, xap, *filan mirovekî bi tep e.* **tep**: lep, firehiya her pênc tiliyan. *Wî tepek li serê min da.*

tepan: ji pistîk, dirî çêdikin û pê axa bîstanan bi di ser re rakişandinê rast dikin. *Me bîstanê xwe tepan kir.*

teprik: sergînê ku texin devê kuna mêşhingivê

tepereşk: sergînê nebaş û pir dû dike

tepetep: peyda kirin, xwestin

tepetor: dema çend kes bi hev re li yekî didin dengê ku ji lêdana wan tê. *Me tepetarek da wî me jê re tepetarek baş çêkir.*

tepik: sergînê ku ji rêx û kayê çêdikin

teplik:

tepisandin: bincilkirin, veşartina tiştekî ku nexwazî kes bibîne. *Min ew çîrok tepisand.*

tepisîn: hatin, veşirîn, bincil bûn

tepişandin: dev û lêvên yekî werimandin, *min ew tepişand.*

tepişîn: dev û lêv jê werimîn. *Devê min tepişî.*

tepor: tebor, bêjingê mezin, nîv serad

teprep: dengê ku ji lingan tê
tepreş: hîlebaz, xapînok
teptep: dengê ku ji dil tê. *Dilê min dikiye teptep.*
teqalik:
teqan: teqiyan, teqîn, dengê tifingê dengê ku ji darekî têt, *teqîna tifingê, teqan jê hat*
teqandin: deng pê xistin, *wî tifing teqand.*
teqil: giranî, *filan tiştî bi teqil e.*
teqilandin: bi destan rakirin û giraniya tiştekî seh kirin
teqilîn: hatin teqilandin
teqîn: erdê şilav ku mirov pê de diçe xwehr. *Nava gelek sazlixan teqin e.*
teqinîn: ketin teqinê, lingê mirov bi çarenûsê de çûn
teqteqok: ew tiştê ku zarok diteqînin
ter: firo, dema pezan çêlek dizên şîrê her sê rojên pêşîn
terr: ne hişk, darê terr û hişk, taze nuh
terra: hîn terr, nû terr. *Ew dar terra ye.*
teraf: birîna tiloyên darê ku bi dor de tên
terraf: xweliya ku xişar ango bizot tê de hene. *Terraf di argûn de heye.*
terafkirin: terifandin, tiloyên darê ên zêde û bê kêr birrîn
terrahî: meyweyê ku dimîne zivistanê
terrane:
teraştin: şerhe kirin, *vî goştî biterişîne*, terraş terraş kirin
terazîn: di navçava çiyan de cihê ku rast û hêşinahî hebe
terciman: werger, kesê ku gotinan ji zimanekî werdigerîne zimanekî din
terrdîn: nîvdîn, beredayî, kesê ku pêşî û paşiya xwe nenase
terredînî: terredîn bûn, xwe dînok ravekirin
teref: alî, hêl, li vê terefê çû terefa din.
terremer: xweşcamêr, delal, hêja
terremerî: terremêr bûn, xweş camêr bûn
teres: pîs, çav pehn
teresî: pîsî an çavpehnî kirin
terez: qaq, qeşa, bûz. *Erdê terez girtiye.*
terfende: terwende, nûh, taze. *Ev fêkî terfende ye.*
terfik:
terhî: kitan, çarika ku jin didin serê xwe
terifandin: teraf kirin, tila û pijên darekê ên zêde birîn, malê yekê ê jê zêde jê sitandin
terifîn: hatin terifandin. *Îsal ez terifîm yanê ji malê zêde bêpar bûm.*
terrik: êzingê terr, kîr, *terri-*

kê wî, kîrê wî, çend terikan têxe agir, çend êzingên terr

terikandin: dev jê berdan, hiştin, terk kirin

terikîn: terk lê ketin. *Ev dîwar terikiye.*

teriqandin: ji cih û war an ref êxlî bi dûr xistin. *Te ew teriqand, wî hêştir teriqandin.*

teriqîn: ji cihê xwe bi dûr ketin, hatin teriqandin. *Ez ji ber zînata axê teriqîm û ji cihê xwe bi dûr ketim.*

terişandin: lingê yekî li bin kirin û xistin, *wî ez terişandim.*

terişîn: li bin bûn û ketin. *Erd şil bû, ez jê terişîm.*

terrî: dûv, boç terriya ga an hêstirê. **terrî**: kesê ku xwe bê raman dispêre xelkê. *Ew bûye terriya filankes.*

terrîş: di çiyan de cihên ku terkên mezin lê dikeve û hinek jî tête xwehr yê mayî dibe terrîş

terrîşek: kaşên ku av lê siwar dibe û tê de rêveçûn dijwar dibe

terk: qelîşên gelek sivik ku ji hev bi dûr nekeve. *Ev depî bi terk e.* **terk**: ji terkandinê, *min ew terk kir*, berdan

terlan: navê padîşahê teyran, di efsaneyên kurdan de tê gotin, xortê gelek çeleng. *Ev law terlanekî xortan e.*

term: kabûs, giranî û tiştên ku di xewê de ji mirov re şê dibe û bêhna mirov diçikîne. *Îşev term hat ser min.*

termal:

terpilîn: tevgereke ji pizivînê xurtir, *min lê da qet neterpilî.*

terş: tewa, tiştekî xuyîcan ku nizanî çi ye. *Bi şev ez diçûm min terşek dît dema nîzîkê bûm min dît ku hêstir e.*

terşê şevê: ew tewayê ku bi şev li hinek mirov di şeklê her tiştî de dikare xuya be

tert: kesên axê ku tevî giya li ber gîsin ru dibin û dihev de nakevin

terteg: di axuran û goman de ziblê hişk dema tête şikandin, *her perçek tertegek e.*

tertûl: tirtul, kurmekî bi pirçe li hin daran dikeve

tertûr:

terxûn: giya ke bi xwarinê re xag tête xwarin

terz: awa, *bi vî terzî ez nikarim çêkim.*

terzî: kesê ku cilan didirû, *terzî cilên min dirûtin.*

tes:

teşî: noqteşî, doxteşî, ew darê ku pê ebirşim, hirî û pembo dirêsin

teşilok: teşiya biçûk

teşk: eşk, teyşik, işk, reha ku ji paqê dadikeve civoke. *Pez bi teşkê tête darve kirin.*

teşt: firaxa mezin ku tê de cilan dişon

teşxele: tejxele, rê li ber şaş kirin. *Filan teşxele li me dike.*

tet: bi zarê zarokan, dest

teter: hilmiştî, ramiştî, sivik, *filankes teterekî mêran e.*

tetik: lepik ji tet tê, lê ji lepikên zarokan re tête gotin

tev: bi hev re tev hatin, tev çûn

tevahî: hemî, gişk, *tevahiya wan sed mêr in. Ew bi tevahî hatin.*

tevaz: tevazok, ji ber hin haletan xwarin wek pirzikan ji laşa mirov bi dertê

tevdan: li hev xistin, gellacî girin, wê xwarin tevda, *ew li tevdanê hez dike, xwe tevdan, hindikekî dest birina xwe*

tevde: hemî, giştik, *ew tev de hatin.*

tever: hacetekî wek tevir lê biçûk ê pê giyayên nebaş di nav pembo û bîstanan de dikolin

tevger: awayê kir û livê ji tevgera wî min zanî ku ne jîr e. *Neqenciya wî ji tevgera wî xweya ye.*

tevgeriyan: tevgerîn, di xwe xurcilîn, xwestina kirina tiştekî, *ev tevgerina wan ne vala ye.*

tevir: hacetê ku pê axê dikolin

tevirik: ji tever biçûktir pê nava gul û sadîlan vedixwînin

tevizandin: bê tevger kirin, lêdan an kirek welê ku hemberê xwe bê tevger hiştin, *min bi vê yekê ew tevizand.*

tevizîn: ji bê tevgerî qerimîna lebatekî ku derzî dike. *Lingê min tevizî.*

tevlîhev: tevîhev, du an çend celeb tişt an gotin xistin nav hev. *Şolê filanê tevlihev e. Gotinên wî tevlîhev in.* **tevlîhev**: xwarinek ji niskan û savarê çê dikin

tevlok: kesê ku ji kir û gotinên wî re rêzanek nîne û tevlîhev dike

tevn: dezgehê ku pê tej, xalîçe û raxeran çê dikin, hacetên tevna kurmancî ev in: 1. sêpî, sexmê, 2. befş, 3. seranek, 4. pij, 5. hepo, hevo, kirkît, 6. masûr, 7. piparik, 8. firêt, 9. gur

tevnepîr: konê pîrê, tebetûr dawa pindir, daba pindirê

tevo: dûmana ku ji ber bagerê berfê bilind dibe. *Ji ber bagerê tevo digehê ezmanan.*

tevşo: hacetê ku necar pê depan çê dikin û têxin şikle-

kî

tevz: ji tevizinê

tew: tewr, qet, *min ev der tew nedî, te tew nediye? Ez tew neçûme wî bajarî.*

tewa: tişt. *Ev çi tewa ye? Ev ne tu tewa ye.*

tewandin: xwehr kirin, qat kirin, pêçan. *Ev dar baş nehatiye tewandin, tewandina ben, xwe tewandin*

tewîn: xwehr bûn, ew xwe ditewîne, *ez tewiyam, bitewe.*

tewaş: rûn, nivîşk, dom, bez, qelî. *Îsal em bê tewaş in.*

tewbe: ji kirekê poşman bûn û nekirina wê dan berçavên xwe

tewek: qat, *me du tewek ax kola tewek bi tewek rake.*

tewirandin: dem jê derbaskirin, *me xew jê tewirand.*

tewirîn: dem jê derbasbûn, *xwîn ji min tewirî, yanê dema berdana xwînê ji min çû.*

tewl: cihê ku hespan tê da girê didin û bi cih dikin

tewlandin: girêdana hesp an dewarekê di nav çayir an çîmenekî de

tewilîn: di cîkî de hatin girêdan û bi cih bûn. *Hespê min di vir de tewiliye.*

tewş: boş, vala, beredayî, bêfêde

tewşomewşo: kesê ku di her kar û xebatên xwe de tewş be

tewtewe: kesê ku bi zimên dixwaze kêmiyên xwe veşêre û ji hêjabûna xwe pirtir ji xwe re cihekî pêk bîne, şarlatan

tewz: kuşetî, henek, qerf, *filan gelekî tewzan dike. Ma tu tewzên xwe bi min dikî?*

tewzirandin: tiştek di dilê xwe re derbas kirin û jê bi şibhe nayîn. *Te ew tişt di dilê xwe de tewzirand, ji wê yekê re tewzirandin navê.*

tewzirîn: ji dil derbas bûn, jê şibhe bûn, *ew yek di dilê min de tewzirî.*

tewzok: kesê ku tewz û henekan pir dike

tewzonek: kesê ku xwe dike tewz û henek û xelk tewzên xwe pê dike

tex: bi şûnde veger. *Min gayên xwe tex kirin.*

texdeme:

texlît: celeb, çeşît, tîraz, awa, *Ew qelem çi texlît e. Te çend texlît kitêb hene?*

texmîn: guman, *texmîna wî ne rast e, ez bi texmîn çûm.*

texnik:

texsîr: texsîrî, kêmasî bi şûn de mayîn. *Me derheqê wî de texsîr kir, çi texsîriya me heye bide ber çavên me.*

text: dep, *me li ser banê xwe mezelek ji textan çê kir.*

texterewan: wek sendoqan ji bo rûniştina mirovekî an didoyan çê dibûn û çar peyan li ser milên xwe radikirin

texer: ji bo avdana pez û dewar an êm kirinê kok daran a hundir vala li ser dirêjiyê diqelêşin û dibe du texeran

teyirandin: bi zor an lêdanê lebatekî kes an dewarekê dan girtin, yanê ji tevger xistin

teyirîn: ji tevger ketina lebatekî. *Pişta min teyirî, lingê min teyirî, ev serma laşa mirov diteyisîne.*

teyisandin: biriqandin, çirisandin, cîla kirin û biriqandin. *Ji bo teyisandina vî dîwarî gelek boyax divê.*

teyisîn: biriqîn, çirisîn, *tûtya serbanê me li ber royê diteyise.*

teyrok: zîpik, terez, xişxişok, qeşa hişk û girover ku di ezmên de dibare, silsilik, xilolik

tezandin:

tezene: darik, an tiştê ku pê tenbûr û odê lê didin, tezenê tenbûrê

tezî: dema yek laşa xwe giran dibîne rehên xwe radikişîne. *Ew teziyan dikêşe.*

tê: hatina tiştekî şanî dide, *têye, ew tê.*

têcir: tacir, kesê ku bi kirîn û firotina tiştan mijul dibe

têçûn: kunbûna firaxekê ku tiştê tê de biriye. *Misîn tê diçe, çiwal tê diçe.*

têdadan: bi lez û bez rahiştin û revandin

têdan: biha dan xuya kirin, min 10 qemerî têdan neda, têgerandin, *min derman têda lê birîna min xweş nebû.* **têdan**: tê dayîn, tê gerandin. *Min merhem di birîna wî da. Wî bela xwe di min da.*

têdakirin: êxistina tiştekî di nav tiştekî ron. *Min ev cil di boyaxê de kir. Min ev kiras avê de kir. Me meşlûl di pelokê de kir.*

têdeçûn: qîma xwe bi kirekê anîn. *Ew di vî karî neçû, ez tê diçim.*

têderanîn: têderêxistin, *min têderanî, têderanîna vê yekê gengaz e.*

têderxistin: têderanîn, naskirin, zanîna tiştekî. *Min di a dilê wî derêxist. Têderêxistina vî tiştî ne hêsanî ye.*

têgehiştin: fehm kirin, *ez têgehiştim, ew têgehiştî ye.*

têhatin: tê de derketin, ev bêje ji bo nifiran tête gotin. *Tê de hato yanê nexweşî ji laşê derketo di kezeba te de hatî.*

têhilanîn: di nav de rakirin û derxistin. *Di nava koma dijmin de min tê hilanî û bazda.*

têhildan: kêmiyên yekî bi derxistin, xeber li ser yekî dan, *guhbelav di min hildan, yanê li ser min îxbardan.*

têhilatin: di nişk ve lê derketin, an raberizîn, *wî hew dît ku em tê hilatin.*

têje: çêlikên sehan, guran û maran ên yeksale û berjêr

têjik: çêjik, çêlikên dehbeyên dirinde, têjikên hirçê

têk: tik, meqbûl, têk e ne têk e? **têk**: digel, têk hatin, têk çûn

têkdan: tevîhef kirin, li hevxistin. *Min nîsk û savar têk dan.*

têketin: daketin, ketina nav daketina nav. *Têketina wî ya avê gelekî bi hostayî bû.*

têkirin: qebûl kirin, hesibandin, *vê kira wî tê meke.*

têkil: têkilî, dastdan, tê xeberdan, *têkilî vî tiştî nebe. Te bi têkilbûna xwe ev tişt xira kir.*

tekilhev: tevîhev, tevî hev, lihevre, *me zadê xwe tekilhevkir, ez û wî tekilhev çûn.*

têr: ne birçî, min têr xwar ez têr bûm, çavtêr, ne tîna, **ji xwe têr**: ji xwe barîn, ji xwe razî

têrr: heqîba mezin têrra gewerdan girs dibe

têbihurîn: têborîn, efû kirin, *ez di gunehê wî bihurîm. Têbihurîn karê camêran e.*

têrabûn: bê hemd ketina karekî an kirekê, *bê dilê xwe em di vî karî an kirê re bûn.*

têrakirin: tê re derbas kirin, *min ta di derziyê re kir. Vî tayî tê re ke.*

têrav: ava wî têr têr av dayî, *ew erd têrav e, ev meywe têrav e.*

têrken: kesê ku pir dikene û dikenîne

têtik: firaxa binî şikestî

têwerbûn: di cihekî de ketin an nediyar bûn, *ew di ser xanî wer bû.*

têwerdan: lê pêçan, nava firaxeke bi têxistina avê û çelqandinê paqij kirin. *Vî cawî di laşa wî werde. Avê di firaxê werde.*

têwerhatin: lêwerdan, dara tiştekî girtin û şemt kirin

têwerkirin: tê de avêtin, *min ew di banî werkir.*

têxistin: êxistina nav tiştekî. *Zad têxe kîs.*

têz: qasa barûtê ku têxistin faliya tifingên kurmancî, *piçek têza barûtê têzek xoy têzek şekir*

tezîn:

tibare: di her tiştî de hêla bi-lindtir

tif: tûk, xazî, *filan her tif erdê dike.*

tifaf: hinek, qasek, *riya me ti-fafek maye, gund tifafekî dûr e.*

tifaq: li ser kir an tiştekî goti-na çend mirovan bûn. *Yek me ji bo vê yekê tifaq kir.*

tifing: ew çeka ku bi hikmê barûtê tête teqandin

tifik: argûn, cihê ku tê de agir dibe

tifok: kesê ku pir tif fike. *Fi-lan gelekî tifok e.*

tifiqîn: li ser gotin an kirekê bûn yek

tihn: hewceyî vexwarina avê, tî, *ez tihnim.*

tihnav:

tihntavik:

tihnoşik: tihnojik

tihnoyî:

tiktikandin: nikul kirin, teyr darê ditiktikîne

tilar: terral, tenbel, *ew tila-rek e, an teralek e.*

tilarî: tiralî, tilar bûn, terral bûn

tilih: tilî, her pênc tiliyên dest tiliha gişşê, beranek, gir-dek, şehde, dalastok, na-vînê, navçar, berqelîçkê, babilîçik, qereqûçkê, qelî-çik

tilik: dane, heb, lib, tilika tirî

tilîlandin: zilxit kirin, tilîlî go-tin. *Şayî bû jinan serekî direj tilîland.*

tilîlî: zilxit. *Wan em dan ber tilîliyan.*

tilol:

tilolok:

tilorî:

tilp:

tilt: perçek ji herçar perçên berê aş. **tilt**: sêyek, yek ji sisêyan

tim: hergav, hercar, *ez tim wî li vir dibînim.*

tima: keskê ku çavê wî li ma-lê xelkê çikos

timakar: kesê karê wî ber ti-mayî be

timakarî: timakarbûn

timam: nekêm, tikûz, *wî karê xwe timam kir.*

timamî: nekêm, mayî, tikûzî

timatimim: her car her car

timtêl: kesm, xuya kirina bej-na wî. *Timtêla wî li xweşi-ya min nayê.*

tinawir: rawir xweyîcan

tinaz: henek, kuşetî, *filan ti-nazan dike, ma tinazan bi min dikî?*

tinazkar: kesê ku tinazan pir dike

tincik: şehfik, porê pêş eniyê ku bi ser çavan de tê

tind: hişk, xurt, zehe

tine: nîne, *tiştekî min tine, gunehê wî tine.*

tinebûn: nebûn, *hebûn tine-bûna wî wek hev in.*

tineyî: bê kêrî, bê malî

tinê: bê heval û hogir, *ew bi*

tinê hat.

tinêtî: bi tinê bûn, *tinêtî ji xwedê re ye.*

ting:

tip: dengê sivik

tipên: dengê lêdaneke sivik, *min ji tipêna te tu nasî.*

tipilk: findoq, pil

tirr: bayê ku li ber mirov diçe û deng jê tê

tirad: bi siwarî di qadê de hesp bezandin. *Ew bi min re ketiye tiradê.*

tiral: tilar, kesê çavpehn ku ji xebatê hejmareke û mêldarê rûniştinê ye. *Filan peyakî tiral e.*

tirandin: tir jê dan der, *me ew tirand.*

tirar: tas, qedeh

tiraso:

tiraştin: kolana tiştekî di rû ve, tiraştina kevir

tirb: gor, tirba kuştiyan

tirbêt: hogir, aşîna, *filan tirbêtê min e.*

tirbûs: terbîs, telbîs, terrbûna axê, dema payizê baran dibare û digehê şilahiya bin erdê. *Baran ket tirbûs bi erdê de çû. Baran barî tirbûs ket, baran barî tirbûs gîha hev.*

tirçimaq:

tirrek: kesê pir tiran dike, kesê ji xwe zêde dike an dipeyive

tirrekî: ji xwe zêde gotin an kirin, *tirrekiya filanê nayê kişandin.*

tirih: tirî

tirh: tûrî, şivên ku ji koka mewa rezan dertên û ji bo xurtbûna kokê tên jêkirin

tirhik: tirha biçûk ku ji koka mêwan çêdibe

tirihan: *av pengîhî û di ser re tiriha.*

tirrik: tûtirk

tirk: gelê tirk

tirkanî: wek tirkan, mîna tirkan

tirrkewîn: kesê ku ji kurikan hez dike, lûtî

tirole: dewê tûr, *wek xwarina tirolê bê tam e.*

tirlî: tirlû navê teyrekî

tirme: şaşika axibanî, *heciyên bayaran bi tirme ne.*

tirrone: mirovê serserî, derbeder û bê armanc ku xwe dibîne

tirozî: encûr, xitik

tirs: qelsiya ku ji dil çar dibe. *Bê tirs ez çûmê.*

tirsandin: tirs dan yekî, *me ew tirsand.*

tirsîn: tirsan, tirsiyan tirs gîhana yekî, *bi şev em tirsîn, ji tirsan qutifî hev, ew tirsiya.*

tirsok: tirsonek, kesê ku pir ditirse

tirş: tama wek hinar leymun û simaqê

tirşik: xwarina ku ji keskayiyên tirş çêdikin, tirşiya şamikan, tirşiya bihîvan

tirşok: tirşong, celebek giyayî tirşe bi xavî tê xwarin

tirtire: an bi geda xwe an bi dilê xwe mezin. *Filan tirtirekî mêran e.*

tirtîk: mûyê celebek bizinên gewr bi vî navî ku jê gelek tişt, nemaze şal û şapikên baş çê dibin

tirxan: efû, hikumetê tirxan da, *filanê tirxana xwe xwest, min ew tirxan kir.*

tirxik: şirtik, xilfê ku biharê li serê şirê mewan dertê û renge miz e

tisî: bê pêxwarin, *nanê tisî bixwe.*

tişt: teba, *ew çi tişt e? Tişt nîne.*

tiştîr: bizina ku di salê temam dike û dikeve sê salê

titûn: giyayê ku ji belkên wê cigare tên çêkirin

tivanc: yajan, eşa ku ji ber lêdan, ketin an nexweşîkê digehê dil, *tivancê xwe da dilê min.*

tivir: tisp, bi xwarinê re xag an tirşo têtê xwarin

tivîk:

tivlik: teyrek e, ereb jê re tirxil dibêjin

tiwandin: karîn, şiyan

tiwanîn: karîn, şiyan

tixarîs: pêşiya xiftan an kiras

tiximîn:

tixîrîk:

tixm:

tixt:

tixtixandin: kirkirandin, qidqidî kirin

tixtixîn: kirkirîn, qidqidî bûn, *min ew tixtixandin.*

tixûb: sînor, *tixûbê gundê me digehê ber çem.*

tixumîn: jê çûn, made kirin, *ez ji vê xwarinê tixumîm e.*

tixa:

tizbih: tizbî, 99 hebên ku bi ben ve dikin û pê nimêj dikin. *Tayê tizbiha min qetî.*

tî: birayê mêr. **tî**: hewceyî avê, *ez tî bûm.*

tîj: tûj, ne ko, *kêra min tîj e.*

tîjik: tîşik, tîşên di xuftanê mêr û jinan de

tîjva: derewîn, *filan tîjvakî ecêb e.*

tîk: kaşê tuj û rast, *min berî da serê çiyê û tîk çûn.*

tîmarî: erdê gengê ku hinek bi ajotinê dest datînin ser, bê tapo

tîmr: xurandin û mistdan, tîmara hespê, *min hesp tîmar kir.*

tînoşkî: ji tîna ziwa bûyî. *Ev erd tîroşkî bûye, ev bîstan tîrşokî bûye.*

tîp: birek siwar, **sertîp**: qumandanê tîp

tîr: tîra ku bi kuvan têtê avêtin, tîra ku pê nên fireh dikin. **tîr**: ne ron, mastê ne tîr bû

tîraje: kesk û sor

tîrêj: tîrêj, tîrij, şewla royê ku

di penceran re dikeve mezelê an cihekî

tîrmar: celebek marê zirav û bi jehr

tîrtîrik: kurmê reşê ku di meha tebaxê de deng jê tê

tîş: qelîşên ku li çil û kincan, an depan çê dibin tîşa kiras, tîşa dep

tît: ji bo qewitandina se û pisîkan tête gotin, **tît**: mêrat

tîtalek: navçava darê, cihê ku bê teyr tiştek nagehê

to: roşîr, romast, tayê ser rûyê şîr an mast

tobe: berdan û vekirina kireke an gunekî. *Min kirina vî tiştî tobe kiriye.*

tod: wek sendeqan dar bi perdan girtî datînin ser pişta hêstir û hêstiran û jin tê de rûdinin

tof: taqim, sinif

tofan: ava pir, ku lehî tên û erdine fireh didin ber xwe û xerab dikin

tog: seyê bi cisim û pîsik û nekêrhatî

tok: hesinê bi pîjik ku têxin stuyê sehan

tol: jina ku ji namûsa xwe re qels be û xwe bi dev her kesî ve berde

tolaz: peyayê ku her li pê jinan digere, zendost, ji kesên serserî û derbeder re jî tê gotin

tolik: celebek pincare li dor malan û xirban de dibe û tête xwarin

toltajî: tajiyê ku ji bav û dê alîkî wî re be

tomanî:

top: sileha mezin ku pê gulle tên avêtin, me dijmin da ber gulleyên topan.

topan: barana ku gelekî şên û xurt dibare. *Di mal de çapan e, li der ve topan e.*

topisk: xilikên ku di nav tiliyan de tên avêtin

toq: xwarina têr rûn, *taştiya me toq bû.*

tor: ji bo neçîrê, ya kewan ji çav û ya teyran û masiyan ji caw çê dibe

toranî:

toraq: çolik, ji dewê qetandî çê dikin, ji bo zivistanê têxin postan

tore: terbiye, exlaq, *filan bi tore ye, lê birê wî bê tore ye.*

torim: çêlikê hêstiran ji yek salê biçûktir

torin: xwedî kok, ji tov rind hatiye. *Torinê hesenan mêrxas in.*

torinza: kurrê torinan, kesê ku di bav û kalan de torin be

torî: çeqel, heywaneke di newalan de dijî û bi şevan bi hev re qîr dikin

tortor: gera bê armanc û raman, *filan tortor digere.*

tortore: kesê ku bê raman û armanc bigere

tot: kundê ser xirtan, bêyom

totik: serî hêla paşin ku mêjû tê de ye. *Filan totikî vala ye.*

totilme: nexweşiyek ku zû mirov dikije. *Totilme pêketo*

totirne:

tov: bizir, toxim, ê ku tête çandin

tovçînî: zadê ku ji bo tov didin alîkî. *Me tovçîniyê xwe xist enbarê.*

tovî:

toz: dûman û xubara ku ji axê radibe, hinek ji çi tiştê hur kirî; tozek ard, tozek xwê, tozek derman

tû: meyweke jê mot û şêranî ji şê dibe; tûtirk, rûreş, remtûtik

tûj: wek tama îsot û pîvazê, tiştê ku xwarina wî dev û bêhn kirina wî bêvilê bişewitîne. Tiştê ku serê wî zirav an devê wî tenik, *kêra min tûj e, serê vê xiştê tûj e.*

tûjik: serê gir çiya û kevirên ku zirav, *serê vî girî tûjik e.*

tûk: tifa ki ji devê mirov bi dertê, *kêmasî ev tişt bi tûk e.*

tûle: tîlkî, weşîna pûrta dehbe û teyran, ji seyên pîsik û pir cazkî re jî têtê gotin

tûlî: celebek hêstirên ku pûrta wan dirêj û di welatên bi ser ma de bi xwedî dibin

tûm: her tiştê ku komik be, girê biçûk qûça biçûk koma axê ku mişk ji erdê dertêxe, tayên giya ku di ber hev de radibin, tûmê gewrîgê, tûmê birr

tûman: celebek diravê êranî

tûnc: celebek maden

tûncik: aletekî aşane ji tunc çê dibe û berê êş yê ser li ser wî digere

tûr: kîsê biçûk ku tiştan têxinê

tûreş: celebek tû, rengê wan reş e

tûrik: tûrê biçûk

tûrgan: destsivik îş guzar, *filan peyakî tûrgan e.*

tûtak: teyreke bi şevê dixwîne, ji kesên bextereş re jî têtê gotin

tûtik: ji qamîş an darê kundir çê dibe û deng jê tê ji mey biçûktir e. **tûtik**: celebek xwarine bi mot çê dibe

tûvil: qaşikê pir tenik, tûvilê mar, tuvilê erîgan

u

u: tîpek ji hersê tîpên bi deng ên kurt ji elifbêya kurdî, u, e, i

ucik: bela, kesê ku mirov bi dîtina wî ne kêfxweş e, giranê, *filan bûye ucik û ketiye ser dilê min.*

û: tîpek ji her pênc tipên bi deng ên dirêj a, o, û, ê, î

ûçik: qilçik, lewendî, perçê zêde ku bi devê millê kirasan ve dikirin ku dirêjahî metrek an zêdetir bû

ûd: qedir, minet, xatir. *Filan ûda dostan dikêşe, wî ûda me girt.*

ûde: bi ûd, kesê bi naz û xatir û kibar. *Filanê jineke ûde ye her kes qedra wê zane.*

ûn: tirsa ku ji wehmê digehê mirov. *Filanê ûn lêket ango bi wehmê tirs gîhaştê.*

ûpûp: teyrê silêman ê du nikut

ûr: hûr, cihê ku di şik de xwarin dikeve, ûr û pirtik ûrê pez, ûrê ga

ûre: sapê zad ê ku bi qelmê tête gerandin û tê bakirine. *Bêndera min ûre ye.*

ûrik: pirtik, çelqatik ûrê biçûk

ûrîn: dengê ku ji ga û çêlekan tê

ûrt: erdê ber malan. *Îsal zadê ûrtan baş e.* **ûrt**: kak, temel esas, hîm. *Ûrtê wî bela be,*

ûzer: ji çavan xweş hatin. *Bi van cilan tu hatî ûzerê.*

ûzeûz: kûzekûz, dema li se dixin dengê ku jê tê

V

v: tîpek ji tîpên elifbêya kurdî ên bê deng

va: ev kes an tiştê mêr ê li ber çavan. *Va hespa hat, va kurra çû.*

vac: mentiq, *filan mirovekî bê vac e.*

vaja: vaca, vajû, ters. *Wî cellen xwe vaca wergirtine. vaca bûn, vaca kirin, vaca gotin*

vala: ne tiştek tê de. *Ev firax vala ye, kûrika wî vala bû.*

valahî: vala bûna tiştekî vala hiştin, vala man

van: ev kes an tiştên li ber çavan, tevayiya va, van hespan, van kuran

vana: ji van kes an tiştên ber çav ên ku tên ravekirin, *vana got, vana kir*

vanî: van sifeteke ku hate ser çi navî, aşvanî, aşvan, karîvanî, karîvan, rezvanî, rezvan, şervanî, şervan, şivan, gavan

varik: şigan, mirîşka ji yeksalê biçûktir

varî: tenê ji kesan dûr, *min filankes varî kir.*

varpitêt:

ve: tev, ez bi wî ve çûm, *pêve girêde.*

veaxivin:

vebir: hatî birîn, gotina ku nebe dudu, yek gotin. *Bi-*

hayê vê tiştî vebire mequ-tî.

vebirk: tiştê ku cihekî, tiştekî dike du cihan û ji wê veqetînê re dibe şaret, wek şareta sînoran

vebûn: vebûna girêkê, *ji min vebe, jê vebû.*

veciniqandin: vejiniqandin, bi tirsandinê yek ji hemdê wî derêxistin. *Min di nişka ve qîr kir, veciniqî.*

veciniqîn: ji tirsan ji hemdê xwe derketin

veçinandin: berve hev anîndan û kêl bi kêl çêkirin, veçinandina gorê, xwe jê girtin, *ew xwe ji me vediçine.*

veçinîn: berve hev anîn û kêl bi kêl çêkirin veçirîna gorê, veçirîna raxerê, *veçirîna wî ji me.*

veçirandin: ji hev derxistin, *vê heriyê veçirîne.*

veçirîn: xwe pir xeyidandin û ya di dilê xwe de tev gotin. *Wî bi carekê xwe veçirand, ew xwe vediçirîne.*

vedan: kolan, daçikandin, me erd veda, me feq veda, me daf vedan. **pê vedan**: pêgirtin û gestin, *mar bi wî veda.*

vedanîn: dan ber hev û her wekî divê rêzkirin

vedirandin: bi qelastin dan, teqandin dan

vedirîn: vedirihan, qelişîn, teqîn, peqîn

vedizandin: ji ber veşartin dayîn, bê haya kesî tiştek an kesek ji cihekî bi dûr xistin. *Me ew vedişand.*

vedizîn: ji ber veşartin. *Min xwe jê vedizî.*

vedîtin: tiştekî ku nehatiye nasîn, an zanîn dîtin û keşif kirin. *Kirîstof Kolomp erdê Emerîka vedît.*

veger: ji rêkê an ramanekê bi şûn de vegerîn

vegerîn: bi şûn de hatin, dev jê berdan, *ez ji wê fikra xwe vegerîm.*

vegevizandin: li erdê gêr kirin, teqle kirin. *Min ew di axê vegevizand.*

vegevizîn: xwe li erdê û ramediyayî gêr kirin, *ker di axê vedigevize.*

vegirtin: rakirin, hildan vekirin, fetih. *Me kom vegirt, wî bajar vegirt, wê perde vegirt, xwe jê vegirtin, zû zû nîzîkê nebûn.*

vegotin: gotina xwe bi şûn de nedan, îqrar kirin

veguhartin: veguhastin, vegurandin, cihê tiştekî guhartin, ji cihekî birin ciheke

vegûrizandin: bê ku lêv ji hev rabin rûyê yekî kenandin

vegûrizîn: bê ku lêv ji hev bi dûr kevin, bi çavan kenîn

vehatin: li kesekî vegerîn û stûxwarî lê kirin. *Dawî ez*

jê vehatim û min kira wî ji bîra kir. **vehatin**: tewîn, xwe xwehr kirin, *ez vehatim, vehatina wî ne ew çend dijwar e.*

vehecirandin: ji cihê wî bi dûr xistin. *Me ew ji welêt vehecirand.*

vehecirîn: ji cihê xwe bi dûr ketin, *nizam çima ew ji gund vehecirî?*

vehewandin: li tiştekî an dara kesekî civandin

vehewîn: qîma xwe bi kesekî anîn û li nik wî mayîn an li dorê civîn

vehêjandin: hejandina sivik daweşandina sivik, *vî mehfûrî vehêjîne, derguşa* biçûk vehêjîne.

vehinirandin:

vehinirîn:

vejandin: ji nû ve çêkirin

vejîn: vejiyan, ji nû ve şîn bûn, çê bûn

veketin: ramedîn, li ser kêlekê veketin, deverû veketin, *veketina wî wek ya şêran e.*

vekêş: tezî kêşan, vekêşan dide xwe.

vekirin: berdana tiştekî girêdayî, lêk vekirin, tê vekirin, jê vekirin, ji hev vekirin

vekirî: ne girtî, *derî vekirî ye, dikan vekiriye, rê vekiriye.*

vekişandin: bi şûn de kişandin, xwe vekişandin

vekişîn: vekişiyan, xwe bi şûn de dan

vekişkişandin: hêdîka rakişandin, berve xwe kêşan û bernedan

vekuştin: bê deng û hiskî kuştin, *min agir vekuşt, ango ser por kir û bêhn jêçikand.*

vemalîn: vemaltin, xwe hilmalan, *destê xwe vemale, cilên xwe vemale.*

vemaliştin: xwe hilmiştin, *xwe vemaliştin, ango xwe rapêça.*

vemewzirîn: tezî dan xwe, *wî xwe vemewzirand.*

vemirandin: tiştekî vêketî kuştin, vemirandina agir, vemirandina çirê

vemirîn: hatin kuştin tiştekî vêketî, vemirîna agir, vemirîna çirê.

vemiştin: xwe vemalan

vemitandin:

vemitîn:

vemistin:

venan: venin, daniştin, teyr li ser darê vena, venana teyr.

venandin: veniştin, venandina teyr, lêvenandin, lêxistin

veniştandin: venandina çi tiştê difire û di jor de tê erdê

veniştin: venan, veniştina teyr

veperîn: bi semt jê raperîn

vepijiqandin: pijiq, pijiq ji hev

belav kirin. *Herî li ber lingê hespê vepijiqî.*

vepijiqîn: ji hev pengizîn û belav bûn. *Em ji hev vepijiqîn.*

vepijilîn: ji hev pij û belav bûn

veqelaştin: ji hev qelaştin û perçe perçe kirin

veqetandin: ji hev qetandin û bi dûr xistin, *me mî û bizin ji hev veqetandin.*

veqetîn: ji hev bi dûr ketin. *Em ji hev veqetîn.*

vereşandin: tiştekî wûndindî, vekirin

verisandin: ji hev vekirin, verisandina gorê. *Şêran verisand qeyd û zencîr, her sê bi tebayî çûne nik mîr.*

verişandin: dilê yekî li hev xistin û xwarina di zikê wî de dan derxistin

verişîn: verişan, xwarina di zik de bi derxistin. *Ez verişîm.*

verêkirin: bi rê xistin, *min ew verê kir û şande cem we.*

verêtin: rijandin

verûçikandin: pûrtikandin, rûçikandin

verotandin: rotandina tiştekî bi tiştekî, verotandina kodê, verotandina conî, verotandina cir, vê kodê veroje

verûvî:

veşartin: li ber çavan rakirin û hilanîna tiştekî, *van tiştan veşêre.*

veşûştin: di rûve hêdîka şûştin

veterisîn:

vevirandin: ser pas kirin, ser vekirin

vevirî: şitiyar serpas, servekirî

vevirîn: ser pas bûn, ser vebûn

vewejartin: ji xwe re kirin adet, ji xwe re ew girtin, an bijartin. *Filên vexwarina ereqê vewejartiye.*

veweşandin: nerm û hêdî hejandin, li ba kirin, dawandin

vewirandin: rastî gotin, eşkere kirin, îfşa, *wî sûcê wan vewirand.*

vexumandin: ji bîrve birin, ji xwe birin. *Me bi dermanan ew vexumand.*

vexumîn: ji bîrve çûn, ji xwe çûn, *dilê min vedixume.*

vexwarin: tiştê ku bê cûtin diçe hundurê mirov, *av vexwarin, dew vexwarin, ereq vexwarin*

vexwendin: dawet kirin, ezimandin, *filên em vexwendine ser şîvê.*

vexwendî: kesê ku tête vexwendin. *Îro daweta filan kes e û ez jî yek ji vexwendiyan im.*

vezelandin: razandin, ramedandin, *min zarok vezelandin.*

vezelîn: vezeliyan, razan, ra-

medîn, *ez bêhnekê vezelîm, ez bêhneke vezeliyam.*

vêkdan: tev bi hev re tiştek dan. *Me dayina xwe vêkda, em her car vêk didin.*

vêketin: pêketin, *agir vêket, çira vêket,* veketina agir

vêkêxistin: bi hev xistin, bi heve girêdan, vêkêxistina fargonan

vêga: niha, vêgavê, vêga hat

vêl: ne kûr. *Ev firax vêl e.*

velik: vêl û biçûk

vêtin:

vêvirî: şitiyar

vêxist: pêxistin vêxistina agir *çirê vêxîne.*

vijiqandin: pijiqandina tiştekî ron, vijiqandina avê

vijiqîn: pijiqîna tiştekî ron, pijiqîna şîr

vincik: şîtir, şîvir, xirpal, gimcî, perçên cilên çiriyayî ku pê de li ba dibin. *Cilên wî vincik vincikî bûne.*

vişab: ejderha, marê pir mezin lê kurt

vir: hir, ev cih, *were vir, li vir çû.*

vir: derew, *filan pir viran dike.*

virave: ji xwe postan peyivîn, *hin kes di nexweşiyê de viravan dikin.*

virçevirç: di xwarinê de dengê ku ji lêvên hin mirov tê

virçik: xwarina ku ji hewce bûnê zêde ron dibe, çi tiştê ku ji hewce bûnê pirtir bikeve halekî jê re virçik tê gotin. *Ev xwarin bûye virçik yanê zêde ron bûye, Ew tişt bûye virçik, yanê xera bûye.*

virçiqîn: pelixîna tiştekî ku hundirê wî nerm an ron be û bi dor de birije. *Hêk virçiqî, zeweş virçiqî, virçiqîna petîx*

virçole: pîsik û tirsok, bê şexsiyet. *Filan ne peyakî baş e, virçole ye.*

viridîq: bi zirt û derewan tirsandin. Tu dixwazî min bi viridîqan birevînî.

virek; virker, kesê derewîn, ê ku her viran dike, *filanê virek e.*

virrik: zikê mirov an dewar, pir ron çûn, *filan bi virrikê ket, pezê me virrikî bûye, lingê wî ket virrikê.*

virrnî: tiştê ku bê dem yanê dereng tê dinê, berxê virrnî, zarokê virrnî

virrtoqî:

virrvirandin: li ba kirin û avetineke velê ku deng jê bê, wek avetina tiştekî pehn û degirmî

virrvirîn: girbûna tiştekî pehn û degirmî, virrvirîna lastika otomobêlê.

virrvirro: kesê ku rast û derewan tevî hev dike û pir dipeyive, ji kesên pirpeyv re jî tête gotin

virvironek: tiştê sivik ku tête avêtin û li hewa di dor xwe re daş dibe û diçe

viz:

vizaviz: dengê ku ji mozan tê, *vizaviza mozan e.*

vizek: kesê ku di ber xwe de dipeyive û mirov serwextî gotinên wî nabe. *Dev ji wî berde ew vîzekek e.*

vîjik: virrik, vîjik ji zikçûna mirovan tenê re têtê gotin

vîl: xwîl, xûl

vît: kuş, zût, tîk, *di cihê xwe de vît sekinî.*

vîtik: kart, kaxeza biçûk ku tête nivîsîn, vîtikekê bidê da tiştekî nebêjinê. *Ma vîtika min nagiha te?*

vok: mîz, *voka wî raveyî diktor kirin.*

W

w: tîpek ji tîpên elifbêya kurdî ên bê deng

wa: holê, wa bû, wa bike, wa here, wa çû, **ev**: piştî ku (ye) tê pê, waye diçe, waye bîne jî tête gotin

wajîn: waj waj, qajîn, qajqaj, dengê giriyê ku gaziyê hêvî dike, wajîna zarok

wajwajok: qajqajok, zarokê pir girî, an kesê qels ê ku di peyvê de dengê xwe ra dike û dixwaze bi ravekirina qelsiya xwe arîkaran çar bike, *filan peyakî wajwajok e.*

walî: kesê ku hikûmet tevdîr û tevgera êrdimekê dispêrê, *waliyê Rihayê waliyê Şamê*

wan: bajarek ji bajarê Kurdistanê, **wan**: pironav, *wan got, wan di wan bir*

wanî: holê, *wanî here, wanî bêje, wanî bike*

war: cihê ku mirov bi mal û zarokên xwe ve tê de radiweste û dimîne, ji cihê ku koçer konên xwe datînin re jî tête gotin

warqilandin: arqilandin, ji demê an civanê bi şûn de hiştin, me ew ji rê warqiland ji lewre ne giha hevalên xwe.

warqilîn: arqilîn, ji demê an

civanê bi şûn de man. *Em hinekî warqilîn, ji lewre negîhan ser.*

warxweş: kesê ku diçe cihekî û nema dixwaze jê biçe, ji mêvanê cangiran re tête gotin, *filan peyakî warxweş e.*

warxweşî: cangiranî kirin, ji cihê xwe nelivîn. *Bi warxweşiya wî kês kete min ango wî cih ji xwe re xweş dît û nelivî, holê kês kete min.*

warwêran: kesê bê şans û yom, kû da diçe ew cih xerab dibe û bê bela namîne

wax: edata esefê, bi ber ketinê, *wax li me, ango wa – ax li me.*

waxandin: bi ber yekî ketin û ji bo wî wax wax kirin. *Filan ji alikî dikuje û ji alikî diwaxîne.*

waxîn: wax gotin, ew deng ji mirov derketin. *Dema mirina kurê xwe bihîst waxîn pêket.*

way: dengê ku ji ber bûyîneke dijwar ji mirov dertê. Edat teecib, *way li min, way lo kê wa kir?*

we: pironav, wegot, we kir

wefa: qencîbirî, li ser gotina xwe man. *Filan gelekî wefakar e, ew peyakî bi wefa ye.*

wefakar: kesê bi wefa, wefakarî, rûçikek ji rûçikê meran e.

wefat: mirin, neman, *filanê wefat kir.*

weh: deng li dewar kirin, weh weh mêran

wejartin:

wek: weke, weka, wekî, mîna, nola, fena, *tu jî wekî wî dikî, ew her du jî wek hev in.*

wekîl: cihgîr, kesê ku di kar an xebatekê de cihê mirovekî digire. *Heke ne li vir bim jî wekîlê min li vir e.*

welat: niştiman, ew erdê ku mirov jê tê dinê û tê de dijî, *Kurdistan welatê kurdan e.*

welê: wisa, wanî, wî, *welê kir, ew welê dibêje.*

welî: kesê ku riya dinê berdide û her ji bo xwedê nimêj dike û ya qenc difikire

wenews: pûnijîn, ji xewê serî ketin ber. *Ew diwenewse.*

wens: bêhn derketin, *bê heval ez nawenisim. Agir di şevbêrkan de wensek mezin e. Ez bi heyîna hevalan diwenisim.*

weqî: giraniya 200 dirhem, huqqeyek du weqiyên kurdmancî ne

wer: welê wa, *wer nebêje, wer neke.*

werandin: amîn, bêjeyên were, werîn û werîne ji vê jêderê (mesder) tên. *Min tû werandin,* li vir bi mana daweşandinê têt.

werbêj kirin: bêtin, ji bêjingê derbas kirin, *me erdê xwe werbêj kir.*

werbûn: ketin, reşîn, dema (tê) ket pêşiyê dibe ketin, ma ku pê ket pêşiyê dibe reşîn, tê werbûn, di cihekî de ketin, **pê werbûn**: hatin reşandin, pê werke

werdek: firindeyekî avî ye ji qazê biçûktir e, Ew jî çend celeb in, sersar, serkesk, serbelek, cûre, sarçele

werger: tercime, guhartina nivîsekî ji zimanekî bo zimanê din

wergerr: mitercim, kesê ku nivîsê werdigerîne zimaneke din

wergeran: wergerîn, wergeriyan, ji hêlekî veliqitîn hêla din, ji bo fikir jî têtе gotin, *filanê xwe wergerand ango fikra xwe guhart.*

wergerandin: veliqitandin, li ser alikî veliqitandina aliyê din

wergirtin: li xwe kirin, wergirtina cilan, wergirtina çekan, *min cilên xwe wergirtin.*

werhatin: li dorê civîn û kom bûn, *şagirt li dora mamosteyê xwe werhatî bûn.*

werimandin: werimandin, perçifandin. *Êş ket çavên min werimîne, lingê min werimîn.*

werimîn: werimîn, perçifîn

werivandin:

werivîn:

weritandin: bi xap û hîlê kesek xistina kireke bi zerar. *Wî ez holê weritandim.*

weritîn: bi xapîn ketina kireke dijwar an bi zerar

weîs: benê ku ji mû û pembo diwûrin, ji bo pêçana baran li ber dewar

werkirin: avêtin, di cihekî bilind, reşandin tê werkê. **pê werke**: di ser re werkir, yanê ji ber kel an pirraniyê rijîn, avê di ser beroşê re werkir

werm:

werqil: heçî, çengelê darînî ku têxin serê werîn ji bo pê girêdanê

wersele: perçeyek, keriyek nemaze ji perçeyên laşa mirov, an dewar. *Lingê mirov sê wersele ne, ran, paq û pê.*

werz: zeviya ku tê de zebeş û petîx tê çandin. *Îsal werzên me baş in.*

westan: westîn, westiyan, mandî bûn. *Ez pir xebitîm û westam.*

westandin: mandî kirin, *me ew westand.*

wesiyet: daxwaze gotina dawiyê li ber mirinê ku daxwaza mirov dide zanîn

weswas: ramanên ku bê sebeb tên bîra mirov û têxin wehmê

weş: xweş, bi awayê rêveçûnê ra jî tête gotin. *Filanê weşa wê gelek delal e, weşa bi delalî.*

weşan: pêve ketin, *weşana por, weşana meywe, porê min weşî.*

weşandin: pêve xistin, *weşandina tûyan, weşandina gûzan, weşandina hêjîran*

weximîn: tepişîn, peşimîn, werima ku kêm dikeve binî

wext: dem, gav, çax, kêlî, bîst, dar midde, zeman.. wexta sewgur, wexta berbang, wexta kubara sibê, wexta dan pez, wexta nîvro, wexta bêriyê, *wexta tavzerk, wexta hingûr*

weynek: jina sivik ne sergiran. *Filanê jineke weynek e.*

weynkî: sivikiya ku jin dike, bi peyva deresê, çivên bejnê û qûrçandina çavan, *weynekiyên wê nema tê kêşan.*

weza: qels, jar, *xwedêyo tu xwedêkî çak î, di karî vî girî bi ceh kî, û wî çiyayî bi ka kî, bînî di ber bergîrê min ê weza kî, heke tu bixwazî dikarî lê te nekiriye adet û nakî.* (metelok)

wezîr: yek ji çend peyayên ku hikûmet jê digehê hev, wezîrê ceng, wezîrê dervekarî, wezîrê hindurî, **serokwezîr**: serekê hikûmetê ye

wezîrî: wezîr bûn, *hikûmet ket û wezîriya wî dawî hat.*

wezn: kêş giranî, wezna wî 70 kilo ye.

wê: pronav, her tiştê mê dide ravekirin, *wê keçê, wê hespê, wê tifingê*

wêda: wê hêlê da, ne vir da

wêcar: ew cara nas û ji demekî de borî. *Wê carê min tu nedîti bû.*

wêjîn: dengê giriyê ku nişka ve bi zarokan dikeve

wêran: xopan, xerab, *gundê me wêran bû, mala wî wêran bû.*

wêranker: kesê ku wêran dike

wêrîn: wêriyan, netirsîn, karîna bê tirs. *Ez diwêrim, ma tu jî diwêrî?*

wêrt: kur û neviyên ku bi pê mirov diketin. *Filan bê wêrt e yanê bê nesl e.*

wî: pronav, her tiştê mêr şanî dide. *Wî kurî, wî gayî, wî darî*

wiçan: berdana kar û xebatê. *Me karê xwe wiçan kir, dibistanan wiçan kir, di wiçaniya kar de deyn nayên xwestin.*

wiha: holê, wanî, wiha neke, wiha çû, ji wa-ha hatiye pê

wilih: ilih, eylo, teyrekî nêçîrvan û dirinde ye, ereb jê re seqer dibêjin

winda: wenda, hunda, ne xweya û cih ne billû. *Darê min winda bû.*

wir: wira, ew cih, *ew çûn wir, ez li wir hatim.*

wird: xwendina tiştekî, pir caran li pêhev. *Sofî wirdan dikêşe yanê navê xwedê dixwîne*, bêjeya kêşan ji kêşana hebên tizbiyê têt

wirihan: hêwirîn, lê civîn û kom bûn

wûşe: bêje, kelîme

wûtar: bend, meqal, gotar, xîtab

wûte: peyv, gotin

X

xaç: şiklê çarmêxa fillehan, selîb

xaçerê: rêya biçûk, rêya ku dewar nikare tê re biçe, tenê pez û peya tê re diçin. *Me rê berda û ketin ser xaçerê.*

xachebîn: xaçparêz, kesê ku bi xudatiya Îsa bawer e

xaçirgan:

xaçparêz: filleyê xachebîn

xaçparêzî: xaçparêz bûn

xaçxaçok: bûkikên ku zarok çê dikin û pê dileyzin

xadim: bende, xulam

xafil: kesê ku tiştekî ji bîra dike û kes jê diçe. *Ez jê xafil bûm ji min çû.*

xalis: xwerû, ji rûkî, safî

xalib: serdest

xalî: vala, xir û xalî, *mal ji zar û zêç xalî bû.*

xalîçe: mehfur, raxerên êranî

xalojin: jinxal, jina xal

xalxal: xilxalên ku jinan dixistin lingên xwe

xalxalok: celebek giya

xam: nezan, fêrnebûyî. *Ez di filan karî de xam im.*

xame: keça ber zewac

xamûx:

xan: xaniyê mezin ku rêwî lê dibin mêvan û dewarê xwe jî tê de bi cih dikin

xandûq: korçalên ku di erdê de çêdikin an çê dibin

xang: şewla ku ji tevîhevbûna çend rengan tê. *Keskesorê xang jê diçe, gewriya kevokê xang jê diçe.*

xanik: xana biçûk. *Ev xanik têra me û dewarê nake.*

xanim: xatûn, jina ku zana û bîrbir e

xanî: avahiya ku malek tê de bi cih dibe, xaniyek ji van tiştan têtе pê, hîm dîwar, mezel pencere, derî, sivîk, an araq, sivînek, ban, navder û çiranek

xanok: xirinc, neqeba her du tehtan

xapandin: bi derewan yek girêdan. *Wî bi derewan ez xapandim.*

xapiyan: xapîn, bi derewa kesekî hatin girêdan. *Em bi gotina wan xapiyan.*

xapînok: kesê ku xapandina xelkê ji xwe re dike kar û senet. *Filan mirovekî xapînok e.*

xapok: lepok

xarezan: tajanga ku ereban tajon û çermê wê dirêj

xar: çargav revîna hesp an dewarekê, *ez xar çûm, me xar berdayê.*

xare:

xariz:

xarsik:

xarûk:

xarûz:

xaşil: piştî çêkirina law ava nişayê ku tê de dikin. *Ev kinc bi xaşil in, an go hîn nehatiye şûştin, piştî çêkirinê. Min sitokura xwe xaşil kir.*

xatir: rûmet, qedir, mirov seg dide xatirê xwedî. **xatir xwestin**: ji bo rêketinê destûr xwestin

xatûn: xanim, jina bi kêr û zana, *kesê xweyî rûmet di gel xatûna xwe derdikeve gerê.*

xav: tawê tenik ê sipî, tayê ne badayî, ji mirovê nepijî re jî têtе gotin. *Filan peyakî xav e. Ev gotin xav e.*

xavgewr: kurdên Sûriyê bi diriziyan re dibêjin, kesê ku xavika gewr dide serê xwe

xavik: şaşika ku jin an mela didin serê xwe

xavir:

xavî: nepijî, negihiştî goşt bi xavî nayê xarin, *xaviya wî ew êxiste destê xapînokan.*

xayîn: xiniz, bêbext, bêol, *xayîn xêrê nabîne.*

xaz: gaz, donê gazê

xazgîn: xwezgîn, kesên ku diçin xwestina keçekê ji bo mêrekî

xazî: kesê ku diçe şerê neyaran dike

xebat: kar, kirin. *Filan bi xebatê, ez çûm xebatê.*

xeber: gotin, hay, zanîn, *xebera min jê nebû, bê xebera min çû. Ma xebera te*

jê bû? **bi xebera wî bike**: bi gotina wî bike

xeberçort: peyv, kirêt, awayê peyvê, nezanîn û dilê xelkê êşandin. *Filan xeberçort e.*

xeberdan: peyivîn, xeber dan, sixêf kirin. *Filan ji te re xeberan dide. Xeberdana wî baş e.*

xeberdox: şorkar, kesê ku dizane baş bipeyive, mitekellim

xeberoşk: ew peyva ku haya guhdaran ji bûyîneke biçûk dike. *Xeberoşkên filanê pir in, her tiştî dibêje.*

xebînet: heyf, *ma ne xebînet e ku ew bimire?*

xebitandin: dan şixulandin, bi xebatkirin, xebat danê

xebitîn: kar kirin, şixulîn. *Em xebitîn, lê xebitîm*, ji bo çêkirina tiştekî xebat kirin, ji derve. **têxebitîn**: ji bo çêkirina tiştekî xebat kirin, di nav de

xebîs: neçak, qirêj, dilçirûk

xecîcok: celebek giya ye renga reng çîçek lê dikevin

xefik: daf, feq ku pê cinawir tête girtin, rovî bi xefikê têne girtin û gur jî

xeftan: cilekî jinan e li xwe dikin, pêşî vekiriye, digehê ser şeyê lingan

xefûşêwr: tevdîr û peyva ku ji bo xistin an kuştina hinekan dibe

xela: nanxweşî, saltengî, kêmbûna zad. *Sala xelayê gelek ji birçînan mirin.*

xelandin: xilandin, helweşandin, *vî xanî bixelîne*, **xelandin**: di rêveçûnê de xwe liba kirin

xelas: kuta, dawî, xelas bûn, filitîn, *ez li zora lingan ji nav lepê neyaran xelas bûm.*

xelat: bexşîş, *min ew xelat kir yanê tiştek jê re bexş kir*, dayîna ku mezin dide biçûkan xelata mîr, xelata axê

xelek: qulp, xeleka zincîrê

xelendûr:

xelet: şaşî

xelifandin: li pê xwe hiştin. *Filanê çar law û keçek û gelek mal xelifand.*

xelitandin: şaş kirin

xelitîn: şaş bûn

xelihan: xilîm, helwesîn

xelik:

xeliyan: li hevketina dil. *Dilê min jê xeliya.*

xelk: kesên biyanî, ne ji malbatê û ne jî ji bend û hevalan. *Birîna xwe bi destê xelkê derman neke.*

xelît: sile, tûrê ji sixtiyan ku şerkeran barût û berikên xwe di xistinê û li pişta xwe girê didan

xelîtik: lizdanê ji sixtiyan ku têxin berîkên xwe

xem: hem, derd, kul, nekeve

xema wî tiştek pê nabe.

xemahî:

xemgîr: xemgîn, kesê ku pir xeman hildigire

xeml: zînet, xeml û xêz, fantazî

xemilandin: bi zînet kirin, *bûka xemilandî, bixemilîne*

xemilîn: xwe xemilandin

xeminandin: texmîn kirin, *zadên me hatin xeminandin.*

xemîrok: hemî xwarinên ku şekir dikin û hiltînin

xemnak: kesê ku zû xeman hildigire

xemrî: rengê şîn e, ku ji gurika agir dertê

xemûr:

xencelîs:

xencer: xencer, sileha ku ji hesin çê dikin û didin ber xwe, *xencera xerzanî, pişt xencer*

xeniqandin: bi destan an bi ben hilma yekî girtin û fetisandin. *Tirkan gelek kurdên çak xeniqandin.*

xeniqîn: fetisîn. *Ew ket avê û xeniqî.*

xenûq:

xenûqe:

xenzirandin: wek xenzîran xurt û serhişk kirina kesekî. *Te ew xenzîrand nema vetê û guh dide me.*

xenzirîn: wek beraz xûrt û serhişk bûn. *Wî bê sebeb xwe xenzirandiye.*

xepar: kolana dora koka dar û mewên rezan. *Me rezê qewe xepar kir.*

xepartin: bi nînokan kolan. *Ew erdê dixepêre.*

xepirandin: xepirîn, bi dest û lingan li ber xwe dan. *Ew bê fêde dixepire, nikare ji destê min derê.*

xepirîn:

xerac: xwîk, dayîna ku hin ji hinekan bi zor distînin, dayina ku kolî didin ser destiyan

xerraf: dolapa ku pê avê ji çeman radikin bilindcihan

xerram: tiriyên roniyê di rex hev û wek hev

xerrat: necar, kesê ku bi depan û daran dixebite

xerbazî:

xerbende: kesê ku li ser keran dixebite

xerbikîn: ji hev ketin û rê ji ber winda bûyîn

xerbilîn: ji xwe çûn, *kevirek li serê min ket ez xerbilîm.*

xerbî: bayê ku ji roava tê û gundî bênderên xwe li ber bi ba dikin

xerîb: biyanî, ne ji xelkên cih. *Ew camêr xerîb e.*

xerbok: qirêka sist

xerbokî:

xerc: tayê ebirşîmê badayî ku pê pîsîrêm cilan cîn dikin, eba xerc kirî, xuftanê bi xerc

xercî: diravê ku ji bo serfkiri-

nê ji hinekan re tête dayîn

xerçeng:

xerdel: giyayek ku bişrê wî dibe derman

xergele: ehmeqê serserî, wek kerê

xergeman: mengene

xericîn: jê derketin

xeritandin: sîrandin, xistin dûzanê û jê rakirin

xeritîn: jê hatin girtin û ketin dûzanê

xermişandin: bi mînak an tiştekî tuj perîncek kirin

xermişîn: bi mînak an tiştekî tuj perincek bûyîn

xerpiçandin: qertilandin, raxurandina axê bi pozê tevir an merê

xerxer: qûça ku ji kevirîn, wek zebeşan digehê hev

xerxere: av di gewriya xwe werdan û deng pêxistin

xerxop: hilweşî û ji hev belav bûyî. *Ev dîwar xerxop e.*

xerxule: teht û kevirên mezin di çiyan de hildiweşin û di cihekî de li ser hev kom dibin

xerz:

xesandin: qunikê pez an dewarekê derêxistin, ji bo mêran ji çav tirsandinê re jî têtê gotin. *Ew hat xesandin.*

xesaret: zerar û ziyan

xesifandin: li ber çavan winda kirin

xesifîn: li ber çavan winda bûn

xesî: pez an dewarê ku gumikê wî tête derêxistin

xesîs: çikas, pexîl

xeşîm: xav, nezan, *wî ji xeşînî ew tişt kir.*

xet: xêz, xeta cot, xeta qelemê

xeter: tehlîke, bûyîna ku bi xesar e. *Ev kira wî xeter e.*

xeterdar: bi xeter, xeternak

xeternak: bi xeter, bi tehlîke

xetik: mişar, evlek, *me zevî xetikand.*

xetimandin: girtina dev an riya tiştekî da ku nebare xetimandina kûnê, xetimandina coyê, xetimandina lûlikê, xetimandina rê

xetimîn: xetimîn, hatin girtina rê an kunekê ku tê re tiştek nebare. *Co xetimî, lûlik xetimî, rê ji berfê xetimî.*

xetîre: darên ku têxin dîwarên hişkeberê da ku helneweşe

xetîrek: cihê ku du av tê de digehên hev û ji mirov re xweya dike ku dikele. **xetîrek**: ronî, çirayên ku ji paçên li gaz an axa bi gaz çê dikin

xetme:

xew: nivistin, *min xew têt, xewa min têt, ketin xew, di xew ve çûn, di xew re çûn, di xew ve kirin, di xew ve birin.*

xewalû: xewar, kesê ku pir ji xewê hez dike

xewar: kesê pir xew. *Filan gelek xewar e.*

xewisandin: cihê ku tê de rêwiyan bi cih dikin û bi xwedî dikin

xewîşe: qeftîşên di tehtan de

xewkudke: bê xew man, (mias)

xewmaşî:

xewn: tiştên ku mirov, di xewê de dibîne, *min xewnek dît.*

xewxewe:

xeyd: qehr, *di nava min û wî de xeyd çê bû.*

xeyidandin: qehrandin, *me ew xeyidand.*

xeyidîn: em ji wî xeyidîn

xeyret: piştgirtin, alî kirin, jê re xwestin *filan bi xeyret e, ew xeyreta min dikêşe, tu di xeyreta wî de yî.*

xez: bizina ku dar û dev û guhên wê sore bin, bizina xez, karê xez

xezal: asik, ji ya nê re, mamiz tête gotin

xezan: demsala payizê

xezeb: xeyda kesekî êxistin dilê xwe, *xezeb lê kirin, lê hatin xezebê*

xezîne: cihê ku pere tê de tên veşartin

xezîmok: celebek giya

xêç: xêş, ji giyayê kendirê çê dibe û zad têxinê

xêl: tevayiya berbiyên ku diçin bûkekê bînin tevî dewarên xwe. *Em bi xêlek mezin çûn daweta wî.*

xêlî: yek ji kesên ku ji xêl be. *Ew jî xêlî ye.*

xêlkî: çawan rast te, *filan xêlkî dipeyive, hemî kirên wî xelkî ne.*

xêr: qencî, çakî, havil. *Xêra wî çi ye? Xêra te giha min, min tu xêr jê nedît.*

xêret: dawara bi şeref, *filanê xêreta wî nîne, ew î bê xîretê, xêreta me nakêşe.*

xerxwaz: qencîxwaz, *filan xêrxwazê min e.*

xêz: xêzik, xet, xetik, kaxeta xezkirî, *wî erd xêz kir, xêza min ji ya wî rastir e.*

xiçviçandin:

xidirnebî:

xidûk:

xilaf: dubendiya ku dikeve navbera hinekan. *Xilaf ket nava me û wan.*

xilêf: pûstikê çavan, *xilêf perçifî.*

xilinzer:

xilisandin: şemitandin. *Me ew xilisand.*

xilisîn: şemitîn. *Erdî şil bû lingê min xilisî.*

xilmaş: nîv xew, ew xewa ku nuh dikeve çavan, lê dengên dora xwe dibhîse. *Ez nuh xilmaş bûbûm ku deng li min kirin.*

xilolîk: xilorik, ji goştê kutayî û danhûrkê çê dikin giro-

ver in

xiloxe: sist, vala. *Ev dar xilaxe ye li ber xwe nade, serê wî xiloxe ye tişt tê nîne.*

xilisandin:

xilt: ne xwerû tevlîheviya çend celeb tişt. *Zadê me xilt e.*

xilwe: bi tenê mayîn, vala bûn. *Ez pê re xilwe bûm.*

xilxile: erd an riya ku kevirên biçûk tê de pir bin û dema tê ra derbazbûnê deng ji livîna keviran bê

xinamî: mirovatiya di aliyê jinê ve. *Ez û wî xinamiyên hev in.*

xinaq: gewrî, qaqirî çik. *Min bi xinaqa wî girt û gewrî jê şiwa kir.*

xingirîn: xingilîn, bi aflazî meşîn. *Refê keçan li pêş dibistanê dixingirî. Ev çi xingirîn e.*

xiniz: bêbext û bêol, xaîn

xinizî: xaînî, bêbextî. *xinizî ji wî bû.*

xiplak:

xir: vala, xalî, cihê ku kes tê nîne. *Ez çûm wî xanî kes tê ne bû û xir û xalî bû.*

xirr: kîr, ji ên mezin re tête gotin

xira: kesê ji xwe razî, oflaz

xirab: alos, wêran, *wî tifinga min xirab kir, wan mala me xirab kir.*

xiram: di çiyan de cihê pir kevir ku tê de ger dijwar be

xiran: xirihan, xirîn, di nexweşiyê de ji xwe çûn.

xirandin: yek ji heşan birin û gêjkirin

xirar: çi walê mezin ku zad têxinê lê dewar nikare rake carnan pê kayê dikêşin

xirbe: gundê ku tête berdan û xaniyên wî hildiweşin

xirek:

xirikandin: rakişandin, *min ev dar bi erdê re xirikand.*

xirikîn: rakişîn

xirindal:

xirindol:

xiring:

xirmişandin: xirpişandin, pirîncek kirin, *pisîkê destê min xermişand.*

xirmişîn: xirpişîn, pirincek bûyîn, *destên te xermişîne.*

xirmûşek: pirinçek, nînokên pisîkê an çi nînokên tûj ku bi kêrî xermişandinê tên

xirnik: çêlikê kevrûşk, *xirnikê kevrûşkan nikarin birevin.*

xirp: xirpîn, dengê ku ji kunbûna tiştekî têt. *Min kêra xwe da ser dep got xirp û kun kir. Xirpîna kerê ye qaşikên zeweşan dixwe.*

xirpe:

xirpo: kesê ehmeq ku hergav tête xapandin

xirşikandin: rakişandin, *wî ez xirkişandim.*

xirkişîn: rakişîn. *Ew min di-*

xirkişîne.

xirte: xerte erdê pirêze an geng ku tê çandin. *Şûvên min neman, min jî hinek zadê xwe xirte çand.*

xirteng: newala kûr a di navbera du çiyan de, xirtenga genderê

xirtik: xirpik, livok, xirtika dest, xirtika ling

xirtikandin: kolana di rûve. *Me rezê xwe xirtikand. Ew bîstên dixirtikîne.*

xirtol:

xistin: avêtin, danîn, me hev girt, *min ew xist, xistin ber xwe, xistin ser riya rast, ji riya rast xistin.*

xirûm: depê ku sirîtê konan têre diborin û dişidînin

xirpe: serpiyê ku pembo têxin nava rûber û astar û deraw dikin, kal û pîran li xwe dikirin

xişik: qupiya pembo berî ku vebe gûzik e, lê gava vebû û tê re pembo sipî kir dibe xişik

xişîn: dengê ku ji pelk û giyayê hişk têt. *Mar xuşî, bû xişîna giya.*

xişor: agirê ku gurik jê tê birîn û tev de dibe kozên hûr û xaliya germ

xişr: gişt çi tiştê ku ji zîv û zêr çê dibe û jin xwe pê dixemilînin

xişrûg: teyrok, zîpika hûr ku wek libê nîskan an hûrtir

xişrûk: celebek giya

xişt: hesinê ser tuj ku şêxik li zikê xwe didin. *Şêxikê bi xişt milletê min kuşt.*

xiştik: çi kesê ku xwe şîq û tûj digire. *Filan î wekî xiştikan e.*

xişxiş: dengê xişînê bi awakî xurtir. *Beraz ketiye dehlê û xişxişa lingê wî tê.*

xişxişok: kizkizok, kesê ku ji bo her tiştekî xwe dixeyidîne û xeyda xwe ji bîra nake

xitî: ev cûrê avî yê mezin

xitme: temam kirin, *wî Quran xitme kir.*

xiyanet: xinizî, *ji ber xiyaneta beg û axan em ketin bin destê neyaran.*

xiyar: celebek keskayî ku tête xwarin, cacixa xiyaran, tirşiyê xiyaran

xizan: belengaz, feqîr, *kesê xizan her gav dibe leyistoka dewlemendan.*

xizanî: belengazî, feqîrî, *xizanî malkambaxî ye.*

xizlik:

xizmet: kira karekî ji bo hinan, *ez di xizmeta te de me.*

xizmetkar: xulam, kesê ku debara xwe di riya xizmetê xelkê de dertêxe

xizxizok: xilxilok, xişrûg, şîpikên hûr ji nîskan biçûktir

xîç: xîçik, kevirê ji nîskan bi-

çûktir, di nava qumê de

xîşk:

xiştilandin: bi serveanîn, *lingê min şewitî û çermê wî tev de xîştiland.*

xîştilîn: bi serve hatin, *çermê destê min ji ber şewatê xiştilî.*

xîzan:

xîzar: birêka ku pê depan dibirin

xopan: xirabe, wêran, *wî mala me xopan kir.*

xort: ciwan, law, sîpe, emrê di navbera 15 û 30 salê de

xortanî: dema xortbûnê

xox: meyweyê çeftelî

xozan: biyanî, xerîb. *Ew peyakî xozan e.*

xozanî: biyanîtî, xerîbî

xubar: xubarîn, xubare, zadê ku payizê berî ketina baranê tête çandin. *Zadê me xubar in.*

xuda: xwedê, yezdan

xudan: xwedî. *Ez xudanê vî pezî me.*

xulam: xizmetkar, kesê ku karê mirov dike

xulamkole: peyayê ku di şer de dîl dikeve destê mirov

xulindor: penîrê ku ji şîrê firo çê dibe

xulq: bêhna dil, *filanî xulq teng e, xulqê xwe lê teng neke.*

xumam: dûyê wek mij an moranê ji ewran datê erdê

xumalî:

xumalîk:

xumandin: bi deng berdanê. *Baranê xumandiyê. Bi tifingan me xumandê.*

xumîn: dengê ku ji hev nayê birîn, **xumîna avê**: xumîna baranê, xumîna topan

xumirîn:

xumyan: çêj bûn, dewixîn, *wî derman xwar xumyan bû, nema dikare bilebite.*

xumre: giyayeke di ber çeman de bosteke bilind dibe, tav û belgên wî hişk dikin ji bo derman. **xumre**: kuleke li bin çenê di gewriyê de têt, tirk jê re yilancik dibêjin

xumrî: rengê sor ê tarî û reş e

xumsî: avav

xunav: ava ku şevên biharê bi ser belgên giya û gulan dicive, ji barana gelekî hur re jî têt gotin (bandev)

xuniqandin:

xuniqîn:

xunivandin: germ, porkirin, xistin xwîdanê. *Elo serma girtiye me ew xunivand.*

xunivîn: germ porr bûn, ketin xwîdanê. *Ez di nivînê de xunivîm.*

xunkar: hakim, mezinê ku her tişt bi destê wî, padîşah kesê ku girtin û berdana welatekî bi dest de be

xunkarî: hakimî, mezinatî,

padîşahî

xur: ji ber qirêj an hin nexweşî ji laşa mirov çar dibe û mirov bi tilî an nînokan xwe dixurîne. **xur**: dema kewan didin ber hev ku bixwînin re ji xura kewan tê gotin

xurandin: bi destan xura yekî jê birin. *Dewar xwe bi diranan dixurîne.*

xurb: birek kesên ku her hinek ji alîkî bin û ji hev re biyanî bin

xurbet: çûna cih û welatên xerîb

xuribîn: ji welatê xwe bi derketin û li welatên biyanî gerîn. *Ez xuribîm.*

xurcîn: xurcirîn, heqîba ku diwar davêjin pişt xwe û hûr û pûrê xwe têxinê

xurde: hûr, diravê hûr, vî sed kaxetî ji min re xurde kin, diravê xurde

xurdebîn: xurdenas, ew dîndoqê ku pê nivîsan an tiştine pir hûr tête dîtin

xurdik: xurdek, ji zirêçê biçûk ji bo nêçîra teyran çê dikin, xurdikên xezalan mezintir dibin, saçme

xure:

xurek: kesê ku pir dixwe, *filan peyakî xurek e.*

xurifî: kesê ku ji ber pîrbûnê eqlê wî tevlîhev dibe. *Kalo xurifiye.*

xurifîn: ji ber pîrbûnê eqil sivik bûn. *Ev hirç xurifîne.*

xurimandin: westandin an ji cih derêxistina lebatekî. *Wî destê min xurimand. Mum kirin û jê derbas kirin. Şeşara min ev dep xurimand.*

xurimîn: westîn û ji cih livîn, kun bûn. *Destê min xurimiye, rana min xurimiye.*

xuriyan: xur, *gihanê min xwîdan da û pista min xuriya, an dixure.*

xurî: nexweşiya ku ser û çav û çermê laşê kirêt dike. *Filan î serçav bixuriye. Zarok xurî derêxistin.*

xurîn: kesê sibê zû nan nexwe ew xurîn e. *Di sibê ve hê ez xurîn im.*

xurînî: xwarina ku sibê zû tête xwarin. *Min xurîniya xwe kir.*

xurme: meywekî şêrîn e, li germiyanan dibe. Dîrok dibêje demekî li Şengalê jî darên xurman gelek bûne

xurnîf: giyayeke li çolê dibe û berê wê ji bo hin derman bi kêr tê û ew jî tête şewitandin

xurt: bi qewet, li ser xwe, ne qels, *filan mêrekî xurt e.*

xurtî: xurt bûn, serdestî. *Ew dixwaze xurtiyê li min bike.*

xurxuronek: ava ku di cihê bilind de têe xwehr û dengê xurt jê tê, sûlav, şe-

lale

xusar:

xusî: şevnem, ava ku biharê bi şev dikeve ser giya û tiştên dereban

xuşandin: xuşikandin, tiştek di erdê re tar kirin, rakişandin. *Min destê wî girt û xuşand.*

xuşikîn: di erdê re xuş bûn, hatin xuşkirin, xuşikandin

xuşîn: xuşxuş, dengê ku ji herîkîna avê tê

xuşînek: cihê ku zarok xwe pê de xuş dikin an cihê ku darên mezin an pistiyan tê de li pê xwe radikêşin. *Me piştiyê xwe di xuşînekê re rakişand.*

xuşkî: zibil, **rêx**: yê çelekan, **bişkul**: pez û dewaran, **serkul**: ker hesp û hêstiran, şirç, **şelq**: yê teyran

xuya: xuyan, tiştê ku ji çavan diyar, ku di rastiya wî şik nebe. *Ew di me ve xuyan e, xuya ye dilê te nîne ku heqê min bidî.*

xûd: kilox, qehf, xûdê serî

xûl: xwîl, ji alî kî xwehr, *wî kumê xwe xûl kiriye, ji alîkî xûl bûye.*

xûz: piştgoh, *pişta wî xûz e.*

xwar: wî şîv xwar

xwarde: kesê nade pêş û paş û tenê roja xwe xweş dibore

xwal: birê dê

xwalet:

xwarin: ji rêya dev tiştek derbasî zik kirin. *Min taştê xwar hespê ceh xwar, gur mih xwar.*

xwarinî: tiştê ku tête xwarin

xwarûfk: firaxa ku pê avê vedixwin

xwarûvajî: xwehr û vaca, ne rast. *Filan xwarûvajî dipeyive.*

xwazekar: kesê ku her xwestin kiriye karê xwe

xwarzê: keça xwehê, *xwarzêya min çû Misrê.*

xwarzî: kurê xwehê, *xwarziyê te li Şamê tê.*

xwazok: kesê ku çavên wî ji destê xelkê û bi nizmî dixwaze, çavkur

xwedê: yezdan, huma, *xwedê zane, xwedê giravî, xwedê agah e*

xwedî: malik, *ez xwediyê vî pezî me.*

xweh: keça ku ji bav, an dê an herduyan dibe, xweha ji bavê, xweha ji dê, xweha ji bav, xweha ji dê

xwehr: ne rast, çi tiştê ne rast be, xwehr e

xwelî: arî, xweliya êzingan, xweliya sergînan

xwelîmermotk: xweliya ku hîn bizotên agir ên hûr bêne dîtin

xwemal: milk. *Ev xanî xwemalê min e.*

xwenda: kesê ku dizane bixwîne, *filan xwenda ye.*

xwendin: xwendina tiştekî awayê xwendinê. *Min xwend, ew dixwîne, xwendina wî baş e.*

xwendî: kesê ku ji bo dawetekî hatiye vexwendin. *Xwendiyên me çûn bûkê bînin.*

xwepîşandan: mizahere, ji bo daxwaz an ramanekê bi hev re bi awayekî minezem derketina pir mirovan û daxwaza xwe xwestin.

xwerû: ji rûkî, safî

xweser: tiştê ku ji bo yekî tenê be, xususî,, *ev otomobêl xweser e, ev cih xweser yê min e.*

xwestek: tiştê ku tê xwestin, *xwesteka min ji te ev hesp e.*

xwestin: sitandina tiştekî dil kirin. *Min şeşaşa wî jê xwest lê neda, bixwaze dixwazim.*

xwestî: kesê ku tiştekî dixwaze. *Xwestiyê wê keçê ez bûm.*

xwesû: xwesî, xasî, diya jina mirov

xweş: çak, baş, geş, rihet. *Ev xwarin xweş e, ez xweş im.*

xweşav: ji mewîj û meyweyên hişkirî çê dibe û bi sarî tête xwarin

xweşcivat: kesê xweşpeyv ku civat guhdariya gotinên wî dike

xweşewîst: ezîz, pirqedir, xweşewîstê min filan.

xweşik: gelek xweş û şêrîn. *Ev xanî î xweşik e.*

xweşîl: giya pirşîr e, dema şîrê wê digehê laşa mirov gelekî dixure û dişewite

xweşîn: xweşiyan, di rûyê erdê re xuj bûn û çûn xweşîna zarok, xweşîna avê, *Ev zarok dixweşe*, ji dengê avê re jî xweşîn têtе gotin: *xweşîna avê tê.*

xweşkêş:

xweşkok: gelek xweş lê biçûk

xweyî: xwedî, *ew ji bê xweyitî mir.*

xweyîtî: xwedîtî, lêbûn xwedî. *Ew xweyîtiyê li me nake.*

xwezgînvan: xwezgîn, kesên ku diçin keçekê bixwazin

xwezgînî: bi karê xwezgîn, rabûn, çûn xwestina keçekê

xweziyandin: xweziya xwe pê anîn, *min ew pir dixweziyand.*

xwezî: ava ku di devê mirov de. *Min nikaribû xweziya xwe daqûrtînim, xwezî ew bihata, ez xweziya xwe pê tînim.*

xwezîm:

xwezok: kesê ku her xweşiya xwe bi kir û debara xelk tîne

xwezûr: bavê jina mirov, *xwezûrê min bavê jina*

min e.

xwê: têxin xwarinê, *şîva me bê xwê ye. Şîva me bi xwê te. Şîva me pir xwê ye.*

xwêdan: xwê dayîna pez, roja ku tê de pez xwê didin. *Sibe xwêdana pezê me ye, em diçin xwêdanê.*

xwêdank: firaxa ku xwê têxinê û datînin ser sifrê

xwêjink:

xwêrang: cih an tehtên ku xwê li ser didin pêz

xwêreng: celebek kevir hene ku di rengê xwê de ne

xwîn: xwên, xûn, ava sor ku ji laşa mirov diçe, ew ava ku jîna mirov pê ye, *xwîn jê berdan, xwîn dayîn, xwîn standin*

xwînpere: berî ku dûr vê zarok çêbe xwîna ku di cîzarok de

xwînkel: kesê ku zû dixeyide û hişk. *Filan xwînkel e.*

y

yabo: bavo, *yabo çû bû bajêr îro hat.*

yacûc: bejn bostikên ku efsane dibêje dê di dawiya dinê de rabin, yacûc macûc

yanison: heboran, giyak e, ava bizrê wî têxin ereqê û ava wê wek çayê jî vedixwin

yar: dost, hogir. *Ez û wî yarê hev in, ji pirsa xwe re yar bûn.*

yarî: henek, qerf, kuşetî

yarîker: kesê ku qerf û henek û yariyan pir dike

yek: jimara 1ê, *xwedê yek û gotin yek*, **yek**: ew tiştê ku xweya, salixdayî, hatî zanîn. *Ev yek çire wa bû. Ev yek nehata serê me.*

yekane: nerazê mêr yê qert û xurt, ji mêrê çê re jî tête gotin. *Filan yekanekî mêran e.*

yekbûn: bûn yek, *ji kurdan re berî her tiştî yek bûn divê.*

yekîtî: yek bûn, *yekîtî kilîta serdestiyê ye.*

yekşem: kîrakî, roja dudiyê heftê, şemî, yekşem, duşem, sêşem

yekwesle: yekwersele, yekpare, perçeyek û xurt

yeman: jehatî, *filan peyakî yeman e.*

yerdeg: tiştê ku zêde bi xwe

re bibî cîkî. *Wî hespek jî bi xwe re yerdeg birî bû.*

yexte: hespê xesandî, bê gûn. *Min hespê xwe yexte kir.*

yextirme: hespê ku siwarê wî dikujî û distînî. *Me bîst hesp yextirme anîn.*

yezdan: xwedê, huma, *yezdan, alîkarê te bî.*

yezde: navê jinan e, bi mana ebda xwedê tê

yezdo: navê peyan e, bi mana ebdê xwedê tê

yom: hatin, *filan bê yom e*, yanê hatina wî bê xêr e, *yomê wî li me nehat*, yanê hatina wî ji me re xirabî anî.

Z

zaboq: qeftîşa teng, rêya teng ku di nav du kevirên mezin re bibore

zac: dermaneke pê rengê reş çêdikin

zad: tevayiya ceh, genim û garis ku jê nan çê dibe. *Îsal zadên me nebaş in.*

zahid: kesê ku dev ji kar û xebata dinê berdide û dema xwe bi nimêjê dibore

zahir: rûve, *şahirê wî xweş xweya dike lê ya rast ne peyakî baş e.*

zal:

zan: zayîn, çêlik an zarokan anîn, *hespa min za, kera min dizê.*

zandûr: di navçava çiyan de qeftîşên kûr ku carina berf jî tê de dimîne

zanîn: ilim, *min zanî, ew dizane, hûn dizanin, zanîna wî ne ew çend e.*

zar: ziman, lehçe, *kurmancî zarekî zimanê kurdî ye*, zarê kurdmancî, **zar**: qey ku, zar tu neçûyî?

zarava: lehçe, *zaravayê me ji yê we xweştir e.*

zarezar: bi zimên qelsiya xwe rave kirin, *wî gelekî zarezar kir lê min guh nedayê.*

zarîn: giliyê xwe bi deng û girîn kirin. *Zarîna wî diçûn ezmanan.*

zarro: biçûkên mirov, zar û zêç, zarok
zatîk: cejna filan
zava: mêrê keç an xweha mirov zavayê mirov e, kesê nû zewicî heya sê rojan jê re zava dibêjin
zax: xwe mezin girtin, *we dîkan xwe gij û xişt kirin. Ev çi zaxa te ye tu çiqas bi zax î, zaxa wî şikiya.*
zaxor: di çiyan de cihê pir kevir ku pêgera wî dijwar
zaxwarî: wek şaxan xwe mezin û gij ravekirin
zayîn: zarok anîn, zayîna jinê, zayîna hestirê
zeb:
zeber:
zebeş: meywekî werzan e, *zebeşên Amedê gelek baş û mezin in.*
zebloq:
zebûn: qels, jar, *tu gelekî zebûn bûye.*
zebûnî: qels bûn, jar bûn
zegr:
zehf: pirs, gelek, *malê wî zehf e. mêvanê me zehf hatin.*
zehman: gorr, tirb
zehmet: west dijwarî, *me zehmet bi te kir.*
zehr: zilf, zerf, tasika ku ji zîv an zêr çêdikirin û fincanên qehwê an kasikên çayê dixitinê, zehr, zehra tawlê, şeş û beş
zehferan: dermanekî zer e, têxin xwarinê
zekem: sitêm, saw, *ez zekemî bûme, ez bi zekemê ketim.*
zelal: ne şelû, *ava kaniya me zelal e.*
zelilandin: reng vekirin û sipî kirin. *Me cilên xwe dan şûştin û zelilandin.*
zelilîn: rengvekirî û sipî bûn. *Demekî dirêj derneketim ber royê ji lewre zelilîm.*
zeliqandin: nûsikandin, *zeliqandina kaxetan bi dîwaran ve ne tiştekî baş e.*
zeliqîn: nûsikîn, *pirçêmik bi banê şikeftan ve dizeliqe.*
zelîl: sernizm, sito xwehr, *filan mirovekî zelîl e.*
zelûl: dilşikestî, *zelûliya wî ji ber mirina kurê wî ye.*
zeman: dem, çax, hîng, *zeman bi me re baş nehat.*
zembelîlik: şemşîlik, zivistanê ava ku bi teht û sivînekan de tê û dicemide. *Sivînekan zembelîlik girtine.*
zemt: girtin û xistin bin destê xwe. *Min ew zemt kir.*
zemkirin: xistin bin quweta xwe. *Ji zemtkirina wî re mêranî divê.*
zen: şivîşkî, sik, *min zena xerab jê bir.*
zenbelîşk: nazbalîfk, nezbalgiha ku ji purta mirîşkan têtê çêkirin
zend: navbera livoka dest û enîşk. *Ha saqî, saqî, saqî*

berve min tê diloqî, heyrana zendê qewrê tê de bazinê dîndoqî (dîlok)

zendedar:

zendek: zendik, ji bo ku di dema xebatê de devmilên cillan qirêj nebin ji cawê reş tûrika du kirasên bi biznik dikşînin ser

zengil: ji tûnc çêdikin deng jê tê, şengilê dêrê, çan

zengilok: zengelor, zenbelor, girêka ku di qaqirîçka mirov de, jê re borbork jî tête gotin

zengelûk: celebek şêranî, ji hevîr çê dikin û têxin aqitê şekir nava wê vala ye

zengû: rikêla ku siwar lingê xwe têxê û siwar dibe, tenayê zengû zerrîn.

zengûle: zengilê biçûk ku tênin sitoyê pez an dewar

zeqif: dirêjkî *min di jor de xwe seqif berda ser.*

zer: rengê royê an zerka hêkê. *Pelkên çîçek mastikan zer in.*

zerave: zeraqe

zeravî: şopa zeriyê an zer bûnê

zerde: xwarineke ji goşt û birincê çê dibe

zerelî: meyweyeke zer û biçûk e, li çiyan gelek in

zere: rengê berve zer

zerebî:

zerek:

zerêle:

zerg: dirêjê bûn, *me xwe zergê kir.*

zergoz: dareke belkên wê wek belkên gozê ne lê biçûk û bê ber e, belkên wê ji bo rengan bi kêr tê

zerik: piyan, tas, *zerikek av bîne*, **zerik**: nexweşiyeke ku pê çermê mirov, heya bi sipîçika çavan zer dibe, bi vî navî nexweşiyek pêz jî heye

zerikî: kes an peza ku bi nexweşiya zerikê dikeve

zeriqîn:

zerisk:

zeriyan: berve zewalê çûn, *ro zeriya.*

zerî: jin an keça daylan û çeleng. *Keçê, her tu zeriya min î.*

zerket:

zerketav:

zerkew: teyrekî wek kew lê renge zer û qijbelek e

zernîx: celebek jehr

zerpiçî: kesê rengê wan zer û miçiqî, *filanî zerpiçî ye.*

zerzabîq:

zevî: erdê avî di ber malê de

zevîdar:

zewd:

zexîre: zadê ku ji bo xwarina salê têxin malê. *Îsal zexîra me kêm e.*

zexm: xurt, *filan peyakî zexm e.*

zexmik: qayişa ku pê zengû bi zîn ve tê girêdan

zexmî: xurtî

zexronek: tepik, ji bo girtina cinawir di ber kuna wî de erd tête kolan û ser bi du depan tête girtin, dema derketinê gava pêlê dike dikevê û nema dikare jê derkeve

zext: bizmarê tûj ku têxin dawiya misasê û pê gan dajon. *Du seriyên misasê yek lawût û yê din zext e.*

zexel: yê ku ji ber kar direve an xwe dide alî

zexelî: kîlekarî ji rastiyê revîn, *ez bi wî re naleyzim, ji ber ku zexeliyan dike.*

zey: keça ku dibe bûk û diçe cihekî dûr jê re zey tête gotin. *Zeyyek me li filan gundî ye.*

zeyî: mak, mêşhingivê a ku jê re melîke tête gotin

zeyîtî: vegera bûkê li mala bavê cara pêşîn piştî zewacê

zeyt: danê zeytûnan, *zeyta çiyayê kurdan pir baş e.*

zeytûn: berê darê ku zeyt jê tê derêxistin. *Zeytûnê Kilsê gelekî baş in.*

zêdahî: tiştê ku ji mirov zêde dibe. *Ev ji zêdehiya filan kes e.*

zêde: ji hewcebûnê pirtir çibe zêde ye, lê zêde kir, jê zêde kir

zêrr: madenê giranbiha ku dirav jê çê dibe, dibe xişir jî bazinê zêrinî

zêrraser: zerraserî

zêrevan: kesê ku ji tiştan hur û kûr dibe, *filan zêrevanekî hêja ye û tu rastî jê winda nabin.*

zêrevanî: ji tiştekî hûr û kûr bûn û çêyî û xerabiya wî hîn kirin. *Bi zêrevanî hemî rastî dertên ber çavan.*

zêrihandin:

zêrihîn:

zêrhelî: şêrkirî, *xencera wî zêrhelî ye.*

zeringer: zêrker, kesê ku bi çêkirina tiştên zêrînî mijûl dibe

zêrî: zêrû, zax, kurmekî avî û xwînmij e, ji bo girtina xwînê berra xwe didin

zêrzemîn: cihên binerd

zêw: roja ku tê de misilman diçin ser gora miriyên xwe. *Serê mehê zêwa me ye.*

zêwî:

zibare:

zibil: ters, serkul, bişkul, rêx, virik, vîjik, sergîn, tepik, sergo

ziberced: celebek gewher

zicêf: keviyên dirûnê ku jê tên wergerandin, wek devlingê pantilonan

ziç: pilîşk, qirêja ku di kaniya çavan de digehê hev

ziçiyan: pilîşk girtina çavan, *çavên min ziçiyane.*

zift: qîra ku pê rêyan çê dikin

zih: zi, tan, zam, dewar ji levan bi şande cihê sor. *Ziha hespa min çiriya.*

zihim:

zik: til, ji berdilkê heya berzikê, cihê ku ûr û pirtik tê de. *Zik ji hev êşandin, zik ji hev qetandin, rebenê zikê xwe zikdirrî.*

zikak: şeqam, kolan, *di zikakê de ew ket destê min.*

zikakî: kesê ku pir derdikeve zikakê û nikarê li mala xwe rûne

zikat: qasek xweya ji malê xwe dan belengazan

zikêş: nexweşiyeke, zantarî

zikêşî: kesê ku bi zikêşê dikeve, *ez zikêşî bûme.*

zikmakî: di zikê dê de, *filan ji zikmakî ker e, an lal e, yanê dema ji diya xwe bûye ev kêmî pê re heye.*

zikir:

zikişkî: zikxuşkî, li ser zik xuş bûn. *Zikişkî min xwe gihande hevalan.*

zikreş: bi rik û kîn, kesê ku ya ne qenc di dilê xwe da dihêle, nikare di kira kesî bibore. *Çiqas bi dev xwe bike jî zikreş e.*

zikreşî: bi rik û kîn bûn, *zikreşiya wî nahêle ku bibe xweyî heval.*

zikunî:

zil: qirş, tayekî giya yê hişk, *zilekî bide min ku pê ber diranên xwe pakim.*

zilam: peya, *çend zilam hatin? Ew ne zilam e.*

zilamok: peyayê bekêr. *Ew ne zilam e, lê zilamok e.*

zile:

zilenbo:

zilhimîn: zerbûna serçavan, *rûyê wî zilhimiye.*

zillik: zillê biçûk

zilindar: giyakî yekbostî û berê wê bi qasî gozan e û tehle birînên ku kurm dikevinê pê derman dikin û kurman dikuje

zilkav: cihê ku avzêm be û tê de giya bilind dibe

zilm: zînat, *filanê zilim li min kir.*

zilûke:

ziman: ew perçê goştê ku di dev de û mirov pê dipeyive, zimanê kurdî, zimanê erebî

zimanok: zimanê biçûk ku li ser devê qaqîrçkî

zimrût: celebek gewher

zina: gayîna jineke biyanî

zinar: kevirê mezin

zinc: holika ku pişta wê piştmasî be

zindan: hepis, çal, cihê ku xelkê tê de hepis dikin

zindî: ne mirî, xweş

zingar: zengarî, pasikî

zingazing: dengê ku ji zengil an madenekî tê, zingazinga zengilan

zingirîn:

zintot:

zipik:

ziqaf: du gavên pêş derî, dergeh pêşderî, *sola xwe li ziqafa malê deyne.*

ziqûm: dara hillorê

zirr: şûgir, zirbav, zirxezûr, zirxwesû, zirbûra

zirav: ne sitûr, tayê zirav bejna zirav, **zirav**: xurtiya dil, *filan bê zirav e, zirava wî qetî.*

zirrazirr: zirrîna kesê, *çi zirrzirra wî ye.*

zirbav: mêrê dê zirrbav e

zirçik:

zirçone: kesê eqilkêm û berredayî ku xwe di rêza camêran de nagire

zirrelat: lat an zinarê mezin

zirreker: kesê ku bi ehmeqî xwe têxe nav tiştan. *Ew dixwaze bi zirrekerî îşê xwe biqedîne.*

zirremêr: peyayê ku di kirên xwe de made paş û pêş. *Filan zirremêrekî peyan e.*

zirêç: qurşûn, berik û xurdek ji zirêçê çê dibin

zirh:

zirhok:

zirihan: axaftin û werimîna birîneke, *birîna min zirihaye.*

zirrîn: zirrzirr kirin, zirîna kerê

zirrmam: birayê bav ji dê

zirne: aletekî sar e def û zirne

zirqitik: teyrekî wek qitikan e

zirt: fort, peya pesin, *filan bi zirt e.*

zirtavî:

zirteçoyî: zorbazî, bi zora ço karê xwe meşandin

zirtek: kesê bêkêr ku tenê dizane zirtan bike

zirtemêr: kesê ku bi zirtan xwe têxe çavên xelkê

zirrtilî:

zirtik: kesê ku ji xurtan re şemşeqan davêje û mellaqiyan dike

zirtole: kesê ne tewa û bê rûmet. *Dev ji wî zirtoleyî berde.*

zirtxane: cihê ku tê de canbaziyê dikin

zirrxezur: bavnariyê jinê, an yê mêr

zirxwal: birê dê ji dê

zirxwesû: damariya jinê an ya mêr

zit: zîtik, pîna ku mirov di pora li yekî de. *Ev hestir dide zîtan, zîtikan davêje.*

zivir: ne hillû ne nerm, hişk û bi girûz. *Destê jinan nerm û hillû û yê mêran zivir e.*

zivirandin: vegerandin, *min ew ji rê zivirand.*

zivirîn: vegerîn, *ez zivirîm tu ji wî bizivirîne.*

zivistan: demsala ku tê de serma tê û berf û baran dibare

ziving: ezmanê dev, *bi sala germ zivinga min şewitî.*

zivronek: fetlonek, çi tiştê li

dora xwe xurt bizivire, *di-nê zivronek e.*

ziwiq: cihê teng û kûr, *di çiyan de ziwiq pir in.*

ziyaret: çûn dîtina yekî, *em duh hatin ziyareta te lê tu ne li mal bû.*

zixrik: kevirên biçûk, wek gozan û biçûktir

zixur: cihê newal û kûr û asê û bi kevir

ziya: ejderha, marê pir mezin

zîç: zirç, zîrç, ziblê teyran

zîk:

zîl: serê zad, an giya ku nû bi dertê, *zadê me zîl daye.*

zîlik: perçê goştê tenik û sertûj ku di nav lêvên qûz de

zîlo:

zîn: yê ku didin ser pişta hespan û lê siwar dibin

zînber: qanî

zînebo: berzîn, ciwaniya du sal û nîvî ku hatiye ber zîn

zînet: xeml û xêz, zînetkirin, xemilandin

zînî: zînik, di çiyan de cihên ku wek sitoyê hêstirê her du alî bilind û nîvek wek zîn hinekî nizim. **zîniya difin**: dawiya difin cihê ku hinekî nizm e

zîp: zîpikên ku di heft rojên gîskên pîrê de dibarin, zîp, ew tiştê ku mirov pêtê girêdan, wek gotin, şeref, camêrî. *Filan mirovekî bê zîp e.*

zîpik: teyrak, *zîrikê li zadê me da.*

zîr: zîr

zîrek: zîrek, bîrbir

zîro: zîrû, zûrî, kûrmê aviyê xwînmij

zîtik: çifte, pînên ku bi şûn de davêjin. *Hêstirê zîtik li min dan, hespê da zîtikan.*

zîv: madenê gewrê ku jê pere û firaxên giranbiha çê dibin, bazinê zîvînî, kefçiyê zîvînî

zîvar: belengaz, feqîr

zîvarî: belengazî, feqîrî

zîvker: keskê ku bi çêkirina tiştên zîvînî mijul dibe.

zîvkerî: karê zîvker, *zîvkerî karê xelkê Wanê ye.*

zîvirok: dolapa ku di dor xwe re dizivire

zîwan: libên reş û bi dûvik ku di nava genim de şîn dibe. *Zadê me bi zîwan e. Zîwan ji quzê hespê re jî tête gotin.*

zîwanî: pisikên ser reş ku li ser çavên mirov tên

zîx: çik, şeng, çalak, *filan peyakî zîx û jêhatî ye.*

zîz: tenik, zirav, ne xurt. *Filan peyakî dilzîz e.*

zîzî: tenikî, ziravî, qelsî, rebenî

zîzik: kesê zîz, dev ji wî berde, *Ew mirovekî zîzik e.*

zo: cot, du fer yek, zo dû, zo û fer, zo bi zo hatin.

zol: perçê çerm ku têxin ser tiştekî û pê dirêj dikin. *Qa-*

yişa min kin bû min zolek êxist ser.

zoncî: tijî bûna mistekê, *zoncîk nok bide min.*

zonp: zonpîn, dengê ketina tiştekî nerm û giran, *min ew avêt erdê zonpîn lê hat an got zonp.*

zont: çakûçê pir mezin ku pê keviran dişkênin

zop: kesê ku xwe bê fesal hişk û tîk digire. *Hat li pêş min zop sekinî.*

zopzopî: kesê ku dihenî halan de xwe zop digire

zor: xurt, pir zor lê kirin, *min zora wî bir, di wî şerî de em zor bûn, xurtbûn, zor baş e, zor spas.*

zorbe: zorbaz, zalim, zînatkar

zordestî: neheqî, zilim kirin, *ew zordestiyê li me dike, me zordestî lê nekir.*

zorker: kesê ku zorê dike, zalim

zorkerî: zilim, zînat. *Ev zorkerî nêkêşan.*

zotik: zotik, civîneka devê qûnê di hûndir ve, *zotika wî bi der gerî.*

zov: kurmekî pir ling e, wek şemarê çil ling

zozan: sewzan, kohistan, havîngeh, cihê ku havînê di çiyan de diçinê

zû: bi lez, zû here mal

zûr:

zûrat: celebek genimê misrî

zûrrezûrr: zûrîn, dengê sean gur ku dirêj dike, *zûrrezûrra gûr e.*

zûrik: roviya kor, zûrika wî qetî û pê mir.

zûzik: kesê ku her tiştî li xwe datîne û her kemiyê digire ser xwe

zûzikî: tesesî, pîsî, kemanî, *ew nema dikare dev ji zûzikiya xwe berde.*

FERHENGOKA HAWARÊ

a

abadîn: tişt an kesekî ko davî û paşiya wî nîne, naye, her gav dimîne, tucar winda û xirab nabe. *Hêyîna xwedê abadîn e, ji ber ko xwedê herwekî ne zaye, namire jî. Ehmedê Xanî bi Memo-Zînê, navê xwe di dîroka kurd û Kurdistanê de aba-dîn kiriye.*

afirandin: anîn pê, anîn wicû-dê, xuliqandin. Xwedê erd û ezman û mirov afiran-din.

Xwedê afirandin ji bo wî felek
ji bo xidmeta wî şihandin melek.
Ehmedê Xanî

agah: xeberdar, serwext. *Ez agah bûm, ez xeberdar bûm.*

armanc: her tiştê ko ji bona avêtina nîşanê têt daçi-kandin. Paşiya tiştê ko ça-vê mirov lê ye û dixwaze xwe bigehîne wî. *Berikê wî li armancê ne ket, arman-ca hawarê peşvexistina zmanê kurdî ye.*

awarte: yê ko nakeve bin hik-mê qeyda gelemper û jê tête awartin. *Vê qeydê tu awarte nîne. Bi awarteyî*

destûra wî dan. Awarte tu qeyde nayînin pê. (Exception)

azîn: awayê tevayiya zanînekê an tiştekî. **azîna elfabê**: yanî tevayiya qeyde û destûrên ilma elfabê. Berdêlka wê di zmanê elmanî de "lehre" ye.

b

babelîsk: tevayiya sed salî, *sedsalek babelîskek e.*

belg: ji belgên daran pêve ji cil û girêdanê re jî têt gotin

bendewar: pêgirêdayî: *Heçî kurd hene hemî jî kurdên iraqê ve bendewar in.*

berbêjî: qewimîna tiştekî berî ko biqewime dibêjit

berbînî: dîtina tiştekî berî ko bête pê. *Berbîniya wî ne çû serî, yanî di heqê filan tiştî de digot holê an welê dê çêbibit lê çenebû.*

berbîn: ewê ko berî çêbûne dibîne.

berhevdan: ser tiştekî, ji bona diltijîkirina hevdu ştexalî û sehîtî kirin. *Bi saetan ve me da ber hev lê dîsan me dilê yek tijî ne kir.*

berpê-bûn: hatin pê. *Ji serxwebûna welatekî re xebateke mezin divêt, serxwe bûn bê xebat û fedakariyê berpê nabe, naye pê.*

berpêşkî: yê ko beriya esas û bingeh têt û wan bi ronî dike û sehkirina wan pê hêsanî dibe. Rêmanên berpêşkî, qeydeyên berpêşkî. (prêliminaire)

bihemd: heçî ko ne bêhemd e

bijîşk: ewê ko bijîşkî dike. Bi xweşkirina jiyîna mirovan mijûl dibe û wan derman dike.

bingeh: hîm û eslê tiştekî: Herçend zmanê kurdî û farisî di kitkitên xwe de ji hev vediqetin lê di bingehî de digehin hev

binyan: ji her texlît avahiyê re binyan têt gotin. xanî, burc, kesr, olî, mizgeft h.p.

biyanî: herçî ko ne ji wî eslî ye ko çêl lê dikin, yanî qala wî dikin. Kurdmancin hene li şûna (biyanî) (xerîb) dibêjin. Xerîb pirseke erebî ye. Biyanî, xwerû kurdmancî ye. Xelkê welatê jêrîn jê re (bîgane) dibêjin.

bîrawer: tiştê ko hêja ye di bîran de bimîne û naye ji bîr kirin. *Sala 1925an ji bo kurdan tarîxeke bîrawer e.* (mêmorable)

boş: zehf, gelek. *Li ser welêt baraneke boş hat.*

bûyer: (m)-her tiştê ko di dinyayê de têtê pê. Ev bûyereke girane ye. (Êvênemant)

c

cenkeştî: (m)-herçî kêştiyên ko ji bona şer hatine çêkirin. Gir û hûrên wan hene. Wek torpiyor, bertorpiyor, krewzor, dretnewt. (*Batiment de guerre*)

cihderk: cihê derketinê, kaniya tiştekî. Cihderka (b) lêv in, yanî dengê herfa (b) ji lêvan derdikeve.

civakî: yê civatê re girêdayî, xwe digehîne civatê, rêzikên civakî, qanonên civakî, yanî ew rêzik û qanonên ko jiyîna me a civakî digerînin

ciyok: pirsên ko mana wan nizingî hev an wekhev in: wek rêkirin û şandin.

ç

çand: ev pirseke gelek mihim e. Divêt xwendevanên me qenc bala xwe bidin û di ser zmanê xwe re bêxin. Ji ber ko ev pirsa ha ne di zmanê me de ne jî di zmanên cînar de jî heye. Ereban jî vê paşiyê xistine zmanê xwe.
ji tevayiya ilm û hiner û pîşeyên spehî re çand têtegotin. Me ev pirs ji çandinê girt. Ji xwe di her zmanî de jî welê ye. Ji ber ko herwekî ceh û genim bi erdê têne wer kirin, ilm û pîşe jî bi ser û mejiyê mirov têne wer kirin, çandin.

çanda ewrûpayî: tevayî û awayê zanîna xelkê Ewrûpayê. Em dikarin çanda kurdan jî bibêjin. Pê dîrok, çîrok, stran, dîlan, medhelûk, mamik û herçî rêzik û adetên me hene têne zanîn.

cejn: şahînet, roşahî, îd. *Cejna te pêrûz be.*

d

dehker: rastiya tiştekî ko bi temamî û ji binî ne nas e û carinan veşartî ye: *Ji gotina xelkî re guh mede dehkera meselê ez dizanim.*

dengayî: pîşeya dengan, pê tevayiya dengên zmanekî tête seh û nîşan kirin

dengê paşkî: ew dengê ko ji paşiya dev derdikeve

dengê pêşkî: ew dengê ko ji pêşiya dev derdikeve

dengî: Bi deng re girêdayî, pê bendewar

dengînî: tevayî û halê "dengî", herf carkê bi şiklên xwe, carkê bi dengîniya xwe têne seh kirin

destrêj: pirseke kevn e. wekê çekên me tîr û kevan bûn û di şerî de kevankeşan kevanên xwe bi hev re dikişandin û tîrên xwe ber-

didan jê re destrêj dihate gotin

dibistan: ew dera ko tê de hîn dikin. *Di dibistana gundê me de deh zaro hene.*

dilevra: dilê wî bilind û pak, çavtêr û mihirban, alîcenab.

dişwar: ne hêsanî, zehmet.
Dişwar e gelek belayê xurbet,
Binve, kezeba min binve lo lo!
Emin Alî Bedirxan

dîl: ne aza, girtî, hesîr.
Dilê dîlana te me
Îşev mêvanê te me
sibe ser rêka xwe me

dîlbend: ewê ko bi du an çend zmanan dizane, û pirsên zmanekî bi pirsên zmankî din dide zanîn, dîlbend e. *Dîlbendê me her çend bi kurdmancî rind dizane lê frensiziya wî hinik kêm e.*

dîlbendî: karê dîlbendan. *Filan kes lîbendiyê dike, yanî dîlbend e.*

dîrok: pêşiya tiştekî an mirovekî. Dîroka dinyayê gelek kevn e. *Dîroka jîna selahedîn bi serê xwe dinyayek e.*

dotmîr: keça mîr. Di rêzika Kurdistanê de herçî torin û makul gora rêzên xwe dihatin bi nav kirin. Wekî niho: mîr, mîrek, pismîr, dotmîr, bêmîr, jinmîr, axa, pisaxa h.p.

doz: dehwa û daxwaz, paşiya daxwazê
Xwelî li ser te dikim,
Dest bi deng û ceng dikim.
Doza şeng û peng dikim,
Dehwa şerîet dikim.

duta: ta bi xwe qat e. **duta**: duqat. Xanîkî dutayîn, xanîkî bi du qatan

dûpaş: (n)- Birê bêjeyê ê guhêrbar. Di bêjeya "ketin" de du bir hene "ket" û "in" "ket" rayek û "in" dûpaş e; û ev dikeve şikiline din û diguhêre: Ez ket-im, tu ket-î, ew ket-in. (terminaison)

e

ejnû: çok, kab. Kurdmancin hene wek frensizan jê re (jinû) dibêjin.

erdnigarî: ilma ko bi her awayî wesfa erd û dinyayê dide; çiya, çem, deşt, bajar, tendûrek, gol, newal h.p. Erdnigariya Kurdistanê.

f

fekrandin: nihêrtin, meyizandin. *Fedkire binihêre.*

ferhengok: ferheng komela tevayiya pirsên zmanekî ye. Ferhengok ferhengeke kiçik e ko tê de pirsinen wî

zmanî peyda dibin. *Ferhenga kurdî, ferhengoka hawarê*

folklor: (m)- ev bêje di eslê xwe de ingilîzî ye. Lê îro ketiye hemî zmanên dinyayê. Ji lewre me jî ew xistiye zmanê xwe. Ji xwe kurdên qefqasê beriya me ev bêje xistine zmanê me û kitêbek bi navê "Folklora kurdmancî" belav kirine. Folklor tevayiya adet, çîrok û stranên miletekî ye. Ew adet, çîrok û stranên ko ji nav xelkê bi der ketine û di dora nifşan de bi ser ve ketine û gihaştine nifşên nû. Ji xwe bêjeya folklorê bêjeke bihevketî ye û bi mana zanîn an zanistiya xelkê ye. (Folklore)

g

gelemper: tiştê ko ne xweser e, ji bo her kesî an ji bo her tiştî ye. *Qanûna mirinê qanûneke gelemper e; tu kes jê nafilite. Bi gelemperî; bi awayê gelemper. Bi gelemperî kurdmanc çiyayî ne.* (gênêral)

geşî: halê geşbûnê. Geş, ew tişt e ko bi ruhnahî ye, bel û vekirî ye.

Bihnûniya dewleta te geş bit,
Qasî tu hebî dilê te xweş bit.

Emin Alî Bedir-Xan

gewherîn: ji gewherî çêkirî, wek gewher.

guhêrbar: tiştê ko di hal û şikilekî de namîne, diguhêre û dikare biguhêre. *Ev bêje guhêrbar e.* Yanî şikilê wî diguhêre û di halekî de namîne. Herwekî bêjeya "bajar." *Ez ji bajêr têm. Tu vî bajarî dibînî.* Ez van bajaran dibînim. (variable)

guwah: ewê ko tiştek dît an bihîstiye, û piştre awayê çêbûna wî gora dîtin an bihîstina xwe dide zanîn.

gûmik: seriyên tiliyan, nermikên tiliyan.

h

havîna-pêşîn: meha salê a çaran. Ji xwe kurdmanc mehan bi du awan bi nav dikin. Bi navên ser xwe û bi navên çaxên salê.

1. Adar (Buhara-pêşîn)
2. Nîsan (Buhara-navîn)
3. Gulan (Buhara-paşîn)
4. hizêran (havîna-pêşîn)
5. Tîrmeh (havîna-navîn)
6. Tebax (havîna-paşîn)
7. Îlon (payîza-pêşîn)
8. Çiriya-berî (payîza navîn)
9. Çiriya-paşî(payîza -paşîn)

10. Çileya-berî, kanuna-berî (zivistana-pêşîn)
11. Çileya-paşî, kanuna-paşî (zivistana-navîn)
12. Sibat, gecok (zivistana -paşîn)

hepo: şehê hesinîn, pê girên mehfûran tên şidandin.

hevok: (m)-ji her birê komekê re hevok dibêjin. Komek carina jî ji hevokeke bi tenê tête pê. Di her komekê de herçend lêker hene ewçend jî hevok peyda dibin. Komekine bi yek hevokê: Derew sêwî ye. Baran dibare. *Gurgîn çû welêt*. komekine bi çend hevokan: Ez bawer dikim; ko xwedê heye. (proposition)

hevol: ol ew tişt e ko mirov pê ewle û bawer e. Ola zerdeşt, ola Mûsa. Perîcar em jê re diyanet dibêjin. **hevol**: yên ko ji olekê ne.

heyber: (n)-her tiştê ko xwediyê heyînekê ye; rihber, ne rihber. Heyberên tebîetê. (objet, être)

heyîn: halê hebûnê. *Heyîna xwedê ji mêj ve ye û abadîn e.*

hêman: (n)-esas an rikinên heyînekê. Ew tev de heyînekê ditînin pê, lê bi xwe ji hev de nakevin; yanî ew heyberîne sade ne û ne hevedidanî ne. Pêşiyan digot hêmanên tebîetê çar in: ax, av, agir û hewa. (êlêment)

hêsanî: ne dişwar. Ji bona herkesî zimanê wî hêsanî ye, ne dişwar e.

hingûr: piştî êvarê, destpêka şevê. *"Şeva tarî ji hungirê kifş e."*

j

jînenigarî: awayê jiyanê û tevayiya biserhatiyên mirovekî jînenigariya wî ye.

k

kamiran: yê ko kama xwe dirane, pêş ve dajo. *Kam bi xwe miraz e.*

kat: di kitêba Zerdeşt de lajê an stranin hene. Ji wan re kat têt gotin. *Katên Zerdeşt.*

keştî: (m)-jê re bi hin ferqan gemî û vapor jî dibêjin. Keştî xwerû kurdmancî ye. **keştîvan**: peyayên ko di keştiyê de dixebitin û wê bi rê dixin; mîna kelekvan. (*Bateau*)

kevandin: mîna kevanê tewandin û li erdê xistin.

kevnar: kevnar her tiştê kevn, lê ewçend kevn ko dema çêkirin û danîna wî ji me dûr e, ji me re ne nas e, di zemanê pêşiyan de

çêbûyî. Ne nûjen.

kotekî: tiştekî bêhemd, bi zorê, bivê nevê. Ez ne diçûm, kotekî ez birim.

kuta-kirin: xelas kirin, qedandin. Me dersa xwe kuta kir. Dersa me kuta bû.

kûvan: êş, kul, keser.

Sed ah û kûvan û keser,
Heft eyn û lam çûn j'
hicretê.
Feqehê Teyran

l

lavelav: ji levayiyê têt, li ber geriyan. Lavayî kirin. Wekê mirov ji xwedê lavayî dike û daxwaza xwe jê re dibêje ji wê daxwazê re (lavelav) tête gotin.

liservebûn: naskirin, karin bi nav û nîşan kirin, ji hev derêxistin. Bijîşk li ser nexweşiya min venebû, yanî nikari bî bizane ez ji çî têşihim, nexweşiya min çi ye. Ez carkê hati bûm vê derê, lê niho liservenabim. Bijîşk bi ser nexweşiya min venebû.

m

med: miletekî kevn e. Miletekî arînijad e. Med medeniyeteke mezin anîne pê. Kurd ji medan dahatine, kurd zarowên medan in.

mehdik: xelkê Botan dibêjin. kurdmancin hene jê re landik, hinên din dergûş dibêjin.

mêvanxane: xaniyê ko mêvan û rêwiyan bi pere dihewînin. Wek odeyên gundên kurdmancî. Lê bi vê ferqa ko odeyên me herwe ne, mêvanxane bi pere ne. Bi frensizî (otel) dibêjin.

mijar: (m)- tiştê ko esasê nivîsandin an axaftinê ye. Mijara hawarê a bingehîn zmanê kurdmancî û pêşveçûna wî zmanî ye. Mijara vê kitêbê şerên Kurdistanê ye; yanî tê de qala şerên Kurdistanê dikin. (*sujet*)

mivro: mirovê netevav, tiştekî wî kêm (nîv mirov) her wekî kor û kulek.

n

nependî: cihê ko kes lê nîne, Ne sêpila xelkê ye. Ji pandinê têt, cihê ko ne pandî ye, lê napên. Nepenî jî tête gotin.

neyîn: halê nebûnê. Heyîn û neyîna wan wek hev in. *Ji heyînê ketiye neyînê.*

nêrevan: (n)- yê ko guhdariya tiştekî dike, lê kûr dinêre û bala xwe dide; nêrevaniyê dike. Nêrevanên siyasî, balafirên nêrevaniyê. (*ob-*

servateur)

nifş: çêliyên zemanekî û zi-kekî.

nijad: tevayiya pêşî û paşiyên mal û miletekî. Her milet vedigere nijadekî û çend milet di nijadekî de dige-hin hev. Herwekî kurd û ecem ji nijadekî, ji reyekî ne. Her du jî ji nijadê arî ne.

niktezan: niktebêj, ewê ko nikteyan dizane û dibêje. *Filan kes niktezan e. Beh-van niktebêj e, nikteyan dibêje.*

Nikte ew gotin e ko mana wê ji bona herkesî ne kifş e. Têgehiştina wê hinek dişwar e. Bi awakî welê li-hevhatiye ko mana wê yekcar rast mebe jî dîsan kêfa mirov jê re têt. Ji xwe spehîtiya wê jî di wê de ye. Herwekî xwendevanên me dizanin navbera Şêxê Bar-zan û Hikûmeta Iraqê şer e. Kurdên Barzan vê paşi-yê çend balafirên Iraqê daxistine. Di nav zabitên balafiran de ingilîz jî iraqî jî hebûn. Barzan iraqî kuştin û dest bi ingilîzan ne dan. Xelkî ji Şêxê Bar-zan pirsîn:

- Te çire iraqî kuştin û in-gilîz hiştin, iraqî misil-man, ingilîz file ne; diviya bû tu ingilîzan bikujî û ira-qiyan hilînî.

Şêxê ciwan û niktezan li wan vegerand û got:

- Min jî lewma kuştin. Ji ber ko ez naxwazim xirabî li xelkî bikim. Min misil-man kuştin, ew bûne şe-hîd û bi destê min çûne bi-huştê, min ingilîz bikuşta-na, ji lewre ko file ne biçû-wana dojehê.

nimînende: evê ko heyînek an heyîna tiştekî dinimîne, raber dike.

nivîsanok: bi du manan e; te-vayiya nivîsevanên rûjna-me an kovarekê, koma ni-vîsevanan. Hevind ji nivî-sanoka Hawarê ye, yanî ji koma nivîsevanên wê ye.

noqar: (*m*)- keştiya ko noqî avê dibe û di bin avê re di-çe. Noqar cenkeştiyek e, tê de top û torpîl hene. Dûrebîneke wê heye ko di ser avê re dimîne. Ku-mandarê noqarê pê guh-dariya keştiyên dijmin di-ke û gava ew wan dibîne noqar dertêt rûyê avê û li wan dixe. (*sous marin*)

nûçe: (*m*)-tiştê ko ji nû ve qe-wimiye. Nûçeyên şer, nû-çeke derewîn, li gora nû-çeyên radyowê di şeşê nî-sanê de elmanan drêjî Yewnanistan û Yûgoslav-yayê kirine. (*nouvelle*)

nûjen: nûjen, herçî ko ji nû ve

hatiye çêkirin, çaxa çêkirin û danîna wî ji me ne dûr e, ji me re nas e. Ne kevnar.

p

parîz: bexçeyê bihnûn û kulîlkan, xemilandî û lêkdayî. Bi frensizî jê re (park) tête gotin.

paşkî: her tiştê ko ji paşiyê ye.

parkît: (m)- kîta ko dikeve paşiya bêjeyekê û mana wê diedilîne. (xew-xewar. mêr-mêranî, mal-maldar) di bêjeyên (xew-ar, mêranî, mal-dar) de (ar, anî, dar) parkît in. (*suffixe*)

pejirandin: ji tiştekî re ko têt dayîn an gotin herê kirin û pê ve çûn, qebûl kirin.

pend: şîret e. Pendên ayîna kurdaniyê. Ew pendên ko mirov di ayîn û xebata kurdaniyê de divêt pêve biçit, kar û xebata xwe li gora wan saz bikit.

pêrkît: (m)- kîta ko dikeve pêşiya bêjeyekê û mana wê diedilîne. (bûn-vebûn, kirin-rakirin, anîn-hilanîn) di bêjeyên (vebûn, rakirin, hilanîn) de "vera, hil" pêrkît in. (*prefixe*)

pêşkî: her tiştê ko ji pêşiyê ye.

pispor: mirovê zana ko zanahiya xwe di zanînekê de kûr xistiye, lê hûr nihêrtiye û di kitkitên wê gihaştiye.

pronivîs: her tiştê pêkhatî, nivîsandî nenivîsandî, ko awa û rêveçûna xebat û karekî nîşan dide, û berî destpêkirinê têt çêkirin: *Me pronivîsa xebata xwe pêkanî, êdin divêt ko em dest bi xebata xwe bikin.*

q

qebalewî: bi qebale, û gora dilxewaz an lihevhatinê çêkirî, ne kotekî.

qelemrew: tevayiya erd û welatên ko di bin destê dewletekê de ne.

r

raman: dan serê xwe. Fikirîn jî tête gotin, lê ev ne bi kurdmancî ye. *Raman kurdmanciyeke xwerû ye, lê di nav kurdmancan de kêm bûye.* Ji ber ko zû ve ye me dev ji ramanê berdaye. Ma em qet diramin û didin serê xwe gelo halê me dê bibe çû?

ravekirin: 1. ji bînî ji rayî vekirin û dan zanîn. 2. ji rayî vekirin, pêş çavan xistin û dan zanîn; îzah kirin.

rawes: (m)- halê rawestan û

sekinîne. Tiştê destpêkirî qut kirin û sekinîn. Ev der cihê rawesê ye.

rayek: (n)- birê bêjeyê ê neguhêrbar. Di bêjeya "ketin" de "ket" rayek e û tucaran naguhêre. Ez ketim, ew dê bi-ket-a, ez ket -i- biwam ew ket-i bû. (*radicale*)

rehakar: ewê ko rehayê, xweşiyê dide.

rêman: (*m*)- fikra ko me der heqê tiştekî heye. Tu rêmana mêraniyê di wî de nîne. (*notion*)

s

serpilkî: ne ji binî, ji rû û ser, ji derve û dûr. Ez filan kesî serpilkî nas dikim, yanî navbera me de nasî hebe jî ne ewçend kûr e, ez wî nas dikim lê nizanin çi mirov e, qenc e, xirab e.

ş

şandiyar: (n)- mirovê ko ji stasyoneke radyowê nûçeyan û tiştine din diweşîne û belav dike. Di Radyowa Rohelat de şandiyarê kurdî li heftê du caran bi kurdmancî diweşîne. (*speaker, emetteur*)

t

tar û po: benên tevnê; yên drêjahî û pehnahî.

têgehiştin: qenc fehm kirin û berketin. Herçend tu bibêjî jî ew têmagehişt.

têvel: ne ji yek cins û celebî, ji cinsine ji hev cida û biferq; ne weke hev. Ordiwa ingilîzan ji eskerine têvel bihevketî ye. (*diffêrent*)

tîp: şikl, texlît, niminendeyê şiklekî. Tîpê her miletî cihe ye. tîpê kurdan ji tîpên din bi hin wesfan tête veqetandin. Tîp û (*pit*) welê dimîne ko ji yek rayî ne. Pit, bi mana kîçikê her tiştî ye. Piçik pitik, piçkok, pitek h.p. Kurdmanc wekê banî jinên xwe dikin dibêjin (*pitê*) yanî kiçikê, spehyokê. Dîsan heye ko (pit) û pirsa frensezî (*petit*) ji hev ne cuda ne.

tol: evd, evdîn, heyf.

v

vejandin: ji mirinê anîn jiyînê. Ji nû ve jiyîn dayîn.

Şerha xemi-dil bikim
fesane,
Zînê û Memî dikim
behane.
Nexmê we ji perdeyê
derînim,
Zînê û Memî ji mû vejînin.'

Ehmedê Xanî

vekît: (m)- awa û şikilê nivîsandina bêjeyan û terzê bihevebûna wan. Vekîta Gurgîn qenc e; yanî gava dinivîsîne xeletan nake û her bêjeyê weke xwe û rast dinivîsîne. Ez vekîta vê bêjeyê nizanim; yanî ez nizanim ev bêje çawan tête nivîsandin. (*dictêe*)

vekîtandin: ji yekî re tiştek xwendin an gotin û ew tişt jê re dan nivîsandin. *Tu ji min re vekîtîne ezê binivîsînim.* (*dicter*)

vên: bi tevayiya xurtiya dilê xwe xwestin û li ser sekinîn, pê biqerar bûn.
Rehmetî Xanî dibêjit:
Sifatên di seb'e ji bo zilcelal
Bizan heft in ey arifê pur kemal;
xweşî, şîn û zanîn û vên û kelam
Bihîstin digel dîtî bû temam.

vêsih: (*m*)- di halekî de mayîn û tê de ji rawesê kêmtir sekinîn. Te di vê vêsihê de dirêj kir. (*pose*)

vêsihandin: rahet kirin. xwe vêsihandin, xwe rahet kirin e.

W

weşînek: (*m*)- karê belavkirinê, herwekî di radyowê de. Weşîneka kurdî nîv saet dom dike, di vê weşînekê de şandiyar nûçeyên dinyaye dide zanîn û pişt re dest bi pronivîsa stranê dike û çend qewanên kurdmancî digerîne (*emission*)

X

xeberdox: ewê ko bi nav û navê çendekên din, ber hemiyan ve dibêje.

xeberdoxî: xeberdox-bûn e.

xwenda: her kesê ko xwendin û nivîsandinê dizane xwenda ye. **xwendewar**: iw kesê ko gelek xwendiye û di vî warî de xwedan behre bûye.

y

yekbûn: yekbûn jî wek yekitî ye. Lê di yek bûnê de ew tiştên an kesên ko hatine lihevanîn an dayîn hev, dibe ko ne ji yek rayî bibin û rûjkê ji hev vebin û veqetin.

yekitî: yekîtî, pêk û lihevanîna kitkitên tiştekî ko di hîm û bingehên xwe de ji yek rayî ne, ne cuda ne. *Ko bi yekîtiyê digehin hev û bi tevayî heyînek ditînin pê, û êdin ji hev venaqetin.*

Z

zar: zman, birê zmanekî. Di zmanê kurdî de sê zar hene. Zarê dumilî, zarê lorî û zarê kurdmancî. **zarawa**: di nav yek zarî de awayên gotinê û bilêvkirinê.

zendavesta: vek her pêxember Zerdeşt jî xwedan kitêb bû. Zendavesta navê kitêba wî ye.

zendî: zmanekî kevn e. Zmanê me, zmanê kurdî jê hatiye girtin, yanî eslê zmanê me zendî ye. Zendavesta bi zmanê zendî hatiye nivîsandin.

zerdeşt: berê kurd zerdeştî bûn. Zerdeşt pêxemberê wan bû. Ehmedê Xanî ko pê dizanî bû, di (*Zîno-Mem*) de bi beyta jêrîn ve li zerdeştbûna kurdan işaret dikit û dibêjit

Malê xwe ji rengê
qewmi-Zerdeşt
Da agir û gaziya xwe
rahişt.
Ehmedê Xanî

zmanazîn: tevayiya qeydeyên zmanekî zimazîna wî zmanî ye.

zîvarî: belengaziya mirovên mezin û dewlemend.

zûbîrbirî: xurtiya zûbîrbirinê, *filan zûbîrbir e, zû bîr dibe, têdigehe, dizû bîrbiriyê de xurt e.*

Avesta piştî wefata wî bi 58 salan ferhenga mîrê kurmanciyê Celadet Alî Bedirxan bi serbilindî û kêfxweşî pêşkêş dike.

Armanca vê ferhengê ew bû ko piştî belavbûna alfabeya latînî, derxistin û rawestandina kovara Hawarê, bibe pêdiviyek ji bo pêşveçûna zimanê kurdî û belavbûna vî zimanî li çar perçeyên Kurdistanê.
Ez dikarim bêjim ko yekemîn ferhenga kurdî-kurdî bû. Lê mixabin ji ber koçkirina bavê min û piştî koçkirina wî, astengî ketin nav jiyana me de, ev ferheng belav nebû heya niha...
Ev ferheng ne wekî hemû ferhengên asayî bi yek beşî, ji ber wan kêmasiyan ferheng bi sê beşan hate çapkirin.
1. Beşa Yekem şeş tîpên (a-b-c-ç-d-e) Selah Sadallah
2. Beşa Duyem Ferhenga Celadet Bedirxan
3. Beşa Sêyem Ferhenga Kovara Hawarê
"Elfabêya Kurdî" ji ku dîsa di Hawarê de çap bûbû, wek pêşek cî girtiye.

Sinemxan Bedirxan

www.avestakitap.com
ISBN 978-9944-382-80-9

avesta